

Esilist. lsh 114/8.5.1986

KERTOMUS PELLON PITÄJÄN MUINAISJÄÄNTEIDEN
INVENTOINNISTA 1984

Maaliskuu 1986
Markku Korteniemi

Suoritin Pellon pitäjän alueella sijaitsevien muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin kesällä 1984. Alueelta tallennetusta materiaalista muodostui suhteellisen runsas - ulottuvathan tavatut jäljet esihistoriallisista mahdollisista merenranta-asuinpaikoista viime vuosisadalle saamelaissiirtolaiden, talonpoikaiskulttuurin ja varhaisteollisen kauden jälkiin. Erillisiä inventointikohteita on kertomukseen luetteloitu 204. Mukana on varsinaisten esihistoriallisten kohteiden ohella selvästi historiallisiakin, joiden alkuperäinen merkitys oli paikallisista asukkailta usein kuitenkin jo unohtumassa. Noin 40 luetteloitua paikkaa jäi ilman tarkastuskäyntiä eri syistä; ajan puutteen, tietojen ja paikan epämääräisyyden vuoksi, tai mahdolliseen muinaisjäännökseen oli viittaamassa vain peruskarttanimi. Tarkastettuihin kohteisiin kuului kuitenkin mm. kaikki paikallistettavissa olevat esihistoriallisten esineiden löytöpaikat.

Pitäjän rajojensa keinotekoisesti rajoittama Pellon alue kuuluu niin luontonsa kuin kulttuurinsakin suhteen samaan kalotin "metsälappilaiseen" vyöhykkeeseen kuin ympäröivien pitäjien alueetkin; pohjoisessa Kolari, idässä Rovaniemen mlk, etelässä Ylitornio, lännessä Ruotsin Ylitornio ja Pajala. Lämpimältä n. 50-60 km kokoisella alueella voitaneen erottaa "kulttuurimaantieteellisesti" kuitenkin ainakin kolme erityyppistä aluetta; pohjoisosassa Kolarin kunnan puolelle jatkuva tunturikiveliö, eteläosassa Ylitornion puolelle jatkuva järviolue ja lännessä Torniojokilaakso. Nykyiset ilmastolliset ja maantieteelliset olot edustavat vain erästä periodia. Vielä n. 5000 eKr Litorinameri ulottui pitkänä kapeana lahtena Torniojokilaaksoa myöten Pellonseudulle ja toisaalta Tengeliötä myöten aina Isolle Vietoselle (Ks. Huurre 1983, s. 54).

Tallennettuja ja tunnettuja varsinaisia kiviesinelöytöjä on Pellon pitäjän alueelta nyt n. 160. Suhteellisen varmoiksi kivilautisiksi asuinpaikoiksi saatoinkin arvioida n. 40 löytöpaikkaa. Lisäksi varsin moni n. 60 muusta kivilautisesta löytöpaikasta sopisi ainakin maastonsa suhteen asuinpaikaksikin. Keramiikkaa en alueelta tavannut. Kiviraaka-aineista kvartsin ja liuskeiden suhteen Ylinen Torniojokilaakso lienee ollut varsin omavarainenkin.

Selviä metallikautisia (pronssi-rautakausi) esinelöytöjä

ei alueelta juuri ole. Muutamia viitteitä sellaisista tuli kuitenkin; hukkaan joutuneista rauta- (tai pronssi-)esineistä kerrottiin mm. Kattilakosken Niskalta, Alajoen Saajosta, Kaaranekselta ja Kolarin puoleltakin Väylänpäästä. Raudanvalmistuksesta ja käsittelystä kertovat myös kuonalöydöt Kieksiäisniemestä, Kulluvaaransaaresta ja Ratasjärveltä. (Mahdollista tosin on, että kyseessä olisi myös entisten Kängäsen seppien harrastukset.) Tinanappien valinkivet Pellojärveltä ja Pellon Nivanpäästä (kadonnut) viittaisivat lähinnä saamelaisten suosimaan metallinkäsittelyyn. Ilmeiseltä kuitenkin vaikuttaa, että metallikautinen asutus keskittyi väylänvarren ohella ennenkaikkea eteläosan suurille järville, joiden rautamalmiesiintymien varaan perustettiin myöhemmin Kaaranoksen masuunikin. Kyseisen alueen metallikautiseen kulttuuriin viittaa myös Ylitornion puolella pitäjänrajaa Torniojoelta Tengeliön vesistön kautta Ounasjokivarteen ulottuva metallikautinen löytöalue.

Pellon alueella huomiota herättää lapinkieleen pohjautuvan nimistön runsaus. Useita ilmeisiä kausiasuinpaikkoja olisi houkuttelevaa yhdistää ehkä varsin myöhäisiksi metsälappalaisten pyyntikentiksi. (Ks. esim. Huurre 1983, s. 72, 325.) Ja kun alueelta tapaamiini pyyntihautajärjestelmiin liittyy lähes poikkeuksetta kivikautinen asuinpaikka, rohkenisin olettaa osittaisen samanaikaisuuden ja pitää paikkoja pyyntiyhteisöjen syyskenttinä (peuranpyyntikokohtina). Varmaankin samoja joukkopyyntijärjestelmiä käyttivät ja kunnostivat myös alueelle tunkeutunut suomalaisasutus. Nimistön ohella alueella tapaa edelleenkin runsaasti lappalaisia koskevaa perinnettä. Ehkä alueella asuikin vielä pitkään yksittäisiä metsälappalaiskotakuntia sen jälkeenkin, kun siida- eli talvikyläyhteisö oli alueelta ei-lappalaisittain elävän väestön paineessa jo hajonnut. Kyseisen perinteen innoittamina on usein myös varsin myöhäisiä talonpoikaiskulttuurin jäännöksiä (esim. ruukkien ja masuunien tarpeisiin poltettuja hiilimiiluja ja potaskauuneja) ehditty jo arvella lappalaisten jäljiksi. Toisaalta pitäjän pohjoisosassa liikkui aina tälle vuosisadalle väljemmille laidunmaille pohjoisesta muuttaneita saamelaissiirtolaisia, jotka toimivat täällä myös lantalaisten porolaumojen raitioina vähitellen itsekin lantalaistuen.

Täydelliseksi arkeologista inventointia ei voi tehdä. Uusia esinelöytöjä tehdään jatkuvasti, ja Pellonkin alueella lienee

ehkä paljonkin tallentamisen arvoista perinnettä mm. lappalaisista. Kohteet olen työssäni numeroinut ainoastaan peruskarttalehdittäin, joten inventointikertomus on helposti täydennettävissä. Kunkin raportin jälkeen seuraa paikkaa koskevat mahdolliset liitteet, lukuunottamatta valokuva-aineistoa, jonka olen sijoittanut omaan kansioonsa. Lähes kaikki löytöpaikat on merkitty myös peruskarttaotteille, jotka on puolestaan sijoitettu aina sisältämiensä kohteiden raportointiosien jälkeen. Karttaluonnokset ja piirroksot 1-8 on puhtaaksipiirtänyt kartanpiirtäjä Irene Ryyppö. Selvästi luonteeltansa ei-esihistorialliset kohteet olen varustanut sulkumerkeillä.

Oulussa 11.3.1986

Markku Korteniemi

INVENTOINTIKOhteet PERUSKARTTALEHDITTÄIN:

(X= paikkaa ei löydetty, XX= paikalla ei käyty)

2643 01 TYPPYRÄ 1.12

1. Teeriniemi = PELLO 30	kivikaut. asuinpaikka
2. Pukinniemi = PELLO 29	kivikaut. asuinpaikka
3. Haapaniemi = PELLO 54	kiuaskeveys? lapinmuistoja (XX)

2641 11 RATTOSJÄRVI 1.17

1. Nuasvaara = PELLO 55	lapinmuistoja (XX)
2. Pitkäniemi 1 = PELLO 56	pyyntihautoja, kodanpohja?
(3.) Pitkäniemi 2 = PELLO 57	hiilimiilu
4. Alapeura = PELLO 58	kivikaut. asuinpaikka
5. Lahtela = PELLO 59	kivikaut. löytöpaikka?
6. Kentänniemi = PELLO 20	kivikaut. asuinpaikka
7. Kotavaara 1 Nokka = PELLO 60	pyyntihautoja, suolöytö?
8. Kotavaara 2 = PELLO 27	uhrilähde?
9. Kotavaara 3 = PELLO 61	"lappalaisten käräjäkivet" (X)
10. Kotavaara 4 Jänkkä = PELLO 62	pyyntihautoja

2641 12 RATTOSTUNTURI 1.33

(1.) "Anni-raukan" hauta = PELLO 63	lappalaishautaus (XX)

2641 08 RUUHIJÄRVI 1.36

1. Katajavaara = PELLO 64	kivikaut. löytöpaikka?
2. Takapalola = PELLO 65	kodanpohja?
(3.) Ruuhijärvi = PELLO 66	lapinmuistoja

2641 09 MARTINROVA 1.40

(1.) Lehmi-Pekan riipi = PELLO 67	lapinmuistoja (XX)
(2.) Martinvaara = PELLO 68	lapinmuistoja (XX)
(3.) Kotalaki = PELLO 69	kotapaikka, lapinmuistoja (XX)

2641 05 KONTTAJÄRVI 1.45

1. Metelivaaran Hannuntarha = PELLO 70	kivikaut. löytöpaikka
2. Metelivaaran Nivanniska 1 = PELLO 71	kivikaut. asuinpaikka

3. Metelivaaran Nivanniska 2 = PELLO 72 pyyntihautoja
4. Metelivaara Tervajänkän kivi = 73 "megaliitti"
- (5.) Juntikan Tieva = PELLO 74 peltotarha, asutusmuistoja
- (6.) Konttajärvi : lapinmuistoja
7. Renkkumaa = PELLO 74 aarnivalkea (XX)
8. Sivakkajärvi Tervamella 1 = PELLO 76 kivikaut. löytöpaikka ?
9. Sivakkajärvi Tervamella 2 = PELLO 77 kodanpohja ?
- (10.) Kenttäranta = PELLO 78 kalakenttä
11. Konttaköngäs 1 Talvirovat = PELLO 79 kivikaut. löytöpaikka, talvikylä ?
- (12.) Konttaköngäs 2 Könkäsenmaa = 80 lapinmuistoja

2641 06 MUSTITUNTURI 1. 68

1. Alinen Naaravuoma = PELLO 81 suolöytö
2. Naaravaara = PELLO 82 "lappalaisten kärkejäkivet" (XX)
3. Miehuaallinen = PELLO 83 "lappalaisten kärkejäkivet" (X)

2642 04

~~2623~~ 12 AALISTUNTURI 1. 74

1. Laukkukangas = PELLO 84 pyyntihautoja ? (X)
2. Iso-Näläntö (Kolari) kvartsilouhos ? (XX)
- (3.) Nälännönvainio (Kolari) asutusjäänteitä, lapinmuistoja

2641 03 RIIPISENVAARA 1. 80

1. Ylinen Teikojärvi = PELLO 31 kivikaut. löytöpaikka
2. Alinen Teikojärvi = PELLO 85 kivikaut. löytöpaikka
3. Hauskannokka = PELLO 86 "vihavenäläisten hautoja" (XX)
4. Kotkanpesä = PELLO 32 kivikaut. asuinpaikka
5. Mäkelä = PELLO 87 kivikaut. löytöpaikka
6. Veikkola = PELLO 88 kivikaut. löytöpaikka
7. Reinola = PELLO 89 kivikaut. löytöpaikka
8. Saukonmäki = PELLO 90 kivikaut. löytöpaikka
- (9.) Lakkirova = PELLO 91 kotapaikka (XX)
10. Nilikota = PELLO 92 kotapaikka (XX)
11. Saivarrova = PELLO 93 kivikaut. löytöpaikka
- (12.) Talo-Jaivaara = PELLO 94 "lapinkylän jäännökset"
13. Tuomikoski = PELLO 95 lapintarha ? (X)

2642 01 AITAMÄNNIKKÖ

A. 108

1. Aitamännikkö (Kolari)

lapinmuistoja (XX)

2624 10 VÄYLÄNPÄÄ

A. 109

1. Koskenniemi = PELLO 96

kivikaut. löytöpaikka

2. Väylänpää (Kolari)

esihist. löytöjä ? (XX)

2623 12 NAAMIJOKI

A. 112

1. Turunvuopio = PELLO 16

kivikaut. löytöpaikka

2. Kieksiäisniemi 1 = PELLO 40

kivikaut. asuinpaikka

3. Kieksiäisniemi 2 = PELLO 17

pyyntihautoja

4. Kätkövaara

vartiopaikka ? (XX)

5. Kielisenvaara = PELLO 97

kivikaut. asuinpaikka

6. Könkäänalusta = PELLO 98

lapinmuistoja

7. Orankikoski 1 = PELLO 15

kivikaut. asuinpaikka ?

8. Orankikoski 2 Orankiharju = PELLO 99

pyyntihautoja

9. Virtala = PELLO 21

kivikaut. asuinpaikka ?

10. Vanharanta = PELLO 35

kivikaut. asuinpaikka ?

11. Teikojokisuus = PELLO 36

kivikaut. asuinpaikka

12. Kunnankotasaajo

kotapaikka ? (XX)

2623 11 LEMPEÄ

A. 137

1. Unhola

kivikaut. löytöpaikka

2. Kittissaari

kevätkenttä ?

3. Riihelä = PELLO 100

kivikaut. löytöpaikka

- (4.) Korteniemi

talon paikka (hist.)

5. Kylänsaari 1 Peltola = PELLO 10

kivikaut. löytöpaikka

6. Kylänsaari 2 Niemi = PELLO 9

seitapaikka ? lapinmuistoja

7. Lampssaari = PELLO 101

lapinraunioita (XX)

8. Vuopio = PELLO 102

kivi-metallikaut. löytöpaikka ?

9. Pikkutaivaankangas = PELLO 11

kivirakennelmia

10. Hannu = PELLO 8

kivikaut. löytö (X)

11. Pello = PELLO 103

kivikaut. löytö (X)

2641 02 KITTISVAARA

A. 158

- (1.) Jaipaljukka

geologinen nähtävyys

2. Ritavalkea 1 = PELLO 104
3. Ritavalkea 2 Kaula = PELLO 105
4. Ritavaara

kivikaut. asuinpaikka 845010104
 pyyntihautoja 845010105
 pakopaikka (X) Ei my. rek.

2623 10 PELLO s. 168

1. Antinvainio = PELLO 106
2. KOP = PELLO 107 *Ilmanputoalan siltä*
3. Eero = PELLO 13
4. Rantatuomas = PELLO 39
5. Mäkituomas = PELLO 108
6. Rantajolma = PELLO 109
7. Rantavainio = PELLO 38
8. Riitamaan laki
9. Kynäsvara = PELLO 110
10. Tuomas = PELLO 37
11. Juusola
12. Limpsiönrova
- (13.) Huuhkajasaaajo = PELLO 111
- (14.) Liikamaa = PELLO 50?
15. Korpivuoman suu } = PELLO 49
16. Alinen Korpikoski 1 }
17. Alinen Korpikoski 2 = PELLO 112

kivikaut. (?) löytöpaikka 17977
 kivikaut. löytöpaikka 17978
 kivikaut. löytöpaikka Ei my. rek.
 kivikaut. löytöpaikka 11909
 löytöpaikka (hist.?) Ei my. rek.
 kivikaut. löytöpaikka 17979
 kivikaut. asuinpaikka 17981
 "käräjäpaikka" Ei my. rek.
 kivikaut. löytöpaikka 17983
 kivikaut. asuinpaikka ? 17984
 kivikaut. löytöpaikka 17985
 piikiviesiintymä ? (XX) Ei my. rek.
 hiilimiilu 11793
 hiilimiiluja 11794
 kivikautinen löytöpaikka ? (XX) Ei my. rek.
 kivikaut. löytöpaikka 14003
 kivikaut. asuinpaikka 14004

2641 01 PELLOJÄRVI s. 193

1. Männikkö = PELLO 45
2. Hannunranta = PELLO 8
3. Pellojärven perä = PELLO 113
4. Pellojärven eteläpää = PELLO 114
5. Kotasaaajo
6. Koppelovaara = PELLO 115
7. Kukasvaaran Porttilaki

kivikaut. asuinpaikka ? 17991
 kivikaut. asuinpaikka 845010008
 kivikautisia löytöjä (17991)
 metallikaut. löytö (17991)
 kotapaikka ? (XX) 14001
 pyyntihautoja ? (XX) 14002
 vartiopaikka (XX) Ei my. rek.

2614 12 TURTOLA s. 207

1. Kotasaaajo
- (2.) Pahtasenvaara = PELLO 116
3. Korpivuoma 1 = PELLO 44 = 19

kotapaikka ? (XX)
 hiilimiilu, potaskankeittopaikka
 kivikaut. asuinpaikka ?

4. Korpivuoma 2 = PELLO 44 = 19	kivikaut. löytö
5. Piispanen	lapinmuistoja
6. Korva = PELLO = 118	kivikaut. löytöpaikka
7. Kaupinmaa	"lappal. käräjäkivet" (X)
8. Lehtivaara	kvartsiesiintymä
9. Mäki = PELLO 14	kivikaut. asuinpaikka ?
10. Eerola = PELLO 46	kivikaut. asuinpaikka
11. Esko	kivikaut. löytöpaikka ?
12. Kivivaara = PELLO 119	kodanpohja
(13.) Keski-Kivivaara = PELLO 120	rajamerkki ?
14. Turtola	kivikaut. löytö (X)

2614 11 JUOKSENKI 1. 232

1. Aasanniemi	kivikaut. löytöpaikka (?)
2. Väinölä = PELLO 121	kivikaut. löytöpaikka
3. Törmälä = PELLO 122	kivikaut. löytöpaikka ?
4. Ratasjoki = PELLO 123	kivikaut. asuinpaikka
5. Mellanen = PELLO 47	kivikaut. asuinpaikka
6. Kulluvaaransaari 1 Pohjukka = 49	kivikaut. löytöpaikka
7. Kulluvaaransaari 2 } = PELLO 124	kivikautinen löytöpaikka
8. Kulluvaaransaari 3 }	metallikautinen löytöpaikka
9. Kattilakosken Niska = PELLO 7	varhaismetallikaut. (?) löytöpaikka
10. Ratasvaara	lapinmuistoja
11. Haapaperi 1 = PELLO 48	silmäkivihauta ?
(12.) Haapaperi 2	potaskankeittopaikka, hiilimiilu
13. Vuojonkoski	liuskelouhos ? (XX)
(14.) Juoksenki = PELLO 125	vaaratarhoja
15. Hietaniemi = PELLO 126	kivikaut. löytöpaikka
16. Törmä 1 } = PELLO 127	kivikautinen asuinpaikka
(17.) Törmä 2 }	"Essan pirtin paikka"
18. Hakala = PELLO 128	kivikaut. asuinpaikka ?
19. Korpi = PELLO 129	kivikaut. löytöpaikka
(20.) Vanhapiha = PELLO 130	vaaratarha
21. Rova = PELLO 131	kivikaut. löytöpaikka,
	hist. asutusjäänteitä
22. Maansaari = PELLO 51	kivikaut. asuinpaikka

23. Jyppyrä 1 = PELLO 52 kiviluola
 24. Jyppyrä 2 Porokulas = PELLO 132 pyyntihautoja, kodansijoja ?
 (25.) Ahkiovaaran Kaula = PELLO 133 potaskankeittokiveys
 26. Juoksenki-Ratasjärvi = PELLO 479 kivikaut. löytöjä (X)

2614 07 KAULINRANTA A. 283

1. Rova (Ylitornio) "silmäkivihauta" (XX)

2614 10 SUOLAMAA A. 284

1. Lehtilaki = PELLO 28 kivikaut. asuinpaikka ?
 (2.) Ylinenjärvi = PELLO 134 talonpohja (hist.)

2632 01 KANTOMAA A. 287

1. Kainuunraja Rantala = PELLO 18 kivikaut. löytöpaikka

2632 02 AJANKI A. 289

- (1.) Jänkkämaa = PELLO 135 linjapyykki
 2. Myllynkivikaula liuskelouhos (XX)
 3. Peurajärvi = PELLO 136 lapinmuistoja (X)
 (4.) Ajanki = PELLO 137 asutusjäänteitä, peltotarha
 (5.) Niemivaara luonnonnähtävyys

2632 05 PAKISJÄRVI A. 297

1. Alanen Alposjärvi = PELLO 138 kivikaut. löytöjä (X)

2632 03 ALPOSJÄRVI A. 298

1. Kotasaajo kotapaikka ? (XX)

2641 04 LANKOJÄRVI A. 299

- (1.) Kuusiniemi asutusjäänteitä
 2. Siltajänkän saajo = PELLO 139 kivikaut. löytöpaikka
 3. Penkonniemi = PELLO 140 kivikaut. löytöpaikka
 4. Salmenniemi = PELLO 33 kivikaut. asuinpaikka
 5. Kolhonniemi 1 = PELLO 12 kivikaut. asuinpaikka
 6. Kolhonniemi 2 = PELLO 141 kodanpohja, pyyntihautoja
 7. Hopearanta = PELLO 43 kivikaut. asuinpaikka

8. Korkeaniemi = PELLO 4 kivikaut.asuinpaikka
9. Moinajärven Hautaniemi = PELLO 142 pyyntihautoja ? (XX)
10. Veksajoki = PELLO 143 "lappalaislapsen hauta" (XX)

2632 06 SIRKKAKOSKI A.324

1. Pyhäselkä = PELLO 144 "lappalaisten uhripaikka"
2. Ylisirkka = PELLO 145 kivikaut. löytöpaikka
3. Sirkka = PELLO 1 kivikaut. löytöpaikka
4. Sirkan kylä = PELLO 1 kivikaut. löytöjää (X)
5. Kiviniemi = PELLO 41 kivikaut. asuinpaikka
6. Tieva 1 = PELLO 2 kivikaut. asuinpaikka ?
7. Tieva 2 = PELLO 3 lapinhauta
8. Revonniemi 1 = PELLO 22 kivikaut. asuinpaikka
- (9.) Revonniemi 2 = PELLO 22 hiilimiiluja, potaskankeittopaikka
10. Kaaranes 1 = PELLO 24 kivikaut. asuinpaikka
11. Kaaranes 2 Koski kivikaut. löytöpaikkoja, lapinmuistoja
12. Kaaranes 3 hautaröykkiö ?
13. Kaaranes 4 Lohilahti = PELLO 25 kivikaut. asuinpaikka, pyyntihautoja
- (14.) Kaaranes 5 rautamasuuni
15. Kaaranes 6 rautamalmiesiintymiä

2641 07 LAMPSIJÄRVI A.359

1. Huhtamaa = PELLO 148 kivikaut. löytöpaikka
2. Alajoen Saajo kivikaut. asuinpaikka ?
3. Kotovuoma 1 Almangi = PELLO 149 suolöytö, kotapaikka ?
4. Kotovuoma 2 = PELLO 150 suolöytö
5. Välitalo = PELLO 151 kivikaut. löytöpaikka
6. Kenttäniemi = PELLO 152 löytöpaikka (kivikaut.?)
7. Uutispelto = PELLO 69 kivikaut.löytöjää (X)
8. Lampsijärvi = PELLO 153 lapinmuistoja
9. Puolamavaara 1 Aihkinenä = PELLO 154 kivikaut. asuinpaikka ?
10. Puolamavaara 2 = PELLO 155 epäm. muinaisjäännös
11. Kotaniemi = PELLO 156 kivikaut.löytöpaikka ?
- (12.) Navettamaa = PELLO 157 pakopaikka ? (XX)
13. Aittatieva = PELLO 158 pyyntihautoja

14. Joona 1 = PELLO 159	kivikaut. löytöpaikka
15. Joona 2 = PELLO 160	pyyntihautoja
16. Jokela = PELLO 161	kivikaut. löytöpaikka ?
17. Kenttämaa = PELLO 162	kivikaut. löytöpaikka
18. Uulahti = PELLO 163	kivikaut. asuinpaikka ?
19. Palovaara = PELLO 164	kivikaut. löytöpaikka
20. Romakkaniemi = PELLO 165	kivikaut. asuinpaikka

2641 10 KAVANTOJÄRVI A. 388

(1.) Ylipää = PELLO 166	peltotarha
2. Raanusaari 1 Mäki = PELLO 167	pyyntihautoja ? (XX)
3. Raanusaari 2 Kirkonniemi = PELLO 168	"kesähautoja", (kalmisto ?) (XX)

Pello 30

1. TEERINIEMI

Topografinen kartta 2643 01

TYPPIYRÄ

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Nuasjärvi

Tila: Teeriniemi RN:o 45

Omistaja: Hannu Vierelä

Orahihlajantie 16 D 53

00320 Helsinki 32

Armi Vierelä

Retkeilijäntie 6 A 11

70200 Kuopio 20

Muisto Kyllikki Löytönen

Tapaninkatu 4 B 15

94100 Kemi 10

Koordinaatit: X= 7410 60 740940

Y= 409 70 54175

Z= 150 m n. 150

Esinelöydöt: KM 14764: 1-4; hioinlaatta, teelmiä, kirves

Kartta: 1

Valokuvat: 30, 53, 54

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1959 (Ks. karttaluonnos ja valokuvat A. Erä-Eskon tarkastuskertomuksessa)

Lapin seutukaavaliitto on varannut Nuasjärven Teeriniemen ja Pukinniemen alueet suojelukohteiksi kivikautisina asuinpaikkoina 1980.

Teeriniemen löytöpaikka sijaitsee n. 41 km itä-kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Säikkäränniemen länsirannalla vastapäätä salmen toisella puolen sijaitsevaa Pukinniemen löytöpaikkaa. Säikkäränniemi on tasaista loivasti rantaan laskevaa mäntykangasta. Korkein kohta on n. 4 m Nuasjärven pinnan yläpuolella.

Hioinlaatan teelmät ja kirveen (KM 14764: 1-4) löysi mv. Matti Vierelä peltoa raivattessaan omistamaltaan Teeriniemen tilaltaan. Esineet tulivat esiin yhdessä kasassa punertavasta multamaasta n. 50-60 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on Vierälän aittarakennuksesta n. 25-30 m kaakkoon. Paikka on loivasti rantaan laskevassa kangasmaastossa n. 2 m järven pinnan tason yläpuolella. Maaperässä n. 5 cm paksun harmaan hiekkakerroksen alla alkaa punaisen ruskea hiesumaa. Teeriniemi on nykyisin Vierälän perikunnan kesänviettopaikkana. Uusia löytöjä ei kesäasukkaiden mukaan ole paikalta tullut. Maaston ja esinelöydöt huomioonottaen paikka vaikuttaa asuinpaikalta. Punamultahautauskin on kysymyksessä - punertavalla maalla lienee tarkoitettu juuri alueen punaruskeaa hiesumaata.

Pello 29

2. PUKINNIEMI

Topografinen kartta 2643 01

TYPPIYRÄ

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Nuasjärvi

Tila: Pukinniemi RN:o 129

Omistajat: Aune Sitomaniemi

Nuasjärvi

97240 Sonka

Vuokramiehenä: Aila Ylipeura (ent. Vierelä)

Rattosjärvi

97330 Pello

Koordinaatit: X= 7410 49 7409 32

Y= 410 30 542 35

Z= 150 m 146.8-150

Esinelöydöt: KM 14759: 1-2; keskentek. kirves, kvartsi-iskos
hioinkivi (? Aira Ylipeuran hallussa),
kvartsia

Kartta: 1

Valokuvat: 31, 55, 56

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1959 (Ks. karttaluonnos ja valokuvat
A. Erä-Eskon tarkastuskertomuksessa)

Lapin seutukaavaliitto on varannut Nuasjärven Teeriniemen ja Pukinniemen alueet suojelukohteiksi kivikautisina asuinpaikkoina 1980.

Pukinniemen löytöpaikka sijaitsee n. 42 km itä-kaakkoon Pellon kirkosta. Pukinniemi on niemekeharjanne Nuasjärven itärannalla vastapäätä salmen länsipuolella sijaitsevaa Säikkäränniemen Teeriniemi--nimistä löytöpaikkaa. Korkein kohta niemekkeellä (Z= n. 159 m) on lähes 10 m järven pinnan yläpuolella. Pukinniemen kärkeen johtaa maantie Rovaniemen maalaiskunnan Mäntyjärven suunnalta.

Keskentekoisen kirveen KM 14759:1 löysi Kasper Koivuranta 1957 rauvatessaan maata kauppias Vieno Vierelän vuokratontin pihamaalla

Pukinniemen etelälaidalla. Esine löytyi perunapellosta 50 cm:n syvyydestä (savimaasta?), n. 6 m saunan lounaisnurkasta rantaan päin. Löytöpaikka on n. 1,5 m järven pinnan yläpuolella. Kvartsi--iskoksen KM 14759:2 löysi tarkastusmatkallaan 1959 Aarni Erä-Esko kirveen löytökohdalta Nuasjärven rantahietikosta. Nykyisin Rattosjärvellä asuva Aila Ylipeura (ent. Vierelä) kertoi paikalta löytyneen myös kapea hioinkivi "liippa" (n. 30 cm x 5 cm) sekä hänen kuvailustaan päätellen mahdollisesti jauhinkäsikivi. Maata käännettäessä alueelta oli paljastunut useita "asutulta vaikuttaneita paikkoja"; vanhojen nuotionsijojen jäänteitä. Niemen kärjessäkin oli ollut nuotiokiveys, jota Kasper Koivuranta (57) piti kuitenkin poromiesten paikalle jättämänä. Vierelän löytöpaikan yläpuolella Pukinnien etelään laskeutuvassa rinteessä, Sitomaniemen tilalle johtavan tien "leikkauksen" profiilissa oli n. 20 cm:n syvyyteen ulottuva noen värjäämän hiekan häiriö. Tulen rapaamaa kiveä oli lähellä maan pintaa. Maaperä paikalla on ruskea hiekka. Niemen kärjen rantahietikosta poimin muutamia ilmeisen luontaisesti rikkoutuneita kvartseja, jotka saattoivat olla sekundäärisiäkin alueelle rakennetun tien vuoksi.

1000015267 maahdall. nq

(3.) HAAPANIEMI

Topografinen kartta 2643 01

TYPPYRÄ

Kiuaskiveys? lapinmuistoja II

Kylä: Nuasjärvi

Tila: Valtionmaata

Koordinaatit:(?) X= 7409 80

Y= 7409 80

Z= 150 m

Kartta: 1

Haapaniemi on niemeke Nuasjärven kaakkoisosassa, n. 41,5 km etelä-
kaakkoon Pellon kirkosta.

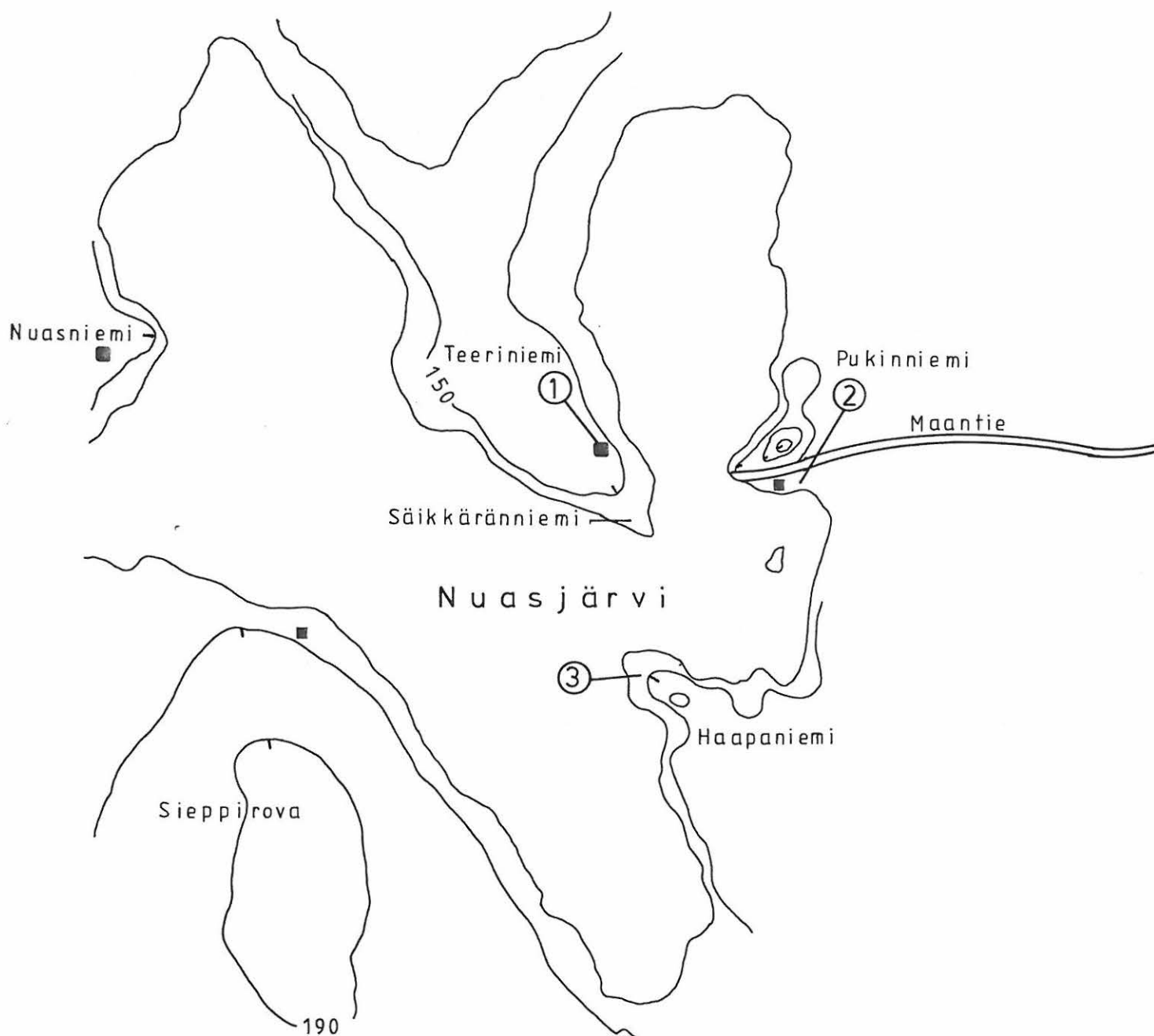
Tuulikki Ukkonen (50) Nuasjärveltä kertoi isänsä pitäneen Haapaniemeä
lappalaisten entisenä asuinpaikkana. Kertoja muisti niemessä
olleen "kivestä tehdyn piisin" jäänökset, mutta arveli ilmeisen
asuinpaikan nykyisin jo metsittyneen näkymättömiin. Paikalla
en päässyt enää käymään. Kyseessä on voinut olla lappalaistenkin
käyttämä ulkouuni. Tällainen samanlainen "piisi" on ollut myös
järven länsirannalla Nuasniemessä. Lemmetyn talon tienootakin
Nuasjärven etelärannalla Tuulikki Ukkonen arveli vanhaksi lappalaisten
asuinpaikaksi. Nykyisessä talossa oli kerran yöpynyt lappalainen
ja yö oli ollut varsin rauhaton. Talonväki itse ei tosin sillä
kertaa ollut nähnyt eikä kuullut mitään omituista. Aamulla lappalainen
oli talonväkeä moittinut, että kun oletta maahisten asuinpaikalle
rakentanut.

Peitepiirros topografisesta kartasta

Mittakaava 1:20 000

Typpyrä n:o 2643 01

Kahtiainen n:o 2643 02

1. NUASVAARA

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Lapinmuistoja II-III

Kylä: Nuasjärvi

Tila: -

Omistaja: -

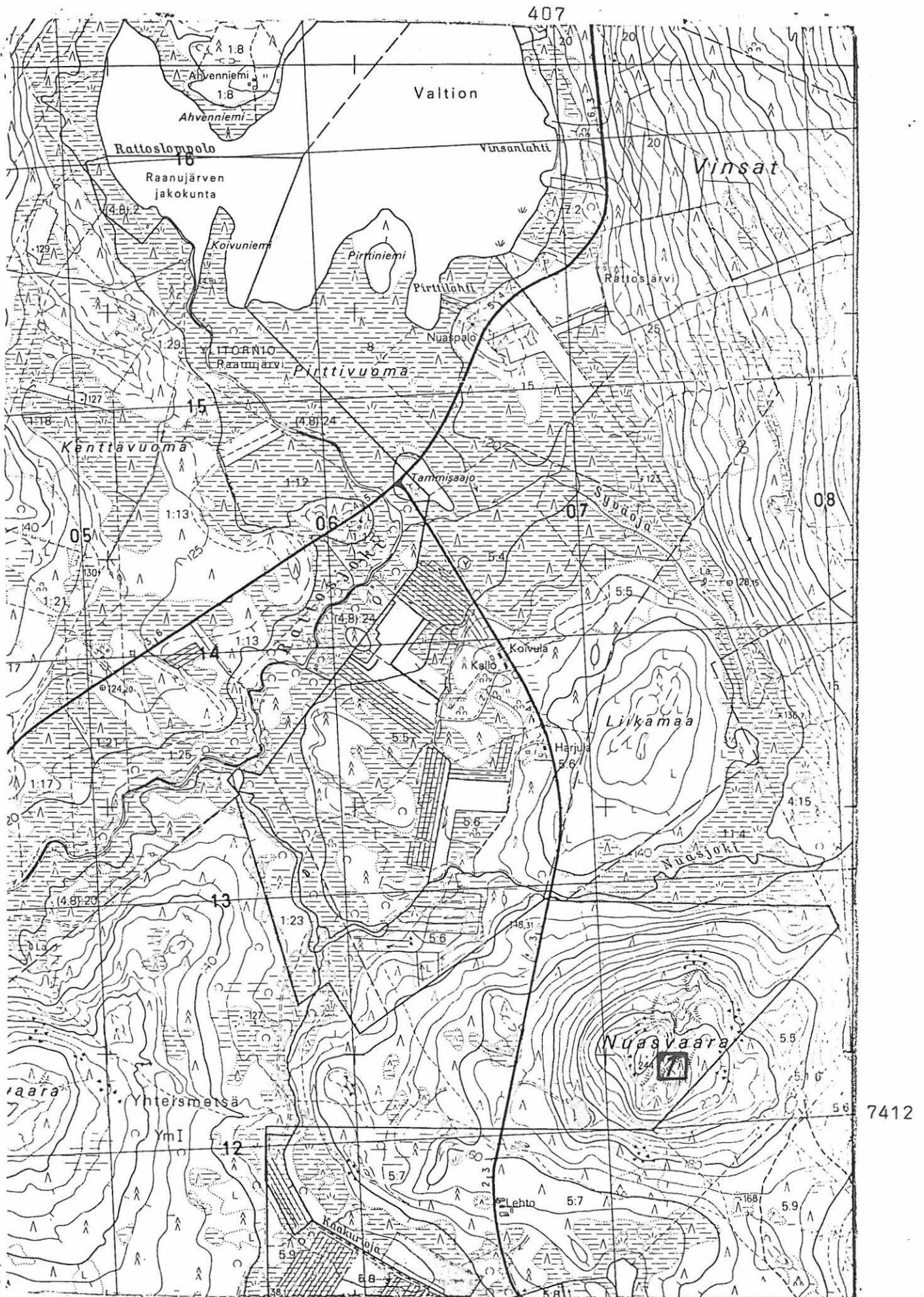
Koordinaatit: -

Kartta: 2

Kirjalliset lähteet: Eino Tamelander, Kertomus muinaistieteelliseltä tiedustelumatkalta Ylitorniolle kesällä 1917 s. 6

Nuasvaara sijaitsee Nuasjärven luoteispuolella n. 38 km itään Pellon kirkosta.

Tamelander mainitsee yliopp. J. Sundqvistin (myöh. metsänhoitaja Jarl Sundqvist?) tiedonannon: "Nuasvaaralla Nuasjärven rannalla Rovaniemen rajalla sanotaan olevan merkkejä entisaikain jumalanpalveluslehdosta." Paikalliset asukkaat eivät tunteneet tällaista paikkaa vaaralta. Yrjö Alaniva (70) Konttajärveltä kertoi nuorena olleensa Nuasvaarassa tukkeja sahaamassa ja tällöin kuulleensa vaarassa sijaitsevista kodanpohjista. Näiden tarkempaa sijaintia hän ei kuitenkaan tuntenut. Tuulikki Ukkonen (50) Nuasjärveltä kertoi vaaran päällä sijaitsevan mahdollisesti jääkauden aikainen joenpohja pahtaseinämineen. Lieneekö tämä sitten Sundqvistin arvelema seitapaikka. Paikalla en käynyt. Mahdollisesti Nuasvaaran muinaismuistoista on ollut maininta myös paikallislehti Siepakassa joitakin vuosia sitten (H.T.K. Mäki-kyrön artikkeli ?)

2. PITKÄNIEMI 1

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Pyyntihautoja, kodanpohja ? II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Valtion maata

Koordinaatit: X= 7417 06

Y= 407 12

Z= 130 - 135 m

Kartta: 3

Karttaluonnos: 1

Kuvat: 26-27

Pitkänienemen löytöpaikka sijaitsee n. 38,4 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Rattosjärven itärannalla, järven keskivaiheilla Vinsat-vaaran länsirinteessä.

Niemessä sijaitsevan metsänvartijan puustellin yläpuolella, n. 40 m länteen Korpilompoloon johtavasta tiestä on törmän reunassa mäntykangasmaatossa 4 hautakuoppaa. Yksi kuopista on soikea; kooltaan n. 1 m x 2 m. Muut kolme ovat pyöreitä halkaisijaltaan n. 3 m, 3 m ja 4 m. Kuoppien syvyydet ovat 50-60 cm. Lämpimitaltaan suurin kuopista voisi olla kodanpohja (tai osittain täytetty tervahauta). Kyseisen kuopan reunoilla on n. 80 cm leveä, 5-20 cm korkea valli. Kuopan sisällä on männynkanto halkaisijaltaan n. 40 cm. Kangashumuksen alla kuoppien pohjalla on 10 cm:n kerros harmaata noen likaamaa hiekkaa. Tervahautoille tyypillistä hiilikerrosta ei esiinny.

Em. paikasta n. 120 m itään, ylempänä Vinsat-vaaran mäntykangasrinteessä, on yksinäinen soikea hautakuoppa kooltaan

2,60 m x 1,80 m x 0,60 m. Muodoltaan ja kooltaan tämä vaikuttaa tyypilliseltä pyyntihaudalta. Kyseisestä haudasta edelleen n. 30 m itäkoilliseen on pieni miiluhaudan pohja (Ks. Pitkänieniemi 2).

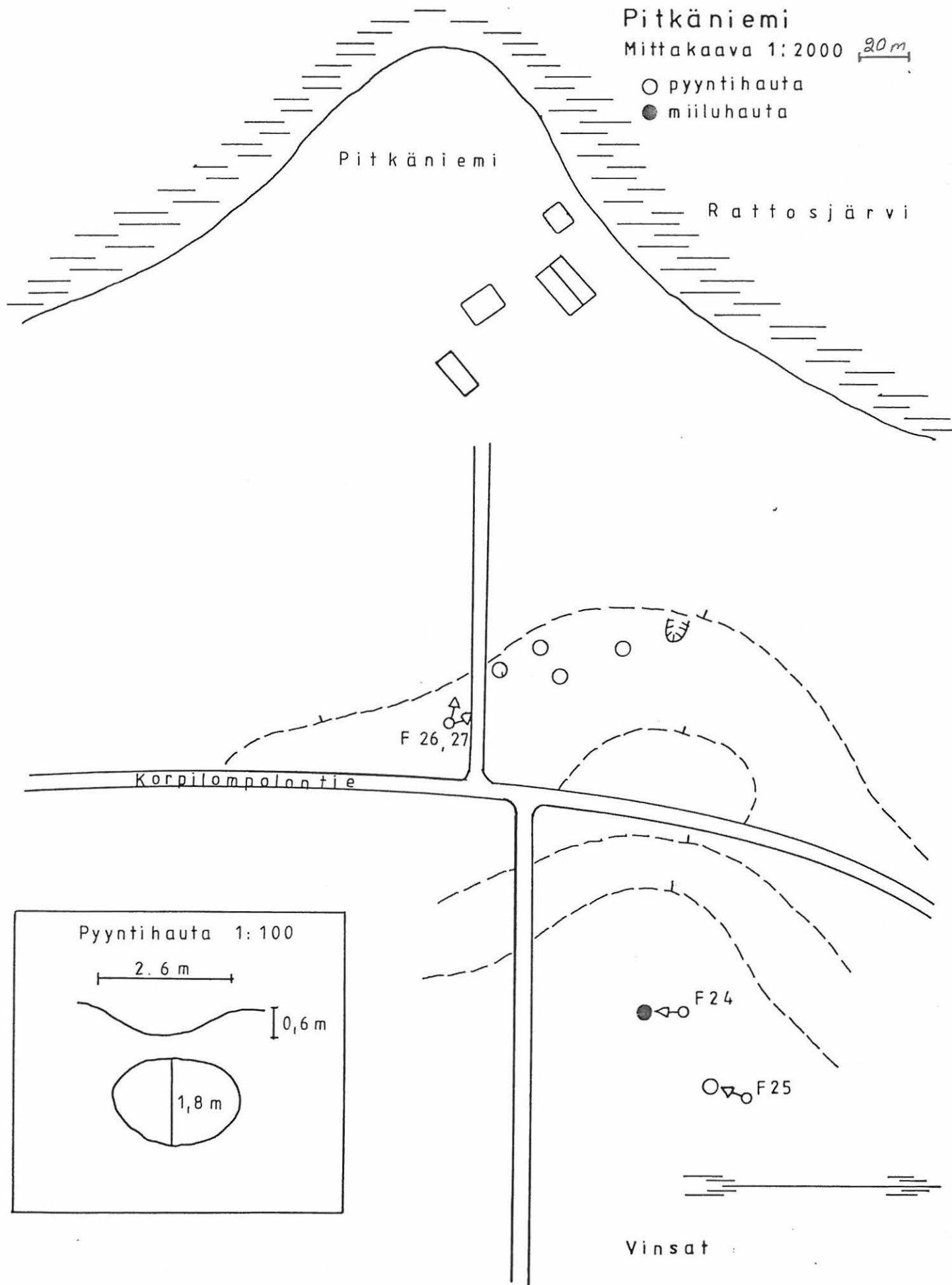
Peurojen reitin voisi ajatella kulkeneen Vinsatvaaran rinnettä Pitkänienemen nokkaan, josta järven yli n. 500 m:n päässä sijaitsevaan vastakkaiseen niemeen. Tästä n. 5 km lounaaseen sijaitsee Peuravaara--niminen vaaramaa.

Karttaluonnos 1

RATTOSJÄRVI Pitkäniemi

Mittakaava 1:2000

- pyyntihauta
- miiluhauta

(3.) PITKÄNIEMI 2

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Miiluhauta II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Valtion maata

Koordinaatit: X= 7417 10

Y= 407 30

Z= 145-150 m

Kartta: 3

Piirros: 1

Kuva: 24

Pitkäniemen sijainti; ks. Pitkäniemi 1. Miiluhauta sijaitsee Vinsat-vaaran länteen laskeutuvassa mäntykangasrinteessä Pitkäniemen yläpuolella, n. 120 m itään em. pyyntihaudoista.

Kyseinen miiluhauta on pieni, läpimitaltaan n. 5 m ja n. 60-70 cm korkea kumpare. Torniojokivarreen miiluhautoista poiketen pyöreän kumpareen reunoilla ei ole kuoppia, vaan matala ojamainen syvennys; n. 5 cm ympäröivää maastoa syvempi. Tätä reunustaa n. 5-10 cm korkea valli. Kummun "tasainen" keskusta on n. 2,5 m halkaisijaltaan. Tämän keskellä on n. 5 cm syvä painuma halkaisijaltaan lähes 1 m. Kummussa oli useita kymmeniä senttimetrejä syvästi hiilen, noen ja hiiltyneiden puunkappaleiden sekaista hiekkaa.

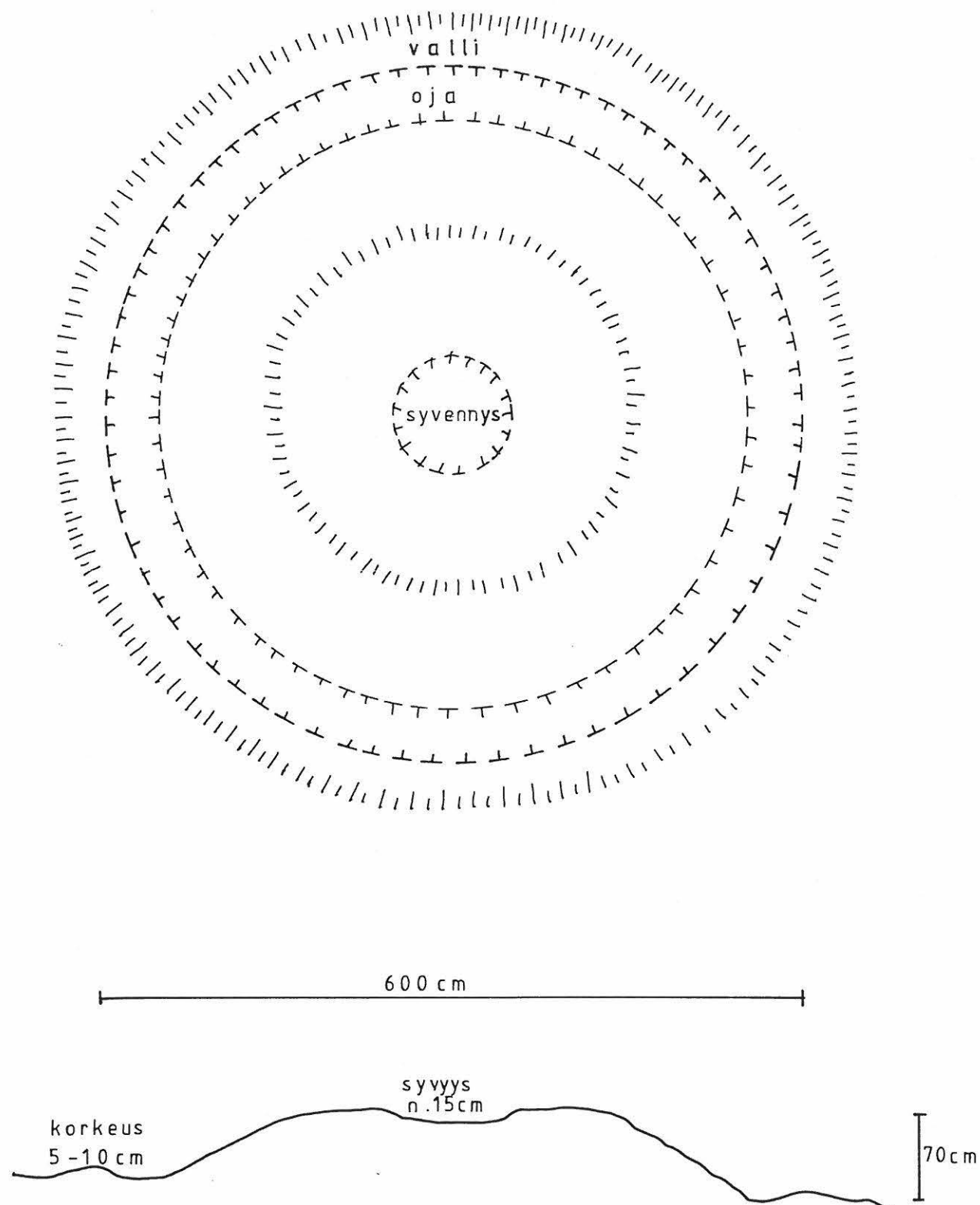
Piirros 1

PITKÄNIEMI (Vinsat)

Rattosjärvi

Mittakaava 1:50

Miiluhauta

4. ALAPEURA 1000011791

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Alapeura RN:o 314

Omistajat: Aate Alapeura Rattosjärvi 97330 Pello

Sulo Alapeura 97330 Pello

Mirjam Kassinen 05470 Hyvinkää

Taina Juopperi 97330 Pello

Aili Heilala 97330 Pello

Esinelöydöt: kivikirves (kadonnut),

kiviesineen kärkikatkelma (6:1)

kivilaji-iskos (6:2)

Koordinaatit: X= 7418 68

Y= 406 86

Z= 119 m

Kartta: 3

Kuvat: 29

Alapeuran löytöpaikka sijaitsee n. 38 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Rattosjärven länsirannalla sillan korvan eteläpuolella Aate Alapeuran talon rannassa. Alue on loivasti rantaan laskevaa niittyä, jossa Alapeuran talon kohdalla on matala kangaskumpare. Kumpare nousee n. 2-3 m järven pinnan tasonyläpuolelle. Tästä nykyisen talonsa rannasta, vanhan petäjän lähettyviltä vesirajasta, oli Aate Alapeura löytänyt rikkoutuneen kiilanmuotoisen ja silmällä varustetun kivikirveen (n. 10 cm x 20 cm?). Kirves katosi myöhemmin. Tarkistaessani paikkaa löysin rantakivikon vesirajasta vihreästä sädekiviliuskeesta valmistetun kiviesineen kärkikatkelman (32 mm x 37 mm x 14 mm) ja kivilaji-iskoksen (45 mm x 25 mm x 4 mm). Ylempänä Aate Alaperuan talon itäpuolella oli maanpinnan hiekassa joitakin nokialueita.

5. LAHTELA

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Lahtela RN:o 34

Omistaja: Olavi Juopperi

Rattosjärvi

97330 Pello

Koordinaatit: X= 7418 66

Y= 407 12

Z= 120 m

Esinelöydöt: taltta (Eino Hollander)

Kartta: 3

Lahtelan löytöpaikka sijaitsee n. 38,6 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on nimeke Rattosjärven itärannalla, n. 200 m sillasta etelään.

Ruuhijärvellä asuva Pauli Pantzar oli 1937 Rattosjärven sillan penkkaa ajettaessa löytänyt myös täältä nykyisen Lahtelan tilan rannasta otetusta maakuormasta kiviesineen. Esine oli ollut "hienoa työtä"; kokonansa hiottu n. 25-30 cm pitkä, mutta varsin ohut. Tasa-taltaksi nyt arvelemansa esineen Pauli Pantzar oli antanut työmaan mestarille Eino Hollanderille Kansallismuseoon toimitettavaksi. Lahtelan tilan omistajan Olavi Juopperin mukaan paikalta ei ole tullut uusia löytöjä.

Pello 20

6. KENTÄNNIEMI

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Kentänniemi RN:o 26

Omistaja: Reino Heikkilä

Rattosjärvi

97330 Pello

Pohjoislaita Kentänniemestä valtion maata

Koordinaatit: X= 7420 04

Y= 406 74

Z= 120 m

Löydöt: KM 13052; tasataltta

kirveen teelmä (7:1)

kvartsi-iskoksia (7:2)

Kartta: 3

Kuvat: 57, 58

Kentänniemen löytöpaikka sijaitsee n. 39,4 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Kentänniemi on aukeaksi raivattu matalaksi kummuksi kohoava niemeke Rattosjärven itärannalla. Nykyisin paikalla ei enää asuta.

Tasataltan KM 13052 löysi paikalla asunut mv. Antti Heikkilä syksyllä 1950 perunamaata raivatessaan "vanhasta kalakentästä n. 10-15 cm:n paksuisesta suomukerroksesta". Löytöpaikka on niemen eteläpuolella sijaitsevan ladon seutuvilla n. 5 m järven rannasta. Löytöpaikan korkeus järven pinnan tasosta on n. 1 m. Tarkistaessani koepistolla paikan maaperää oli turpeessa kvartsi-iskoksia. Noen mustaksi värjäämä paikoin suomuja sisältävä peltokerros ulottui n. 10-20 cm:n syvyyteen. Syvemmillä oli vastassa hiekka. Niemekkeen pohjoislaidalta matalasta rantavedestä löytyi kärjestään murtunut, vihreästä sädekiviliuskeesta tehty kirves (162 mm x 67 mm x 27 mm). Mahdollisesti esine on oikokirveen teelmä.

Niemekkeen itäpuolella (n. 25 m asuinrakennuksesta itään) kosteaman lehtimetsän reunassa, oli kymmenkunta epämääräisen muotoista ja kokoista painumaa. Kuopanteet olivat n. 40 cm:n syvyisiä ja osa kivillä täytettyjä. Veden syövyttämiä peltokivihautoja vai säilytyskuoppia?

Ylitornion Väystäjässä nykyisin asuva Antti Heikkilä kertoi löytäneensä lähistön metsästä ison kiven päältä jäkäläkerroksen alta rautaisen, ruostuneen sirpin. Kumpi lienee kysymyksessä lehväskerpuntekijän unohdus vai uhri ?

7. KOTAVAARA 1 NOKKA

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Pyyntihautoja, löytöjä ? II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Alapeura RN:o 3¹⁴, niittypalsta

Omistajat: Aate Alapeura Rattosjärvi 97330 Pello

Sulo Alapeura 97330 Pello

Mirjam Kassinen 05470 Hyvinkää

Taina Juopperi 97330 Pello

Aili Heitala 97330 Pello

Koordinaatit: X= 7420 04

Y= 407 36

Z= 125-130 m

Esinelöydöt: kivistä (ei tallessa)

suksi (ei tallessa)

Kartta: 3

Kotavaaran Nokan löytöpaikka sijaitsee n. 39,4 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Kotavaaran alla, sen luoteiskärjessä, jossa paikan leikkaa Pello-Meltaus maantie. Maasto on hiekkakangasta, joka tien länsipuolella laskee suojänkäästä raivatuksi niityksi. Mahdollisesti alavan suoalueen paikalla on sijainnut muinoin vesialue. Maantien länsipuolella, n. 20 m tiestä, niitylle johtavan pistotien molemmin puolin on kuopat, joita paikallinen perinne pitää lapinhautoina. Kuoppien koot ovat n. 2 m x 2 m ja 3,5 m x 2,5 m, syvyys osittaisesta täyttämisestä huolimatta n. 50 cm. Kuoppien välinen etäisyys on 10 m. Maaperä paikalla on hiekkamaata. Ilmeisesti kysessä on kaksi jäljellejäänyttä kuoppaa pyyntihautajärjestelmästä, joka ehkä muilta osin tuhoutui Kotavaaran nokalta 1930-luvulla maantietä rakennettaessa.

Ruuhijärvellä asuva Pauli Pantzar kertoi löytäneensä tietyön yhteydessä 1937, Kotavaaran nokalta, tien itäpuolelle kaivetusta hiekkamontusta kivistä, jota hän ei kuitenkaan ollut ottanut

talteen. Kirveessä oli ollut ura, mahdollisesti kiinnitystä varten. Tieleikkauksen profiilissa todennäköisen löytöpaikan tienoilla havaitsin n. 20 cm:n syvyyteen ulottuvan nokihäiriön.

Raivatessaanniityksi jänkkää pyyntihautojen alapuolella, 1950-luvulla, löysivät Aate Alapeura ja Toimi Heikki suksen. Suksi löytyi ojaa kaivettaessa n. 70 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on n. 50 m itään maantiestä. Suksi oli löytäjiensä muistelun mukaan ollut kömpelöä tekoa, vajaat 2 m pitkä ja n. 15 cm leveä. Esine oli jäänyt Toimi Heikille, jolla se ei kuitenkaan ollut enää tallessa (myynyt?)

8. KOTAVAARA 2

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Uhrilähde ? III

Kylä: Rattosjärvi

Tila: - RN:o 2⁷

Omistaja: - Heikkilä

Koordinaatit: X= 7419 60

Y= 407 30

Z= 125 m

Kartta: 3

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1956

(Ks. valokuvat Aarni Erä-Eskon tarkastuskertomuksessa)

Kotavaara 2 sijaitsee n. 38,8 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Tarkastusmatkallaan 1956 Aarni Erä-Esko paikansi Kotavaaran juurelta, sen länsilaidalta, mahdollisen uhrilähteen. Paikka oli Pello-Meltaus maantien laidassa 25 km-pylvään vieressä. Lähteen vettä oli tällöin tiedetty käytetyn parannusaineena. Mm. Mikko Heikkilä oli kertonut lähteen veden "pehmentävän silmiä". Vettä oli käyttänyt parannusaineena myös Kalle Ylitalo Marrasjärveltä. Kyseinen lähde on sittemmin tuhoutunut. Nimittäin ilmeisestikin sama lähde pulppuaa kyseisen km-pylvään tienoilla maantien itälaidassa päälle rakennetun pistotien läpi.

Vastaava mahdollinen pyhä lähde on Konttajärvellä Konttavaaran alla. Nimittäin Alli Nikun (60) mukaan, Rovanjärvellä asunut kuuluisa parantaja Antti Lintulahti nouti parantavan vetensä kyseisestä lähteestä.

9. KOTAVAARA 3

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

"Lappalaisten kärjäkivet" III-II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: - RN:o 2⁸ ?

Omistaja: Kauko Heikkilä

Koordinaatit: -

Kotavaara 3 sijaitsee n. 39 km itäkoilliseen Pellon kirkosta.

Rattosjärvellä asuvan Aate Alapeuran (56) mukaan Kotavaaran länsirinteessä Kauko Heikkilän metsäpalstalla on "lappalaisten kärjäkivet". Nämä olivat hänen mukaansa sileällä sammalen peittämällä kalliolla; viisi etelään päin avautuvan U:n muotoon asetettua kiveä, joista takimmaisina kivi oli kookkain. Ehkä syy oli äskettäin suoritettujen metsähakkuiden, kun emme löytäneet paikkaa. Todennäköisemmin kuitenkin kyseessä on alunperin luonnon sommittelema kiviryhmä, jollaisia alueella kyllä oli (kuten muillakin paikoilla, joihin liittyi kärjäkivitradiatio; Miehuaallinen Konttajärven pohjoispuolella, Kaupinmaa Turtolassa). Kodanpohjasta tässä ei liene myöskään kysymys. Toimi Heikki (60) kyllä kertoi nähneensä vaaralla useita ilmeisiä kodan sijoja: sellaisia "sileitä paikkoja". Juuri kotapaikoista kai vaara on nimensäkin saanut.

1000011789

10. KOTAVAARA 4 JÄNKKÄ

Peruskartta 2641 11

RATTOSJÄRVI

Pyyntihautoja II

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Alapeura RN:o 3¹⁴

Omistajat: Aate Alapeura Rattosjärvi 97330 Pello

Sulo Alapeura 97330 Pello

Mirjam Kassinen 05470 Hyvinkää

Taina Juopperi 97330 Pello

Aila Heilala 97330 Pello

Koordinaatit: X= 7419 14

Y= 408 20

Z= 147,5 m

Kartta: 3

Kotavaaran jänkkä sijaitsee n. 39,4 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Rattosjärven itäpuolella sijaitsevan Kotavaaran takana. Paikalle on matkaa Rattosjärven sillan itäpäästä ensin maantietä n. 350 m, jonka jälkeen Keskitalon rakennuksen kohdalta mentsätietä myöten Kotavaaran yli n. 1 000 m.

Kotavaaran itäpuolella, Joukahaisvuoman ja Kotavaaran järven välisessä kapeassa kannaksessa on kolme pyyntihautaa. Haudat ovat "neliömaisiä", mitoiltaan n. 2,6 m x 2,6 m (yksi), n. 3,6 m x 3,6 m (kaksi) ja hyvin vajonneita, syyvydeltään n. 50-60 cm. Pohjalla on sammalkerros, ohut nokikerros (1-2 cm) ja näiden alla normaalin metsäpalonoen värjäämä harmaan hiekan kerros. Kuoppien päälläkin kasvaneiden puiden kantojen läpimitat ovat n. 25-30 cm. Jo-nossa (ei linjassa) sijaitsevien kuoppien etäisyydet toisistaan ovat 4 m ja 22 m. Maaston suhteen pyyntihautojen sijainti vaikuttaa varsin edulliselta. Peurojen reitti lienee kulkenut Koppelomaasta Kotavaaraan tämän n. 60 m leveän ja 100 m pitkän soiden reunustaman kannaksen kautta.

(1.) "ANNI-RAUKAN" HAUTA

Peruskartta 2641 12

RATTOSTUNTURI

Lappalaishautaus I

Kylä: Rattosjärvi

Tila: Valtionmaata

Koordinaatit: -

Kartta: 4

Kirj. lähde; Hannes Leinonen, Turtola-Pello pitäjänkirja, Tampere 1958, s. 43.

"Anni-raukan" hauta sijaitsee n. 39 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Rattosjärven pohjoispuolella sijaitsevan Kienajan Vuoskuvaaran länsilaidalla, niinsanotussa Anni-raukan Nokassa.

Leinonen kirjoittaa (s. 43): "Rattosjärven pohjoispuolella on löydetty kallopaaden alle haudatun naisen luuranko. Kerrotaan, että se on "Lappalais-Annikki", joka vuonna 1800 oli varastanut vaatetta Kolarin markkinoilla ja sitten hirttänyt itsensä."

Raanujärven Ylipäässä asuva poromies Onni Tirroniemi (60) kertoi kuulleensa vanhoilta, että lappalais-Annin vanhemmilla oli kotapaikka Vuoskuvaarassa, ja että nämä kiertelivät Vuoskuvaaran kivelioissa porotokkansa kanssa. Anni-tyttö sai aviottoman lapsen ja pian lapsen syntymän jälkeen hän Tornion (po. Kolarin?) markkinoilla varasti liinapakan -- ilmeisestikin vauvansa vaatetarpeiksi. Mutta liinapakan omistaja lähetti noidan avulla Anniin manalaiset seurauksella, että Anni Vuoskuvaaraan palattuaan hirtti itsensä. Annin vanhemmat hautasivat hänet puuarkussa (ahkiossa?) suuren pahdan alle Vuoskuvaaran laitaan. Annin tyttölapsi jäi kuitenkin elämään ja hänestä tuli emäntä Ruuhijärven Kallon taloon. (Onni Tirroniemi). Luonnottomasti kuolleen Anni-raukan kerrottiin haudassaan olleen hyvin rauhaton. Kummitellut hän oli mm. Peuran Mikolle. Tämä oli väkineen ollut Vuoskuvaaran alla suojäнкällä heinäteossa. Näytti nousevan ukoniili, jota ennen oli yritettävä saada heinät kokoon. Tällöin oli Peuran Mikko ilkeästi huutanut vaaraan: "Tule siekin

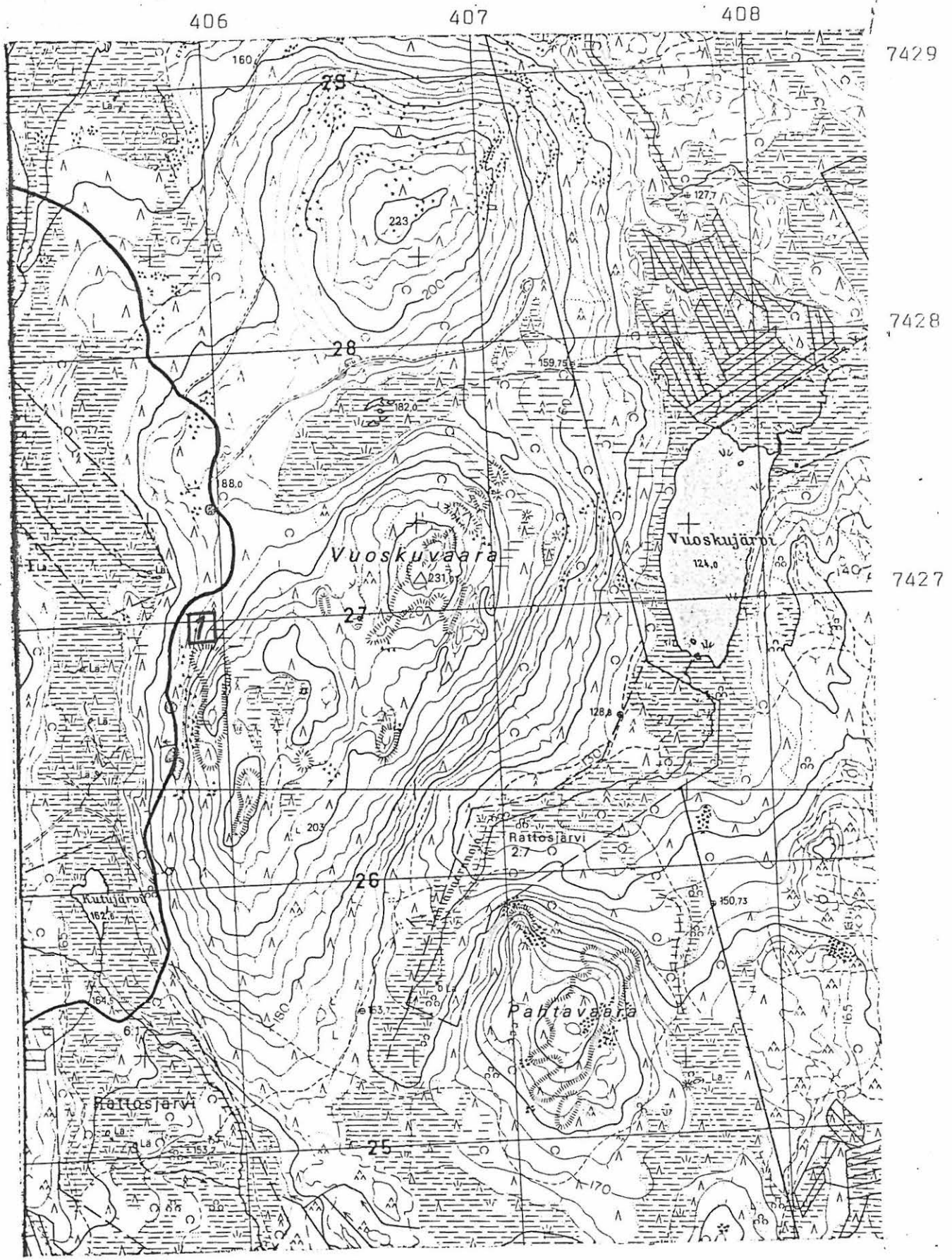
Anni luolle!" Samassa Anni oli tullut tuulispäässä ja paiskannut Mikolta heinät pitkin Vuoskuvaaran rinteitä. (Iilami Saukkoriipi 80 os. Saukkoriipi).

Anni-raukka lienee viimein saanut rauhan, kun Ruoko-Pietti Kolarin Ruokojärveltä oli käynyt hänet hautaansa siunaamassa. Ruoko-Pietti, joka ei koskaan aikaisemmin ollut paikalla käynyt, opastui paikalle punaisen ketun ohjaamana. (Onni Tirroniemi, myös Yrjö Alaniva, 70, os. Konttajärvi)

Eevert Pantzar (87) Ruuhijärveltä muisteli nähneensä haudalla pääkallonkin. Yrjö Alaniva kertoi jonkun metsänhoitajan vieneen kallon mukanaan, mutta kallon aiheutettua rauhattomuutta oli hän joutunut tuomaan sen takaisin hautapaikalle. Joskus nuorempana oli Yrjö Alanivakin tovereineen käännellyt paikalla olleita luita. Ja pian he olivat kuulleet lähistältä lapsen itkua, jota Vuoskulompolon Antti oli kuitenkin sanonut ketun räähkäisyksi. Onni Tirroniemi kertoi vielä joitakin vuosia sitten nähneensä haudalla sääriluun, mutta nykyisin paikalla ei Yrjö Alanivan mukaan ole muuta kuin arkun kappaleita.

Paikalla en ehtinyt enää käymään. Yrjö Alaniva kertoi hautapaikan ympäriltä puuston jätetyn hakkaamatta. Hautauksena em. vaikuttaa tyypilliseltä lappalaishaudalta (vrt. esim. Ernst Manker, Lappmarksgravar 1961). Toisaaalta "vanhakantainen" hautaus lienee johtunut ennenkaikkea kuolintavasta, sillä itsemurhan tehneitä ei haudattu siunattuun maahan.

Kartta 4

1. KATAJAVAARA

Peruskartta 2641 08

RUUHIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Ruuhijärvi

Tila: Katajavaara RN:o 23²

Omistaja: Viljo Pantsar

97335 Ruuhivaara

Koordinaatit: X= 7420 94

Y= 397 66

Z= 205 m

Esinelöydöt: kivikirves (kadonnut)

Kartta: 5

Katajavaaran löytäpaikka sijaitsee n. 29 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Ruuhijärven itäpuolella; n. 600 m järvestä, Etu-Katajavaaran länsilounaaseen viettävässä rinteessä. Alue on laajemmaltikin kumpuilevaan kangasmaastoa.

Silmällinen (huom. ei läpi porattu) ilmeinen kivikirves löytyi 1967 kaivoa kaivattaessa, Katajavaaran tilan ulkorakennuksen edestä, syvältä hiesumaasta. Myöhemmin kirves joutui kuitenkin saman 2 m syvän kaivon pohjalle. Muita löytöjä paikalta ei muisteta tulleen. Maastonsa suhteen paikka vaikutti varsin tyypilliseltä esihistoriallisellekin asutukselle.

2. TAKAPALOLA

Peruskartta 2641 08

RUUHIJÄRVI

Kodansija ? II

Kylä: Ruuhijärvi

Tila: Takapalola RN:o 13²

Omistajat: Pentti Takapalo 97335 Ruuhivaara

Vilho Takapalo 97335 Ruuhivaara

Koordinaatit: X= 7420 80

Y= 397 40

Z= 190 m

Kartta: 5

Takapalolan löytöpaikka sijaitsee n. 29 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Ruuhijärven kaakkoispuolella Katajavaaran alla. Katajavaaran ilmeinen kivikautinen löytöpaikka sijaitsee tästä n. 300 m luoteeseen.

Ruuhijärvellä asuvan vanhuksen Eevert Pantsarin (87) mukaan on Takapalolan männikkökankaassa, Kumpulan niityn laidassa, ollut näkyvissä kodansija liesikiveyksineen. Aivan vieressä on sijainnut kaltio (lähde), joka oli nyttemmin täytetty. Paikan etäisyys järvestä on n. 500 m. Metsähakkuujätteiden vuoksi emme kuitenkaan pystyneet enää kyseistä kodanpaikkaa löytämään.

(3.) RUUHIJÄRVI

Peruskartta 2641 08

RUUHIJÄRVI

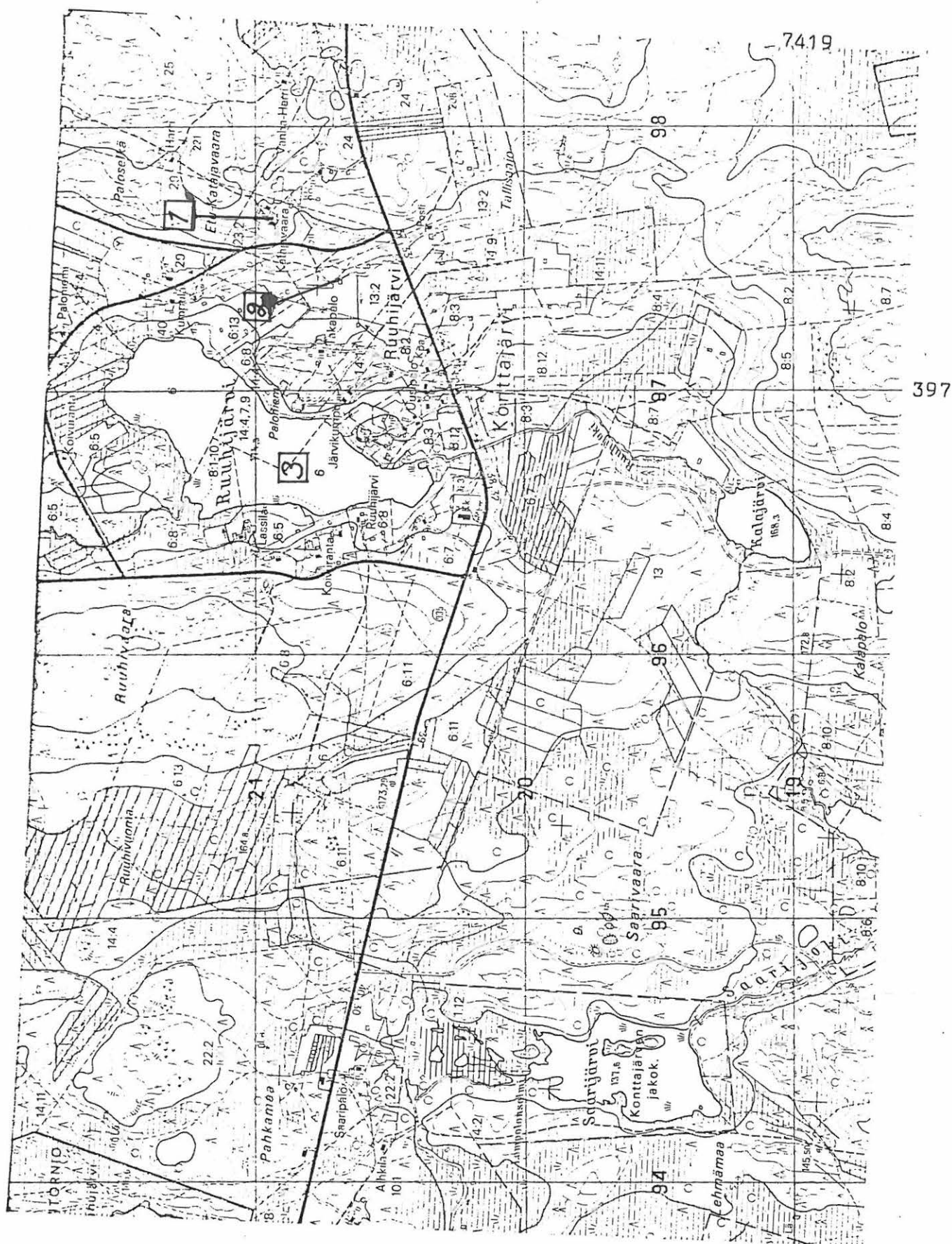
Lapinmuistoja

Kirjall. lähteet: Mauno Lantto, Järvikylien historiaa Pellon-Ylitornion alueella (moniste)

Mauno Lantto, Pellon järvikylien asutuksen historiaa, Länsiraja 10.9.1981.

Mauno Lanton mukaan Pellon kylän Lampssaareltä Lampsijärvelle muuttanut lappalainen joutui jälleen, nyt Kainuunkylän isäntien tieltä muuttamaan. Nyt hän muutti Ruuhijärvelle. "... Koska oli kuullut, että siellä oli verrattomat porojen ruokamaat. Siellä asui aikaisemmin ja edelleenkin idästäpäin tullut lappalaissuku Koffit ja niin suvut sopeutuivat yhteen. Ruuhi- ja Rattosjärvenseudulla viimeiset lappalaiset ovat olleet juuri Koffia..." (Länsiraja 10.9.1981) Edelleen Lanton mukaan Ruuhijärven toinen talo Lassila, Ruuhijärven länsirannalla, merkittiin kirjoihin 1840. Perustajana oli "Lauri Laurinpoika Koffelo, joka oli viimeistä lappalaissukua Ruuhijärvellä". (Lantto, Järvikylien historiaa s. 3.)

Ruuhijärvellä asuva vanhus Eevert Pantsar (87) kertoi, että Salmi-Matti niminen lappalainen asettui ensimmäisenä asumaan nykyistä Kallon taloa Ruuhijärven länsirannalla. Onni Tirroniemi (60) Raanujärven Ylipäästä kertoi Rattosjärven Vuoskuvaaran haudatun lappalais-Annin aviottomana syntyneen tyttären haetun vaimoksi tähän Kallon taloon -- ehkäpä juuri Salmi-Matille.

(1) LEHMI-PEKAN RIIPPI

Peruskartta 2641 09

MARTINROVA

Lapinmuistoja II

Kylä: Konttajärvi

Tila: -

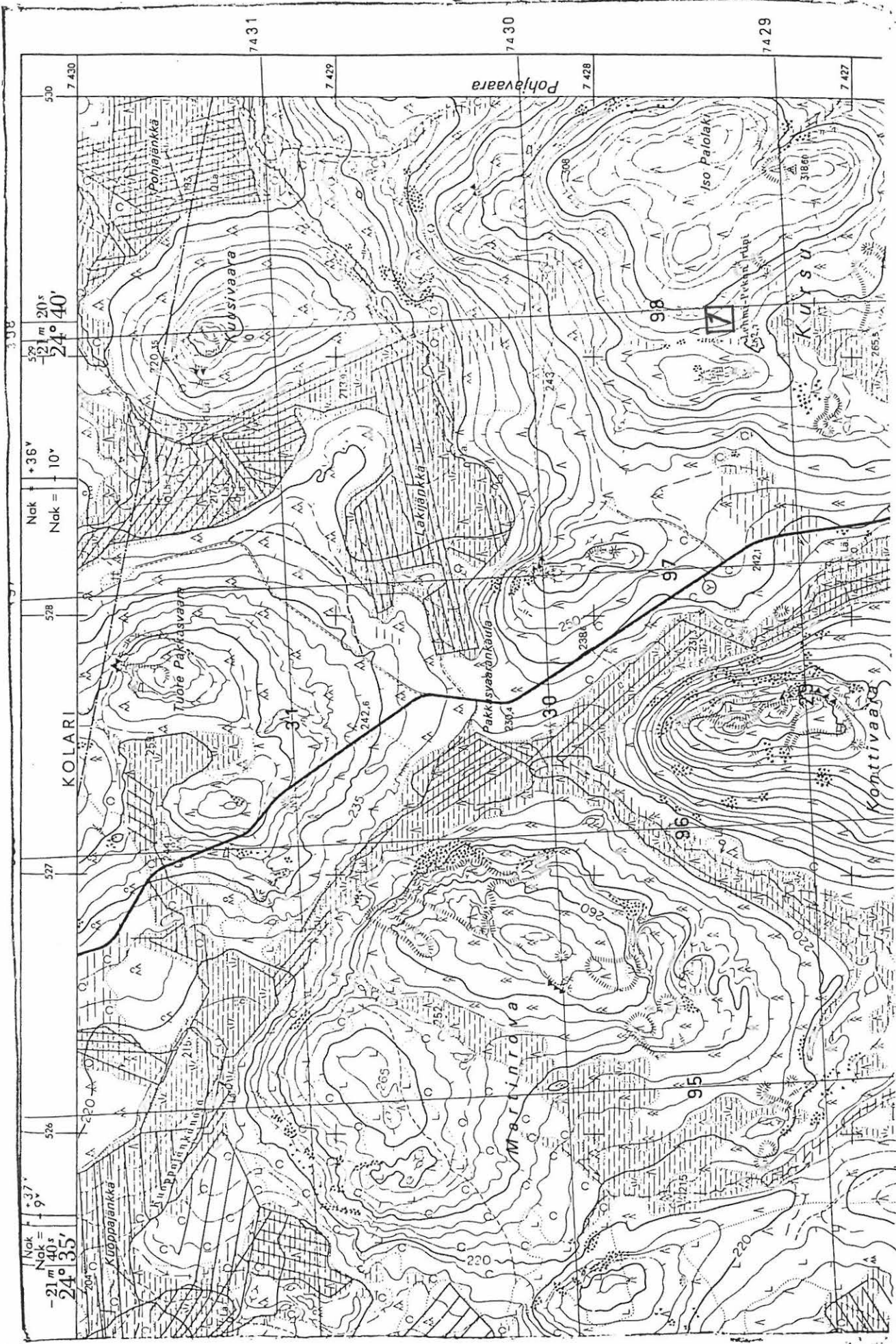
Koordinaatit: (noin) X= 7429 14

Y= 397 86

Z= 283 m

Kartta: 6

Lehmi-Pekan riipi sijaitsee n. 32,2 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Seudun perinteen mukaan myös Kursussa on asunut lappalaisia. Korkealla Kursu-vaarassa sijaitseva Lehmi-Pekan riipi on saanut nimensä paikalla asuneesta lappalais-Pekasta. Tämä oli varastanut Pellosta/Ora-järvestä lehmän ja lähtenyt kuljettamaan sitä kivelioitten halki kotapaikalleen. Jotta lehmän jäljet eivät näkyisi, pani hän lehmälle jalkaan kuovat (suom. sukat). Yksi sukista tippui ja sen löysi seuraamaan lähtenyt lehmänomistaja paikasta, joka sai nimekseen Kuoparova (vaara Kursusta n. 18 km länteen). Kun jälkien seuraaja saapui lappalais-Pekan kotapaikalle Kursuun, oli lappalaisakka jo keittopuuhissa patoineen. Viime hetkessä oli lehmänlihojen joukkoon ehditty heittää lappalais-Pekan likautuneet vaatteet -- ja näitä lappalaisakka oli sanonut puhtaaksi keittelevänsä kyselemään saapuneelle lehmän etsijälle. Myöhemmin oikea asianlaita oli kuitenkin paljastunut. (Kertoneet Yrjö Alaniva (70) Konttajärvi, Onni Tirroniemi (60) Raanujärvi)

Nok = +37°
Nok = +9°
-21 m 40 s
24 35

Nok = +36°
Nok = +10°
-21 m 20 s
24 40

KOLARI

(2) MARTINVAARA

Peruskartta 2641 09

MARTINROVA

Kotapaikka, lapinmuistoja II

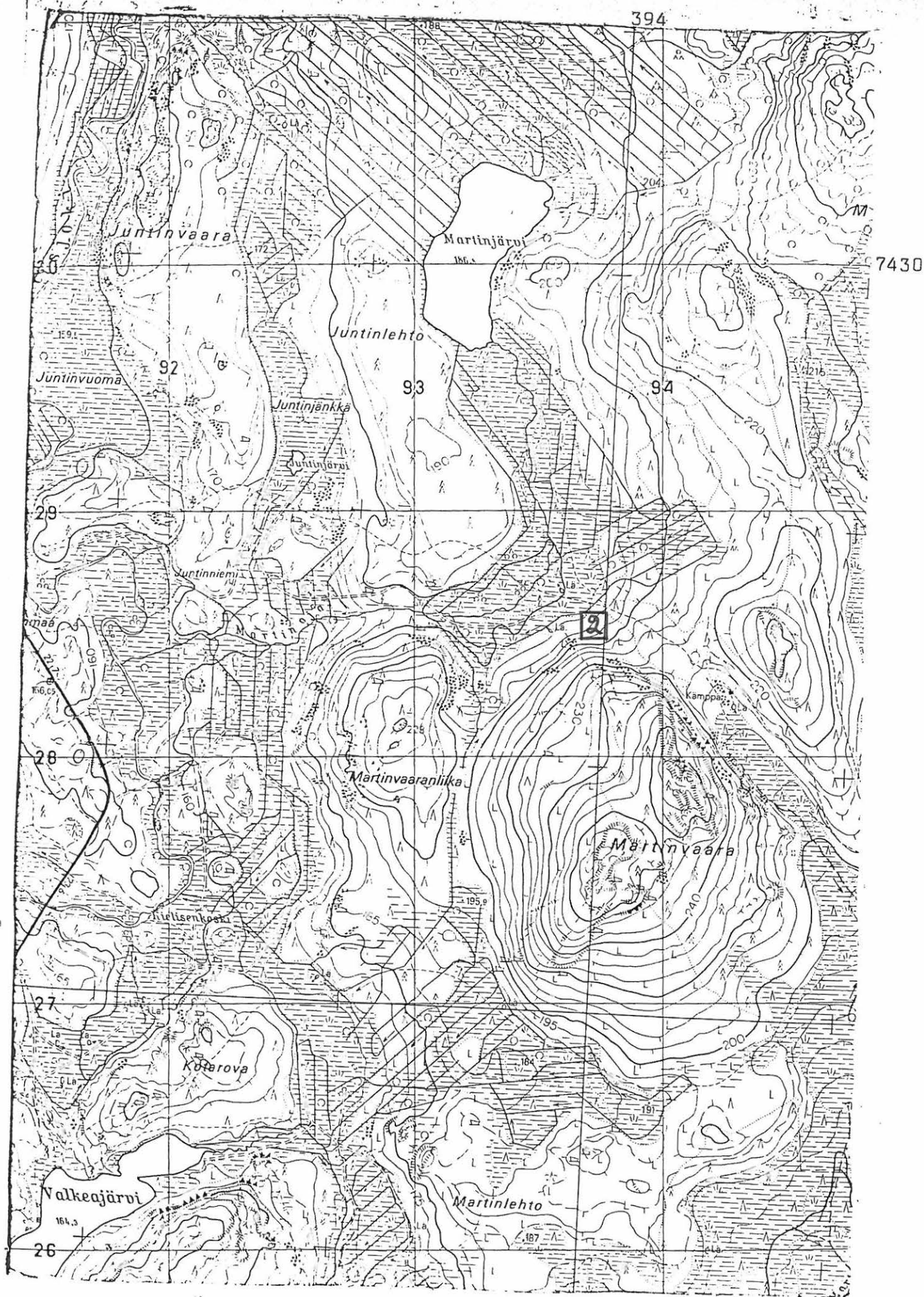
Kylä: Konttajärvi

Tila:-

Koordinaatit:-

Kartta: 7

Martinvaara sijaitsee n. 26 km Pellon kirkosta koilliseen. Poromies Yrjö Alaniva (70) kertoi nähneensä Martinvaaran alla kotapaikan ja vaarassa lypsykaarten. Alaniva kertoi Onni Tirroniemen Raanujärveltä korjanneen lypsykaarteesta talteen vanhan lypsykanon. Paikalle en käynyt. Kovin vanhana ei Yrjö Alaniva paikkaa pitänyt. Hän kertoi nimittäin kuulleensa myös, että Martinvaarasta oli noudettu poronjuustoja Konttajärvellekin. Mahdollisesti kyseessä on raitiolappalaisten kotapaikka. Myös useat muut nimet alueella kuten Juntinlehto, Antinvaara jne. viittaavat kotakuntien päämiehiin. Alueella on myös Kotarova sekä Konttivaara, joka juontuu lapinkielen peuraa merkitsevästä sanasta "kodde" (Ks. Martti Montonen, Suomen peura 1974 s. 40).

(3) KOTALAKI

Peruskartta 2641 09

MARTINROVA

Kotapaikka, lapinmuistoja II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Mäntylä RN:o 11⁴

Omistaja: Antti Unga

95760 Konttajärvi

Koordinaatit: -

Kartta:

Alisen Lompolovaaran Kotalaki sijaitsee n. 24 km koilliseen Pellon kirkosta.

Poromies Leevi Nivan (65) mukaan Alisen Lompolovaaran Kotalaen tienoilla (Ungan niittypalstalla) on ollut näkyvissä kotapaikka liesikiveyksineen ja lypsykaarre. Poromies Pekka Korteniemi (55) piti todennäköisenä, että paikka on yksi Ungan kotakunnan kotasi-joista. Ungan Pieti saapui Kolarin-Pellon kiveläköihin Karesuvannosta 1800-luvulla. (Ks. Samuli Paulaharju, Lapin muisteluksia 1977 (1922), s. 74. Ks. myös Aalistunturi, Nälännönvainio.) Kotalaessa en käynyt. Seudun erämaille on tyypillistä korkeat vaarat, saivojärvet ja hyvät jäkälämaat.

1. METELIVAARAN HANNUNTARHA Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Hannuntarha RN:o 18³

Omistaja: Ossi Pantsar 97335 Ruuhivaara

Koordinaatit: X= 7418 16

Y= 386 36

Z= 120-125 m

Löydöt: PPM 852; kivikirves

kappale vihr. sädekiviliusketta

Kirjallisuutta: Matti Huurre, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria,
Kuusamo 1983, s. 197

Kartta: 9

Kuva: 3

Metelivaaran Hannuntarha sijaitsee n. 18 km itäkoilliseen Pellon kirkosta.

Samuli Paulaharjun 1922 tallentaman kivikirveen PPM 852 "on löytänyt talokas Iisakki Vittikko Turtolan Konttajärvestä aivan veden rajasta Metelivaaran alta". Kyseessä on reikäkirveen teelmä. Huurteen mukaan esine on kokeilukappale: "--- lyhyestä nelisivuisesta tuurasta tai kaitakirveestä suunniteltu reiällistä oikokirvestä ja aloitettu reiän täyskairausta kummaltakin kyljeltä. Yritys on kuitenkin jäänyt kesken, sillä ilmeisen tottumattomalta tekijältä ovat reiän alut lähteneet suurentumaan liikaa, eivätkä ne myöskään osuneet kohdakkain." (Huurre 1983, s. 197). Esinettä voisi ajatella käytetyn kulttiesineenä (ks. Unto Salo, Pronssikausi ja rautakauden alku, s. 163, Suomen historia I 1984) Iisakki Vittikon pojantytär Maria-Leena Lakkinen kertoi kuulleensa esineestä isältään, mutta löytöpaikkaa hän ei tuntenut. Konttajärveläisen vanhuksen Yrjö Nikun (80) mukaan löytöpaikan on täytynyt olla Konttajärven etelärannalla Metelivaaran alla sijaitseva ns. Hannuntarha. Paikalle

oli Hannu Vittikko niminen henkilö raivannut perunapellon, ilmeisestikin viime vuosisadan puolella. Nyt paikalla on Ossi Pantsarin rakentama kesämökki. Paikka on n. 300 m Aalisjoen suussa sijaitsevasta Jokisuun talosta länsiluoteeseen. Rinne on täällä kohtaa varsin jyrkästi rantaan (pohjoiseen) laskevaa nuorta männikköä. Maaperä on kivensekaista hiesumaata. Nyrkinkokoinen sädekiviliuskekappale löytyi Pantsarin kesämökin pihasta liikutetusta maasta viemärikaivon seutuvilta. Löytöpaikasta on n. 20 m järven rantaan. Kysessä lienee luontainen esiintymä.

Pantsarin kesämökistä n. 50-60 m itäkoilliseen on mökille johtavan tien alapuolella joitakin epämääräisiä sammalen peittämiä, kiven- ja maansekaisia "kumpuja". Muodoiltaan nämä ovat matalia, soikeita: korkeus n. 0,3-0,6 m, leveys n. 1-1,5 m pituus n. 1,5-3 m. Maanäissä oli nokista hiesumaata. Kivien koko vaihteli päätä isommista nyrkinkokoisiin. Ilmeisesti kyseessä ovat kuitenkin luonnonmuodostumat.

Nivanniskan löytöpaikka sijaitsee Hannuntarhasta n. 1200 m länsilounaaseen ja Tervajänkän kivirakennelma puolestaan n. 1000 m kaakkoon.

Pello 71

2. METELIVAARAN NIVANNISKA I Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7417 60

KM

Y= 385 42

Z= 119,5-125 m

Löydöt: kvartsikaavin (1:4)

nuolen teelmä ? (1:1)

kiviesineen kappale ? (1:2)

kvartsi-iskoksia 18 kpl (1:5)

sädekiviliuskekappaleita (1:3,5)

palanutta luuta 44 kpl (1:6)

Kartta: 9

Karttaluonnos: 2

Kuvat: 1, 6, 18, 218

Nivanniskan löytöpaikka sijaitsee n. 17,2 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Löytöpaikka on Konttajärven etelärannalla sijaitsevan Metelivaaran länsikärjessä: Konttavaaran ja Metelivaaran välissä järvestä laskevan Konttanivan suussa.

Kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä on Konttanivan niskan järven puoleisesta rantahietikosta; kvartsi-iskoksia, kivilaji-iskos ja sädekiviliuskekappale, jossa on mahdollisesti hionnan jälkeä. Lisäksi heti rannan yläpuolella nousevan vajaan 10 m korkean kumpareen törmästä ja siihen kaivetusta hiekanottopaikasta löysin kvartsikaavipimen (31 mm x 28 mm x 10 mm), kvartsi-iskoksia ja sädekiviliuskekappaleita, joiden joukossa oli mahdollinen nuolen teelmä (70 mm x 15 mm x 11 mm). Paikalta löytyi myös kappale harmaat juovikasta kiveä (sädekiviliusk. ? 73 mm x 45 mm x 17 mm), joka mahdollisesti on peräisin hiotusta, mutta särkyneestä kiviesineestä. Hiekkakuopan seinämän profiilissa oli näkyvissä paikoin n. 20-30 cm:n syvyyteen

ulottuva likaisen, noen värjäämän hiekan kerros. Palaneen luun sirpaleita oli n. 5-15 cm:n syvyydellä nokikerroksessa; ilmeisestikin kyseessä on lieden paikka.

Polveillen laskeutuva Metelivaaran länsirinne Nivanniskan yläpuolella on hiekkaista mäntykangasta. Paikalla 1960-luvulla partioleiriä pitänyt Eero Mäntyranta (os. Lankojärvi) näytti em. kivikautisen löytöpaikan yläpuolelta rinteestä n. 10 cm:n syvyydestä löytämäänsä n. 15 cm korkeaa ihmisen päätä muistuttavaa "seitakiveä". Osa Nivanniskan mahdollisesta kivikautisesta asuinpaikasta lienee tuhoutunut paikalta hiekkaa otettaessa joitakin vuosikymmeniä sitten. Löytöpaikkaa lähellä sijaitsevien vaarojen; Metelivaaran, Konttavaaran, Sivakkavaaran ja Repovaaran rinteillä on näkyvissä ilmeisiä muinaismeren rantavyöhykkeitä.

3. METELIVAARA NIVANNISKA 2 Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Pyyntihautoja II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Niva Rn:o 19

Omistaja: Saimi Alatalo Konttajärvi 95760 Pello

Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7417 60

Y= 385 48

Z= 125-140 m

Kirjallisuutta: Martti Montonen, Suomen peura, Porvoo 1974, s. 38-41.

Kartta: 9

Karttaluonnos: 2

Kuvat: 4 ja 5

Sijainti ja maasto ks. Metelivaara Nivanniska 1.

Metelivaaran länsikärjessä rantatörmän päältä alkaa ilmeinen pyyntihautaketju, joka jatkuu vajaat 200 m rinnettä ylöspäin; yhteensä 14 hautaa. Hautapainanteet ovat pyöreähköjä tai soikeita ja vajoamisen vuoksi maatuneet varsin loiviksi: pituus tai halkaisija vaihtelevat välillä 2-3,5 m, syvyys 0,5-0,7 m. Pohjalla on sammalkerros, jonka alla on tälle alueelle tavanomaiset maakerrokset; 1-2 cm nokea, 10-20 cm noen värjäämää harmaata hiekkaa, jonka alla ruskea hiekka. Kahdessa ylimmässä kuopassa oli voimakkaasti hiilen sekaista maata jopa 20 cm:n syvyyteen, mikä toi mieleen tervahautojen mahdollisuuden. Kuoppien sijainti suhteellisen kaukana törmän reunasta ei kuitenkaan tue tätä ajatusta. Sen sijaan alimmainen kuoppa hiekkamonttuun johtavan tien pohjoislaidalla oli sijaintinsa, muotonsa ja hiilikerroksensa perusteella selvä tervahauta.

Oletusta pyyntihautajärjestelmästä tukevat myös seuraavat seikat. Tämä on vanhojen paikallisten asukkaiden käsitys kuoppien alkuperästä (mm. Paavo Saukkoriipi 80, os. Rovinpää). Nimet Konttajärvi ja Konttavaara juontuvat saamenkielisestä peuraa merkitsevästä sanasta

"kod'de" (Montonen 1974 s. 38-41). Metelivaaran alue on poronlaidun-
edelleenkin. Ilmeisestikin peurojen vaellusreitti on kulkenut
kyseisen pyyntihautaketjun kautta Metelivaaran länsirinnettä
alas Konttanivan yli Konttavaaraan (tai turvaan avoimelle järven
jäälle). Paavo Saukkoriipi arveli Metelivaaran saaneen nimensä
eläinten metelistä. Nimen taustana voi olla kuitenkin peuranajajien
metelöinti heidän pyrkiessä ajamaan peurat vaaran laajalta alueelta
hangasaidoilla johdettuun ansaan länsikärjen pyyntihaudoille. (Ks.
pyyntitavoista Ahti Paulaharju, Peuranpyynti ja peurahaudat,
Tornionlaakson vuosikirja 1970, s. 120-121.) Pyyntijärjestelmän
päässä Nivanniskan löytöpaikka on voinut olla tarvittava pyyntitu-
kikohta.

METELIVAARAN Nivanniska
Konttajärvi

Metelivaraa

Mittakaava 1:1000

10 m

hiekkamonttu

tervahaata

① pyyntihauta

 kivik. asuinpaikka
 (löydöksiä)

Λ kvartsi - iskoksia

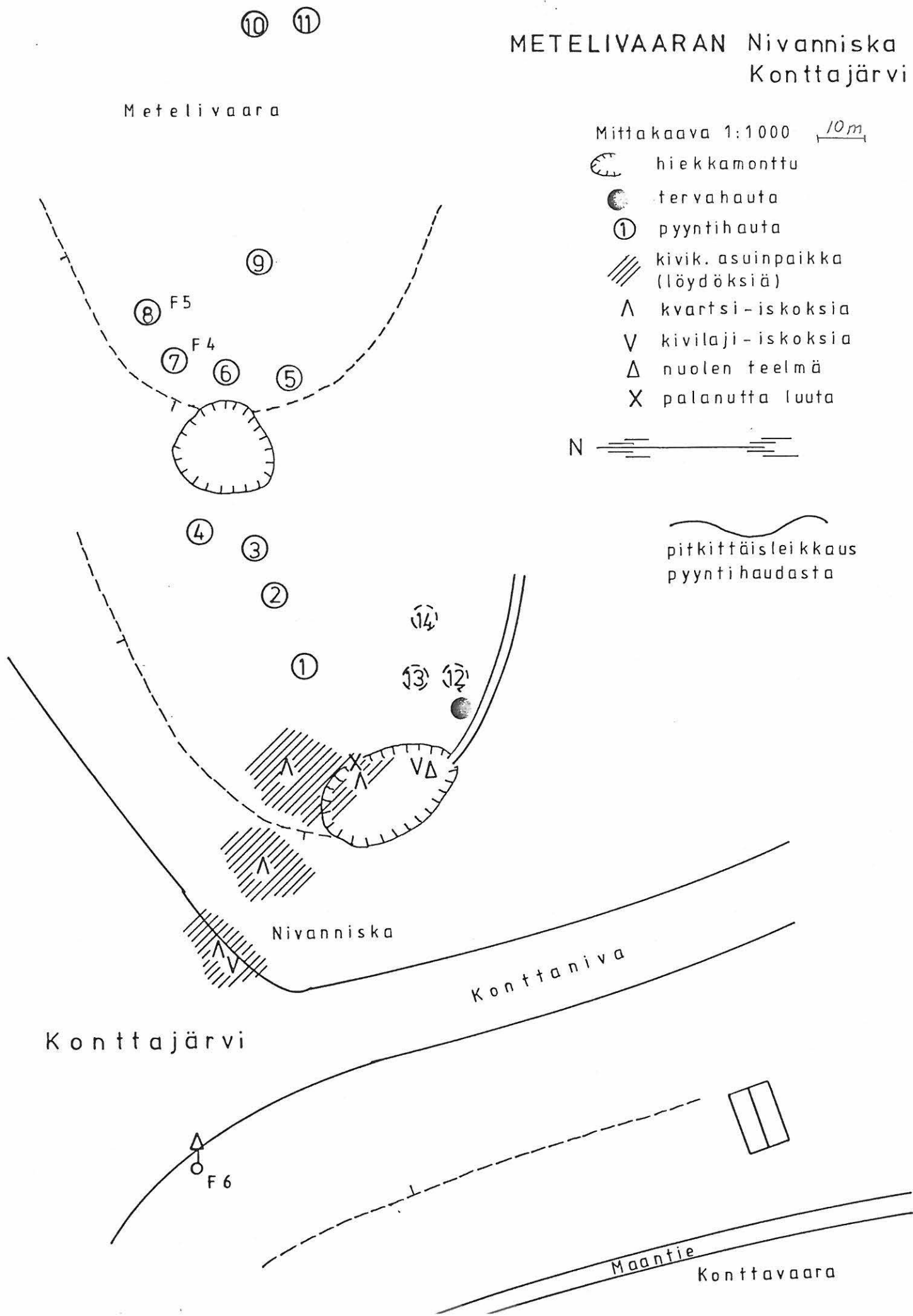
V kivilaji - iskoksia

Δ nuolen feelmä

X palanutta luuta

N

pitkittäis leikkaus
pyynti haudasta

4. METELIVAARA TERVAJÄNKÄN KIVI Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Megaliittimainen kivirakennelma (ns. uhrikivi) I

Kylä: Konttajärvi

Tila: Jokisuu RN:o 18²

Omistaja: Väinö Kurtti Konttajärvi 95760 Pello

Koordinaatit: X=7417 30

Y= 386 94

Z= 130 m

Kartta: 9

Kuvat: 7-14

Tervajängän kivi sijaitsee n. 18,5 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Konttajärven eteläpuolella; Metelivaaran kaakkoislaidalla sijaitsevan Tervamellan kankaan alla.

Tervajängän laidassa ladon takana sijaitseva kivimuodostelma on varsin megaliittimainen; suuri arkunmuotoinen kivipaasi (painoltaan arviolta useita tonneja) makaa n. 1 m:n korkeudessa lähes vaakasuorassa, kolmen, pienen, päänkokoisen kiven varassamaakivilohkareen päällä. Itä-länsi suunnassa makaava kivipaasi on n. 3,5 m pitkä, 0,95 m leveä ja 0,70 m korkea. Pyöreähköjen kannatinkivien halkaisijat ovat n. 35 cm, 30 cm ja 15 cm. Kosketuspinta-alojen suppeuden vuoksi kivimuodostelma ei liene kovin stabiilissa asennossa. Kivimuodostelman ympärillä on n. 0,5 m korkea, 6 m pitkä ja 2,5 m leveä, soikea, maan ja sammalen peittämä osittain maahan painunut röykkiö, jonka kivet ovat kooltaan vähintään päänkokoisia.

Paikka on kosteata koivittunutta ilmeisestikin entistä niittysarkaa. Maaperä paikalla on kuitenkin melkoisen kivinen; 10-15 m:n etäisyydellä on mm. suuri siirtokivilohkare ja maahan painunut "kivihauta". Ennen 1950-luvulla suoritettua osittaista kuivatusta Tervajärven ranta on ulottunut n. 50 m:n päähän kivistä. Nyt rantaan on matkaa n. 200 m. Vaikuttava kivimuodostelma lienee sittenkin luonnon työtä. Ehkä muinaisella vesialueella sijainneen kiviröykkiön vesi "riisui" aikojen kuluessa tällaiseksi. Erikoisen

näköistä kiveä voi olettaa palvotun seitana.

Unto Salo pitääkin vastaavia kivirakennelmia mahdollisina pronssikautisina kulttirakennelmina. (Ks. Unto Salo, Pronssikausi ja rautakauden alku, 1984. s. 165; ks. myös Gunnar Westin, Övre Norrlands Forntid, s. 48-49, Övre Norrlands historia I 1962). Perimätietoa ei paikkakunnalla kiveen juuri liity. Alli Niku (60) Konttajärveltä totesi kuitenkin leikkillisesti kivimuodostelmaa tietysti pidetyn jättiläisten työnä, mutta juuri tämä käsitys lienee yhteydessä sijaintialueen nimeen Metelivaara. Meteli-nimiset paikathan on usein liitetty tarunomaiseen metelinkansaansa, jonka jälkeen em. paikoilla esiintyviä erilaisia kivimuodostelmia on pidetty. (Ks. S.R. Aspelin, Metelinväki, Suomen Museo I, 1894, s. 152-156.) Meteli-nimestä ks. myös Nivanniska 2.

Rovanpäähän vievä vastarakennettu maantie ohittaa paikan n. 300 m:n päästä. Jokisuuntalosta paikalle on matkaa n. 700 mitäkaakkoon. Talon isäntäväki suhtautui varsin ymmärtäväisesti maallaan sijaitsevan kivimuodostelman arvoon suojeltavana muinaisjäännöksenä.

(5.) JUNTIKAN TIEVA

Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Peltotarha, asutusmuistoja II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Sammallahti RN:o 112

Omistaja: Pekka Korteniemi 95760 Konttajärvi

Koordinaatit: X= 7419 10

Y= 384 40

Z= 140 m

Kartta: 9

Kirjallisia lähteitä: Samuli Paulaharju, Lapin muisteluksia, Porvoo 1977 (1922), s. 11; Fil.Lic. Erik Wahlberg, Konttajärven kylän kehitys, Länsi-Pohjan sanomat (liite 1)

Juntikan Tieva on Konttajärven pohjoispuolella sijaitsevan Laitavaaran rinteestä kaakkoon pistävä n. 60 m leveä, suhteellisen tasainen kankaannokka. Paikan korkeus järven pinnasta on n. 20 m.

Em. paikassa, Mäkitievan talosta n. 100 m pohjois-luoteeseen, on nuoressa männikössä nykyisten peltojen reunassa vanha pelto-raivio. Noin 20 m leveän "muinaispellon" reunoilla on matalat kivivallit. Sammalen peittämien kivivallien pituudet ovat 13 m ja 18 m, leveys n. 1,2 m ja korkeus 0,3-0,6 m. Alueen keskellä on pieni, pyöreä, sammalen peittämä röykkiö (halk. n. 80 cm, korkeus n. 40 cm) sekä kivihauda. Paikalla sijaitsevat männynkannot halkaisijastaan (n. 35 cm) päätellen lienevät vähintään sata vuotta vanhojen puiden. Maaperä alueella on peltohiesu, jossa likaantunutta maata on n. 3 cm:n vahvuudelta.

Laina Niva (70) ja Paavo Saukkoriipi (80) muistelivat paikkaa nimitetyn "Juntikan Tievaksi"; paikalla olisi siis ollut Juntikka-nimisellä henkilöllä peltotarha. Nimi Juntikka juontuneen nimestä Juntti (Jöns). Kyseinen henkilö onkin todennäköisesti Erik Wahlbergin selvittämä Juntti Tuomaanpoika (synt. 1679) Ylitornion Kaulirannan Aunoksen talosta (Kuivakangas 15). Nimittäin vuoden 1728 pääkatselmuskirjan mukaan em. henkilö oli uudisasukkaana Konttajärvellä kylväen

1/2 tynnyriä viljaa ja pitäen 3 lehmää. Konttajärvi ja sen eteläpuolella sijaitseva Repojärvi olivat olleet Auneksen talon haukijärvinä 1500-luvulta lähtien (Wahlberg, Konttajärven kylän kehitys, Liite 1)

Paulaharjun mukaan Auneksen kalakenttä oli Konttajärven niemellä, ja Aittasaassa oli kala-aitta. (Paulaharju, Lapin muisteluksia, s. 11.) Nikun talon vanhat aita Kyläniemellä (Vasikkaniemi, Ollinniemi) lienevät juuri Auneksen aittoja. Vanhoja aitoja oli myös Repojärven Kenttärannassa ja Aittasaassa. Repojärvestä siirrettyjä aittoja on vielä Mäkirovassa ja Sammallahdessa, jossa aitan hirrestä löytyy vuosiluku 1661. Ison vihan jälkeen 1730 perustetun Sammallahden tilan pellosta on löytynyt ruotsalainen äyri 1740-luvulta. Stiina Niva (60) puolestaan muisteli miehensä Leevi Nivan osittain kuivat- tamasta Saarijärvestä löytyneen venheenperä, jossa oli ollut vuosiluku 1738. Joitakin vuosia sitten purettiin Sivakkajärveen laskevan Roitikosken niskalta Mäen talon myllyn jäänteet. Myllyrakennuksen hirsiin kaiverrettujen lukuisten vuosilukujen joukossa lienee vanhimpia ollut vuosiluku 1812.

Fh. Ik. Erik Wahlberg.

Konttajärven kylän kehitys

V. 1554 esintyy Konttajärvi ensikerran asiakirjoissa. Sen vuoden järvilleuteluista tul-naamme seuraavaa:

Konta Jerffue Hallf fg mille tagx g: a: m:

Reppo Jarffue ½ fg mille tagx g: a: m:

Tha brucker itt morthen lar-bonn i Kulvakangs.

Hans psonn iblm: 1 lb 4 Spd gedder.

(Konttajärvi. Puoli neljännes penikulmaa, Vero, haukea, ahventa, särkeä. Repojärvi. ½ neljännes penikulmaa. Vero, haukea, ahventa, särkeä. Näitä viljelee Martti Laurinpoika Kulvakankaalla, Hannu Pekanpoika samassa. 1 leiviskä 4 naulaa haukea). Martti Laurinpoika oli nähtävästi Kulvakangaan Auneksen talon isäntä. Aunes on nykyisin Ruotsin puolen Ala-Kulvakankaalla. Joskus v. 1613 tuli Aunekselle Mikko Hannunpoika isännäksi. V. 1659 seurasi häntä poika Erkki Mikonpoika. Joskus 1683 tuli pojanpoika Tuomas Erkinpoika Aunis talon isännäksi. Hänellä oli kolme poikaa: Juntti (Jöns), syntynyt 1679, Tuomas ja Mikko. Tuomas oli talon ruodussa sotamiehenä nimellä Wijk. Siihen ruotuun kuuluit v. 1728 seuraavat talot: Aunes, Huhtasaari, Kärki eli Saari (nykyiset Hietala ja Harju eli Kusto), Tapani sekä Pieti eli Ranta-Mattila.

Generalmönsterrulla (pääkatselmusluettelo) v. 1728 sisältää seuraavaa:

"39 eller Wikens Roter.

16. Konta Thomas Ersson n. Erich Mickelsson, detta ½ mti står i roteringswärdet för skatte, men Jordeboken berättar det varit öde 1719 till och med 1722 och ändå optagit på 3 åhrs frihet af Thomas Wijk, hvilken icke bebyggt under frihetzåhren utan afskd ifrån hemmanet och Erich Mickelsson insat dit år 1727, besvärar sig at Nils Mickelsson i Kauliranta skall innehafva 1½ lass höö sedan roteringen, öde blifvit af flendens ruinerande och påföljande fattigdom, soldatens hustru brukat litet höslag under gården och det övriga legat uti ödesåhren under färot, har 6 Kland öppn åker och 6 Kland i lunde hvaraf äfven utskurit något. Kan föda 4 kor 1 häst 6 fähr, tråskfiske och litet flakaland. utgådt för hemmanet med egen bekätnad en man. Har en dräng med sig på Hem: t. Reglementa Pastoren indelt.

Wid detta hemman är en nybyggare belägen benämnd

Jöns Thomasson som berättas utså ½ t Sp och konna föda 3 Kor. 2e oaktatlagd och otaxerad boendes wid detta Hemmanets Tråsk och på detta hemmanets ågor.

(39. eli Vilkin ruotu.

½ Kruunun Tuomas Erkinpoika nyt Erkki Mikonpoika. Tämän ½ manttaali on ruotulaitokseen merkitty verolle, mutta maakirja ilmoittaa että se on ollut autiona 1719 aina 1722 asti ja vielä autiona ylös-otettu 3 vuoden vapaudella Tuomas Wijkiltä, joka ei vapausvuosina ylösarakentanut vaan talosta on ulossanottu ja Erkki Mikonpoika siihen asettettu siljaan v. 1727, valittaa että Nillo Mikonpoika Kaulirantalalta pitää 1½ kuormaa heinää (nilittyä) ruotulaitoksen jälkeen (1695), tuli autioksi vihollisen hävityksen ja seuraavan höyhyiden vuoksi, sotamiehen valmo on harjoittanut vähän talon alle kuuluvaa heinäntekoa ja se muu on autiovuosina ollut karjalaitumena, omistaa 6 kapaanmaata avointa peltoa ja 6 kapaanmaata nurmena, josta jotakin on (vedeltä) leikattu. Voi elättää 4 lehmää, hevosien, 6 lammasta. Järvikalastus ja pieni virkamaa (metsästyämaa), talosta on läh-tenyt (sotamiehiksi) omalla kustannuksella yksi mies. Talossa on hänellä renki mukana. Rykmentin papille erotettu.

Tällä talolla on eräs uudisasukas kutsuttu Juntti Tuomaspoika, jonka sanotaan kylvään ½ tynnyriä viljaa ja voi elättää 3 lehmää, on verotamaton ja taksoittamaton, asuen tämän talon järvellä ja tämän talon tiloilla.

Ylläolevasta käy selville että Auneksen talolla oli Konttajärvi kalajärvenä. Siellä oli talolle kuuluva kalakenttä, jonka aitat vielä tänä päivänä ovat jäljellä. Luitavasti talon väki harjoitti jonkinlaista maanviljelystä samalla kun se kalasti. Nähtävästi vihollisen vuoksi Juntti jätti syntymätalonsa ja asettui Konttajärvelle asumaan. Erkki Mikonpoika Pekkala, synt. 1705 Kulvakankaan Pekkalan talossa ja kuoli. 1738, joka v. 1727 alkoi viljellä Auneksen emätaloa, nai helmikuun 20 päivä 1728 Margareetta Juntintyttären Konttajärveltä (i Contajerf).

Jo v. 1733 merkittään Erkki Juntinpoika Konttajärven talon isännäksi. Hän oli syntynyt 1699, nai joulukuun 21 päivä 1733 Kaisa Mikontytär Vuolon

Kulvakankaalta ja kuoli joulukuun 18 päivä 1778. Hänellä oli kolme poikaa: Erkki, Niku eli Nillo ja Olli.

Aina 1750 asti olit Aunes ja Konttajärvi samalla numerolla eli Kulvakangas 13 ja verotettiin yhteensä ½ manttaalista, kumpikin saavu 1/6 manttaalista. V. 1750 jaettiin talo lopullisesti eri numeroiksi: Kulvakangas 15, Aunes 1/6 mantt. ja Kulvakangas 10 Konttajärvi 1/6 mantt.

V. 1773 jaettiin Konttajärven kantatalo kahdeksi. Niku Erkinpoika, synt. 1742 ja kuoli. 1827, tuli isännäksi sille puolelle, joka vastaa nykyistä Nillun taloa. Nikun vävy, Salomon Juhonpoika Aasa, synt. 1776 Juoksengin Aasan talossa ja kuoli. 1853, tuli v. 1811 Nillun talon isännäksi. V. 1844 tuli Juhani Salomoninpoika Niku, synt. 1815, isän jälkeen talon haltijaksi.

Nikun velli Olli Erkinpoika, synt. 1843 ja kuoli. 1888, tuli isännäksi toiselle puolelle, joka vastaa nykyiset talot Olli ja Uusitalo, joilla on Yhteinen virallinen nimi Konttajärvi. Ollilla oli kolme poikaa: Mikko, synt. 1790 ja kuoli. 1866, oli ensin Pellon Raution talon isännänä ja meni sitten Matinlompolon Kuusijärven taloon. Juhani, synt. 1778 ja kuoli. 1854, sai puolet isänsä talosta, josta tuli nykyinen Olli. Juhani so-jat olit Olli, synt. 1817, Juh: ni, synt. 1819 ja Salomon, synt. 1831. Kolmas ja vanhin Olli: pojista Olli, synt. 1773 ja kuoli. 1819, sai toisen puolen isänsä talosta, josta tuli nykyinen Uusitalo. Nuoremman Ollin poika oli Juhani, synt. 1809, jonka poika Isakki Juhaniinpoika Konttajärvi oli syntynyt 1840.

(Jatkuu)

(6.) KONTTAJÄRVI

Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Lapinmuistoja

Kartta: 9

K o n t t a j ä r v e n n i m i: Konttajärven ensimmäinen asukas, lappalainen, saapui Kylänniemelle syksyllä Metelivaaraan rannasta heikkojen jäiden yli ulut käsissä konttaten. Tästä lappalainen oli ristinyt järven: "Olkoon nimesi Konttajärvi." (Yrjö Niku, 75, Paavo Saukkoriipi, 80, ks. myös Martti Montonen, Suomen peura, 1974, s. 40)

K o n t t a v a a r a n n i m i: Konttavaara on niin jyrkkä, että lappalainen pääsi sen päälle ainoastaan konttaamalla. (Yrjö Niku, myös Montonen 1974, s. 40.)

"K o n t t a j ä r v e e n e i h u k u": Konttajärven Aalisjokisuussa oli lappalainen vajonnut jäihin. Joku Mäen talosta oli kuullut avunhuudot ja rientänyt pelastamaan jäihin vajonnutta. Lappalainen pelastui hukkumasta ja tästä kiitollisena hän oli siunannut Konttajärven: "Konttajärveen ei huku eikä Mäen talo palo." Ei järveen ole sen jälkeen kukaan hukkunut, vaikka monesti on lähellä ollutkin -- eikä myöskään Mäen talo ole palanut. (Alli Niku, 60)

7. RENKKUMAA

Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Aarnivalkea II-III

Kylä: Konttajärvi

Tila: Myllyrova, RN:o 106

Omistaja:-

Koordinaatit: X= ?

Y= ?

Z= n. 125-135 m

Kartta: 9

Renkkumaa sijaitsee n. 16,8 km itään Pellon kirkosta. Paikka on kivinen itään laskeva kangasharjanne Konttavaaran eteläpuolella Kinturijärven länsirannalla.

Rovanpäässä asuvat vanhukset Alma ja Paavo Saukkoriipi (80) kertoivat, että heidän talostaan n. 700 m luoteeseen sijaitsevassa Renkkumaassa on nähty useita kertoja aarnivalkean palavan. Mitään perimätietoa tai muinaisjäännöstä ei paikkaan kerrottu liittyvän.

8. SIVAKKAJÄRVI TERVAMELLA 1 Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II-III

Kylä: Konttajärvi

Tila: Revonnokka RN:o 38⁴

Omistajat: Pentti H. Tikkanen 95760 Konttajärvi

Anja Tikkanen Louhikkotie 26 A 005 96500 Rovaniemi

Erästäjä RN:o 38¹

Pentti ja Raili Närhilä

Nivanpääntie 48 95700 Pello

Untola RN:o 38²

Armas Kristo 95700 Pello

Niilo Ojanen 95720 Jarhoinen

Perukka RN:o 38⁶

Antti-Heikki Tikkanen Louhikkotie 26 A 005

96500 Rovaniemi

Koordinaatit: X= 7414

Y= 386 80

Z= 125 m

Löydöt: kvartsi-iskoksia 4 kpl, kvartsia
vihreää sädekiviliusketta ?

Kartta: 9

Kuvat: 15, 16, 17, 185

Tervamellan löytöpaikka sijaitsee n. 18,4 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Konttajärven kylästä n. 5 km etelään; Sivakkajärven eteläpäässä järveen pistävä varsin jyrkästi rantaan laskeva mäntyä kasvava kangasharjanne (Z= 150 m).

Nimensä mukaisesti Tervamellan pohjoiseen viettävässä rantatörmässä on tervahaudan pohjia. Kivikauteen viittaavat löydökset; kvartsi-iskoksia ja vihreältä sädekiviliuskeelta vaikuttavia löydöksiä löysin mellan pohjoislaitaan kaivetun hiekanottopaikan kaakkoisosasta. Tällä alueella profiilissa näkyi noen likaaman harmaan

hiekan kerros n. 20 cm:n vahvuksena ja paikoin tulen rapaamaa kiveä. Löytöpaikan korkeus ($Z = 125$ m) on n. 10 m järven pinnan tasosta. Montun korkeimmalla kohtaa etelälaidalla, oli profiilissa mahdollisen puurakennelman jäännettä; palanutta hirttä. Maaperä paikalla on hiekkaa, länsipuolella mellaakin moreenia ja savea. Kirjailija Pentti H. Tikkanen kertoi mellan länsilaidalla sijaitsevan talonsa pohjoispuolella rinteeseen kaivetusta viemärikaivannosta paljastuneen n. 2 m:n syvyydestä tulella rapautunutta nyrkinkokoista ja vähän isompaa kiveä. Maaperä paikalla on moreenia 1 m:n syvyyteen, tämän alla savikerros.

Maastollisesti Tervamalla vaikuttaa kivilautiseksi asuinpaikaksi sopivalta. Hiekanotto lienee tuhonnut kuitenkin suuren osan mahdolliseksi asuinpaikaksi oletettavasta alueesta. Nykyisin ei paikalta ole hiekkaa enää ajettu.

Hiekkakuopasta n. 200 m kaakkoon Alaiseen lahteen laskevassa rinteessä on puolisen kymmentä pienen rakennuksen pohjaa. Rovanjärvessä asuvan Paavo Saukkoriivin (80) mukaan nävä ovat tukinajajien kodan (kämpän) pohjia. Alueelta oli ajettu poroilla puuta Lankojärveen.

9. SIVAKKAJÄRVI TERVAMELLA 2 Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Kodanpohja ? II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Tervamella RN:o 38⁷

Omistajat: Unto Tarrimaa 95760 Konttajärvi

Koordinaatit: X= 7414 06

Y= 386 64

Z= 116 m

Kartta: 9

Kuvat: 185

Sijainti ja maasto ks. Sivakkajärvi 1 Tervamella.

Perukan löytöpaikka on Tervamellan luoteispuolella Sivakkajärven rannalla sijaitsevan Yrjö Tarrimaan talon seutu. Paikka on alavaa loivasti järveen laskevaa rinnettä. Vanhaisäntä Yrjö Tarrimaa (73) kertoi peltoa raivattaessa nykyisen saunarakennuksen länsipuolelta paljastuneen n. 20 cm:n syvyydestä hiiltä ja liesikiveys. Liesikiveyksen läpimitta oli n. 0,5 m ja kiveyksessä oli tallella n. 70 cm pitkä, tuuman vahvuinen, neliömäinen kivilaaka. Paikkaa löytäjä piti kodan pohjana. Yrjö Tarrimaan osoittama löytöpaikka sijaitsi nykyisessä perunapellossa n. 10 m saunasta länteen -- rantaan paikalta oli matkaa n. 20 m. Paikan korkeus järven pinnasta on n. 1-2 m. Taloa 1950-luvulla rakennettaessa mukana ollut Paavo Saukkoriipi (80) muisteli asuinrakennuksesta n. 10 m etelään rinteeseen päin sijainneen kaksi "lapinhautaa"; hautamaisia syvennyksiä. Myös nämä olivat talon rakennusvaiheessa tuhoutuneet.

(10.) KENTTÄRANTA

Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Kalakenttä II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Alarova RN:o 94

Omistaja: -

Mäkirova RN:o 104

Koordinaatit: X= (7414 02)

Y= (385 50)

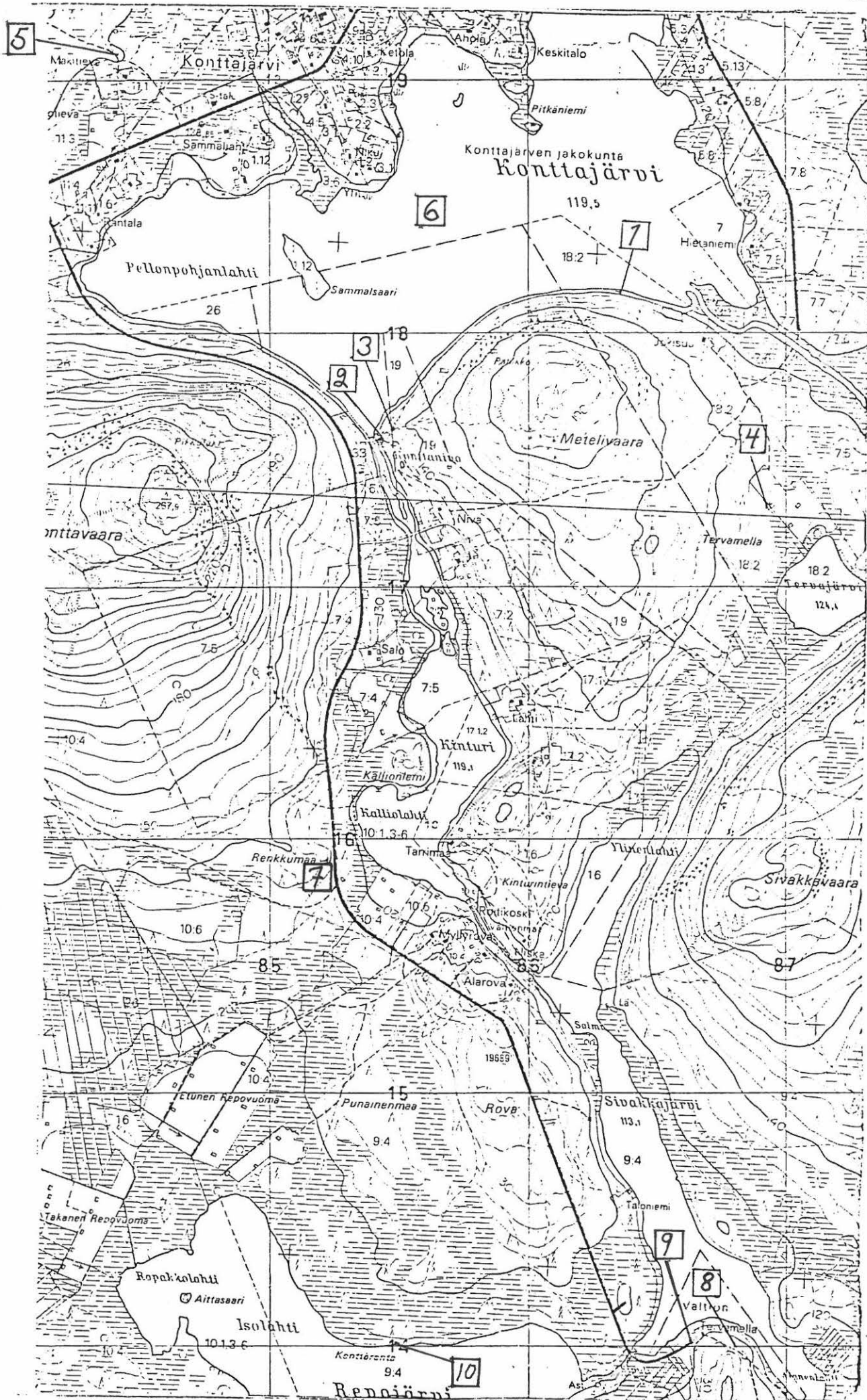
Z= 113 m

Kirj.lähde: Fil.lic. Erik Wahlberg, Konttajärven kylän kehitys,
Länsi-Pohjan sanomat (Liite 1)

Kartta: 9

Kenttäranta sijaitsee n. 17 km itään Pellon kirkosta. Paikka on Repojärven pohjoisrannalla.

Repojärven Kenttärannassa (Alarovan maalla) ja Aittasaassa (Mäkirovan maalla) on paikkakuntalaisten mukaan ollut seudun vanhimpia kalakenttiä. Aittoja ei enää kyseisillä paikoilla ole, mutta ainakin Aittasaassa pitäisi olla näkyvissä niiden sijoja. Repojärvestä siirretyiksi tiedettyjä vanhoja aittoja on kuitenkin vielä Mäkirovassa Roitikosken rannalla ja Konttajärven rannalla Sammallahdessa, jossa aitan hirrestä löytyy vuosiluku 1661. Erik Wahlbergin mukaan Repojärvi Konttajärven ohella on ollut Ylitornion Kaulirannan Auneksen talon haukijärvenä ilmeisesti ainakin 1500-luvulta lähtien (Liite 1).

7418

7417

7416

7415

7414

Pello 79.

11. KONTTAKÖNGÄS 1 TALVIOVAT Peruskartta 2641 05
KONTTAJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Sammallahti RN:o 112

Omistaja: Pekka Korteniemi

95760 Konttajärvi

Koordinaatit: X= 7414 55

Y= 382 08

Z= 95-100 m

Löydöt: kvartsi-iskoksia 12 kpl, palanutta luuta

Kartta: 10

Kuvat: 19-22

Konttakönkään löytöpaikka sijaitsee n. 13,8 km itään Pellon kirkosta. Konttaköngäs on koski Peuralompolosta Lankojärveen laskevassa Konttajoessa.

Kivikauteen viittaavat löydökset; kvartsi-iskoksia ja sirpale palanutta luuta, ovat Konttakönkään itärannalta kosken rikkomasta rantatörmästä. Löytöpaikka on noin 250 m kosken niskalla sijaitsevasta sillasta alavirtaan Talviovain joensuuntaisesti viettävässä kangasrinteessä. Noin 50 m löytöpaikasta alaspäin rinne laskeutuu alavammaksi pensaikoksi. Törmän profiilissa löytöpaikan tienoilla näkyi 5-10 cm paksu noen värjäämän hiekan kerros, jossa oli joitakin tulen rapaamia kiviä. Luunpalasen huomioonottaen kyseessä on mahdollisesti lieden jäännös.

Huomiota herättävää alueella on könkään länsirannan, ilmeisestikin entisen joenuoman erittäin rehevä lehtomainen kasvillisuus. Könkään uoma näyttää liikkuvan itään rikkoen ja kuluttaen kosken hiekkaista itätörmää. Vanhan kosken uoman paikalla länsirannalla on uittorännin jäänteitä. Alueen lappalaisperinteen ja -nimistön huomioonottaen "Talviovat" nimitys voisi viitata vanhaan talvikylän paikkaan Konttakönkään ja Peurajärven välisessä kankaassa. Maastonsa ja

nimistönsä suhteen alue on ilmeistä metsäpeurojen talvibiotooppia. (Vrt. Montonen 1974, s. 41, 91) Lappalaisia kerrotaan asuneen kōnkään länsipuolella vielä varsin myöhäänkin (ks. Konttakōngäs 2 Konkäsenmaa).

(12.) KONTTAKÖNGÄS 2 KÖNKÄSENMAA Peruskartta 2641 05

KONTTAJÄRVI

Lapinmuistoja II

Kylä: Konttajärvi

Tila: ? Sammallahti RN:o 112

Omistaja: Pekka Korteniemi 95760 Konttajärvi

Koordinaatit: X= 7414 78

Y= 382 12

Z= 107 m

Kartta: 10

Konttaköngäs sijaitsee n. 14 km itään Pellon kirkosta.

Konttakönkään niskalla, länsirannalla Kōnkäsenmaan puolella, on mm. Kalle Korteniemen (1897-1977) kertoman mukaan asunut lappalais-parinkunta. Tavattomana oli seudulla pidetty sitä, että nämä olivat lannoittaneet perunamaansa ihmislannalla. Vielä tämän vuosisadan puolella heidän peltotilkkunsa ja asuntonsa jäänteet ovat olleet näkyvissä. Mikäli kyseessä on todellakin ollut perunanviljelys, ei kyseinen asutus lienee ainakaan 1800-luvun alkupuoliskoa vanhempaa. Kōnkään itäpuolisen kangasmaaston nimitys "Talvirovat" viitanee kuitenkin vanhempaankin lappalaisasutukseen paikalla. Nimi myös maaston edullisen sijainnin huomioonottaen voi merkitä vanhaa talvikylän paikkaa.

Paikalle vuosikymmeniä sitten rakennettujen uittorakennelmien lisäksi saatoinkoskenniskalle johtavan tien eteläpuolella, haavikossa n. 50 m ennen siltaa, erottuu varsin epämääräisen muotoisia ja kokoisia painanteita. Painumat olivat noin 30-40 cm:n syvyisiä, hautamaisia ja laajempiakin vajoamia tai kuoppia noin 15 m x 25 m suuruisella alalla. Maaperä paikalla on varsin kivistä, hiekansekaista. Sammalkerroksen alla on normaali, noen värjäämä n. 10 cm paksu harmaan hiekan kerros. Painumien päällä kasvavien mäntyjen halkaisijat olivat n. 35 cm eli puut lienevät n. sadan vuoden ikäisiä.

1. ALINEN NAARAVUOMA

Peruskartta 2641 06

MUSTITUNTURI

Suolöytö (pulkanperä?) II

Kylä: Konttajärvi

Tila: Niemi RN:o 13

Omistajat: Heino Saukkoriipi 95760 Konttajärvi

Tauno Saukkoriipi 95760 Konttajärvi

Koordinaatit: X= (7424 30)

Y= (385 90)

Z= 150 m

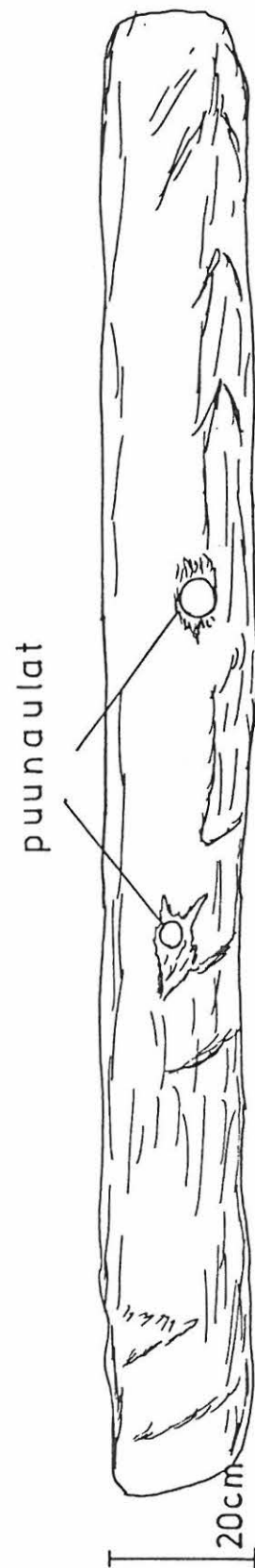
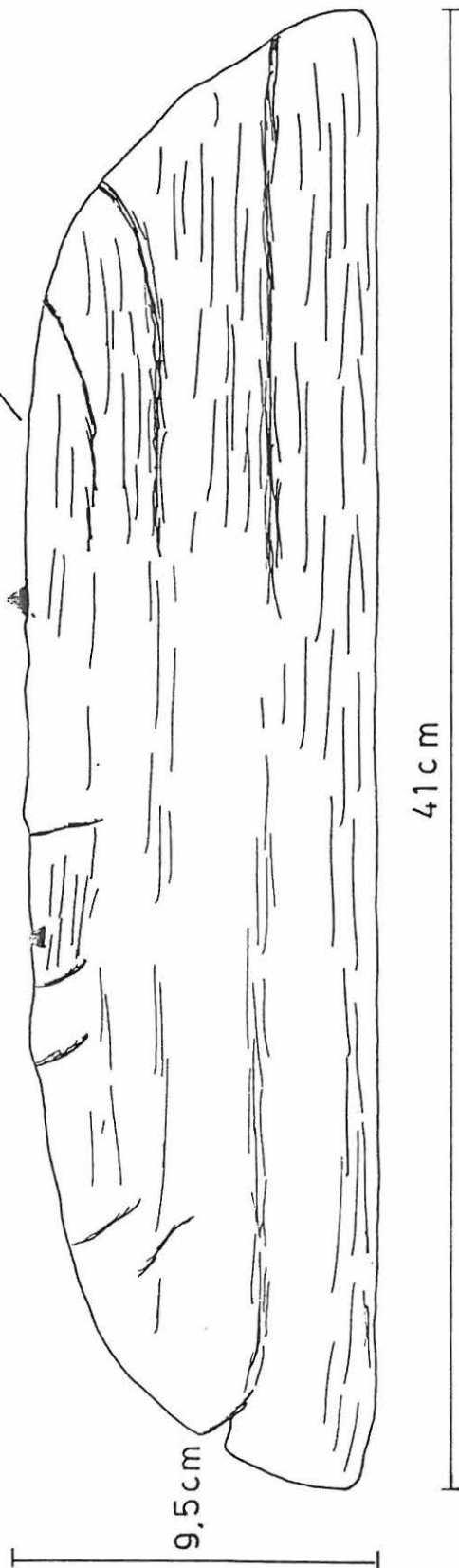
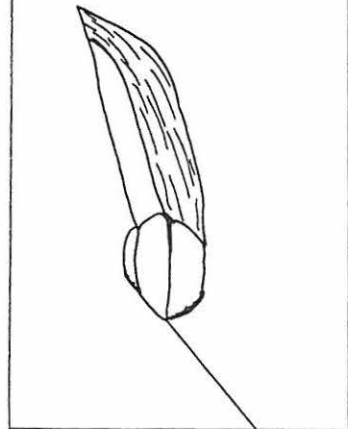
Kartta: 11

Piirros: 2

Alisen Naaravuoman löytöpaikka sijaitsee n. 19,8 km koilliseen Pellon kirkosta. Alue on Naaravaaran kaakkoisrinteen ja Karamaan välinen suo, Konttajärven kylästä n. 4 km pohjoiseen.

Alisen Naaravuoman rimpisuo kuivattiin pelloksi 1958. Selvästi veistetyin puunkappaleen (40 cm x 9,5 cm x 4 cm) löysi mv. Heimo Saukkoriipi alueella ojaa kaivettaessa n. 1,2 m:n syvyydestä paikalta, missä hänen mukaansa mutaa oli n. 4 m paksusti. Esine on pyöristetty toiselta syrjältään, jossa on edelleenkin paikoillaan kaksi puunaulaa. Toinen syrjä esineestä on ilmeisestikin halkeamis-pinta. Löytäjänsä mielestä kyseessä on osa pulkan perästä, mikä vaikuttaakin todennäköiseltä. Pysyvää asutusta nykyisin on paikasta n. 3 km:n päässä. Peltosarkojen eteläpäässä sijaitseva rakennus (nykyisin kämppänä) erillisine karjasuojineen lienee vanha metsäpirtti Torniojokivarren tapaan(?) Vuomaa ympäröivät vaaranlaidat kankaineen ja hetepaikkoineen ovat maastonsa puolesta olleet mahdollisia kotapaikkoja. Vuoman keskellä ollut erityisen vetinen alue voisi merkitä, että suo on umpeenkasvanut lampi tai järvi.

Pulkanperä
Aliselä Naaravuomalta
Mustitunturi n:o 1

2. NAARAVAARA

Peruskartta 2641 06

MUSTITUNTURI

"Lappalaisten kärjäkivet" II

Kylä: Konttajärvi

Tila: -

Koordinaatit: X= -

Y= -

Z= 309 m

Kartta: 11

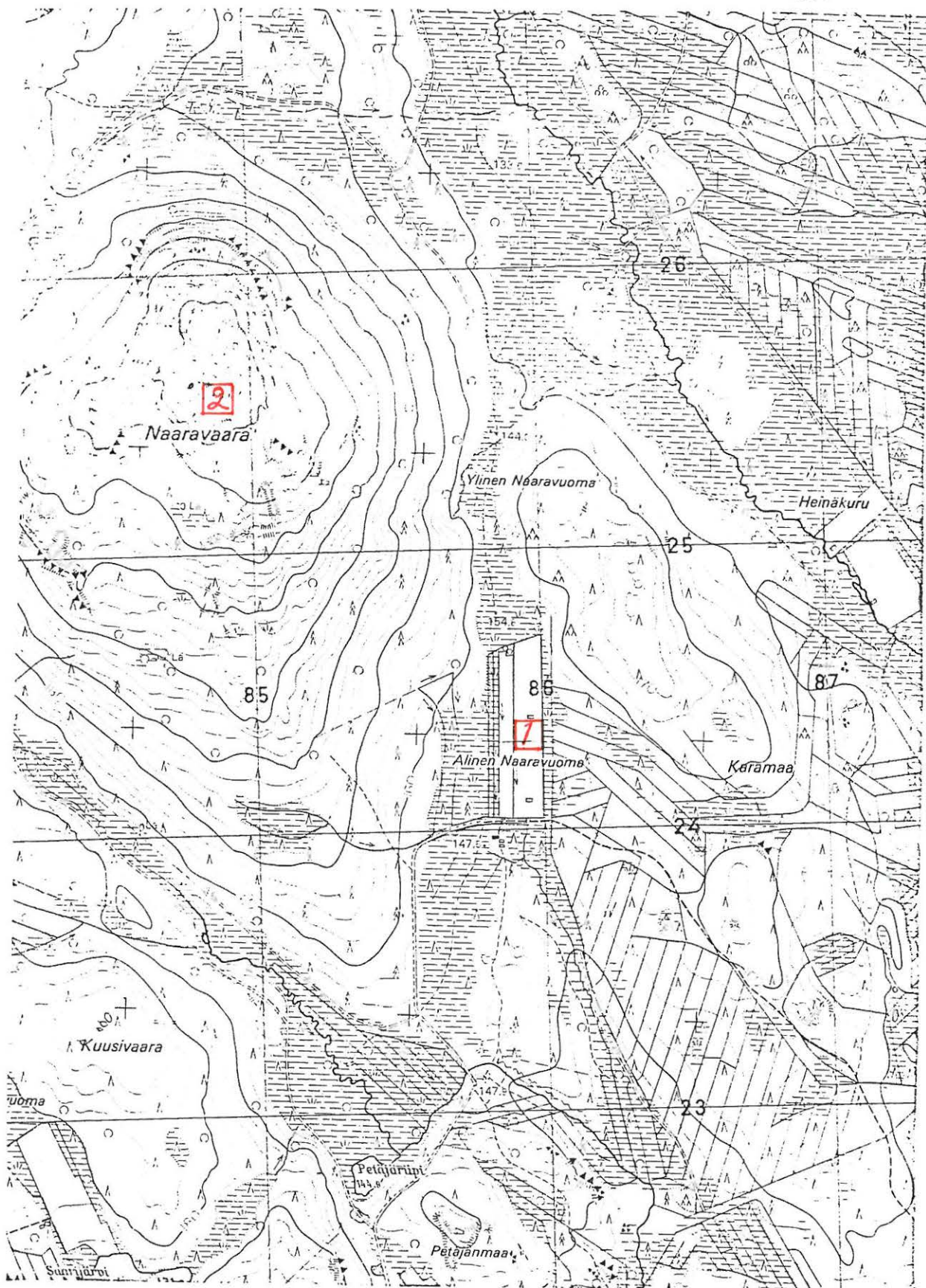
Naaravaara sijaitsee n. 19 km koilliseen Pellon kirkosta.

Poromies Pekka Korteniemi Konttajärveltä kertoi nähneensä Naaravaaran laella "lappalaisten kärjäkivet". (Ks. Miehuaallinen, kärjäkivet)
Paikalla en käynyt.

385

386

387

7425

7424

3. MIEHUAALINEN

Peruskartta 2641 06

MUSTITUNTURI

"Lappalaisten käräjäkivet" III

Kylä: Konttajärvi

Tila: -

Koordinaatit: X= (7429 50)

Y= (383 10)

Z= 280 m

Kartta: 12

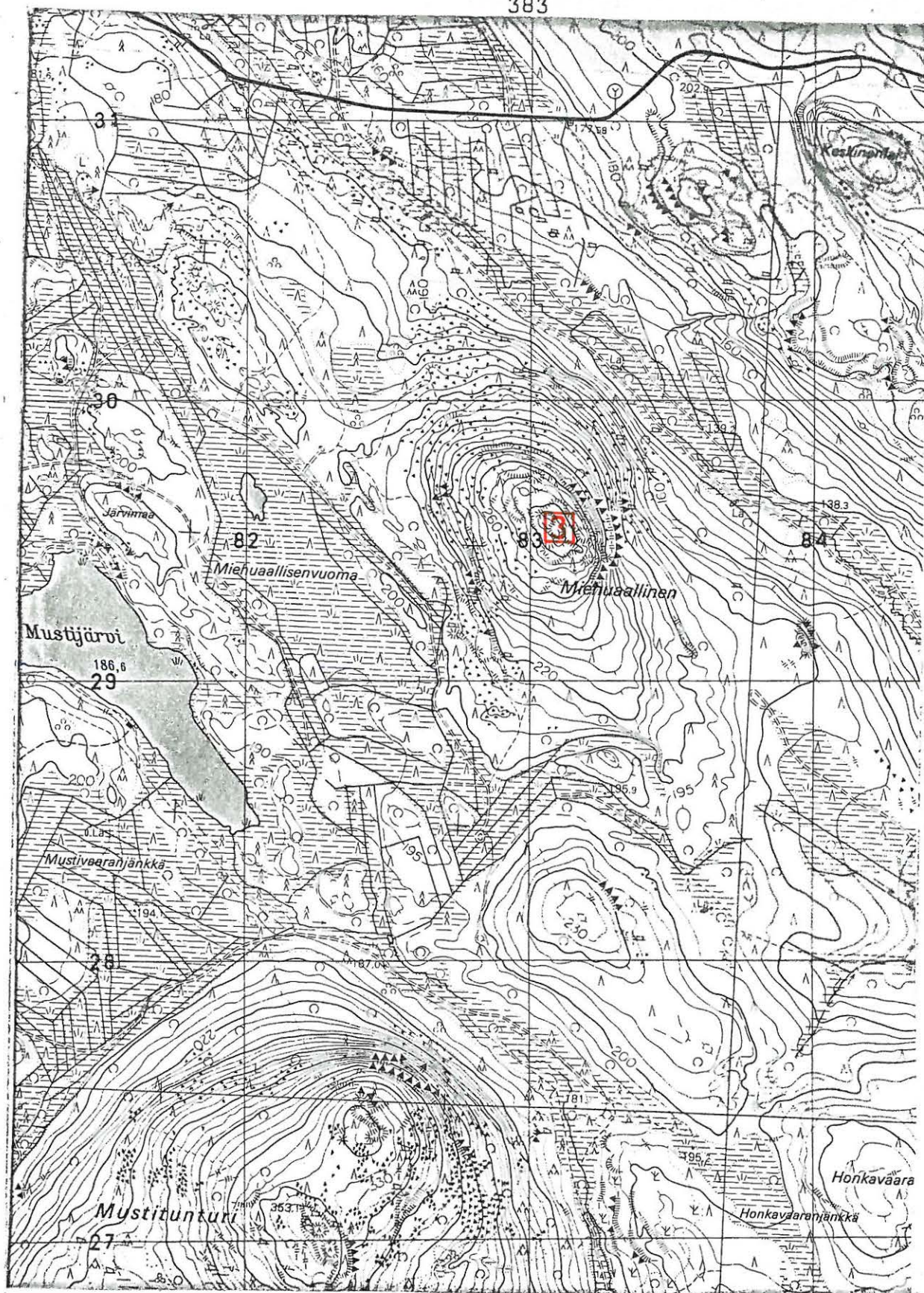
Kirj. lähde: artikkeli Pohjolan Sanomissa ?

Miehuaallinen sijaitsee n. 20,2 km koilliseen Pellon kirkosta.

Miehuaallinen on korkea vaara Mustitunturin pohjoispuolella. Poromies Paavo Lakkala Juoksengista kertoi miehuaallisen tasaisella kalliolaella sijaitsevista "lappalaisten käräjäkivistä". Hänen toimintansa tuloksena kivistä oli kuulemani mukaan ollut joskus artikkelikin Pohjolan Sanomat -lehdessä. Leevi Nivan (65) muistelun mukaan tasaisella kallioalueella oli halkaisijaltaan n. 0.5 m suuruisista kivistä muotoiltu ympyrä, jonka keskellä oli pöytäkivi. Ympyrän halkaisija oli ollut n. 10 m. Mitään tällaista en paikalta kuitenkaan pysytynyt löytämään. Kallion laella oli kyllä vaihtelevan kokoisia irtokiviä -- mahdollisesti kyse onkin ollut tällaisesta luonnomuovaamasta ehkä lisäksi ihmisen "parantelemasta" kiviryhmästä.

Miehuaallisen eteläpuolella sijaitsevassa metsäisemmässä Naaravaarassa oli puolestaan poromies Pekka Korteniemi nähnyt vastaavan käräjäkivi-muodostelman.

383

7429

1. LAUKKUKANGAS

Peruskartta 2623 12

AALISTUNTURI

Pyyntihautoja ? III-II

Kylä: -

Tila: -

Koordinaatit: -

Kartta: 13

Laukkukangas sijaitsee n. 27 km koilliseen Pellon kirkosta, Pellon ja Kolarin kunnanrajalla.

Poromies Pekka Korteniemi Konttajärveltä kertoi Laukkukankaassa Laukkujärven eteläpuolella olleen näkyvissä muutamia hänen kuvailustaan päätellen ilmeisiä pyyntihautoja. Männikkökankaassa suoritettujen hakkuiden vuoksi emme pystyneet enää kuoppia löytämään. Paikka vaikuttaa sopivalta pyyntihautoille ja alueen kautta kulkee edelleenkin porojen polkuja.

2. ISO-NÄLÄNTÖ (Kolari)

Peruskartta 2623 12

AALISTUNTURI

Kvartsilouhos ? II

Kylä:-

Tila: Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7438 34 ?

Y= 381 60 ?

Z= 290 m

Kartta: 14

Iso-Näläntövaara sijaitsee Kolarin kunnan puolella n. 26.4 km koilliseen Pellon kirkosta.

Iso-Näläntövaaran luoteisrinteessä kertoi piirityönjohtaja Matti Taube Pellosta löytäneensä erään kalliolaen päältä noin puolen hehtaarin suuruisen kvartsiesiintymän. Kvartsin kappaleita oli levinnyt laajalle "ikäänkuin kvartsia olisi väännettu rautakangella kalliosta irti". Väriltään kvartsi oli ollut punertavaa ruusukvartsia tai harmaata. Paikkaa en tarkistanut. Kyseessä on mahdollisesti sama esiintymä, minkä Ahti Isomäki (os. Aavasaksa) oli maininnut Ylitorniolla inventoineelle Antti Piiparille löytäneensä Iso-Näläntövaaran Nälännönliasta.

Kolari

(3.)NÄLÄNNÖNVAINIO (Kolari)

Peruskartta 2642 04

AALISTUNTURI

Asutusjäänteitä, lapinmuistoja II

Kylä: -

Tila: Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7436 80

Y= 382 70

Z= 200 m

Kirj. lähde: Samuli Paulaharju, Lapin muisteluksia, Porvoo 1977
(1922) s. 74-75

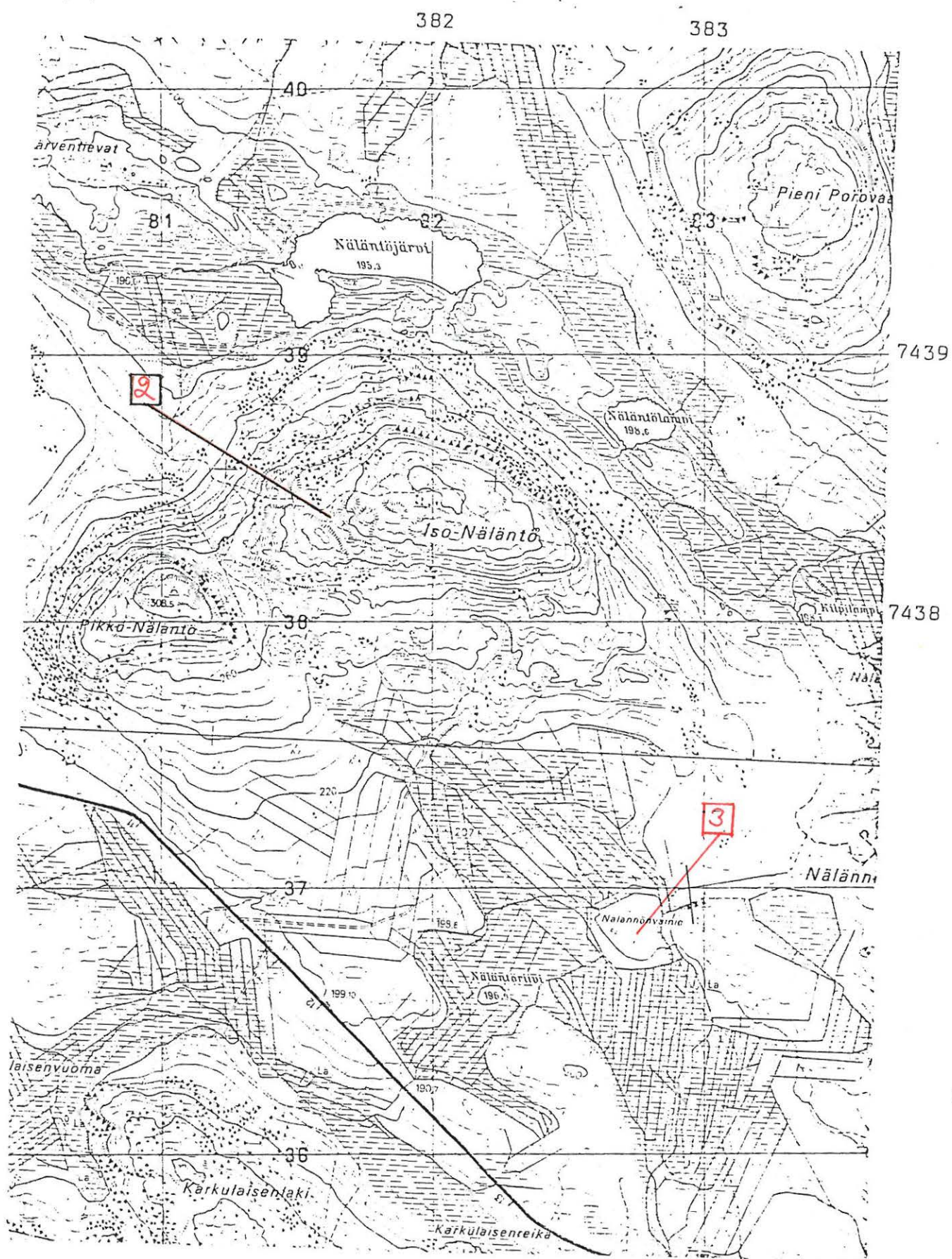
Kartta: 14

Nälännönvainio sijaitsee Kolarin puolella kunnanrajaa n. 25 km koilliseen Pellon kirkosta.

Nälännönvainio on suojänkkien ympäröimä matala n. 200 m x 200 m suuruinen männikkökangas Ison Näläntövaaran kaakkoispuolella. Kangas on hirsisen pirtin jäännökset, kellarikuoppa ja peltoraunioita. Peltoraunioiden päällä kasvavien mäntyjen perusteella raiviolla lienee ikää useita satoja vuosia.

Seudun perimätieto yhdistää asuinpaikan Ungan kotakuntaan: näin tiesi mm. vanhaemäntä Emilia Jaukkuri (82) Orajärveltä, Väinö Koivuranta (56) Alposjärvellä ja poromies Jaakko Satta Kolarin Sieppijärvellä. Samuli Paulaharjun mukaan 1800-luvulla Kaaresuvannosta Kolarin-Pellon sydänmaihin muuttanut porolappalainen Ungan Pieti rakensi pikku pirtin Näläntöjärvelle, vaikka asustelikin porolaumojensa matkassa metsäkodassa (Paulaharju, Lapin muisteluksia s. 74). Jaakko Satan mukaan juuri Ungan Pieti harjoitti paikalla myös viljanviljelystäkin. Nälännönvainiosta länteen sijaitsevassa Nälännönliiassa pitäisi Jaakko Satan mukaan olla edelleenkin näkyvissä lypsykaarre johtoaitoineen. Ungan kotapaikkoja kerrotaan olevan mm. Kolarin Karjalaisessa, Orajärven Lakkirovassa, Kuoparovassa ja Lompolovaaran Kotalaessa (Ks. myös Talo-Jaivaara). Nälännön alue korkeine vaaroineen ja jäkäläkankaineen on erittäin sopivaa porolaitumeksi (kuten

Karjalaisenkin kiveliiö) ja alueen nimistöön on jäänytkin runsaasti poronhoitoon liittyviä termejä.

1. YLINEN TEIKOJÄRVI

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Kaunisto RN:o 34¹⁹, niittypalsta Teikovuomalla

Omistaja: Erkki Jaukkuri 95750 Orajärvi

Koordinaatit: X= 7423 74

Y= 371 00

Z= 134 m

Esinelöytö: KM 14828; kiviesineen teelmä

Kartta: 15

Kuva: 45

Ylisen Teikojärven löytöpaikka sijaitsee 9 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Teikovuomalla, Teikovaaran alapuolella sijaitsevan nyttemmin kuivatun Ylisen Teikojärven rannalla.

Kiviesineen teelmän KM 14828 löysi mv. Erkki Jaukkuri suojänkkää ojitettaessa n. 60 cm:n syvyydestä "entisestä järvenpohjasta". Löytökohta on Jaukkurin niittypalstan luoteispäässä sijaitsevan ladon pohjoispuolella sähkölinjan kohdalla. Paikalle on matkaa valtatie 78:lta n. 350 m. Orajärvellä asuva metsänvartija Ossi Harju muisteli n. 50 vuotta sitten kanavaa kaivettaessa Teikojärven päästä (?) löytyneen iso hiomakivi. Alavan suomaaston huomioonottaen kyse ei voine olla asuinpaikasta. Asuinpaikaksi erittäin sopivaa maastoa sensijaan on n. 350 m:n päässä lounaassa kohoavan Teikovaaran hiekkaisilla mäntykangasrinteillä. Kalle Nousiainen Pellon Lempeästä kertoi nähneensä Teikovaaran laella "asuinpaikalta tuntuvan aukean"; ilmeisestikin kyse ollut kodanpaikasta.

2. ALINEN TEIKOJÄRVI

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: VAPO:n turvetyömaa

valtionmaata RN:o 3518

Koordinaatit: X= 7427 70 ?

Y= 369 78 ?

Z= 133,9 m

Esinelöydöt: KM 21226: 1-2; kourutalttoja

Kartta: 15

Kuvat: 41,42

Kirjallisuutta: Martti Huurre, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria
1984, s. 229

Alisen Teikojärven löytöpaikka sijaitsee n. 11 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Orajärven kylästä paikalle on matkaa n. 3 km länsiluoteeseen.

Kourutaltan KM 21226:1-2 löysi Irma Liuski (os. 95930 Akäsjoensuu) kasvuturvekuormasta, jonka Pekka Raittimo oli tuonut Orajärven Teikovuomalla sijaitsevalta VAPO:n turvetyömaalta. Matti Huurre arvelee käyttämättömistä teristä päätellen kyseisiä esineitä uhreiksi (Huurre 1984, s. 229). Työmaapäällikkö Männistön mukaan kyseinen turvekuorma on ilmeisestikin nostettu Teikovuoman pohjoisosassa sijainneen jo kuivatun Alisen Teikojärven länsirannalta. Teikovuoma on hyvin laaja kankaiden rajoittama suoalue. Em. mahdollisesta löytökohdasta n. 400 m itään nousee Kiimavaaran häntäin kangasharjanne (Z= 140-160 m) ja n. 500 m länteen on suoalueella saajot, jotka ovat matalia kuusta kasvavia kumpareita (Z= 140-150 m).

3. HAUSKANNOKKA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

"Vihavenäläisten hautoja" ? II

Kylä: Orajärvi

Tila: Reinola RN:o 32⁴

Omistaja: Ottilia Mukka 95750 Orajärvi

Koordinaatit: -

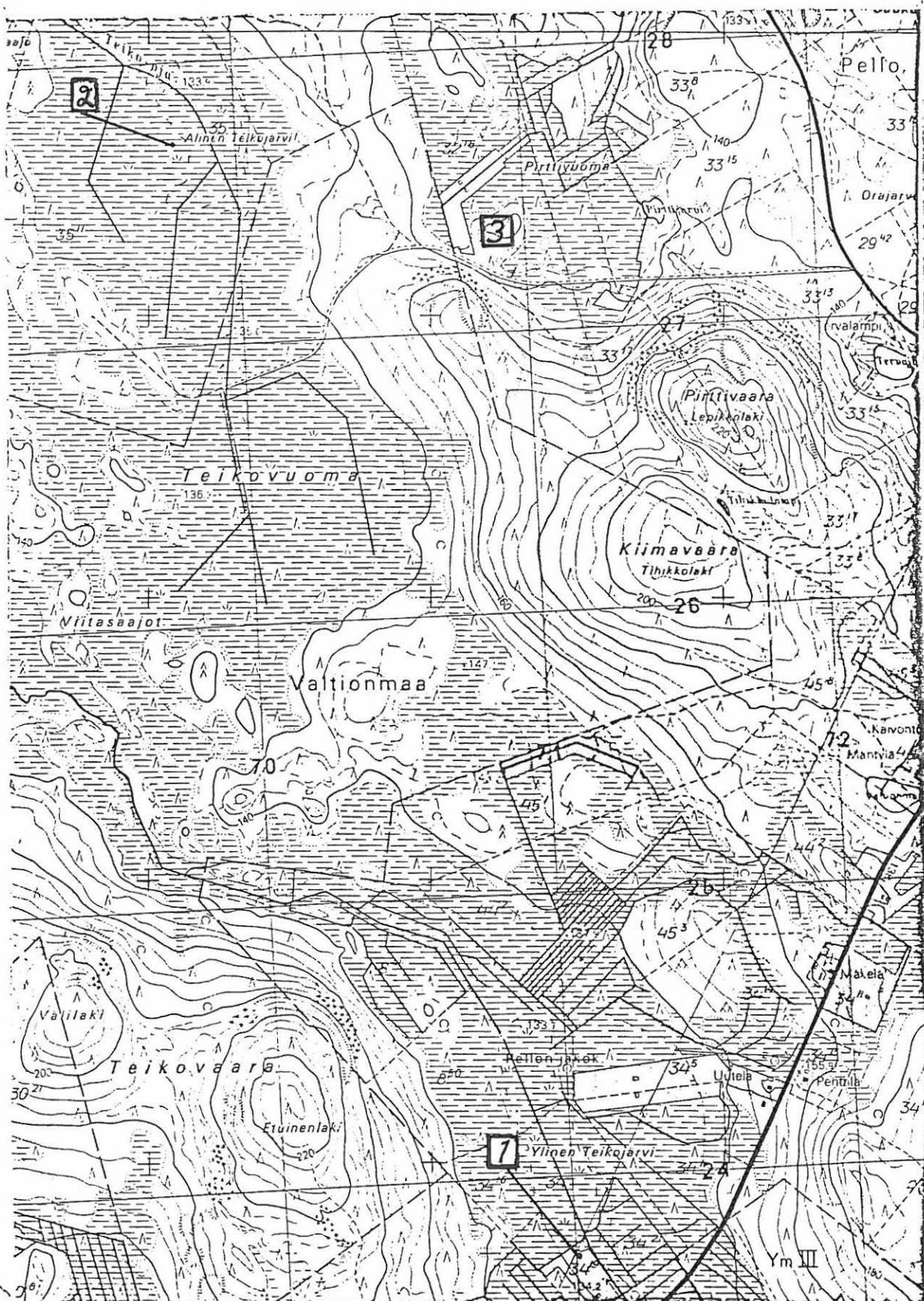
Kartta: 15

Kiimavaaran Hauskannokka sijaitsee n. 12 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta.

Orajärvellä asuvan Toivo Orajärven mukaan hänen äitinsä Ida Orajärvi (1896-1962) löysi n. 40 vuotta sitten Kiimavaaran Hauskannokasta (Kankaanpäästä) kolme matalaa "haudan muotoista" kumpua. Paikalle hän oli kertomansa mukaan pystyttänyt ristin, mutta peläten mahdollisen ilkeivallan seurauksia ei hän ollut paljastanut vihavenäläisten hautoina pitämäänsä paikkaa kenellekään (Markus Ojajarjun, 56, mukaan). Hauskannokka sijaitsee Kiimavaaran pohjoispuolella; kylästä n. 2 km länteen Teikovuomalle vievän tien varrella, Mukan niittypalstan laidassa. Paikalla en käynyt. Läheisen Pirttivaaran nimi voisi viitata vihojen aikaiseen pakopaikkaan vaarassa.

370

371

7426

7425

Pello 32

4. KOTKANPESÄ

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Kotkanpesä RN:o 2936

Omistajat: Markku Vanha Salmenperä 4 A 002 96449 Rovaniemi 44

Reino Vanha 95750 Orajärvi

Sirkka Ylisirkka 95750 Orajärvi

Jaana Vanha 95750 Orajärvi

Pohjola RN:o 2937

Lyyli Pöykiö 95750 Orajärvi

Mäkelä II (Aatto) RN:o 2948

Eino Orajärvi 95750 Orajärvi

Koordinaatit: X= 7427 20

Y= 373 14

Z= 125-127,5 m

Esinelöydöt: KM 15010; kirves

? KM 4729:18; hioinlaa'an puolikas

Rovaniemen tuura (n:o 9:1)

taltta (Kalle Keinänen)

kvartsilöydöksiä (n:o 9:2)

Kartta: 16

Kuvat: 37, 39-40

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961 (ks. karttaluonnos ja valokuvat A. Erä-Eskon tarkastuskertomuksessa)

Kotkanpesän löytöalue sijaitsee n. 12,5 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Orajärven kylässä, järven luoteisrannalla.

Orajärven rannasta valtatie itäpuolelta on Erkki Vanhan omistamalta Kotkanpesän tontilta kaksi kivikautista esinelöytöä. Aarni Erä-Eskon mukaan talon entinen omistaja Kalle Keinänen oli löytänyt taltan asuinrakennuksensa kaakkoispuolelta. Samalta paikkaa, talosta

n. 15 m kaakkoon perunapellosta, on Markku Vanha löytänyt kookkaan, kauniisti pystypilstonnalla sädekiviliuskeesta muotoillun ja terästään hiotun Rovaniemen tuuran (330 mm x 50 mm x 50 mm, n:o 9:1). Löytöpaikan etäisyys rannasta on n. 40 m ja korkeus järven pinnasta n. 1,5 m. Maaperä alueella on hiekansekaista peltomaata. Runsas hiili on ilmeisestikin peräisin rannassa poltetusta tervahaudasta. Aikaisemmin paikkaa tarkastanut Aarni Erä-Esko oli tavannut kvartsilöydöksiä muutamia metrejä etelämpää nykyisin Eino ja Lyyli Pöykiön omistamalta Pohjolan tontilta. Tuuran löytöpaikalta havaitsin ainoastaan yhden kvartsin, sensijaan n. 30-40 m etelämpää Pöykiön talon perunamaalta tuli useampia selviä kvartsi-iskoksiakin. Em. löytöpaikasta n. 100 m lounaaseen valtatie länsipuolella sijainneen entisen kievarin pellosta löytyi 1914 kynnettäessä kivikirves KM 15010. Paikka kuuluu nykyisin Eino Orajärven omistamaan Mäkelän (Aaton) tilaan. Kvartsiittinen hioinlaa'an puolikas (212 mm x 138 mm x 17 mm), jonka yo. Väinö Salminen tallensi 1906, lienee todennäköisemmin myöskintältä löytöalueelta. Mahdollisia iskoksia ei kyntämättömältä niityltä voinut todeta. Em. löydöt huomioonottaen Orajärvenkankaan kaakkoisosassa loivasti itäkaakkoon laskevassa maastossa, Orajärven rannassa, on sijainnut kivilautainen asuinpaikka.

5. MÄKELÄ

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Mäkelä II (Aatto) RN:o 2948

Omistaja: Eino Orajärvi 95650 Pello

Koordinaatit: X= 7426 82

Y= 372 88

Z= 129 m

Esinelöydöt: pohjalainen kourutaltta (9:3)

Kartta: 16

Kuva: 39

Mäkelän löytöpaikka sijaitsee n. 12 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Orajärven länsirannalla, keskellä Orajärven kylää.

Mv. Eino Orajärvi löysi Aaton tilansa Kantasaralta vihreästä sädekiviliuskeesta valmistetun kourutaltan (156 mm x 40 mm x 27 mm). Esine löytyi kynnettäessä savimultamaasta n. 50 m kaakkoon Kalevi Orajärven pihapiirin ulkorakennuksesta. Alue on hyvin loivasti itään Orajärveen viettävää tasaista peltomaata. Paikan korkeus järven pinnasta on n. 5-6 m ja etäisyys rannasta n. 300 m. Kotkanpesän löytöalue on paikalta n. 200-300 m koilliseen. Muita esineitä ei Eino Orajärvi muistanut paikalta tulleen.

6. VEIKKOLA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Veikkola RN:o 33⁴

Omistaja: Usko Ylitalon perikunta

95750 Pello, Orajärvi

Koordinaatit: X= 7427 62

Y= 372 64

Z= 136 m

Esinelöydöt: KM 18559; tuuran teräkatkelma

Kartta: 16

Ks. karttaluonnos löytötiedoissa (diar. 4.1.1972)

Veikkolan löytöpaikka sijaitsee n. 13 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Tila on Orajärvenkankaalla kylän pohjoisosassa.

Tuuran teräkatkelman KM 18559 löysi Lasse Ylitalo peltotöiden yhteydessä elokuussa 1970. Esine löytyi pellolta auranjälkien pinnasta n. 150 m asuinrakennuksesta länteen. Alue on tasaista ja hiekkaista pelloksi raivattua kangasta. Puusto on mäntyä. Muita kivikauteen viittaavia löytöjä en paikalta havainnut.

7. REINOLA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Reinola RN:o 32³⁰Tommila RN:o 32²⁵

Omistaja: Reino Vanha 95750 Orajärvi

Mattila RN:o 32¹³

Kaarlo Matias Jokiharju

Varsitie 10, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7427 96

Y= 373 26

Z= 130-135 m

Esinelöydöt: PM 275; oikokirves (Pellon museo)

kvartsilöydöksiä (n:o 10)

Kartta: 16

Kuva: 46 (esineestä kuva 206, piirros 9)

Reinolan löytöpaikka sijaitsee n. 13,4 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Orajärven kylän pohjoisosassa Kuivalaki-nimisen vaaran länsilounaaseen viettävässä alarinteessä.

Kivikirveen PM 275 on Pellon museoon lahjoittanut Ottilia Mukka (78). Kirves löytyi n. 60 vuotta sitten rinteestä nykyisen kellarin tienoilta, ulkorakennuksesta n. 10 m koilliseen. Maaperä paikalla on nyt peltomaata. Talon itäpuolella maasto nousee jyrkästi Kuivalaan hiekkaiseksi kangasrinteeksi. Talosta n. 50 m länteen maasto laskeutuu jyrkästi (lähes 10 m) kapeaksi Orankijoen laaksoksi.

Mukan talosta n. 100 m etelälounaaseen perunapellon eteläpäästä löysin kynnöksestä joitakin kvartseja. Tällä kohtaa rinne viettää loivemmin Orankijokeen. Joen länsipuolella, Mukan talosta n. 150 m lounaaseen, kankaaseen kaivetun hiekanottomontun itälaidan profiilissa oli likaisen ja nokeutuneen harmaan ja punaruskean hiekan muodostama 5-15 cm paksu häiriökerros (kulttuurikerros?).

Dikokirves (Pellon museo n:o 275) 1:1

8. SAUKONMÄKI

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Orajärvi

Tila: Soramonttu RN:o 33¹⁴

Omistaja: Heimo Korteniemi

Teppo Korteniemi

Ketotie 7, 95700 Pello

Vierelä RN:o 33¹

Erika Kurikka os.

Karl Väänänen os.

Koordinaatit: X= 7428.56

Y= 372.34

Z= 117-125 m

Esinelöydöt: reikäkivi (n:o 11)

Kartta: 16

Kuvat: 47, 48

Saukonmäen löytöpaikka sijaitsee n. 13,6 km itäkoilliseen Pellon kirkosta. Paikka on Orajärven kylän pohjoispuolella; Saukonmäen kankaan pohjoisosassa Saukonmäenvuoman laidassa.

Kookkaan reikäkiven (n:o 11) löysi Esko Jokiharju 1978 Saukonmäen hiekkanoittopaikalta. Löytäjiensä arvelun mukaan Kolarin kalkkikivestä valmistettu esine on harmaata kiveä, litteähkö, soikea, kooltaan n. 160 mm x 135 mm x 50 mm. Suhteellisen keskelle on tehty molemminpuolisella täyskairauksella soikea keskelle kapenevä reikä (45 mm x 35 mm, 18 mm x 13 mm). Yhdeltä laidaltaan kivi on hioutunut varsin sileäksi. Esine löytyi kankaan laidasta, pohjoisimmasta soranottoasemasta länsiluoteeseen. Löytöpaikka on löytäjänsä mukaan suon laidassa sijaitsevan lähteen ja törmän välissä. Maaperä alueella on hiekkaa ja soraa. Orankijoki virtaa paikasta n. 200 m pohjoiseen. Saukonmäenkangas nousee vuomastan. 15-20 m. Löytöpaikasta n. 30-50 m kaakkoon sijaitsevan pienemmän (kolmionmuotoisen)

Heimo Korteniemen omistaman soraontun seinämässä, varsin jyrkässä rinteessä, (Z= 125-130) näkyi n. 20 cm:n syvyyteen ulottuva nokimaanhäiriö.

Em. reikäkiven löytöpaikasta n. 50 m koilliseen on rinteessä epämääräinen muinaisjäännös; kiven ja maan muodostama n. 30 cm korkea kehä halkaisijaltaan n. 3 m. Vuoman puoleisella reunalla kehässä on matala sammalen peittämä kiviröykkiö (1,5 m x 3 m) kookkaan maakiven ympärillä. Muodostelma voi olla nuorikin, nimittäin paikasta n. 40 m koilliseen on rinteessä tervahaudan pohja.

Kivikautiseksi asuinpaikka-alueeksi varsin sopivalta vaikuttavan Saukonmäenkankaan pohjoislaidan pitkään jatkunut hiekan- ja soranotto on suurelta osin jo tuhonnut ja sama uhka lienee kyseisellä reikäkiven löytöpaikallakin.

(9.) LAKKIROVA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kodanpohja ? II

Kylä: Orajärvi

Tila: Valtionmaa

Koordinaatit: -

Kartta: 16

Lakkirova sijaitsee n. 15 km koilliseen Pellon kirkosta.

Orajärvellä asuvien veljesten Markus (56) ja Hannes (60) Ojajarjun mukaan Orajärven koillispuolella Lakkivaaran (Lakkirovan) laidassa on kodansija. Ilmeisestikin kyseessä on sama kodansija, jonka Eino Pöykiö (70) kertoi nähneensä Pikku Lakkijärven itäpuolella. Joki-harjun veljesten mukaan kotapaikka lienee varsin nuori; ilmeisesti yksi Ungan kotapaikoista 1800-luvulta. Veljesten "ämmivainaja" (isoäiti) oli tämän Karesuvannosta saapuneen Pieti Ungan tytär Sara. Muita Ungan kotapaikkoja oli veljesten mukaan mm. Lakkirovasta n. 4 km koilliseen sijaitsevassa Kuoparovassa (peruskartta 2641 06 Mustitunturi) ja Kolarin Karjalaisessa. (Ks. myös Nälännönvainio ja Kotalaki.) Lakkivaaran kotapaikalla en käynyt.

-rova?

10. NILIKOTA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kodanpohja ? II

Kylä: Orajärvi

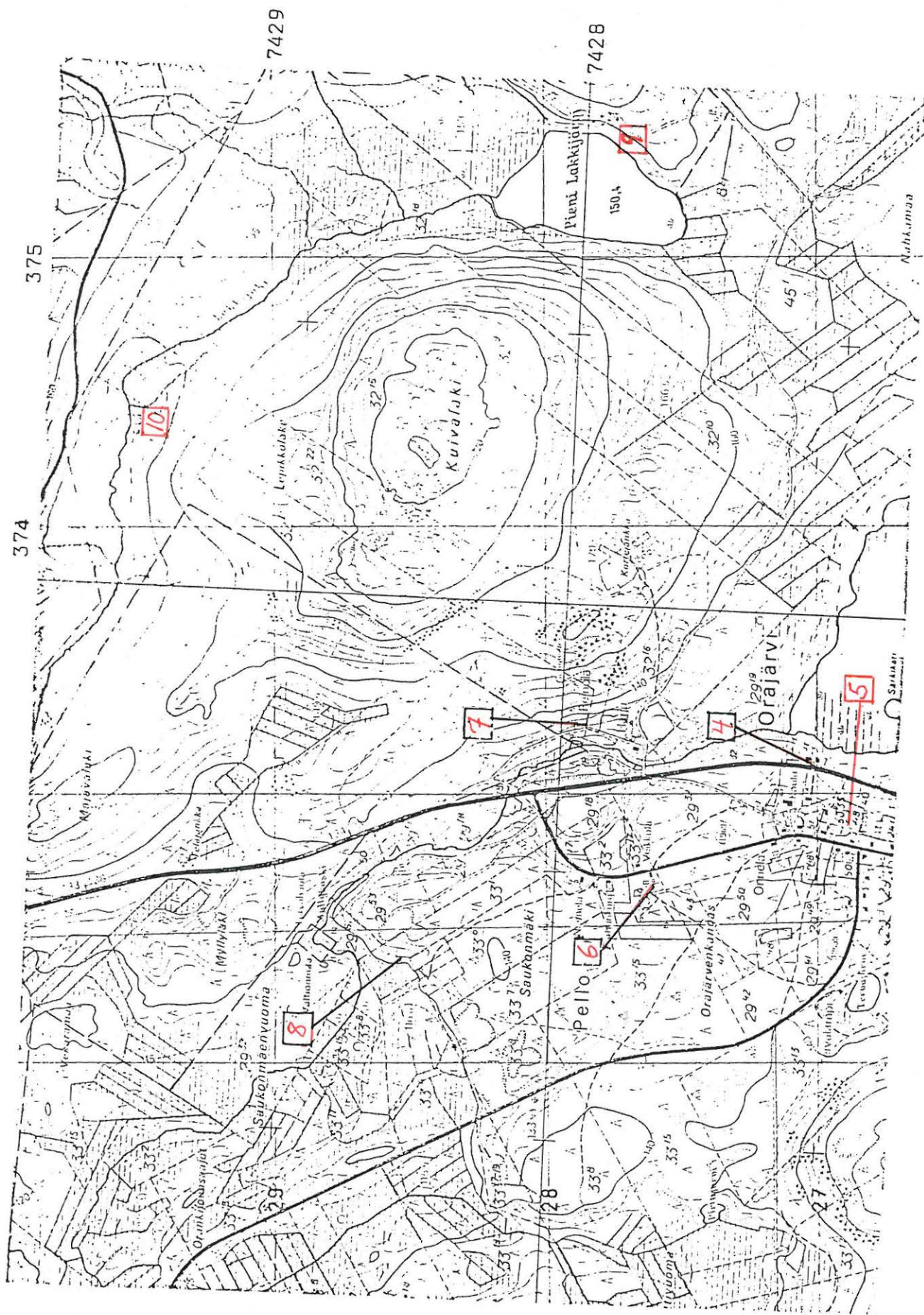
Tila: Harju RN:o -

Omistaja: Heikki Vanha 95750 Orajärvi

Koordinaatit: -

Kartta: 16

Nilikota sijaitsee n. 15 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Markus ja Hannes Ojaharjun mukaan Nilikodassa Lakkijoen varrella hetteen (lähteen) vieressä on kodansija. Paikka on lähes 3 km Orajärveltä koilliseen, Kuivalaki-vaaran pohjoislaidalla Heikki Vanhan omistaman Harjun tilan palstalla. Markus Jokiharju kertoi olleensa joitakin aikoja sitten siirtämässä Lakkijokivarresta hirsirakennelmaa (latoa ?) Harjun tilalle. Rakennuksen hirteen oli kaiverrettu vuosiluku 1600- tai 1700-luvulta. Jokiharju arveli n. 1 km:n päässä kotapaikasta sijainneen rakennuksen voineen liittyyä kotapaikan asutukseen. Paikalla en käynyt.

11. SAIVARROVA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Kivikautinen löytöpaikka III

Kylä: Riipisenvaara

Tila: Pellon yhteismetsä Ym III

Koordinaatit: X= n. 7430 20

Y= n. 373 90

Z= n. 155 m

Esinelöydöt: PM 345; tasataltta (Pellon museo)(Kuva n:o 198,
piirros n:o 10)

Kartta: 18

Saivarrova sijaitsee n. 16 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta. Orajärven kylästä paikka on n. 3 km pohjoiskoilliseen.

Taltan PM 375 löysi esineen lahjoittaja Juho Lahti (os. Pello).

Löytötietojensa mukaan esine löytyi kesällä 1969 n. 3 km Riipisenvaarasta itään puolen metrin syvyydestä kangasmaalta. Ilmoitettu etäisyys Riipisenvaaran kylästä on virheellinen, sillä Juho Lahdelta saamieni lisätietojen mukaan esineen löytöpaikka on Saivarrovan kaakkois(länsi)rinteessä, josta esine löytyi "ojitusaluetta kiertävän kangasmaan laidasta, savimultahiekasta ojanpohjasta." Kyseisellä ojitusalueella (suolla) Riipisenvaaran ja Saivarrovan välissä virtaa Saivarrovanpuro.

Tasataltta (Pellon 345) 1:1

(12.) TALO-JAIVAARA

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

"Lapinkylän jäännökset" I

Kylä: Riipisenvaara

Tila: Valtionmaata

Rantatalo RN:o 32⁷

Liinanki Reino

Liinanki Tuula

Riipisenvaara 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7432 74

X= 7432 48

Y= 370 10

Y= 370 18

Z= 125-127,5 m

Z= 120-125 m

Kartta: 18

Karttaluonnos: 3

Kuvat: 43, 44, 113, 114, 127

Lähde: Eino Honkasen tiedonanto 24.7.1937 (Liite 2)

Kirjallisuutta: E. Nervander, Matkakuvauksia ja muistoja Lapin rajoilta, Pori 1908, s. 37:3 pk.

T.I. Itkonen, Suomen lappalaiset vuoteen 1945 I, Porvoo 1948, s. 200.

Hannes Leinonen, Turtola-Pellon pitäjän historia, Tampere 1958, s. 43.

Manne Koskenniemen kirjoittama artikkeli Pohjolan Sanomissa 1960-luvulla (?)

Talo-Jaivaara sijaitseen n. 18,2 km pohjoiseen Pellon kirkosta. Kahdella muinaisjäännöksen merkillä peruskartallekin merkitty löytöalue sijaitsee varsinaisen Jaivaaran kaakkoiskärjessä, pitkällä, matalalla Jaivuoman suoalueen ympäröimällä kangasselänteellä. Orajärven pohjoispuolella sijaitsevasta Riipisenvaarasta paikka on n. 3 km luoteeseen. Paikalle päässään ajamalla valtatieä Riipisenvaarasta edelleen n. 3 km pohjoiseen, jonka jälkeen kääntyy Makkaramänniköstä tienpohja vasempaan Liinangin suoviljelyksille. Liinangin niityn

eteläpäässä kulkee lounaiskoillinen suuntainen metsälinja, joka Jaivaaran kankaassa sivuaa pohjoisempaa muinasjäännösalueetta.

Kolarin Väylänpäässä tilapäisesti asunut kittiläläinen Eino Honkanen ilmoittaa tiedonannollaan 24.7.1937 Pellosta n. 20 km pohjoiseen sijaitsevasta vanhasta lappalaisten asuinsijasta Jaimaa-nimisellä paikalla. Eino Honkanen kertoo paikan vanhoista kodan kuvioista, kivistä muuratuista tulisijoista, "...monen muotoisista käsin kivistä muovailuista kuvioista ja ... haudoista. Haudat oli itää ja länttä kohden ja olivat sellaisen suorakaiteen muotoisen kuvion ympäröitynä, joka oli kivistä tehty. Koetin myöskin lapion avulla kaivaa niitä. Maan pinnalla noin puoli metriä syvällä oli kivikerros, joka oli käsin pantu hautaan, sitten jonkun verran liikutettua maata. Haudoista ei kuitenkaan löytynyt muuta kuin noin 20 cm:n pituinen luu, jonka päätin olevan käsivarsiluu ja sekin oli hyvin hapero. Paikassa on kyllä jo kaikista merkeistä päättäen asuttu ainakin 200-300 vuotta takaperin. Tietysti jäleemminkin, mutta ei varmaan 50-vuoteen ..." (Liite 2). T.I. Itkosen mukaan Turtolan (Pellon) Jaimaa-nimisessä paikassa, Pellosta n. 2 pk pohjoiseen, on suorakaiteen muotoisin kivikehin ympäröityjä liesiä (Itkonen 1948 I, s. 200). Leinonen kirjoittaa puolestaan 1958: "Myös Jaivaarassa Olosjokivarressa kerrotaan asuneen lappalaisia." (Leinonen 1958, s. 43.)

Riipisenvaarassa asuva mv. Eino Liinanki (70) tiesi neuvoa meidät kyseiselle paikalle. Sammallahden Jussa, 1970-luvulla kuollut poromiesvanhus, oli muistellut hänelle paikan olleen lappalaisten asuinpaikka ja nimeltään Talo-Jaivaara. Alue on mäntyä ja jäkälää kasvavaa loivaa ja tasaista kangasmaata, joka nousee Jaivuoman suon tasosta n. 5 m. Muinaisjäännösalue on n. 400 m pitkä ja n. 100 m leveä käsittäen arviolta n. 100 vaihtelevan muotoista ja kokoista kivirauniota, jotka mukana olleen lehtori Pentti Koivusen käsityksen mukaan ovat ilmeisen peltoraivioalueen peltokiviröykkiöitä. Lisäksi alueella on ainakin kaksi pienikokoista vielä selvästi erottuvaa rakennuksen pohjaa kiuaskiviröykkiöineen, hautamaisia

kaivantoja ja mahdollisen niliaitan tai poroaidan jäännös; kirveellä veistettyä keloja kankaan laidassa. Raunioalue ulottuu kankaan päältä länsilounaaseen laskevaa rinnettä aivan suon reunaan. Lisäksi talonpohjat ja rauniot jakautuvat siten kahdelle harjanteelle, että väliin jää notkelma, jonka voi ajatella erottaneen kahden talon pelloalueet.

Osittain sammaloituneet kivirauniot ovat aitamaisia tai pyöreähköjä vaihtelevan kokoisista kivistä ladottuja. "Aidat" ovat suorita tai kulmilla varustettuja, n. 5-15 m pitkiä, n. 0.5 m korkeita ja n. 0,5-1 m leveitä. Pyöreähköt röykkiöt ovat useimmiten soikeita (esim. 1,5-3m pitkiä, n. 0,5 m korkeita) tai pyöreitä (osa vain n. 1 m halkaisijaltaan). Mitään Honkasen ja Itkosen mainitsemia säännöllisen muotoisia kivikehiä tai kodanpohjakuvioita en havainnut raunioiden muodostavan. Pelloalueeksi rauniot kyllä sijaitsevat epätarkoituksenmukaisen tiheässä ja samalla hyvin mielivaltaisessa epäjärjestyksessä. Kyseessä lienee kuitenkin ympäröivien soiden vuoksi hallanaralla ja kangasmaastonsa vuoksi kuivalla paikalla tehokas kosteuden ja lämmön varausjärjestelmä. Ajatusta pellostä syrjässä olevasta "kiviroomioalueesta" ei tue ainakaan eteläisemmän raunioalueen keskellä sijaitseva rakennuksen pohja, eikä kiviaitojen suhteellisen harkittu muotoilu. Maaperässä on kärkekerroksen alla noen likaamaa hiesumaista peltomaata (? jossa paikoin on enemmänkin nokihäiriöitä) n. 5-10 cm:n vahvuudelta. Ruotsin Pellossa asuvan vanhuksen Jonas Lanton (85) mukaan 1800-luvun lopulle asti tehtiinseudulla pellot yleisesti vielä lapiolla ja rautakangella koville kivimaille. (Jonas Lantto, Sekalaista Yliseltä Torniojoelta, Haparanda 1983, s. 76). Nykyinen puusto Jaivaarassa on nuorta männikköä, mutta useammassa paikassa oli osittain röykkiöidenkin päällä kasvaneiden koivu- ja haapapuiden kantojen läpimitta jopa 50 cm -- ja oli ainakin 40 cm:n vahvuinen männynkantokin (kaarnanäyte), jonka ikä lienee siten useita satoja vuosia. Talonpohjien koko n. 4 m x 5 m voisi viitata esim. liesikodan tyyppiseen hirsirakennelmaan, mutta kuiaskiviröykkiöiden sijainti paremminkin nurkassa viittaa

kuitenkin kehittyneempään lämmitysjärjestelmään. Keskellä raunioaluetta sijaitsevan eteläisemmän talonpohjan läheisyydessä on rivissä kolme suunnikkaan muotoista hautamaista kuoppaa kooltaan n. 1,5 m x 0,7 m x 0,8 m (syv.). Laidalla olevasta maansekaisesta kivikasasta päätellen kuopat ovat syntyneet kaivamalla eikä romahdamalla. Pohjalla on sammalen peittämiä kiviä. Kyseessä voi olla säilytyskuopat. Kuoppien säännöllinen muoto voisi viitata kuitenkin asutusta myöhäisempiin tilapäishautoihin. Useita epämääräisempiäkin kuoppia on alueella; esim. pohjoisemman talonpohjan läheisyydessä pieniä kuoppia, joissa on vahva hiilikerros.

Paikallinen perinne pitää aluetta yksiselitteisesti lappalaisten asuinpaikkana. Jarhoisissa asuva Rikhard (Riku) Uusimaa muisteli jo edesmenneen Manne Koskenniemen kirjoittaneen 1960-luvulla Talo-Jaivaarasta artikkelin Pohjolan Sanomiin. Artikkelissa Manne Koskenniemi oli kertonut mm., että Talo-Jaivaarasta haettiin vaimo Ruotsin puolelle Kosteisiin, joka on kylä Torniojoen länsirannalla Jaivaarasta n. 14 km länsiluoteeseen. Myös Jokiharjun veljekset Markus (56) ja Hannes muistelivat 1863 syntyneen äijävaarinsa Harjun Kallen tienneen paikan lapinkyläksi. E. Nevander puolestaan matkamuiistelmassaan 1900-luvun alusta kertoo kohdanneensa Orajärven majatalosta pohjoiseen Kolarin Sieppijärvelle vievän tien varresta lappalaisen siirtolaisperheen, joka asusti hirsirakennuksessa jäkälämaalla (E. Nevander 1908, s. 37:3 pk). Paikan sijainti jäkäläkankaineen sopisi hyvin Talo-Jaivaaraan. Tosin näin myöhäisestä asutuksesta Jaivaarassa ei seudun perinteessä kuitenkaan tiedetty. Esim. Markus Jokiharju arveli, että heidän em. äijävaarinsa olisi kyllä maininnut, jos hänen aikanansa asutusta olisi paikalla ollut. (Heidän ämmivainajansa oli lappalainen, Pieti Ungan tytär Sara.) Eino Honkasen arvio asutusraunioiden satoja vuosia vanhasta alkuperästä, mutta mahdollisesti varsin myöhäisestäkin asumisesta paikalla on mielestäni perusteltavissa jo edellämainittujen tietojen ja puunkantojen karkean ikäämisen pohjalta. Mahdollisesti paikka on väliin ollut autiona ja jälleen hyvien jäkäläkankaidensa vuoksi

lappalaissiirtolaisten asuttamana. (Myös Nälännönvainion peltorauniot päälle kasvaneen puuston suhteen vaikuttaisivat Ungan Pietin aikaa, 1800-luvun loppupuoliskoa, vanhemmilta.) Jaivaaran lappalais-asutustradition tunsivat myös mm. lappalaissukuiset vanhaemännät Ottilia Mukka ja Emilia Jaukkuri (82) Orajärveltä, sekä Alma (75) ja Lauri Laine Naamijoelta, Matti ja Leo Kivilompolo Naamijoelta, Kalevi Vuopio Pellon Nivanpäästä ja Väinö Koivuranta Yliseltä Alposjärveltä.

Talo-Jaivaaran alueella on Jai-nimien ryväs; peruskartalle on merkitty Jaivaaran lisäksi Jaivuoma, Jaijärvi ja Jaipuro (peruskartta n:o 2642 01 Aitamännikkö). Mahdollisesti vanhaan metsälappiin (keskustelu FT Tuomas Magan kanssa 19.12.1985) palautuva "Jai/Jäi"-etuliite erityisesti vaarojen ja vuomien nimissä on suhteellisen yleinen Ylisessä Tornionjokilaaksossa. Jouko Vahtola viittaa aivan ilmeisesti vastaavantyypiseen lappalaisasutukseen Yli-Tornion Jaivaarassa Kainuunkylän takamailla 1800-luvun alkupuoliskolla (1836 Lappen Juonis tarha) ja Ruotsin Ylitornion Pellonhuhdan Lapintarhassa (Jouko Vahtola, Torniojoki - ja Kemijokilaakson asutuksen synty, Rovaniemi 1980, s. 72-73). Eino Tamelander kertoo mahdollisesti vastaavista jäänteistä Ylitornion Reväsvaaran Lakiautossa (Tamelander 1917, s. 1).

Carl Sadolin kertoo Tornion Lapista 1740: "... Dhe Lapländare åter som bo närmare Bruken och Öfter Torneå Sockn, kallas skogzlapar, hafwa merendels ringa och någre slätt inga RenCreatur, hwarföre åtskillige af dem, lagt sig på at årligen sine skatteland förrbättra med åker och Engzbruk, bygga hus och gårdar, samt föda de wanlige Creatur som andra Landtmän..." (Handlingar och uppsatser...af Isak Fellman I, Helsingfors 1910, s. 178-179, myös Itkonen 1948 II, s. 184, 122.)

Kyseisestä lantalaistumisvaiheesta lienevät seudun lappalaisiin liitettyt tarinat lehmän varastamisesta; Kursun Lehmi-Pekasta (ks. Martinrova, Lehmi-Pekan riipi) sekä Lapin Heikistä, jonka lehmän varkaus puolestaan päättyi paikkaan nimeltä "Lapin-Heikin

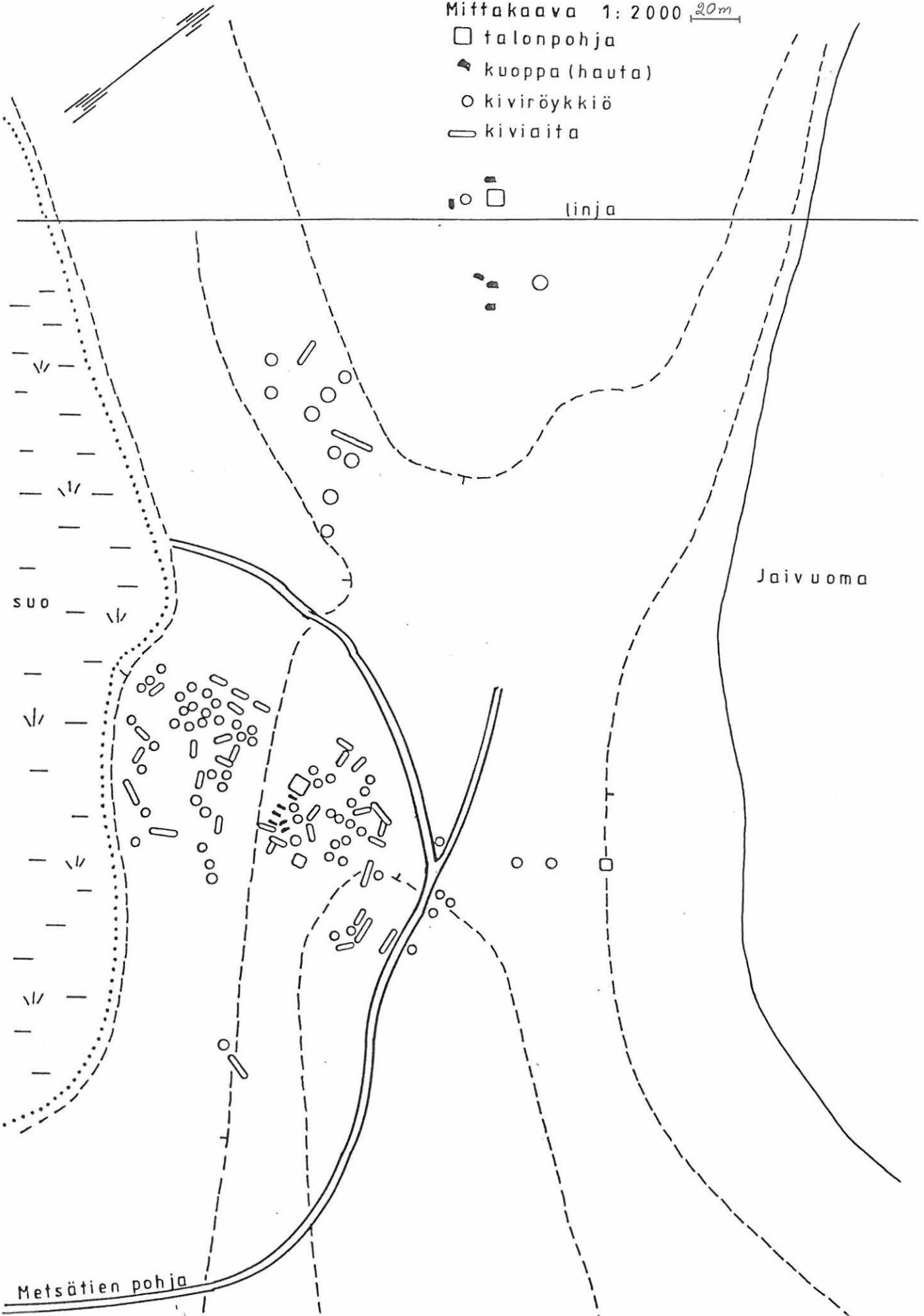
loukko" (Lassi Tirroniemen 60 mukaan, os. Puolamajärvi).

JAIVAARA Riipisenvaara

Mittakaava 1:2000

- talonpohja
- kuoppa (hauta)
- kiviroykkiö
- kiviaita

 linja

Edelleen Kannel-
kirkon kirkon-
kirkon kirkon-
29. VII. 37

Turkula, Pöytä 24/7. 37.

Jumalalaisen Tiedekatteen Keräilytoimisto
Helsingin.

Lähetän sanarastautsot Sanastojen
N:o 31. Tutkittavaksi. ja ajattelin myöskin
itsoittaa eräistä vanhoista Tappalaisten asuin-
sista. Tämä on ehkä mitään suurempaa
arvoa, kannatuslailla. Mutta paikasta kii-
dunkin oli mielenkiintoisempi kiinnostava sen vuoksi,
että siinä oli vanhoja kodan kiviä, telineitä
jotka oli muurattu kivistä. Paikassa oli myös
monen muotoista kivistä muurattua
kiviä. ja saatiin myöskin päädellä eräistä
Sukista, että paikassa oli myöskin hautoja.
Haudat oli itä ja länttä kohti ja olivat
sellaisen suorakaiteen muotoisen kiveä ympäröi-
tyinä, joka oli kivistä tehty. Kesti myöskin
lajien avulla kaivaa niitä. Maan pinnalla, no-
puoli metriä syvästi oli kivi kerros joka oli
kivistä panta haudan, sitten joidenkin kiven liuku-
tettua maata. Hautausta ei kukaanakaan löytä-
nyt. Maan pinnan noin 20 cm. pituinen luku, jonka pöytä

olvan käsivarsillem. ja siten oli hyönteis-
paikassa on kyllä jo kaistoista merkistä
päättään asetta ainakin 200-300 vuotta
takaperin. Sietyt jälempäänkin, mutta ei var-
maan 50 vuoteen. Mutta tuskin tällä alu-
ella on suurempaa merkitystä tutkijoille, paitsi
ka paikka kyllä kiinnostaa, josta
joka sen näkee. Paikan nimi on Järvenmaa,
jota ympäröi järvenmaa. Pellon kylästä. Monin
maantiestä on matkaa noin 20 km pohjoiseen
ja maantiestä länteen noin 4 km.

Tämän ilmoituksen Tein sen vuoksi, että
jos joku tutkijoista saattaa kulkemaan
sitä suuntaa, niin voisi kiinnittää asia-
huomion.

Kunnaittain Eino Henttonen
(Kittilä Alakylä)

J. Henttonen
Kittilä Alakylä
M. Henttonen

Käydään tilojen osittain
Pello.

Päylänpää

(13.) TUOMIKOSKI

Peruskartta 2641 03

RIIPISENVAARA

Lapintarha ? II

Kylä: Oranki

Tila: Tuomikoski RN:o 64

Omistaja: Simo Syväniemi 95710 Naamijoki

Koordinaatit: X= (7430 50)

Y= (368 86)

Z= (116-120)

Kartta: 18

Tuomikosken tila sijaitsee n. 15,4 km pohjoiseen Pellon kirkosta. Simo Syväniemen mukaan muutamia satoja metrejä hänen talostaan etelään loivasti länteen viettävässä mäntykangasrinteessä on kiviaidan jäännöksiä. Tarkistaessani paikka en kuitenkaan löytänyt Syväniemen mainitsemaa kiveystä. Maaston huomioonottaen kyseessä voi kyllä olla lapintarha (peltoraivio).

(1.) AITAMÄNNIKKÖ (Kolari)

Peruskartta 2641 03

AITAMÄNNIKKÖ

Lapinmuistoja II

Kylä: Aitamännikkö

Tila: -

Koordinaatit: -

Kartta:

Aitamännikkö sijaitsee n. 24 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta Kolarin kunnan puolella.

Kolarin Sieppijärvellä asuvan poromies Jaakko Satan mukaan Aitamännikön vaaran laidassa on sijainnut kotapaikka ja lypsykaarre. Nämä ovat kuitenkin hänen mukaansa tuhoutuneet rakennettaessa. Paikalla en käynyt. Aitamännikkö-nimen lisäksi alueella on lukuisia muitakin poronhoitoon, pyyntikulttuuriin ja vanhempaan asutukseen liittyvää nimistöä; esim. Kaarrelaki, Peuravaara, Lautakodanjänkkä, Pirttijänkkä, Navettamaa sekä Kuuselankylä (?) Karjalaisen tievojen itäpuolella. Jaakko Satan mukaan Sieppijärven seuduilla on raitiolappalaisten rakentamia selkäaitojen jäänteitä joka puolella vaarojen rinteillä. Nykyisin Kemissä asuva Ilpo Kenttälehto (35) kertoi, että hänen kotipaikallaan Kolarin Koivumaassa oli säästetty lappalaisten vanha lypsykaarre metsänhakkuulta "tutkimuksia varten". Paikasta tietää ainakin hänen isänsä Tuure Kenttälehto (Ketolan Tuure). Lieneekö kyseessä sama Jaakko Satankin mainitsema Kissa-Kaijan kenttä Äijävaaran päässä. (Ks. myös Paulaharju, Lapin muisteluksia 1922, s. 74.) Koivumaa sijaitsee n. 7 km Aitamänniköstä luoteeseen (peruskartta 2624 11 Äijävaara).

1. KOSKENNIEMI

Peruskartta 2624 10

VÄYLÄNPÄÄ

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Jarhoinen

Tila: Koskenniemi, RN:o 26¹⁰

Omistaja: Rikhard Uusimaa 95720 Jarhoinen

Koordinaatit: X= (7433 36)

Y= (362 02)

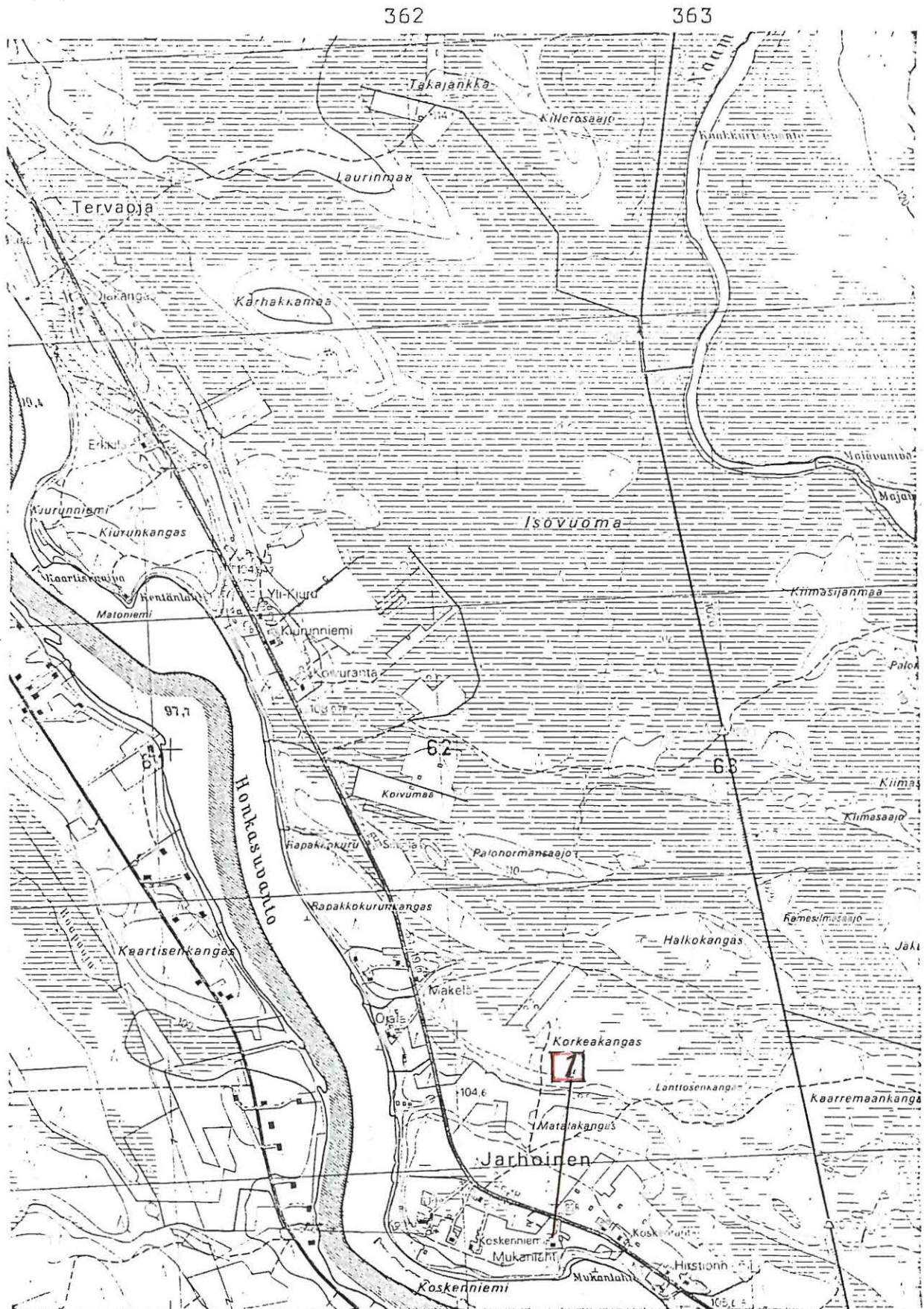
Z= (100-105 m)

Esinelöydöt: Rovaniemen tuura ?

Kartta: 19

Koskenniemen löytöpaikka sijaitsee n. 19,5 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta, Torniojoen Jarhoistenkosken rannalla Jarhoisten kylässä.

Rikhard (Riku) Uusimaa (n. 70) kertoi löytäneensä poikasena Koskenniemen kotitilansa rannasta, Torniojoen rantatörmästä, kivisen "taltan". Esine oli hänen mukaansa muistuttanut Kieksiäisniemestä löydettyä (tuuraa?), mutta oli kuitenkin sitä sirompi; kooltaan noin 30 cm x 5 cm x 5 cm ja mustaa kiveä. Terästään esine oli n. 3 cm leveä ja hiottu, muilta osin sensijaan hiomaton "särmikäs ja terää kohti suippo-neva". Kuvauksesta päätellen esine on ollut sädekiviliuskeesta valmistettu Rovaniemen tuura. Ymmärtämättömyyttään pojat olivat kuitenkin hakanneet esineen rantakiviin palasiksi. Muita esineitä Uusimaan mukaan ei ole paikalta löytynyt. Löytöpaikalla enkäynyt. Alue on tasaista, pelloksi raivattua kangasmaata, jossa maaperä on hiekkaa. Torniojoki tekee paikalla polvekkeen länteen päin muodostaen näin Jarhoistenkosken kohdalle n. 10 m joen tasosta nousevan niemekkeen, Koskenniemen, jonka etelälounaaseen laskevassa rinteessä on voinut sijaita kivikautinenkin asuinpaikka. Kylän nimi Jarhoinen tulee lapinkielen sanasta "jarha", joka merkinnee suomeksi tuuraa.

2. VÄYLÄNPÄÄ (Kolari)

Peruskartta 2624 10

VÄYLÄNPÄÄ

Muinaislöytöjä ? II

Kylä: Väylänpää

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: rautainen keihäänkärki ? käsikivet ?

Kartta:-

Väylänpää sijaitsee n. 29 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta Torniojoen rannalla Kolarin kunnan puolella.

Väylänpäässä asuva Uno Rungren (74) kertoi kylässä tehdyistä löydöistä. Torniojoen rantatörmästä Martti Rungrenin maalta oli paljastunut n. 50 cm:n syvyydestä liesikiveys. Tästä n. 60 m etelään on Pekka Rungrenin maalta löytynyt rautainen väkäsellinen keihäänkärki. Hietakaulanen-nimisestä paikasta oli löytynyt puolestaan ilmeiset jauhinkäsikivet. Uno Rungrenin sedät olivat n. 50-60 vuotta sitten kaivaneet kaivoa, ja tällöin n. 18 m:n syvyydestä savihiesukerroksen alta oli tullut esiin koivuntuohta! Kylän kohdalla on Torniojoessa Lapinkallio. Lähellä tätä laskee Torniojokeen Jaukanoja, joka lienee saanut nimensä raitiolappalaisen mukaan. (Ks. myös Paulaharju, Lapin muisteluksia 1922, s. 74.) Seudulta on löydetty myös metsästä maahankaivettuja korsumaisia rakennelmia. Kyseessä lienee kolareiden eli miilunpolttajien tilapäisasunnot -- tai sodanaikaisten metsäkaartilaisten. Löytöpaikoilla en käynyt.

1. TURUNVUOPIO

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Jarhoinen

Tila: Hirstiöniemi RN:o 36¹⁰

Omistaja: Erkki Ojanperä 95720 Jarhoinen

Turula RN:o 36⁴¹

Hanna Ojanperä Museotie 27 B 004, 95700 Pello

Koordinaatit: X= (363 33)

Y= (7432 44)

Z= (105 m)

Esinelöydöt: KM 12259; tuura

Kartta: 20

Turunvuopion löytöpaikka sijaitsee n. 18 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta.

Löytötietojensa mukaan tuuran KM 12259 löysi Hjalmar Rungren 1931 Jarhoisten kylän Hirstiöniementilalta Turunvuopionkankaalta. Esine löytyi tietä raivattaessa "Väylänvarren maantien alta" n. 20 cm:n syvyydestä. Alue on tasaista hiekkaista mäntykangasta.

Paikalliset asukkaat suhtautuivat epäillen Turunvuopion löytöpaikkaan. Ilmeisesti kuitenkin kyseinen löytö sekoitettiin muihin alueelta löytyneisiin esineisiin. Hjalmar Rungrenin pojan Pauli Rungrenin mielestä hänen isänsä löysi kiviesineet tietä tehtäessä Pauli Rungrenin nykyisen talon kohdalta Jarhoisten kylästä, Turunvuopiosta n. 1 km pohjoiseen. Anna Niva (62) puolestaan painotti Hjalmar Rungrenin löytäneen esineet Kieksiäisniemestä, johon kyllä em. tuuran löytötietojen yhteydessä viitataankin opettaja Ester Simppulalle myydyn vastaavanlaisen esineen löytöpaikkana.

Turunvuopio kuuluu Kieksiäisniemen ohella Lapin seutukaavaliiton 1980 varaamiin suojelualueisiin kivikautisten asuinpaikkojensa vuoksi.

Pello 40

2. KIEKSIÄISNIEMI 1

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka, myöh. asutusjäänteitä II

Kylä: Jarhoinen

Tila: Raijanniemi RN:o 72¹

Omistaja: Nils Niva 95720 Jarhoinen

Kieksiäisniemi RN:o 72²

Omistaja: Sven Niva 95710 Naamijoki

Saaajo RN:o 72³, 72⁴

Omistaja: Hannes Niva PL 1043 Hämälä, 95098 Pello

Veli Matti Taube Koulutie 9, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7431 84

Y= 363 04

Z= 90-97,5 m

Esinelöydöt: KM 16398; suippoteräisen aseiden kärkeä katkelma,
pikkutaltta (14:1), kiviesineen katkelma (14:2),
tuura? (myyty op. Esteri Simppulalle),
kvartsiesine (14:3), kivilaji-iskos, kvartsi-iskos,
rikottua kvartsia,
pajakuonaa, käsinlyötyä tiiltä

Kartta: 20 5

Karttaluonnos: 4

Kuvat: 95, 96, 97

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964 (Karttaluonnos ja valokuva
tarkastuskertomuksessa)

Lapin seutukaavaliitto on varannut alueen (1980) suojelukohteeksi
kivikautisena asuinpaikkana (Torniojoen rannalla Naamijoen suusta
1000-2500 m ylävirtaan).

Kieksiäisniemen löytöpaikka sijaitsee n. 16,5 km pohjoisluoteeseen
Pellon kirkosta. Paikka on Torniojoen rannalla n. 1,5 km Naamijoen
suusta pohjoiseen. Kieksiäisniemen alueen pohjoisosa on tasaista

hiekkasta mäntykangasta. (Ks. Kieksiäisniemi 2, pyyntihautoja.) Kankaassa sijaitsevat rakennukset ovat autiona. Eteläosassa maasto on loivasti etelään ja lounaaseen laskevaa peltoaukeata, jossa maaperä puolestaan on savihiesua. Laaksossa rinteen alla lienee sijainnut muinoin vesialue -- ehkäpä Naamijoki laski joskus Torniojokeen tätä kautta.

Kiviesineen kärkikatkelman KM 16398 löysi mv. Nils Niva syksyllä 1959 peltoa auratessaan. Löytöpaikka on etelään viettävässä rinteessä maantietä lähinnä olevasta ladosta n. 40 m länsiluoteeseen. Paikka on matalalla "rantaterassilla" (Z= 97,5 m) laakson pohjalle kaivetusta kanavasta (oja) n. 30 m pohjoiseen. Torniojoen rannasta löytöpaikan etäisyys on n. 300 m. Maaperä alueella on savihiesua, syvemmällä ilmeisesti hiekkaa. Siellä täällä rinteen peltosaroilla auraus on nostanut pintaan hiili- ja hiekkaläiskiä.

Turunvuopiolta löytyneen tuuran KM 12259 löytötiedoissa mainitaan Hjalmar Rungrenin löytäneen samoihin aikoihin Turunvuopion löytöpaikasta n. 1 km etelään vastaavanlaisen, mutta puolta pienemmän kiviesineen, jonka hän kuitenkin oli myynyt opettaja Esteri Simppulalle. Löytöpaikan täytyy olla Kieksiäisniemi. Anna (64) ja Nils (60) Nivan mukaan esine löytyi Kieksiäisniemen autioituneelle talolle johtavan tiehaaran pohjoispuolelta, valtatie länsireunassa sijainneen hautakuopan pohjalta. Kyseessä voi näin olla pyyntihaudan pohjalle asetettu tuura, jonka teroitettuun päähän eläimen oli tarkoitettu vahingoittavan itsensä. Paikan maaperässä on harmaan noen värjäämän hiekkakerroksen alla ruskea hiekka, paikoin nokihäiriöitä.

Torniojoen rannasta rikkoutuneen rantatörmän alta, Hannes Nivan palstalta, löysin kivi-kautisia ja myöhäisempiäkin asuinpaikkalöydöksiä. Mv. Nils Niva kertoi rannasta paljastuneen aurattaessa rakennuksen-pohja. Rantatörmän reunassa olikin pieni haavikko. Paikka on Sven Nivan maalla sijaitsevista vanhoista rakennuksista n. 200 m lounaaseen. Tältä kohtaa rantahiekasta aivan rikkoutuneen rantapenkan alta löysin pienen mustasta (vihr.) sädekiviliuskeesta valmistetun taltan (61 mm x 37 mm x 8 mm). Esine on hiottu ainoastaan terästään,

joka oli edelleenkin erinomaisen terävä. Löysin paikalta myös samanvärisestä liuskeesta isketyn iskoksen. Edelleen paikalta löytyi myös sädekiviliuskeesta valmistetun tuuran tai kirveen katkelma (115 mm x 43 mm x 32 mm). Esine on murtunut hiotusta terästään. Rannasta löytyi vielä rikottua kvartsia ja karkeasti säännölliseksi muotoiltu kvartsiesine (36 mm x 35 mm x 18 mm), joka kulumajäljistään ja muodostaan päätellen lienee tuluskivi. Rantatorassa vielä havaitsemani käsinlyödyn tiilen kappaleet ja rautakuona viittaavat, että paikan yläpuolella sijainnut pieni rakennus on ollut paja. Ehkä Jarhoisissa hallittiin niin kivisten kuin rautaisten "jarhojen" valmistus. Kylännimi nimittäin juontuu lapinkielisestä tuuraa merkitsevästä sanasta "jarha". Kaikki em. löydöt tulivat rantatormän alta, hiukan vesirajan yläpuolelta tai vesirajasta, n. 10 m:n pituiselta matkalta. Rantatormän päällä on tällä kohtaa matala kumpare (Z= 95 m), joka laskeutuu paikasta n. 40 m etelään kosteikoksi.

Em. löytöpaikasta n. 150 m pohjoiseen, Kieksiäisniemen vanhojen rakennusten alapuolella sijaitsevasta perunapellosta (Z=95-97,5 m), löysin joitakin kvartsilöydöksiä ja liipan katkelman (ei vanha). Pellon hiekkaisessa peltomaassa oli hiiltä. Löytöjen valossa näyttää selvältä, että Kieksiäisniemen alueella on ollut kivilautista asutusta.

3. KIEKSIÄISNIEMI 2

Peruskartta 2624 10

NAAMIJOKI

Pyyntihautoja II

Kylä: Jarhoinen

Tila: Raijanniemi RN:o 72¹

Omistaja: Nils Niva 95720 Jarhoinen

Saafo RN:o 72³, 72⁴

Hannes Niva PL 1043 Hämälä, 95098 Pello

Veli Matti Taube Koulutie 9, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7431 87	x = 2844
Y= 363 40	y = 3434
Z= 105 m	z = m. 105

(Esinelöydöt: tuura ?)

Kartta: 20

Karttaluonnos: 4

Kuvat: 61, 62

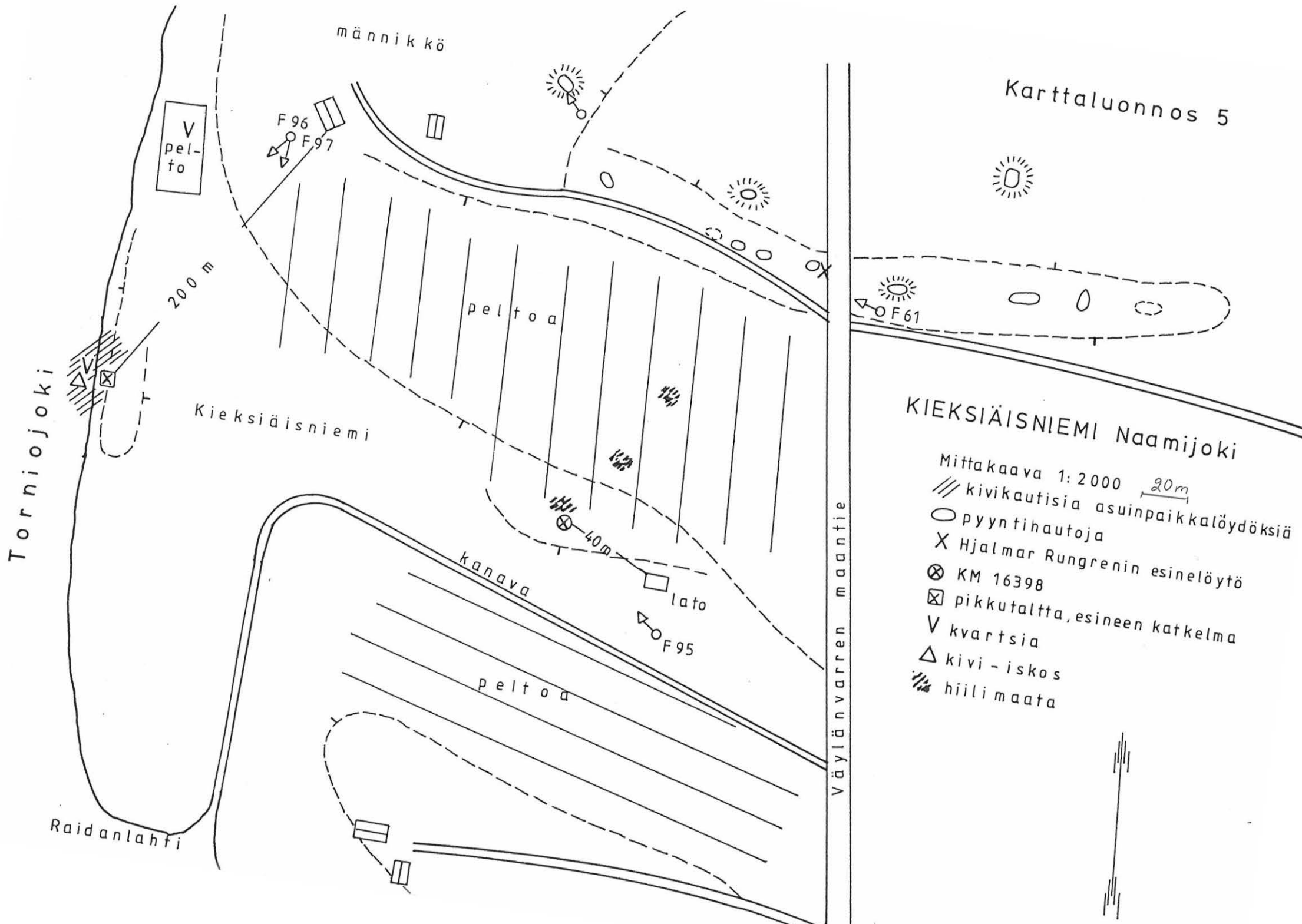
Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Sijainti ja maasto ks. Kieksiäisniemi 1.

Kieksiäisniemen pohjoisosassa hiekkaisessa tasaisessa mäntykankaassa on molemmin puolin valtatieä yhteensä 12 haudan muodostama järjestelmä. Kuopat ovat "normaalia" (so Pellon alueelta tavattuja muita pyyntihautoja) huomattavasti suurempia. Näitä muistuttavia on kuitenkin Naamijoen Orankiharjussa, joka sijaitsee paikasta n. 3,5 km itään. Kieksiäisniemen kuoppien pituus vaihtelee välillä 6-13 m, leveys 2-5 m ja syvyys on pääasiassa n. 0,5 m. Osa kuopista on leveitä allasmaisia, toiset maatuneemmat nykyisessä muodossaan venemäisen pitkiä ja loivia. Kuopat sijaitsevat kankaan eteläreunan "korokkeella", joka nousee n. 0,5-1 m kankaan tasoa korkeammalle. Kuopista 10 onkin lähes pohjois-etelä suunnassa, kaksi itä-länsi suunnassa. Kolmen kuopan ympärillä on 10-30 cm korkea ja jopa 2 m leveä "valli". Mahdollisesti kyse on eri-ikäisistä haudoista, joista ilmeisen maatuneemmat "venemäiset" ovat vanhempia, ja

selvärajaisempina säilyneet allasmaiset kuopat reunavalleineen nuorempia. Kuopissa kasvava puusto on samanikäistä kuin ympäristössään -- arviolta n. 50 vuotta vanhaa. Erään kuopan reunalla on männynkanto, jolla halkaisijastaan (n. 40 cm) päätellen lienee ikää ainakin toista sataa vuotta. Maaperä kuopissa on tavanomainen; sammalta, karikekerros, harmaata hiekkaa kerros ja alla ruskea hiekka.

Hautakuoppia on mahdollisesti tuhoutunut maantien kohdalta. Turunvuopion tuuran löytötiedoissa mainittu Hjalmar Rungrenin löytämä toinen vastaavanlainen, mutta puolta pienempi kiviesine, lienee peräisin nimittäin tällaisesta. Anna ja Nils Nivan mukaan kyseinen esine löytyi Kieksiäisniemestä maantien länsireunassa (kankaaseen kääntyvän tien pohjoispuolella) sijainneesta hautakuopasta. Kyseessä voi olla näin pyyntihaudan pohjalle asetettu teroitettu kiviesine. Ehkäpä löytötietojensa mukaan pystyasennossa hiekasta löydetyn Turunvuopion tuurankin tehtävä oli sama. Kieksiäisniemen rannasta tavatut asuinpaikkalöydökset panevat pohtimaan, onko hautojen käytön aikana asutusta voinut sijaita niin lähellä peurojen vaelluksen siitä häiriytymättä. Peurat lienee kuitenkin ajettu kuoppiin kangasaitojen johtamina ajomiesten pitäessä meteliä, jolloin asuinpaikan tai pyyntitukikohdan läheisyydellä ei ollut mitään häiritsevää merkitystä. (Allasmaisia kuoppia voisi ajatella myös maahan kaivettujen asumusten pohjiksi -- ei kai kuitenkaan niemellä I maailmansodan aikana majailleen venäläisen sotaväkiosaston.)

Karttaluonnos 5

KIEKSIÄISNIEMI Naamijoki

Mittakaava 1:2000 20m

- /// kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä
- pyyntihautoja
- X Hjalmar Rungrenin esinelöytö
- ⊗ KM 16398
- ⊠ pikkutal, esineen katkelma
- V kvartsi
- △ kivi-iskos
- hiili maata

(4.) KÄTKÖVAARA

Peruskartta 2623 12

NAAMILJOKI

Vartiopaikka vihojen ajoilta ? II

Kylä: Jarhois (Ruotsi)

Koordinaatit: X= (7433)

Y= (359 70)

Z= 185 m

Kirj.lähde: Leinonen, 1958, s. 66.

Kätkövaara sijaitsee Ruotsin Jarhoisissa n. 19,5 km Pellon kirkosta pohjoisluoteeseen.

Myös Jarhoisissa on Hannes Leinosen mukaan ollut vihojen ajoilla vartiopaikka merkkitulen sytyttämistä varten viholllisen lähestymisen varalta -- kuten Kukasvaaran Porttilaessakin, joka on Jarhoisista n. 30 km eteläkaakkoon. (Ks. Leinonen, 1958, s. 66.)

Maastonsa, sijaintinsa ja nimensä puolesta tällaiseksi sopisi Kätkövaara Ruotsin Jarhoisissa, kylästä n. 2 km länteen. Asutuskin näyttää nimittäin keskittyneen Ruotsin puolelle Torniojokea. (Suomen Jarhoinen on peruskartalla 2624 10 Väyläpää. Merkinantojärjestelmän mahdollisista muista osista ks. Porttilaki, Ritavaara.)

5. KIELISENVAARA

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Jarhoinen

Tila: Laitamaa RN:o 3053

Omistaja: Väinö Laitamaa Teikosuvanto Pello

Koordinaatit: X= 7432 26

Y= 364 93

Z= 115-120 m

Esinelöydöt: kvartsinuolenkärjen katkelma? (tasak.?)

kvartsi-iskoksia, rikottua kvartsia

kivilaji-iskoksia ?

palanutta luuta

punamaata ?

Kartta: 20

Karttaluonnos: 54

Kuvat: 70-71

Kielisenvaara sijaitsee n. 17,5 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Löytöpaikka on vaaran etelärinteessä Kielisenjärven länsipään kohdalla. Maasto on kumpuilevaa mäntyä kasvavaa jäkäläkangasta.

Kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavat löydökset ovat rinteeseen auratusta n. 15 cm syvästä tieurasta. Löytökohtaan on hiekkamontun pohjoisreunalta matkaan n. 65 m. Paikka on n. 40 m länteen Kielisenjärven länsipäästä; törmän päällä n. 7 m järven pinnan tasoa korkeammalla. Em. tieurassa oli n. 30 m:n matkalla runsaasti kvartsi-iskoksia joukossa mahdollinen nuolenkärjen katkelmakin (n. 20 mm x 15 mm x 2 mm, n:o 13:1). Lisäksi paikalla oli ilmeisiä kivilaji-iskoksia ja palanutta luuta. Hiekassa näkyi lukuisia nokimaaläiskiä, jotka yhdessä palaneen luun sirpaleiden kanssa viittaavat lieden jäännöksiin. Punertavan ruskeaksi palaneen (?) hiekan (näyte 2) esiintymät ulottuivat n. 15-20 cm:n syvyyteen. Likaantuneen hiekan

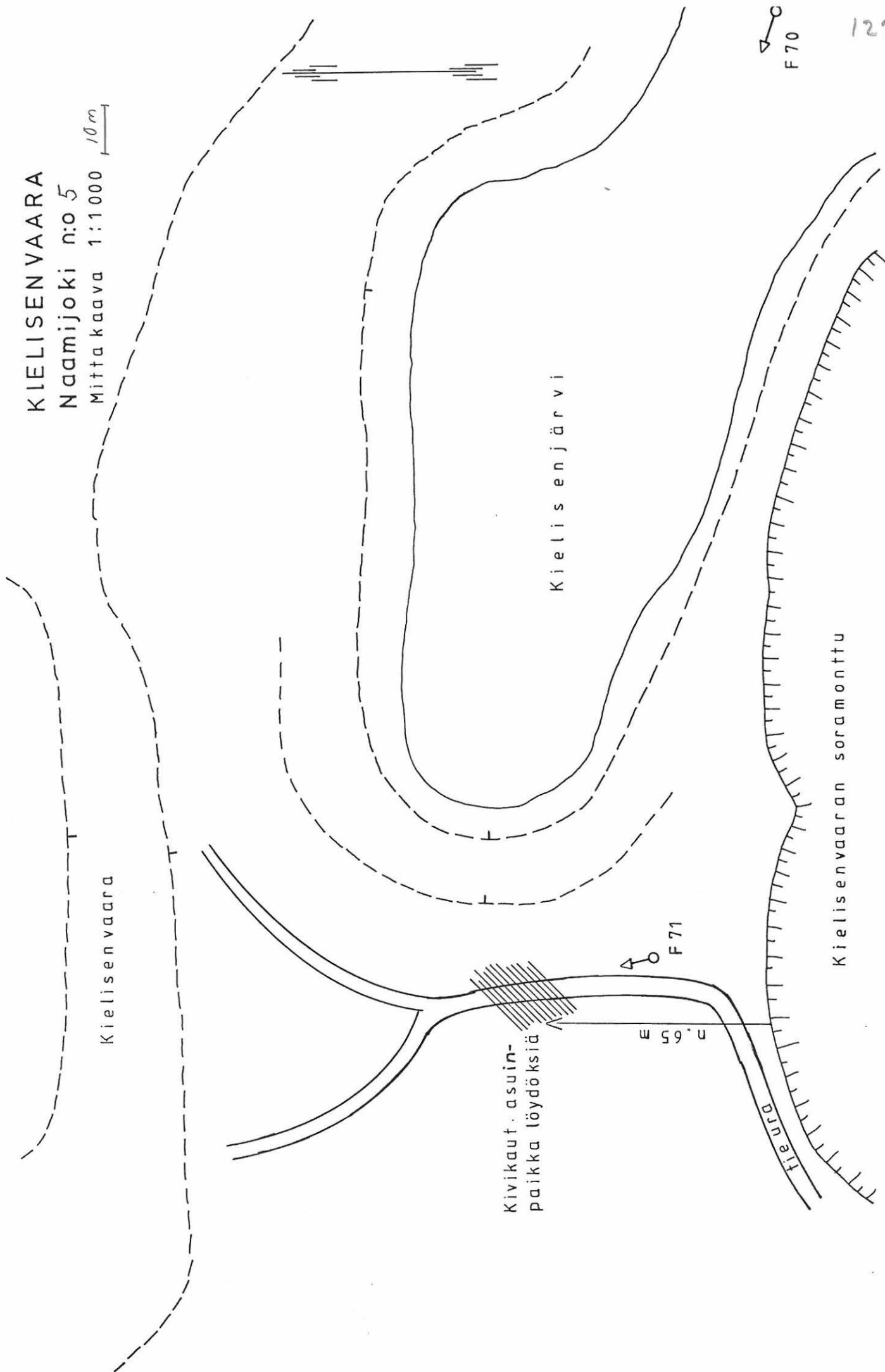
kerros ulottui yleensä n. 5-10 cm:n syvyyteen. Myös paikasta n. 65 m etelään hiekkamontun profiilissa oli palanutta kiveä.

Kielisenvaaran löytöpaikka muistuttaa maastonsa ja kvartsilöytöjensä suhteen paikasta n. 18 km kaakkoon sijaitsevaa Ritavalkean asuinpaikkaa Valkeajärven rannalla. Kyseessä voi olla suhteellisen myöhäinen saamelaisten asuinpaikka. (Ks. esim. Huurre 1984, s. 72, 325.) Kielisenvaaran löytöpaikkaa uhkaa hiekanotto, mikä on jo tuhonnut täysin järven eteläpuolen. Ilmoitin myös kunnan rakennusviranomaisille paikan suojelun tarpeesta. Kielisenvaaran päällä ja etelärinteessä sijaitsevat varsin tuoreet, säännöllisenmuotoiset, matalat "haudat" ovat maanlaadun tarkistuskuoppia hiekanoton alkuvaiheesta.

KIELISENVAARA

Naamijoki n:o 5

Mitta kaava 1:1000 10 m

(6.) KÖNKÄÄNALUSTA

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Lapinmuistoja III

Kylä: Oranki

Tila: Könkäänalusta RN:o 59

Omistaja: -

Koordinaatit: X= (7431 40)

Y= (366 06)

Z= 105 m

Kartta: 20

Könkäänalustan tila sijaitsee n. 16 km pohjoiskoilliseen Pellon kirkosta.

Naamijoen Orangissa asuvan Matti Kivilompolon (55) kertoman mukaan Könkäänalustan talon paikkaa on pidetty entisenä lappalaisten asuinpaikkana. Talo sijaitsee Naamijoen Köngäsen kosken kohdalla joen eteläpuolella, matalalla kumpareella. Kyseisen talon vanhaemäntä ei ilmeisesti muualta tulleenä kyseistä perimätietoa enää tuntenut. Talon pohjoispuolella virtaavassa Naamijoen Köngäsessä on kuitenkin paikka nimeltään Ämmänkoski, jonka kerrotaan saaneen nimensä paikalle hukkuneesta lappalaisämmästä. Seudun nimistö on suurelta osin lappalaisperäistä. Jäkälää kasvavat hiekkaiset kangasharjanteet ovat olleet erinomaista elinympäritöä peuroille, poroille ja siten myös lappalaiskulttuurille. Noin 700 m paikasta koilliseen sijaitsee Orankiharju, jota puolestaan vanhaemäntä Alma LAine (75) muisteli pidetyn lappalaisten asuinpaikkana.

7. ORANKIKOSKI 1

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Oranki

Tila: Ojansuu RN:o 58

Omistaja: Juho Eelis Syväniemi

Laina Maria Syväniemi

95710 Naamijoki

Koordinaatit: X= 7431 76

Y= 366 56

Z= 100 m

Esinelöydöt: KM 11743; kivikirves, tuura
taltta, kirveen teelmä (n:o 12)
kirves ? (tietymättömissä)

Kartta: 20

Karttaluonnos:

Kuvat: 51, 52

Orankikosken löytöpaikka sijaitsee n. 16,5 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Naamijoen itärannalla Orankikosken kohdalla; Ojansuun tilan nykyisten rakennusten pohjoispuolella.

Kirveen (tuuran) KM 11743 löysi Simo Syväniemi syksyllä 1939 maata kuokkiessaan n. 10 cm:n syvyydestä turpeesta Naamijoen rannalta. Löytöpaikka on Naamijoesta n. 20 m itään ja Ojansuun nykyisistä rakennuksista n. 50-60 m pohjoiseen. Alue on alavaa suojänkästä raivattua niittyä, joka alueen itäpuolella nousee muutamia metrejä kuivemmaksi kankaaksi. Pohjoispuolella kosken niskalla (em. asuinrakennuksesta n. 250 m pohjoiseen) sen sijaan maasto nousee peräti n. 15 m Orankiharjun hiekkaiseksi kangasharjanteeksi. Simo Syväniemem muistelun mukaan edellisestä löytöpaikasta pohjoiseen kosken rannalla sijaitsevasta perunamaasta löytyi rikkoutunut (?) kivikirves 1943. Esine on voinut olla myös tuura. Löy-

töpaikka on Orankiharjun alla Syväniemen vanhojen rakennusten luoteispuolella (nykyisestä asuinrakennuksesta n. 250 m pohjoiseen). Harjanteen kohdalla tienpohjan profiilissa (joen rannasta n. 20 m itään) oli punaisenruskean ja harmaan sannaan muodostama n. 5-10 cm paksu likamaakerros, alla ruskea savihiekkaa.

Pertti Syväniemi oli toimittanut Jarhoisten koululle alueelta löytyneen kolmannen kiviesineen, jonka sainkin sieltä mukaani hänen lahjoituksenaan. Esineen löytäjää ja tarkkaa löytöpaikkaa hän ei tiennyt sanoa. Kyseinen esine on tummaa sädekiviliusketta kooltaan n. 132 mm x 52-28 mm x 22 mm. Mahdollisesti alunperin kaksoistaltaksi valmistettu esine on selkäpuoleltaan kupera ja sileäksi hiottu. Kapeammassa päässä on jäljellä molemmin puolin, mutta suhteellisen toispuolisesti hiottua, terää. Rikotusta terästä ja etenkin toisen lappeen iskentäjäljistä päätellen esineestä on alettu muotoilla levykirvestä, minkä suhteen esine on kuitenkin jäänyt teelmän asteelle.

Em. esinelöytöjen valossa näyttää mahdolliselta, että alueella on sijainnut koskenranta-asuinpaikka. Orankiharjun pyyntihaudat ovat paikallistetusta löytöpaikoista n. 200-300 m koilliseen (ks. Orankikoski 2). Alma Laineen (75) mukaan Orankiharjun pyyntikuoppien seutua on mainittu lappalaisten asuinpaikaksi.

8. ORANKIKOSKI 2 ORANKIHARJU Peruskartta 2623 12
NAAMIJOKI

Pyyntihautoja II

Kylä: Oranki

Tila: ? Ojansuu RN:o 58

Omistaja: Juho Eelis Syväniemi

Laina Maria Syväniemi

95710 Naamijoki

-- RN:o 23⁷ ?

Koordinaatit: X= 7431 90

Y= 366 66

Z= 110-115 m

Kartta: 20

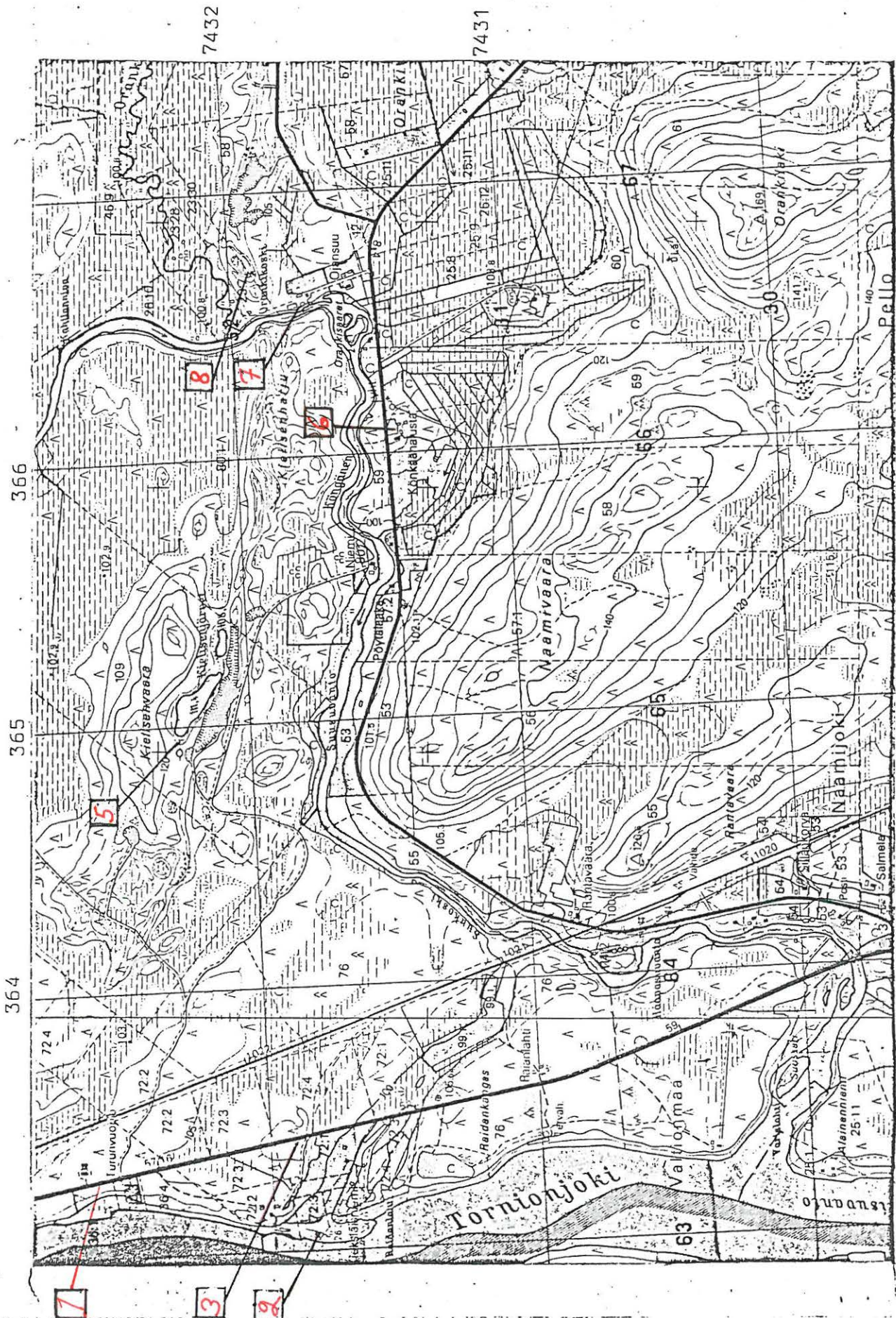
Kuvat: 49,50

Orankiharjun pyyntihaudat sijaitsevat n. 16,5 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Naamijoen Orankikosken niskan kohdalla, itä-länsi suuntaisen harjumuodostelman länsipäässä; Syväniemen vanhasta nykyisin autiona olevasta talosta n. 200 m pohjoiskoilliseen. Maasto on alueella hiekkaista, jäkälää kasvavaa mäntykangasta, jossa edelleenkin risteilee poropolkuja. Joen itäpuolella harjuselänne jatkuu Kielisen harju-nimisenä. Etelä- ja pohjoispuoleltaan suoalueiden (vuomien) rajoittama erittäin sokkeloinen kangasharjanne on yhteensä n. 6 km pitkä, mutta vain n. 200-400 m leveä, ja kohoaa n. 15 m suoalueiden tasosta.

Harjanteen päällä suuren luonnonmuovaaman vajoaman kapealla reunalla on viisi hautakuoppaa. Kuopat ovat varsin kookkaita soikeita ja loiviksi vajonneita. Vajoaman länsipäässä on kolme kuoppaa aivan lähekkäin muutaman metrin etäisyydellä toisistaan. Näistä kaksi syvää ja allasmaista kooltaan 5 m x 3,5 m x 0,70 m ja 4,5 m x 2,5 m x 0,60 m ovat lähes poikittain toistensa suhteen. Suuremman kuopan ympärillä on matala valli korkeudeltaan 5-10 cm ja leveydeltään n. 1,20 m. Em. kuoppien eteläpuolella on pienempi

pyöreähkö kuoppa kooltaan n. 2,3 m x 2 m x 0,4 m. Näistä n. 60 m luoteeseen on harjanteen reunassa hyvin maatunut kaksoiskuoppa harjanteen suuntaisesti kooltaan 4 m x 2 m x 0,60 m ja 4 m x 1,5 m x 0,60 m. Kuoppien pohjalla oli "normaalit" maakerrokset; sammalkerros, 2-3 cm nokea, 5-10 cm noenlikaamaa harmaata hiekkaa, jonka alla ruskea hiekka.

Sokkeloisessa harjussa on runsaasti luonnonmuovaamia kapeikkoja edullisiksi pyyntihaudanpaikoiksi. Eräässä tällaisessa vajoamien reunustamassa poikittaiskannaksessa Kielisenharjussa, n. 300 m Orankikoskesta länteen, kohtasin yksinäisen aivan ilmeisen pyyntihaudan kooltaan n. 3 m x 2 m x 0,4 m, ja jonka reunoilla oli n. 10-20 cm korkea valli. Poromiesten kertoman mukaan eläinten, niin nykyistenkin porojen kuin petojen kulkureitit noudattavat elänsukupolvesta toiseen tarkalleen samoja reittejä. Alma Laineen (75) mukaan Orankiharjun pyyntihautojen seutua on mainittu lappalaisten asuinpaikaksi. Lappalaisperäistä on alueen nimistökin. Orankikosken kivistä löytyä paikat ovat pyyntihautoista n. 200-300 m etelä-kaakkoon.

OTE PERUSKARTTALEHDESTÄ 2623 12

1: 20 000

W

9. VIRTALA

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Teikosuvanto

Tila: Virtala RN:o 38⁸⁴Laitamaa RN:o 30¹⁶

Omistaja: Väinö Laitamaa Teikosuvanto Pello

Teikopirtti RN:o 37⁹¹

Paavo Sunnari Perttusenkatu 2 96400 Kemi

Koordinaatit: X= 7426 52

Y= 364 78

Z= 90-92,5 m

Esinelöydöt: KM 13089; Rovaniemihakku

Tuura (kadonnut)

Kartta: 21

Kuvat: 93, 94

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961

Verifikaatit: Tositteissa karttaluonnos löytöpaikasta (Lun. 1.10.1952)

Virtalan löytöpaikka sijaitsee n. 12 km Pellon kirkosta pohjoisluoteeseen. Paikka on Torniojoen rannalla Teikosuvannon kylän pohjoisosassa. Virtalan ja Laitamaan tilat sijaitsevat joensuuntaisella (luode-kaakko) hiekkaharjanteella, jonka pituus on n. 600 m, leveys n. 80 m ja korkeus joen pinnasta n. 10 m (Z= 97,5 m). Harjanteen alla on ennen alempaa rantatörmää n. 30 m leveä tasanne ("terassi"), joka on n. 3 m joen pinnan tasoa korkeammalla. Harjanteen pohjoisosa (Laitamaa) on pelloksi raivattua, eteläosa (Virtala) lähinnä pensoittunutta rantalepikkoa.

Rovaniemihakun KM 13089 löysi mv. Jalmari Auerjoki Virtalan talon maaltaan 1952. Esine löytyi auran viilloksesta n. 40 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on harjanteen alla; alemmalla tasanteella n. 27 m joesta. Ylemmältä rantapenkereeltä oli löytötietojen mukaan samalla noussut punertavaa ainetta, joka näytti tuhkalta. Emäntä

Hilja Auerjoelta saamieni lisätietojen mukaan hakun löytökohta oli n. 100 m Auerjoen talosta länsiluoteeseen, nykyisen Paavo Sunnarin kesämökin tienoilla. Paikan maaperässä on peltomaakerroksen alla hiekka.

Kansakoulunopettaja Kaarlo Rantamäen kirjoittamissa löytötiedoissa kerrotaan edelleen, että paikasta n. 60 m pohjoisempaa oli Kalle Laitamaa löytänyt samanlaisen mutta pienemmän kiviesineen ennen sotia. Esine lienee ollut Rovaniemen tuura. Saksalaisten poltettua kylän oli kyseinen kiviesinekin hävinnyt. Rinne oli löytöpaikan kohdalla ollut kivetöntä hiekkaa, mutta peltoja raivattaessa oli tältä kohtaa löydetty kivistä rakennelmia - ikäänkuin tulisijan jätteitä. Myös tilan nykyinen omistaja Väinö Laitamaa kertoi em. kohdalla rantatasanteelta tulleen hiiltä aurattaessa. Hiiltä näkyi myös tästä n. 50 m pohjoiseen sijaitsevassa perunapellossa. Talon pikkupoika kertoi löytämästään, mutta joenrantaan kadottamastaan sirpintapaisesta, n. 20 cm pitkstä kiviesineestä - esine saattoi kyllä olla mielikuvituksenkin tuotetta! Iskoksia en paikalla havainnut. Kuitenkin sijainnin ja em. löydöt huomioonottaen paikka vaikuttaa ilmeiseltä asuin- tai leiripaikalta.

10. VANHARANTA

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Teikosuvanto

Tila: Vanharanta RN:o 30⁸

Omistaja: Helli Vuontisjärvi Pello

Marjaoja RN:o 30⁹⁷

Ilpo Kenttälehto Kemi

Koordinaatit: X= 7425 60

Y= 365 18

Z= 93 m

Esinelöydöt: KM 15404:1-2

1. pyöreä teräinen kirves

2. kourutaltta

Kartta: 21

Kuva: 64

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961 (Ks. valokuva tarkastuskertomuksessa)

Vanharannan löytöpaikka sijaitsee n. 10,7 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Torniojoen rannalla n. 400 m Teikojoen suusta (Joensuu) pohjoiseen. Alue on tasaista peltomaata, joka n. 200 m:n päässä joenrannasta nousee loivasti lounaaseen viettäväksi pensittyneeksi rinteeksi.

Pohjalaisen kirveen KM 15404:1 löysi Heikki Kolehmainen silloin Taneli Kolehmaisen omistamalta Vanharannan tilalta. Löytöpaikka oli n. 100 m asuinrakennuksesta kaakkoon tasaisella peltomaalla. Kourutaltta KM 15404:2 puolestaan oli löydetty 1959 pellolta asuinrakennuksesta n. 30 m kaakkoon. Alueella on peltokerroksen alla hiekkaa. Asuinrakennuksen pohjoispuolisilla peltosaroilla oli runsaasti hiiltä, mikä todennäköisimmin on peräisin tervahaudasta. Muita esineitä ei kesäasuntonaan paikkaa pitävä Helli Vuontisjärvi tiennyt paikalta löytyneen.

Vanharannan rakennuksista n. 100 m eteläkaakkoon sijaitsee Ilpo

Kenttälehdon omistama kesämökki. Mökin kohdalla rantatörmän reunassa on maakellari, jonka pohjaa kaivettaessa omistaja kertoi n. 1 m:n syvyydestä paljastuneen tulisijan jäännökset; hiiltä ja liesikiveys, jonka halkaisija oli ollut n. 50 cm. Hiekka kiveyksen kohdalla oli oranssin väriseksi palanutta. Myöskin Kenttälehdon mökin eteläpuolisilla peltosaroilla havaitsin hiiltä. Löytöjensä ja sijaintinsa suhteen Vanharannan löytöpaikka vaikuttaa mahdolliselta kivikautiselta asuinpaikalta.

11. TEIKOJOKISUU

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Teikosuvanto

Tila: Jokisuu RN:o 30⁶

Omistaja: Matti Alahuhta Teikosuvanto Pello

Koordinaatit: X= 7425 28

Y= 365 44

Z= 90 m

Esinelöydöt: KM 15304; tuura

palanutta luuta siru (n:o 15)

Kartta: 21

Kuvat: 63

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961. (Ks. karttaluonnos ja valokuvat tarkastuskertomuksessa.)

Teikojokisuun löytöpaikka sijaitsee n. 10,4 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Teikosuvannon kylän Teikoniemessä, Torniojoen suussa. Teikoniemi on tasaista hiukan länsilounaaseen viettävää peltoaukeaa. Noin 200 m:n päässä rannasta maasto nousee jyrkemmin hiekkakankaaksi. Puromaisen Teikojoen pohjoispuolella teranssimaisesti kumpuileva, rantaan viettävä peltoaukea jatkuu aina 400 m:n päässä sijaitsevaan Vanharannan löytöpaikkaan asti. Teikojokisuussa on erotettavissa pienet hiukan ylempäristöään korkeammalle kohoavat kumpareet.

A. Erä-Eskon 1961 tarkastusmatkallaan tallentaman tuuran KM 15304 löysi mv. Väinö Toikkanen Jokisuun tilaltaan 1961. Esine löytyi kynnettäessä ruokamullasta tasaiselta peltomaalta. Löytöpaikka on talon navettarakennuksesta n. 30 m itään; n. 80 m:n päässä Torniojoen rannasta ja n. 3 m joen pinnan tasoa korkeammalla. Rantatörmältä molemmiin puolin Teikojokisuuta oli paikkaa 1961 tarkastanut A. Erä-Esko havainnut hiiltä. Myöskin itse löysin rantatörmästä navetan länsipäädyn kohdalta palaneita kiviä ja palaneen luun

sirpaleen, mitkä viittaavat liesikiveyksen jäännöksiin. Noin 30 m etelämpää, vanhan asuinrakennuksen rannanpuoleisesta päädyistä, oli talon nykyisen isännän Matti Alahuhdan mukaan 1969 maata kaivettaessa paljastunut n. 30-50 cm:n syvyydestä nokista maata ja pyöreä liesikiveys halkaisijaltaan n. 0.5 m. Kiveys oli jätetty koskemattomaksi ja peitetty jälleen maalla. Paikka on törmän reunalla n. 20 m:n päässä joesta.

Teikojokisuun löytöpaikka vaikuttaa löytöjensä ja sijaintinsa perusteella kivilautiselta asuinpaikalta.

12. KUNNANKOTASAAJO

Peruskartta 2623 12

NAAMIJOKI

Kotapaikka ? II

Kylä: Teikosuvanto

Tila: - RN:o 14¹⁵

Omistaja: -

Koordinaatit: X= (7426 10)

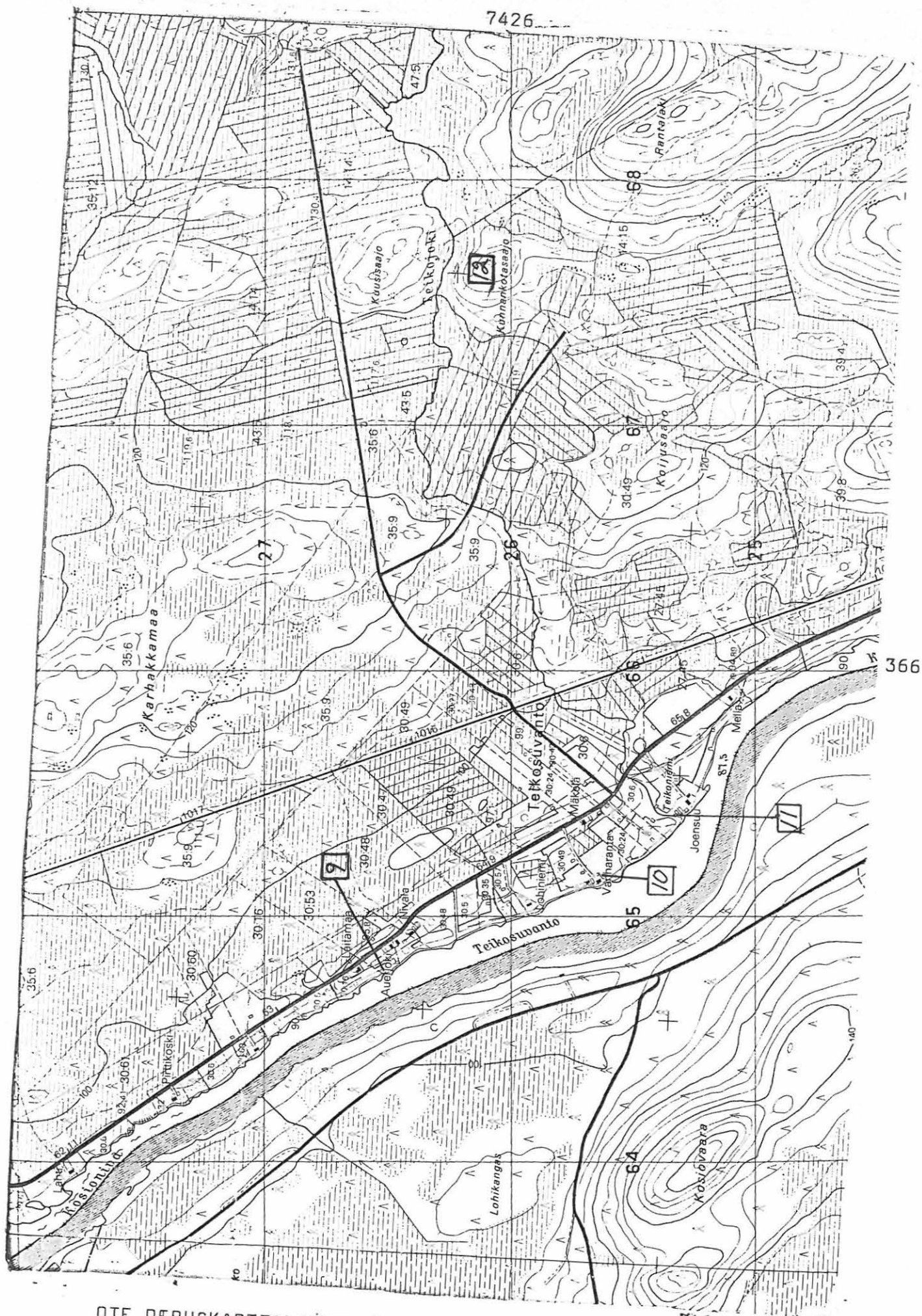
Y= (367 60)

Z= (125-135 m)

Kartta: 21

Kunnankotasaajoksi peruskartalle nimetty paikka sijaitsee n. 10.6 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Teikojoen eteläpuolella, Teikosuvannon kylästä n. 2 km itään.

Kyseisen pienen mäntyä kavavan kangaskumpareen nimi viittaa kotapaikkaan. Alkuperäinen nimitys lienee "kotakunnansaajo". Paikalla en käynyt. Pellon Lempeässä asuva Kalle Nousiainen (70) kertoi paikasta kaakkoon sijaitsevan Teikovaaran päällä tavanneensa asuinpaikalta vaikuttavan aukean. Kyseessä lienee myöskin ollut kotapaikka.

1. UNHOLA

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Lempeä

Tila: Unhola, RN:o 3916

Omistaja: Jouko Kurtti, Unhola, Pello

Sariola, RN:o 3918

Pentti Kurtti, Lempeä, Pello

Koordinaatit: X= (7422 40)

(alueen) Y= (366 90)

Z= (95-100 m)

Esinelöydöt: "kivinen kaavin"

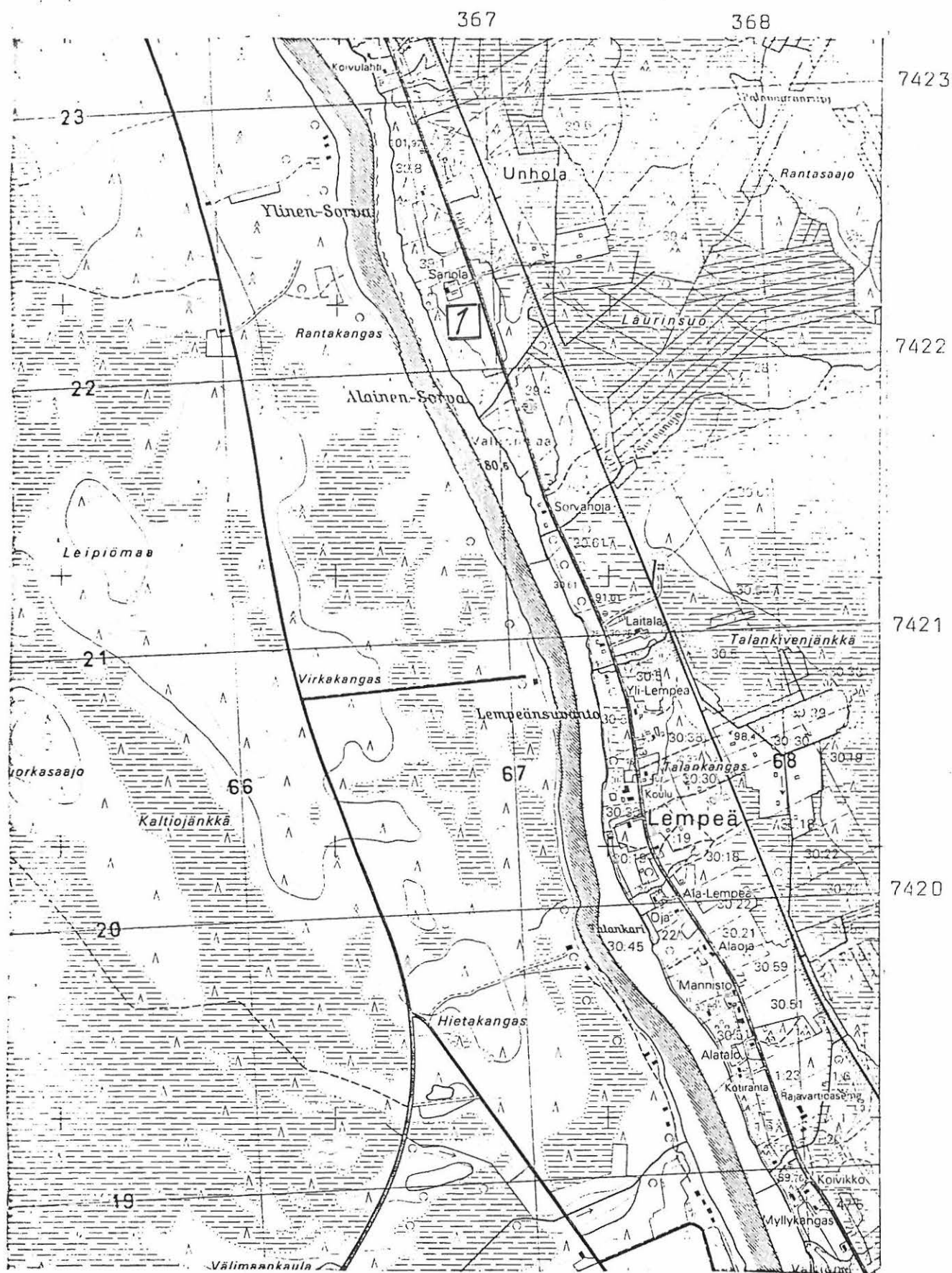
Kartta: 23

Ei nyky-tilassa

Unhola sijaitsee n. 4 km pohjoisluoteeseen Pellon kirkosta. Alue on pääosin pelloksi raivattua tasaista hiekkakangasharjannetta Torniojoen rannalla.

Esineen KM 13089 löytötiedoissa kansakoulunopettaja Kaarlo Rantamäki kirjoittaa 1951 myös: "5 km ennen mainitusta (Virtalasta) etelään mv. Kurtin maalta on aikanaan löydetty kivinen kaavin, joka on toimitettu Kansallismuseoon". Paikan nykyiset asukkaat eivät enää tiedäneet kyseisestä esinelöydöstä, eivätkä muistaneet paikalta tulleen muitakaan mahdollisia muinaislöytöjä. Myöskään esihistoriallisen toimiston luetteloissa ei ollut kiviesinettä tältä paikalta. Maaston huomioonottaen asuinpaikkalöydöksetkin alueelta olisivat kyllä mahdollisia.

Myös 2 km Unholasta etelään, Lempeässä, kertoi Kalle Nousiainen löytäneensä joskus pellostaan ilmeisen n. 12 cm pitkän kiviesineen. Esine oli kuitenkin jo kadonnut.

OTE PERUSKARTTALEHDELTÄ 2623 11
1:20 000

2. KITTISSAARI

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Peruskartta 2641 02

KITTISSAARA

Kevätkenttä ? II

Kylä: Pello

Tila: -

Koordinaatit: -

Kirj. lähteet: Toivo Harjupää, Ranskalaisen papin havaintoja Tornion tienoilta 1736-1737 s. 66, Torniolaakson vuosikirja 1975.

Jonas Lantto, Sekalaista Yliseltä Torniojoelta s. 68-69, Haaparanta 1983.

Leinonen 1958, s. 27.

Vahtola 1980, s. 77.

Ei nyl. alk.

Kittisvaara sijaitsee n. 1 km Pellon kirkosta koilliseen.

Pellon kirkonkylän pohjoisosassa on "Kittis"-nimien ryväs; Kittisvaara, -vuoma, -oja, -saari. Vahtola johtaa nimen lapinkielen kevättä merkitsevästä sanasta "gidda", kuten nimessä "Giddavarre". (Vahtola 1980, s. 77.) Maupertuis'in astemittausretkikunnan piirtäjän Herbelotin karttaluonnokseen Pellosta, vuodelta 1736, on Torniojokeen piirretty Kittisvaaran kohdalle "Kittissaari" (ks. Harjupää 1975 s. 66). "Kevätsaari" voisi merkitä metsälappalaisen pyyntikulttuuriryhteyden kevätkenttää lohenkalastusta varten (eli lohipeltoa). Nykyisin jo hävinneen saaren kohdalla sijaitsevassa Kittisvaarassa on lisäksi erinomaiset jäkäläkankaat.

Kittisvaaran lounaislaidalla Torniojoen rannassa on sijainnut Saukko-ojan talo. Kyseisen talon kohdalla on joessa kuivina aikoina näkyvissä "...Marianlaaka, jonka kerrotaan saaneen nimensä siitä, että sen kohdalle joskus vanhana aikana on hukutettu Maria-niminen tyttö" (Leinonen 1958, s. 27). Naisen nimi Maria esiintyy pellolaisissa suvuissa jo ainakin 1700-luvulta lähtien, mutta pohjoisessa muodostui

myös suoranaiseksi käsitteeksi nimitys "Lapin-Maria" lappalaisneidon merkityksessä. Jonas Lantto kertoo vielä, kuinka tunturilappalaiset ilmeisesti aina tälle vuosisadalle asti saapuivat keväisin (Marianpäivän aikaan) alamaihin kaupantekoa varten. Suomen Pellossa lappalaiset majoittuivat mm. Ylisaukko-ojaan Kittisvaaran alle, ja porot tuotiin Ruotsin puoleltakin "Kittisvaaraan kaivamaan, koska siellä oli hyvä jäkälän kasvu." (Lantto 1983 s. 69.)

JK. Kittissaaresta myös Ossi Korteniemi - Tuomo Korteniemi, Korteniemi pellolainen talonpoikaissuku 400 vuotta 1585-1985, Kuusamo 1986, s. 38-39.

Pello 100

3. RIIHELÄ

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Pello

Tila: Riihelä RN:o 357

Omistaja: Pentti Korteniemi

Hellantintie 27, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7415 14

Y= 367 54

Z= 82,5 m

Esinelöydöt: Rovaniemen tuuran katkelma (n:o 16) = KM 25664

Kartta: 25

*Kort. Korte
Korteniemi
Mj- rek. 10000/10079
(arkeolog. aj.)*

Riihelän löytöpaikka sijaitsee n. 350 m länsiluoteeseen Pellon kirkosta. Paikka on Torniojoen rannalla Pellon Korteniemenpäässä.

Rovaniemen tuuran katkelman löysi rak.mestari Pentti Korteniemi keväällä 1984 tonttinsa perunamaasta. Esine on valmistettu vihreästä sädekiviliuskeesta, kooltaan 166 mm x 54 mm x 40 mm ja rikkoutunut kärki- ja kantaosastaan. Löytöpaikka on Pentti Korteniemen omakotitalosta n. 30 m rantaan päin, matalan "terassin" alla. Alue on loivasti länteen viettävää rantapeltoa. Löytöpaikan korkeus joen tasosta on n. 4 m ja etäisyys rannasta n. 60 m. Pelttokerroksen alla on paikalla hiekkamaa. Muita kivikautiseen asutukseen viittaavia löytöjä ei paikalta ole ollut. Laaja niemeke vaikuttaisi sopivalta kyllä myös esihistorialliselle asutukselle. Iskoksia en kuitenkaan paikalta havainnut.

(4.) KORTENIEMI

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Korteniemen talonpaikka II
(1700-luvun alkupuolelta)

Kylä: Pello

Tila: Kotila RN:o 379, Ranta RN:o 323

Omistaja: Eino Evald Korteniemi

Hellantintie 25, 95700 Pello

Korteniemi RN:o 374

Yrjö Juhani Korteniemi

Hellantintie 23, 95700 Pello

Koordinaatit: X= (7415 10)

Y= (367 50)

Z= (80-85 m)

Esinelöydöt: ?

Kartta: 25

Kirj.lähteitä: Reginald Outhier, Matka Pohjan perille 1736-1737, ranskankielisestä alkuteoksesta Journal d'un Voyage au Nord (ilmestynyt 1744) suomentanut Marja Itkonen-Kaila Keuruu 1975.

Ossi Korteniemi, Korteniemen suvun historiaa, Siepakka 4.7.1985 n:o 50.

(Myös Leinonen 1958, s. 73-79, 189;

Jonas Lantto 1983, s. 18-22)

Liitteet: Piirros Korteniemen talosta ja Kittisvaarasta

(Liite 4, Outhier (1975) s. 106-107, piirtänyt Herbelot)

Pohjapiirros Korteniemen rakennuksista (Liite 5, Outhier (1975) s. 102-103, piirtänyt Herbelot)

Pariisin akatemian lähettämän ja Pierre Maupertuisen johtaman astemittausretkikunnan (1736-1737) kolmiomittausketjun pohjoisin havaintopiste tilapäisine tähtitornineen oli Kittisvaaralla Pellon kylän pohjoislaidalla. Vaaralle on pystytetty 1956 muistomerkki.

1000010079
(muistomerkki)

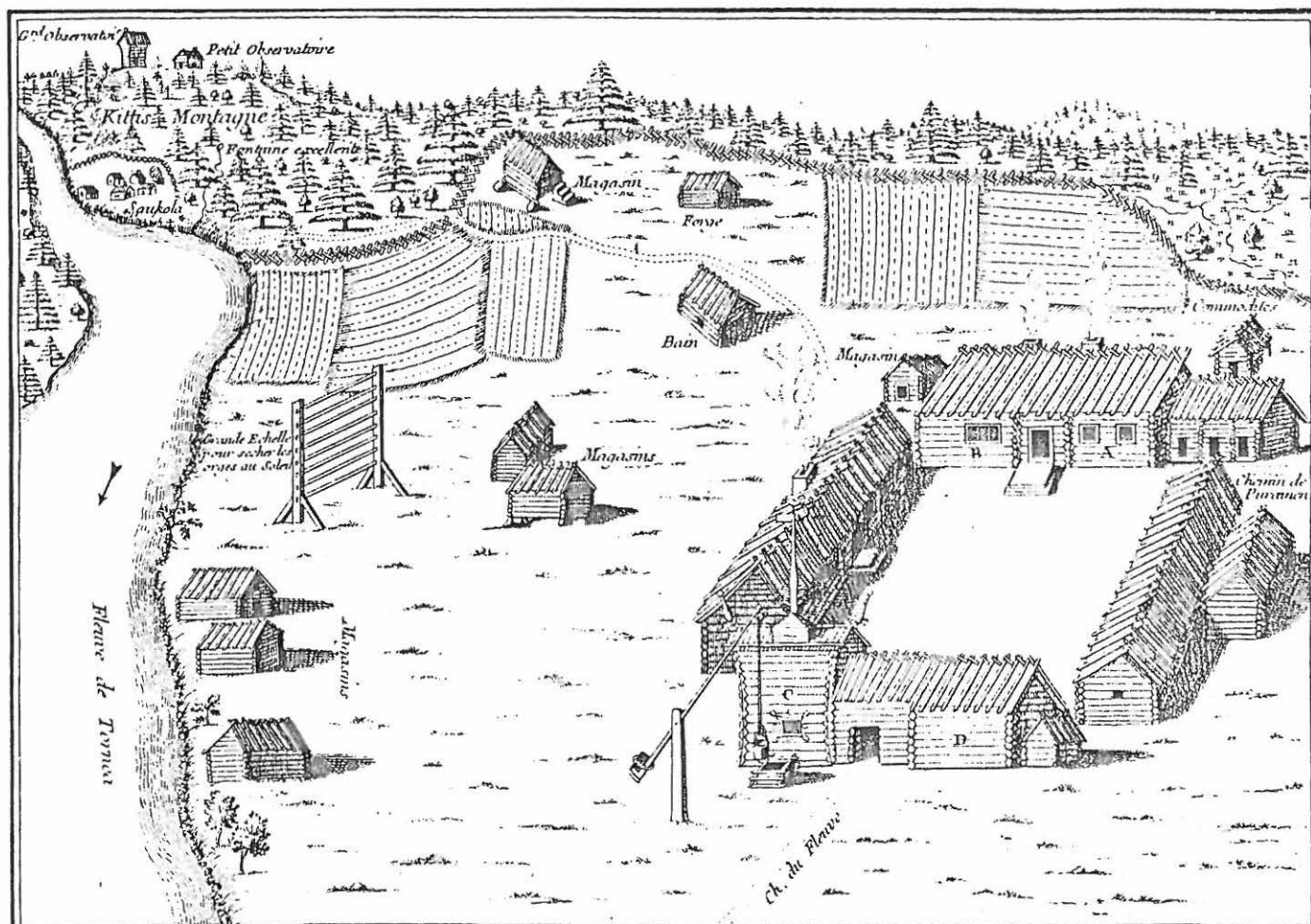
Pellossa retkikunta majoittui Kortenien ja Puraisen taloihin. (Myöskin Kortenien yhteen kamariin tehtiin observatorio.)

Retkikunnan piirtäjän Herbelotin piirroksat Kortenien rakennuksista ympäristöineen ja annetut etäisyydet mahdollistavat talon sijainnin määritykset. Talo on sijainnut Torniojoen Kortenieni-nimisessä niemikkeessä siten, että rantaan on ollut matkaa 60 Pariisin sylvä, Puraseen 150 sylvä ja Kittisvaaralle 730 sylvä. Ossi Kortenien mukaan: "Vanhin Kortenien talon on sijainnut siten, että talon päärakennus on nykyisen Eino E. Kortenien talon paikalla pääty jokirantaan päin. Piha avautui nykyisen Juhani Kortenien talon suuntaan ja tällä hetkellä Hellantintie kulkee pitkin piha-alueen itäosaa" (Siepakka 4.7.1985 n:o 50).

Kyseinen talo oli rakennettu viimeistään 1700-luvun alussa, jolloin Purasen talo jaettiin Korteniemeksi ja Puraseksi. Suvun ensimmäinen pellolainen kantaisä oli Heikki Paavonpoika savolainen eli Purainen, joka ensimmäisen kerran merkittiin veroluetteloihin 1585. Maupertuisen retkikunnan vierailun aikana 1736-1737 Kortenien isäntänä oli Mikko Heikinpoika Kortenieni (1699-1740) ja emäntänä puolisonsa Margareta Salomontytär Grape (1702-1769) (joka oli Köngäsen ruukin perustajan Arendt Grapen pojantytär). Herbelotin kuvaamassa muodossa Kortenien talo säilyi aina 1820-luvulle asti Johan Zetterstedtin kuvauksen mukaan. (Siepakka 4.7.1985 n:o 50.)

Viimeiset retkikunnan vierailun aikaiset rakennukset Korteniemestä ja Purasesta lienevät tuhoutuneet vasta Pellon kylän hävityksessä 16.10.1944 (jolloin tuhoutui mm. Pellon 1734 rakennettu rukoushuonekin).

JK. Ks. myös Ossi Kortenieni-Tuomo Kortenieni, Kortenieni pellolainen talonpoikaissuku 400 vuotta 1585-1985, Kuusamo 1986.

VUE DE LA MAISON DE CORTEN-NIEMI ET DE LA MONTAGNE DE KITTIS

A. Chambre des Observations dans la quelle étoit le Pilier de pierres. B. Autre Chambre qui servoit de Salle à manger. C. Cotta.
D. Moulin à bras dans le bas, au dessous du quel et au dessus de l'Entrée est un Grenier à foin.

5. KYLÄNSAARI 1 PELTOLA

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Pello

Ruotsin valtion maata, pääosaa maa-alueesta kuitenkin Suomen kansalaisten omistamaa ja viljelemää.

Tila: Peltola RN:o 16²⁸

Omistajat: Marjatta Santalo

Ojatie 5, 95700 Pello

Martta Ylitalo

Oikotie 19, 95700 Pello

Koordinaatit: X= (7413 80)

Y= (366 90)

Z= 79 m

Esinelöydöt: KM 13296; pohjalainen tuura

Kartta: 25

Kuvat:66

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1959. (Ks. karttaluonnos löytöpaikasta top.arkistossa.)

*Ruotsin valtion puolella
ti. m. -raivauksessa
(6.4.2009)
(val. luku kumpsaar
10000 (1986))*

Peltolan löytöpaikka Kyläsaareissa sijaitsee n. 1,6 km Pellon kirkosta eteläkaakkoon. Saari sijaitsee Tornionjoessa, Pellon kirkonkylän kohdalla. Saari on laaja; pituus on n. 1200 m ja leveys n. 800 m. Itäisempi puolisko saaresta on alavaa tasaista pelloksi raivattua tulvamaata, joka on n. 1,5 m joenpintaa ylempanä. Nykyisin pellot ovat jo pensoittuneita.

Tuuran KM 13296 löysi Matti Santalo 1953 Pellon Kyläsaaresta Otto Castrenin niittypalstalta. Esine löytyi uudisraivauksessa hiekan ja saven sekaisesta maasta auran viilloksen syvyydestä. Löytöpaikka on n. 30 m Castrenin niittypirtin itäpuolella sijaitsevasta ladosta luoteeseen. Löytöpaikan etäisyys rannasta on n. 200 m. Alue on pensoittunutta niittysarkaa. Ladon ja löytöpaikan väliin jää kosteampi koivua kasvava notkelma. Matti Santalo kertoi pellosta

nousseen hiilta aurattaessa. Hiilta havaitsin myös ympärillä olevilla peltosaroilla. Kyseessä voisi olla kalastukseen liittyvä leiripaikka. Pysyvämpää asutusta lienee sijainnut saaren länsiosan korkeammassa kangasmaastossa.

6. KYLÄNSAARI 2 NIEMI

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Seitapaikka, lapinmuistoja II

(kivikautinen asuinpaikka ?)

Kylä: Pello (Sverige)

Tila:-

Omistajat: Eino ja Börje Niemi

Pello, Sverige

Koordinaatit: X= (7413 80)

Y= (366 34)

Z= 80 m

Esinelöydöt: kivituuura (PPM 318=991)

rombinmuotoinen reikäkirves?

Kartta: 25

Lähteet: L.W. Pääkkönen 1901, Muinaismuistoja Tornionlaaksosta.

Leinonen 1958, s. 42.

Hannes Mäkipyrön haastattelu 1977 (Karl Sandman, Oulun yliopiston historian laitos.)

*Ruottia valtion puolella,
ei ni - rekisterinä
(- mahdollinen ni)
(vrt. kampsaa
1000013996)*

Maasto ja sijainti ks. Kylänsaari 1. Länsipuoli saaresta on mäntyä kasvavaa hiekkakangasta, joka kohoaa n. 2 m korkeammalle alavampaa itäosaa. Tämän vuosisadan alkupuolella saarella oli useita taloja, kauppakin.

Tuuran (Oulun museo 318) on Lauri W. Pääkkönen tallentanut keruumatkallaan kesällä 1901. Löytötietojensa mukaan haljenneen tuuran löysivät Pellon "Kyläsaaresta itselliset A. Sirvio ja H. Salmi, joista toinen otti toisen, toinen toisen puolen. Tuura on saaren rannasta multahaudasta, joka oli laitettu paikalle, missä vanha kansa tiesi ennen Lapin seitapaikan olleen." Ehkä rikkoutuneen tuuran oli ajateltu olevan parhaiten hyödyksi uhrina. Vanhat pellolaisetkaan eivät nykyisin enää perinnettä seitapaikasta tunteneet, ei edes saarella lapsuutensa asunut Kalle Nousiainen (70). Vuonna 1977 tallennetussa (teknisesti tosin huonosti onnis-

tuneessa) äänitteessä nyt jo edesmennyt, kotiseutuharrastaja, metsäteknikko Hannes Mäkikyrö sivuaa myös Kylänsaaren lapinmuistoja. Mäkikyrö kertoo lukeneensa saarella sijainneesta seidasta 1850-luvulta peräisin olevasta maanmittausinsinöörin kirjeestä. Mahdollisena seitana hän mainitsee Kyläsalmen keskellä sijainneen suuren kiven. Opettaja Esa Niva (40) Pellon Nivanpäästä muisteli kuulleen Pääkkösen tallentaman tuuran löytyneen Niemen niittysaralta (nykyisin Eeron tilan viljelyksenä?). Enää lähinnä vain kesäasuntona käytetty Niemen talo sijaitsee saaren kangasylänteeseen kaakkoislaidalla. Tuuran löytöpaikka olisi ilmeisesti talosta etelään, alavalla rantapellolla vastapäätä Nivanpäättä.

Edellä oletetun löytöpaikan luoteispuolelta, kangasmaaston eteläkärjestä, Börje ja Eino Niemi kertoivat löytäneensä kiviesineen, joka heidän kuvauksestaan päätellen on ollut rombinmuotoinen (reikä)kirves. Esine oli toimitettu opettaja Yngve Haapaniemelle Ruotsin Pelloon koululle, josta he arvelivat esineen toimitetun museoon. Löytöpaikka on törmän päällä Niemen venerannassa, asuinrakennuksesta n. 150 m kaakkoon. Paikan etäisyys rannasta on n. 80 m ja korkeus joen pinnasta n. 4 m. Aurattaessa paikalta oli noussut hiiltä ja nokisia kiviä. Kyseessä on mahdollisesti liesikiveyksen jäänteet. Löytökohdan itäpuolella, auraamattomalla alueella törmän reunassa, on ollut näkyvissä epämääräisiä painanteita. Peltokerroksen alla maa on alueella hiekkaa. Kirveen löytöpaikalta n. 50 m länsiluoteeseen, kuusikosta, veljekset osoittivat sammalikossa n. 4 m x 4 m kokoisen, pyöreähkön, n. 20 cm syvän painuman. Kyseessä voi olla kodanpohja. Poikasina Börje ja Eino Niemi muistelivat pitäneensä rantakuusikkoa pelottavana, salaperäisenä paikkana.

Sisempänä saarta, Niemen talosta n. 300-400 m kankaan reunaa polkua pitkin koilliseen, on kaksi suurta vajonnutta hautakuoppaa n. 100 m:n välein. Pohjoisempi kuopista on soikea: pituus n. 8 m, leveys 4,8 m ja syvyys 60-70 cm. Eteläisempi kuoppa on saman suuruinen, mutta pyöreä. Sekään ei vaikuttanut tervahaudalta pohjan vähäisen hiilimäärän vuoksi. Mahdollisesti kyseessä on

peuranpyyntihaudat. Kertoivat pellolaiset nykyisinkin porojen uivan saareen kesäisin (ja talvella varmaankin jäätä myöten saaren jäkälää kaivamaan).

Leinonen kirjoittaa pitäjänhistoriassaan: "Pellossa viimeisten lappalaisten sanotaan asuneen Kylänsaarella, josta vielä viime vuosikymmeninä on löydetty vanhoja raunioita. Muistitiedon mukaan lappalaisia asui Kylänsaarella vielä silloin, kun Jolman putaan eteläpuolella oli neljä taloa, siis noin vuonna 1600." Leinonen jatkaa myöhemmin: "Pellon Kylänsaari lienee eräs vanhimpia pirkkalaisten pysähtymispaikkoja. Saari, josta oli vapaa näköala kaikille puolille, olikin turvallinen leiriytymispaikka, jossa ei tarvinnut pelätä lappalaisten eikä myös verotusmatkoilla kulkevien novgorodilaisten yllätystä." (Leinonen 1958, s. 42-44.)

Hannes Mäkikyrö kertoo em. haastattelussa tavanneensa saarella metsikössä "suoran aukion , jossa "lehdettömän varvun aikaan" oli näkyvissä kuoppia (painanteita), joita Mäkikyrö piti markkinakotien pohjina. Paikka oli ollut "Lassilan kaupalta Veron (Niemen?) Aukustille päin." Mäkikyrö arveli 40 vuotta sitten näkemänsä paikan kuitenkin jo metsittyneen näkymättömiin. Pelloa koskeva traditio pirkkalaisten kauppapaikkana pohjautuneen Olaus Magnusin kuvaukseen Pellosta vuodelta 1519. Kyläsaari vaikuttaa todennäköiseltä sijaintipaikalta sille kauppakentälle eli -pellolle, jonka mukaan kylän on myös otaksuttu saaneen nimensä. Kyläsaaren alkuperäinen asema seitoineen lienee ennenkaikkea ollut pyyntiyhteisön lohenpyyntitukikohtana (kevätkenttänä?). Ehkä "lohipellot" tällä väylän kohtaa olivat niin tuottoisia ja lukuisiakin, että kylä sai nimensä näistä pelloista. (Ks. Vahtola 1980, s. 208; Leinonen 1958, s. 63-64.) Lohenkalastustahan Olaus Magnuskin Kustaa Vilkunan mukaan kävi Pellossa asti tutkimassa.

7. LAMPSSAARI

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Lapinraunioita ? II

Kylä: Pello

Tila: Niva RN:o 197

Omistaja: Kai Niva

95810 Sammalvaara, Kolari

Mäkiniva RN:o 194

Kirsti Helena Miettinen

95700 Pello

Nivanpää RN:o 1917

Rauno Kalevi Niva

Kirkkokatu 10 B, 95400 Tornio

Marja-Leena Kunnari

Aarnintie 5 D, 95420 Tornio 2

Koordinaatit: -

Z= 79 m

arvio koordinaatit.
 $\varphi = 7414 530$
 $\lambda = 3569 400$

Kartta: 25

Kirj.lähde: Mauno Lantto, Pellon järvi-kylien historiaa, Länsiraja
 10.9.1981

Lampssaari sijaitsee 3,4 km länsilounaaseen Pellon kirkosta. Saari sijaitsee Nivanpäästä länteen; Torniojoen Lampssuvannossa Lampsnivan yläpuolella.

Edesmennyt kotiseutuharrastaja Mauno Lantto kirjoittaa 79-vuotiaana: "...Pellon seudun lappalaisten viimeinen asuinpaikka olisi ollut Kylänsaari ja siitä muutama satametriä alempana oleva pieni saari, jossa on ollut aina asutusta eli ainakin rauniot niin kertovat, että lappalaisaikainen asutus olisi ollut siinä. Saaren nimi on Lampsaari." Lantto jatkaa vielä kertoen Lampssaaren lappalaisen muuttaneen Lampssijärvelle antaen tälle entisen asuinpaikkansa nimen, ja täältä vielä Ruuhijärvelle Kainuunkylän isäntien tieltä. (Mauno Lantto, Pellon järvi-kylien historiaa, Länsiraja 10.9.1981.)

Lampssaassa en käynyt. Sijaintinsa puolesta saassa on voinut sijaita lohikenttä.

8. VUOPIO

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

/000015990
Ulkodolmen
asunpaikka

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Pello

Tila: ? Kalliola, RN:o 18¹

Omistaja: Hilja Eliina Enbuska 95700 Pello

Koordinaatit: X= (7413 90)

Y= (365 32)

Z= 85 m

Esinelöydöt: "teroitettuja kivitalttoa"
nappivalin ?

Kartta: 25

Kirj. lähde: Jonas Lantto, Sekalaista Yliseltä Torniojoelta,
Haparanda 1983, s. 28.

Vuopion löytöpaikka sijaitsee n. 2,7 km länsilounaaseen Pellon kirkosta. Tila on Pellon Nivanpäässä vastapäätä Kylänsaarta.

Pellon Nivanpäässä 1903 syntynyt Jonas Lantto kirjoittaa: "Vuopion talon alue, missä uskotaan Kyllin talon ennen sijainneen, on kauniilla väylän törmällä, josta on hyvä näköala moneen suuntaan. Siinä on ollut asutusta ehkä jo kivikaudelta asti, sillä tämän talon torpan, Iisakki Enbusken perunamaasta on noin runsaat kuusikymmentä vuotta sitten löydetty ihmeellisiä kiviesineitä, teroitettuja kivitalttoa. Valitettavasti ne on kuitenkin luultavasti hukattu. Yksi kivistä oli koristettu neljällä tähdellä." (Lantto 1983, s. 28.)

Ovatko ilmeiset kiviesineet olleet tuuria, kirveitä vai todella talttoa ei tiedosta voi päätellä. Neljällä tähdellä koristeltu kiviesine on täytynyt olla nappivalin. Vastaavanlainen rikkoutuneeseen kiviesineeseen kaiverrettu valin on löydetty myös Pellojärven eteläpäästä (KM 6454:5). Iisakki Enbusken torpanpaikka perunamaineen arveltiin sijainneen Mäntyranan puusepänthehtaan seutuvilla. Alue on loivasti kumpuilevaa osittain pelloksi raivattua kangasmaastoa n. 300 m:n päässä Torniojoen rannasta. Nyt jo varsin tiheään

rakennetulla alueella ei mainittu uusista löydöistä, eivätkä Iisakki Enbusken sukulaisetkaan enää tunteneet esi-isänsä löytämien kiviesineiden kohtaloa. Pikku-Taivaankangas sijaitsee oletetusta löytöalueesta n. 400 m etelään.

JK: Nivanpään vanhasta talonpoikaisasutuksesta myös Korteniemi-
Korteniemi 1986,s.11-18.

PELLO 11

9. PIKKUTAIVAANKANGAS ^{854010 011} Peruskartta 2623 11
2 LEMPEÄ

Kivirakennelmia I (rauhoitettu)

Ks. Pentti Koivusen kaivauskertomus

Kylä: Pello

Kunnanmaata

Koordinaatit: X= (7413 40)

Y= (365 30)

Z= 90-92,5 m

(K) 7410 10-13
2-127 36

Kartta: 25

Tarkastukset: E. Sarasmo 1947

A. Erä-Esko 1964

P. Koivunen 22.6.1983

Kaivaukset: Oulun yliopiston historian laitos kesäkuussa 1984. Ks.
lehtori Pentti Koivusen kaivauskertomus.

Kirjallisuutta: T.I. Itkonen, Suomen lappalaiset vuoteen 1945,
I, Porvoo 1948, s. 200.

Jonas Lantto, Sekalaista Yliseltä Tornionjoelta,
Haparanda 1983, s. 27-28.

Pikkutaivaankangas sijaitsee n. 3 km lounaaseen Pellon kirkosta.

Pikkutaivaankankaan kivirakennelmiin liittyyseudulla lappalais-kalmisto-traditio, jonka pohjalta kangas lienee saanut nimensäkin. Lapinhautoina rakennelmia oli pidetty mm. edes menneen 1896 syntyneen Kalle Vuopion mukaan (samoin Jonas Lantto 1983, s. 28).

Kalevi Vuopio kertoi alueella olevan myös jäkälikköä sekä hete (lähde) Kylävaaran alla. Nivanpäässä 1903 syntynyt Jonas Lantto kertoo Pellon ensimmäisen nimeltä tunnetun asukkaan Kyllin (1543) talon paikkana eli "Kyllinvainiona" pidetyn Vuopion talon aluetta Pikkutaivaankankaan alla. (Jonas Lantto 1983, s. 27-28; Leinonen 1958, s. 63.) Kalevi Vuopio (45) puolestaan muisteli kankaan alaosa kyllä auratun vielä hänenkin muistinsa aikana.

10. HANNU

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Kivikautinen löytö

Kylä: Pello (Sverige?)

Tila: Hannu

Omistaja: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: KM 3840:4 tasataltta (verifikaatit 15.5. ja 16.5.1900)

*rit. Hannunranta
Urude 854 010008*

Tasataltan KM 3840:4 lähetti Kansallismuseoon 1900 Kaarlo Moilanen. Esine on tummasta sädekiviliuskeesta valmistettu ja kooltaan 134 mm x 42 mm x 14 mm. Löytötietojensa mukaan taltan löysi Pellon kylän Hannun talon uutispeltoa kyntäessään kyntöopettaja Juho Mäki. Hannun talo on Pellon Ylipäässä, Ruotsin puolella Torniojoen rannalla (Pellon kirkosta n. 2,5 km pohjoisluoteeseen). Hannun talolla on ollut takamaana Hannunranta Pellojärven rannalla, joten löytö on voitu tehdä myös Hannunrannan kivikautiselta löytö-alueelta.

11. PELLO

Peruskartta 2623 11

LEMPEÄ

Kivikautinen löytö

Kylä: Pello

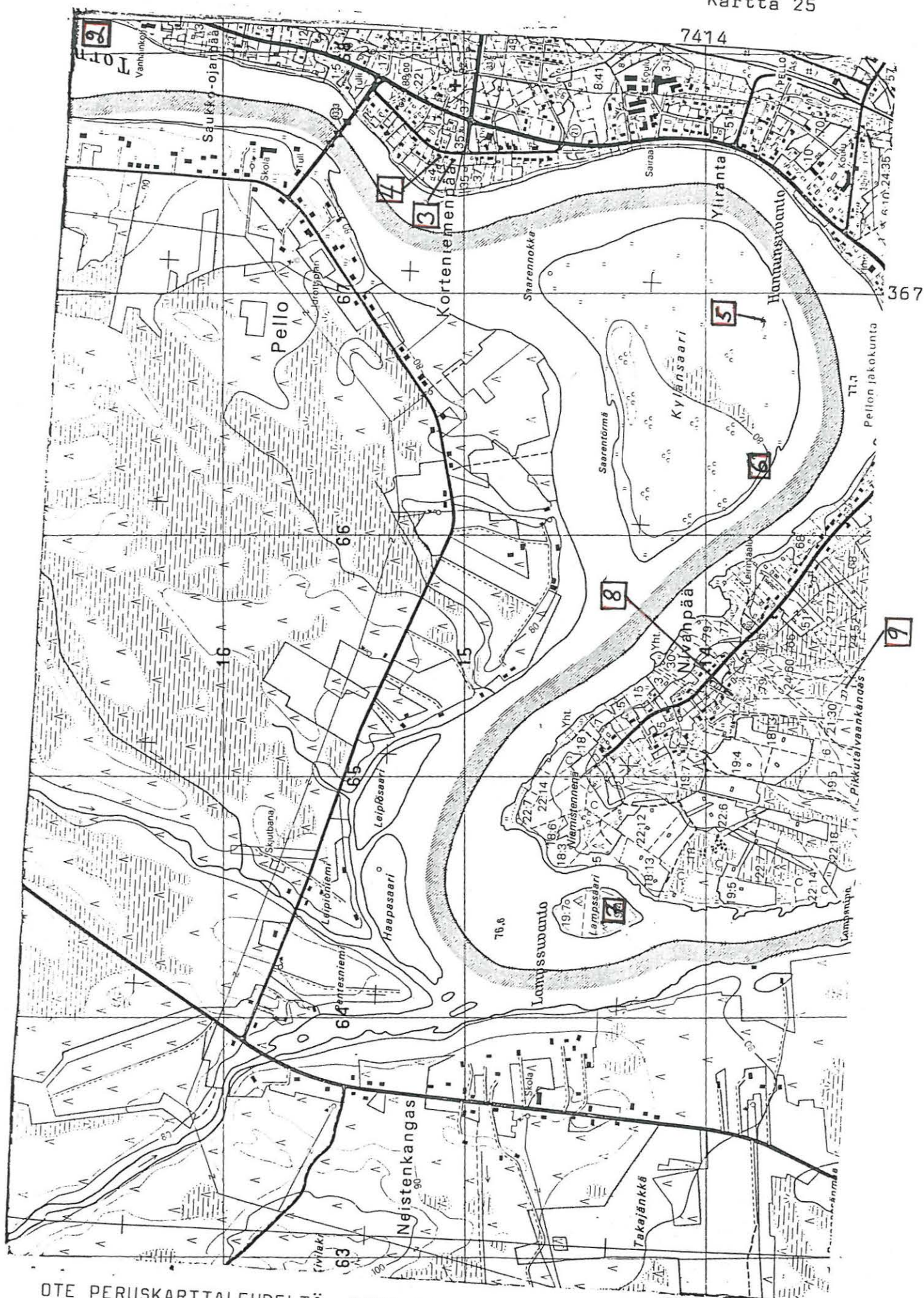
Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: pohjalainen kaitakirves (n:o 18) = KM 25666

Ei myl-rekisterissä

Koulunjohtaja Juhani Korteniemi luovutti Pellon kirkonkylän ala-asteelta sinne tallennetun pohjalaisen kaitakirveen. Kirve on tummasta sädekiviliuskeesta valmistettu, kapea, poikkileikkaukseltaan nelikulmainen, kooltaan n. 152 mm x 30 mm x 30 mm. Esine on hiottu lappeiltaan molemmin puolin terään asti, mutta toispuolisesti (terä kupera). Esineen löytäjä ja löytöpaikka ovat tuntemattomia, ilmeisesti kuitenkin Pellon kirkonkylän tai Pellojärven alueelta.

(1.) JAIPALJUKKA

Peruskartta 2641 02

KITTISVAARA

Geologinen nähtävyys

Kylä: Saukkoriipi

Kirjallisuutta: Prof. Esa Hyyppä, Jääkauden merkkejä Pellossa, Tornionjokilaakson vuosikirja 1968, ss. 233-237.

Apul.prof. Matti Saarnisto, Tornionlaakson jääkausi ja sen jälkeinen aika, Tornionlaakson vuosikirja 1983, s. 16, 20.

Kartta: 22

Jaipaljukkavaara sijaitsee n. 7,5 km itään Pellon kirkosta, Pello-Rovaniemi maantien eteläpuolella. Paikalla on voimakkaiden sulavesivirtojen kasaama lohkarieppo jääkauden loppuvaiheesta. Jaipaljukkavaaran rinteillä näkyy Yoldiameren ranta korkeudella 195 m. Myös ympäristön muissa vaaroissa, Valkeajärven ympärillä, on näkyvissä muinaismerenrantoja ja ns. lieveuomia. (Hyyppä 1968, Saarnisto 1983.)

2. RITAVALKEA 1

Peruskartta 2641 02

KITTISVAARA

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Pello

Tila: Kotila II RN:o 386

Omistaja: Korteniemi Eino Evald

Hellantintie 25, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7415 84

Y= 373 37

Z= 189 m

Esinelöydöt: kvartsikaavin (5:1)

kvartsi-iskoksia 18 kpl, kvartsia

Kartta: 22

Kuvat: 35, 36

Ritavalkean kivikautinen asuinpaikka sijaitsee n. 5,2 km itään Pellon kirkosta. Paikka on Pello-Rovaniemi tien eteläpuolella Valkeajärven rannalla.

Valkeajärvi on hyvin korkealla (Z= 188 m) sijaitseva vaarojen ja hiekkakankaiden ympäröimä saivojärvi (so. järvi, johon ei laske jokea). Järven pohjassa makaa ikivanhoja liekopuita. Itäpuolella järveä on ollut hiekkaharjanne, jonka jo vuonna 1926 aloitettu hiekanotto on kuitenkin jo tuhonnut. (Ks. Ritavalkea 2, pyyntihaudat.) Ritavaaran laidassa sijaitsevan leirikeskuksen opastuskyltissä kerrotaan alueesta mm. näin: "...järven pohjasta prof. Matti Saarniston mukaan saadaan Suomen parhaat siitepölynäytteet. Valkeajärven itärannan hietikot liittyvät Mellajavaaran lieteuomaan, joka jääkauden lopulla kasasi mahtavat määrät mukanaan kuljetettamaansa hiekkaa. Tämän lieveuoman reunalle syntyi kivikautinen asuinpaikka, pyyntikulttuurin liittyvä ns. kevätkenttä." (Ks. myös Saarnisto 1983, s. 21; Hyyppä 1968, s. 236-237.)

Kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä löytyikin pieneltä hiekanotosta säilyneeltä matalalta kangaskumpareelta Valkeajärven itärannasta;

kvartsikaavin (n. 30 mm x 30 mm x 12 mm) ja runsaasti kvartsi-iskoksia. Paikka on järven koillisnurkassa, noin 150 m etelään Pello-Rovaniemi maantiestä. Löytöalue on n. 30 m pitkä, 12 m leveä mäntyä kasvava hiekkakumpare, joka on vain n. 1 m järven pinnan tasoa korkeammalla. Likaantuneen hiekan muodostama kulttuurikerros on n. 8 cm:n vahvuinen. Paikalla oli myös tulen rapaamien kivien sirpaleita - mahdollisia lieden jätteitä. Rantavedestä löytyi nyrkinkokoinen kvartsikappale, jota on ilmeisestikin rikottu esinemateriaaliksi.

Mahdollista lienee, että n. 200 m paikasta itään sijainnut pyyntihautajärjestelmä on ollut käytössä jo kyseisen kvartsiasiuinpaikan aikaan. Kyseessä ei kuitenkaan ole voinut olla kevätkenttä vaan ennenkaikkea syyskenttä, jossa keskityttiin villipeurojen hautapyyntiin ja tuulastukseen (tuohustukseen) siikapitoisesta ja erittäin kirkasvetisestä Valkeajärvestä. (Ks. myös Lauri Vuorio, Luontaiskulttuurin rytmeistä, Tornionlaakson vuosikirja 1983.) Ehkä järvi on saanut nimensäkin juuri tuulastettaessa veneen keulaan asetetusta "tuulasvalkeasta". Talveksi Valkeajärveltä mahdollisesti siirryttiin paikasta n. 9 km itään; Konttakönkään ja Peuralompolon välissä sijaitsevaan "Talvirovaan", joka lienee ollut talvinen peuranpyyntitukikohta tai peräti siidan talvikylä. Kyseinen alue on nimittäin niin maastoltaan kuin (peruskartta) nimistöltäänkin metsäpeurojen ilmeistä talvibiotooppia. (Vrt. Montonen 1974, s. 41, 91.) Kevätkenttä saattoi puolestaan olla Valkeajärveltä n. 4 km itäluoteeseen Torniojokivarressa Kittisvaaran kohdalla. (Ks. Kittissaari.)

Valkeajärven asuinpaikka on ollut suuressa vaarassa hävitä täysin hiekantoton vuoksi. Nykyisin ei kuitenkaan alueelta enää tietojeni mukaan hiekkaa oteta.

3. RITAVALKEA 2 KAULA

Peruskartta 2641 02

KITTISVAARA

Pyyntihautoja II

Kylä: Saukkoriipi

Tila: Jukola RN:o 495

Omistaja: Jorma Kulonen, Pello

Koordinaatit: X= 7415 96

Y= 373 74

Z= 176 m

Kartta: 22

Kuvat: 32-34

Kirj.lähteet: Samuli Paulaharju, Lapin muisteluksia (1922), s. 20.
 Hannes Leinonen, Turtola-Pello pitäjänkirja 1958,
 s. 42.

Ritavalkean pyyntihaudat sijaitsevat n. 5,6 km itään Pellon kirkosta. Paikka on Makkaravaaran ja Mellajavaaran välisessä hiekkakankaassa Valkeajärven koillispuolella.

Samuli Paulaharjun mukaan maatuneita peurakuoppia on Pellosta Saukkoriipiin mentäessä pitkä rivi Valkeajärvenkaulassa, Valkeajärven ja Makkaravuoman välissä. (Paulaharju 1922, s. 20.) Leinonen puolestaan kirjoittaa: "Valkiajärven pohjoispuolella Pellon kylästä itään sanotaan olevan vanhoja lappalaisten hautoja." (Leinonen 1958, s. 42.) Valkeajärvellä vuodesta 1924 asunut Aukusti Silvola (70) kertoi olleensa paikalla Paulaharjun piirtäessä kangasharjanteessa sijainneen laajan pyyntihautajärjestelmän. Hiekkakangas on tuhottu vuodesta 1926 alkaneella hiekanotolla ja jäljellä on enään kolme itäisintä hautaa. Valkeajärven eteläpuolella sijaitsevan Mellajavaaran takaakin olisi Silvolan mukaan tuhoutunut hiekanotossa vastaavanlaisia kuoppia. Σ 15

Kolme jäljelle jäänyttä pyyntihautaa ns. Makkaravaarankaalassa sijaitsevat kangasmaalla, n. 80 m Jorma Kulosen asuinrakennuksesta itäkaakkoon. Kuopat ovat samansuuntaisia (pohjois-etelä), linjassa

(itäkaakkoo-länsiluode), ja etäisyydellä 4 m ja 7 m toisistaan. Ne ovat soikeita, reunoiltaan vajonneita ja kooltaan n.

2,8 m x 2,2 m x 0,5 m, 3,3 m x 3 m x 0,5 m ja 2,9 m x 2,6 m x 0,5 m.

Aukusti Silvola kertoi hautoja kokeeksi kaivettaessa löytyneen hiiltä. Koepisto tuottikin nokista hiekkamaata päälimmäisenä, mikä ei kuitenkaan poikennut ympäristön maakerroksista kankaassa. Ilmeisestikin noki on peräisin metsäpaloista.

Pyyntihautajärjestelmän luoteispuolella, muutaman sadan metrin päässä sijaitsevan kvartsisasuipaikan voisi ajatella olleen samanaikainen pyyntihautojenkin kanssa. Kyseessä on voinut olla pyyntitukikohta. (Ks. Ritavalkea 1; ks. myös Ahti Paulaharju 1970, s. 120-121 ja Montonen 1974, s. 41.)

(4.) RITAVAARA

Peruskartta 2641 02

KITTISVAARA

Pakopaikka vihojen ajoilta II

Kylä: Pello

ti ny. vli.

Tila:-

Koordinaatit:-

(Z= 309,5 m)

Esinelöydöt: ?

Kirj. lähteet: Hannes Leinonen, Turtola-Pello pitäjän kirja 1958,
s. 20.

Yngve Haapaniemi, Ett bosättningscentrum i Tornedalen. Något om den nu nedbrända finska byn Pellon historia. Haparandabladet n:o ? 1945. (Liite 3)

Ritavaara sijaitsee n. 5 km itään Pellon kirkosta.

Ritavaaran rinteillä on Hannes Leinosen mukaan ollut vanhan vihan ja ison vihan aikana pellolaisten piilopirtit (Leinonen, 1959, s. 20). Ritavaaraan liittyvä pakopaikkaperinne on seudulla varsin yleisesti tunnettu. Konttajärvellä asuva Stina Niva (65) mainitsee pakopaikaksi myös Ritavaaran luoteispuolella sijaitsevan matalamman Valkeavaarankin. Vaaroissa hän kertoo olleen vielä näkyvissä kymmeniä piilopirtin kuoppia. Stina Nivan kertoman ilmeisen perimätiedon mukaan, pimeään aikaan Pellon kylälle suolanhakumatkalle lähteneet ohjattiin sytytettyjen valojen avulla taikaisin Ritavaaran piilopirteille. Valkeajärvellä asuva Aukusti Silvola (70) puolestaan kertoi nähneensä pirtin jäännökset viereisen Makkaravaaran laella. Kyseisen paikan hän arveli kuitenkin jo maatuneen näkymättömiin. Ritavaaran oikeana nimenä Aukusti Silvola piti vainolaisaikoihin viitaten nimeä "Riitavaara". Vaarassa on hänen mukaansa "Kokkolaki", jossa olisi poltettu vainoivalkeata. Ritavaarasta merkkituliketju olisi hänen mukaansa jatkunut Konttavaaraan, josta edelleen itään Rattostunturille. (Merkkitulijärjestelmästäks. Kukasvaaran Porttilaki.)

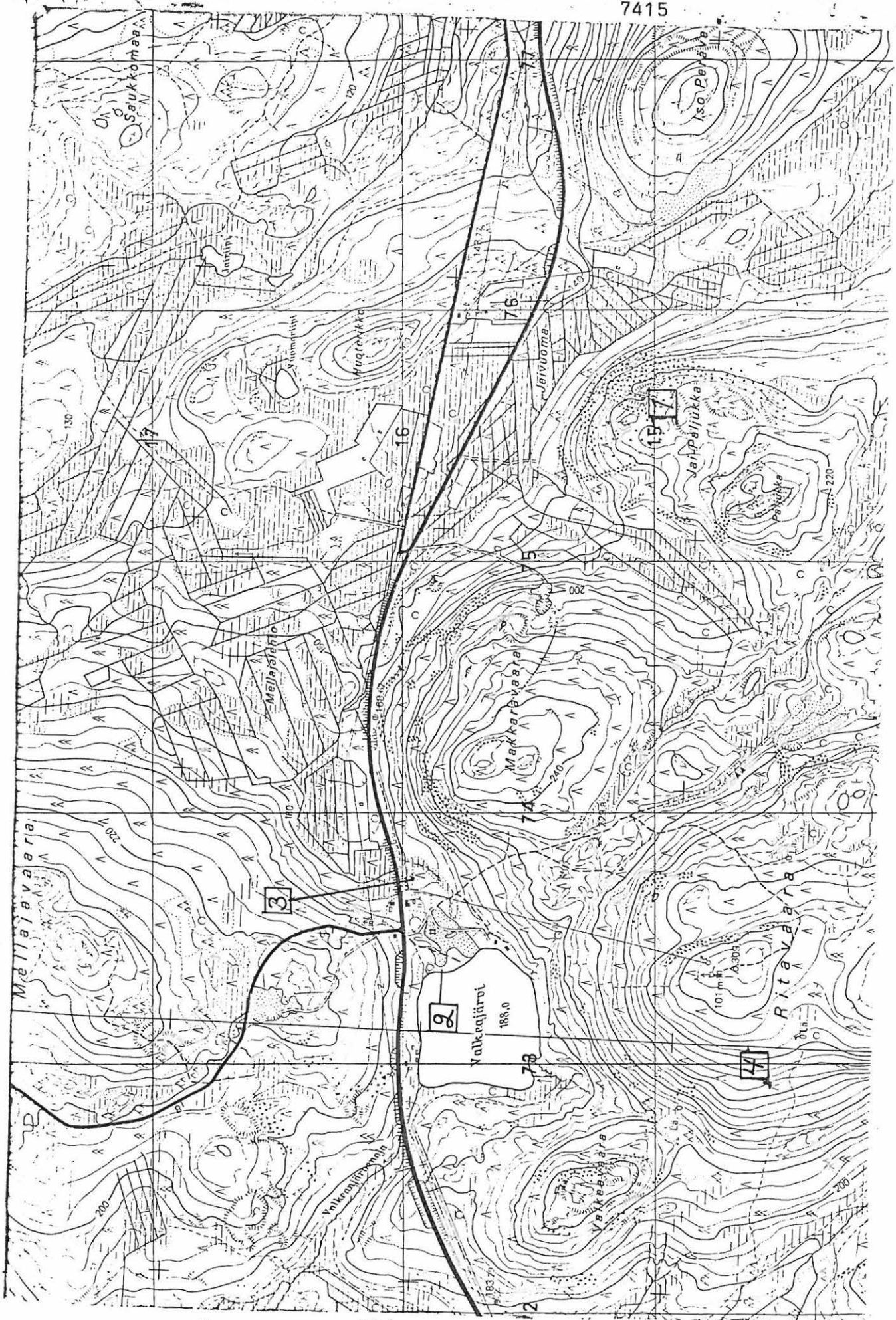
Edesmennyt kotiseutuharrastaja, opettaja Yngve Haapaniemi Ruotsin Pellosta, käsittelee Haparandabladet-lehden numerossa (?) vuodelta 1945 Pellon kylän historiaa. Siinä hän kertoo "Liitavaara"-nimisestä vihojen aikaisesta pellolaisten pakopaikasta: "...på berget Liitavaara några km från byn med fin utsikt däröver har man t.o.m. haft flertal jordkulor, korsur med nutida term, omgivna av högt stängsel, kanske rentav palissader. Lämningar av dessa kan man studera än i denna dag. Här har man hittat en del fornsaker. Hitupp har man dragit än en gång, samlat kreaturen inom stängslet eller palissaden, berett sig til försvar, allt medan man i spänning väntat på inkräktarnas avtåg. Ofta voro karlarna också i krig, och kvinnor, barn och åldringar fingo sköta evakueringen. Enl. en muntligt bevarad tradition skall byn åtminstone vid ett sådant tillfälle ha blivit nedbränd av ryssarna. När detta skett har ej gått att utforska." (Liite 3)

Yngve Haapaniemen kuvaus muistuttaa Stina Nivan muistelua. Pakopaikka on täytynyt olla Torniojoen itäpuolella, koska Pellon asutuskin oli nykyiselle Suomen puolelle keskittynyt. Nimeä "Liitavaara" ei seudulla kuitenkaan tunneta. Todennäköiseltä vaikuttaakin, että Haapaniemen artikkelissa Liitavaara-nimi on lyöntivirhe nimestä "Riitavaara". Riitavaara-nimitys lienee syntynyt pakopaikka-tradition pohjalta nousseena selityksenä nimelle Ritavaara, kuten mahdollisesti kertomus vaaraan sytytetyistä opastustulista puolestaan nimelle Valkeavaara. "Rita" johtune lapinkielisestä "veräjää" merkitsevästä sanasta "ridda". Paikalla vain pikaisesti käydessäni - mahdollisten jäännösten tarkkaa sijaintia laajalla alueella tuntematta - en mitään Haapaniemen kuvaukseen viittaavaa sattunut paikalla näkemään. Ansaveräjää mahdollisesti merkitsevä "rita" antaa kuitenkin selvän vihjeen maa-asumuksen jäänteiksi tulkittujen kuoppien ja jopa hirsivarustukseksi tulkitun aidan jäänteiden suhteen. Kyseessä nimittäin lienee Ritavaaran rinteeseen kaivettu pyyntihautajärjestelmä ja siihen ohjaava ehkä hyvinkin järeistä keloista rakennettu hangasaita ansaveräjineen. (Ks. esim. Ahti

Paulaharju 1970 s. 120-121. K.M. Wallenius, Vanhat kalajumalat, Helsinki 1964 s. 260.) Pyyntihautoja on alueella myös Ritavaaran alla Makkaravaarankaulassa. Aukusti Silvolaan mukaan vastaavanlaisia kuoppia on ollut myös alueen pohjoispuolella Mellajavaarassa, sekä rakennustarkastaja Ensio Linden mukaan Ritavaarasta lounaaseen; Koppelovaaran kankaassa. Peurojen tulon vartomista, ajon järjestämistä, saaliin käsittelyä, sekä kuoppien ja hangasaitojen kunnostusta varten on alueella täytynyt olla pitemmänkin asumisen mahdollistava tukikohta. Ehkäpä alunperin tällaiseen käyttötarkoitukseen Ritavaaran alueella rakennetuille metsäpirteille tai maasaunoille pellolaiset katsoivat parhaaksi paeta vainolaisten lähestyessä.

7415

376

1. ANTINVAINIO

Peruskartta 2623 1⁰1₁

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Pello

Tila: Jukola, RN:o 21³⁶

Omistaja: Antero Mäkikyrö

Koordinaatit: X= 7413 20

Y= 366 44

Z= 80 m

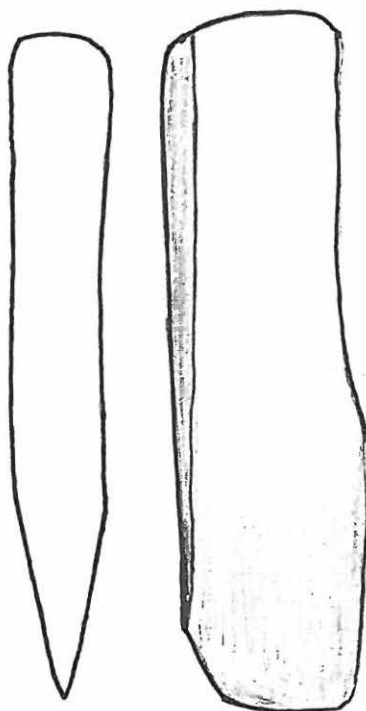
Esinelöydöt: pikkutalтта (PM 321)(esineestä valokuva n:o 209
ja piirros)

Kartta: 26

Antinvainion löytöpaikka sijaitsee n. 2,3 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Jolman putaan sillasta n. 500 m Nivanpäähän vievän tien varressa. "Antinvainioksi" sanottua aluetta Tornionjoen rannalla on pidetty Pellossa eräänä vanhimpana talonpoikaisasuinpaikkana (Jonas Lantto 1983, s. 27).

Pellon Kotiseutumuseoon Hannu Mäkikyrön 1966 lahjoittama pikkutalтта PM 321 löytyi Antero Mäkikyrön omistamalta Jukolan tilalta, perunapellosta asuinrakennuksen länsipuolelta. Esine on kapea, kooltaan n. 9,3 cm x 2 cm x 1 cm ja poikkileikkaukseltaan neliömäinen. Esine on huomiota herättävän kömpelötekoinen, valmistettu hiekkakiven tapaisesta materiaalista ja hiottu ainoastaan terästään (teräkulmat symmetriset). Esineen löytöpaikka on perunapellossa n. 35 m asuinrakennuksesta länteen, n. 20 m:n päässä joen rannasta. Alue on tasaista peltoaluetta, joka nousee n. 3 m joen pinnan tasosta. Maakerrokset alueella on ruokamulta, hiekka ja savi. Muita muinaislöytöjä ei paikalla ollut talonväki alueelta tiennyt löytyneen.

Pellon museo n:o 321; pikkutaltta 1:1

2. (KOP) *Jolmanputaan sillanharva* Peruskartta 2623 10
PELLO

Kivikautinen löytöpaikka III

Kylä: Pello

1000013978

Tila: Orava RN:o 13²

Omistaja: Kansallisosakepankki

Koordinaatit: X= 7412 74

Y= 366 74

Z= 80 m

Esinelöydöt: pohjalainen oikokirves PM 6 (esineestä valokuva
205 ja piirros)

Kartta: 26

Kansallisosakepankin löytöpaikka sijaitsee Pellon kirkonkylässä,
n. 3 km Pellon kirkosta etelälounaaseen.

Pellon Kotiseutumuseolle 1966 lahjoitetun pohjalaisen kirveen
(PM 6) löysi Sven Järnström 1961 Jolmanputaan etelärannasta sillan-
korvasta, väliltä KOP-silta. Esine on tummasta sädekiviliuskeesta
valmistettu oikokirves kooltaan n. 20 cm x 5,2 cm x 3 cm. Se
on poikkileikkaukseltaan nelikulmainen ja litteähkö. Esine on
hyvin hiottu toista lapetta lukuunottamatta, jossa on jäljellä
pilstomispinta. Terä on hiottu lähes symmetrisesti ja laskut
ovat ilman teräkulmia. Putaan rannan pengertämisen ja alueen
rakentamisen vuoksi löytöpaikka ei ole enää luonnontilassa. Esine
oli löytyynt kaivettaessa mahdollisesti rannan mutamaasta. Kivikautiseen
asuinpaikkaan viittaavia muita merkkejä ei paikalta voinut enää
havainnoida.

Pellon museo n:o 6; pohjalainen oikokirves 1:1

3. EERO

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka III

Kylä: Pello

Tila: Eero RN:o 1325

Omistaja: Paavo Nikka, 96500 Pello

Kulma RN:o 1324

Vieno Järnström, 96500 Pello

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: KM 10249:8 kivituura

Kartta: 26

Kirjallisuutta: Matti Huurre, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria,
Kuusamo 1983, s. 27, 462.

Tarkastukset: A. Erä-Esko 1961.

*E, ny. rek. knt,
löytöpaikka
epäselvä*

*Vrt. 1000015978
Jolmanputaan sillankorva*

Eeron löytöpaikka sijaitsee Pellon kirkonkylässä Jolmanputaan eteläpuolella.

Pellon museoyhdistykseltä 1935 Kansallismuseoon toimitettu kivituura KM 10249:8 on löydetty Pellon kirkonkylästä, Eeron talon ullakon täytemullasta, mikä oli otettu Pellon Kylävaarasta. Vanhan Eeron tilan maat Kylävaarassa ovat sijainneet vaaran itärinteessä, nykyisen kotiseutumuseon yläpuolella (Z= 90-100 m). Matti Huurteen mukaan kiviesineitä asetettiin vartavasten savupiipun juurelle tai katontäytteisiin maagisena suojakeinona tulipalon torjumiseksi. Näin ymmärrettynä kivituuran ei ole tarvinnut joutua ullakon täytemaahan Kylävaarasta, vaan esine on ullakolle erikseen asetettu. Todennäköisempi löytöpaikka onkin ollut Eeron talon mailla Jolmanputaan etelärannalla, nykyisen liikekeskuksen seutuvilla, miltä alueelta on muitakin kiviesinelöytöjä.

Pello 32

4. RANTATUOMAS

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka III

Kylä: Pello

Tila: Rantatuomas RN:o 11

Omistaja: Aimo Välimaa Hillapolku 1 A, 96500 ROI

Koordinaatit: X= (7412 44)

Y= (366 74)

Z= (82,5 m)

Esinelöydöt: KM 9033; tuuran kankakappale

Kartta: 26

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961

*vt. Mj. Rantatuomas**Rantatuomas, 1000011909**historiallinen löytöpaikka*

Rantatuomaan löytöpaikka sijainnee n. 3,5 km Pellon kirkosta etelälounaaseen. Paikka on Pellon kirkonkylän liikekeskuksessa Jolman putaan eteläpuolella.

Tuuran kankakappaleen KM 9033 lähetti Kansallismuseoon opettaja Mandi Rantatuomas 1929. Löytötietojensa mukaan esine on Pellon kylästä Rantatuomaan talon maalta; talon pohjoispuolelta, n. 200 m:n päästä rannasta (huom. nykyisin rantaviiva muuttunut jonkin verran pengerryksen vuoksi). Esine löytyi savimultamaasta n. 15 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka oli kuitenkin aikaisemmin kaivettua paikalta 1868 hävitetyn asuinhuoneen perustaa. "Menneinä aikoina" paikalle oli kuljetettu pellonteossa koottuja kiviä.

Mahdolliselta vaikuttaisi, että Rantatuomaan tuurankappalekin on ollut asetettuna maagisena suojakeinona talon ullakolle kuten viereisessä Eeron talossa (KM 10249:8). Rantatuomaan maita viljelevä Aale Mäkituomas piti vanhan asuinrakennuksen paikkana nykyisestä Rantatuomaan talosta (Pohjolan Kone) n. 60 m lounaaseen, niityn pappilan puoleista reunaa. Avokynnöksen puuttuessa ei mahdollisia kivikauteen viittaavia merkkejä paikalta voinut havainnoida. Tuuran kankakappaleen primäärinen löytöpaikka lienee joka tapauksessa ollut tasaisella, loivasti koilliseen Jolmanputaaseen viettävässä jo kauan sitten pelloksi raivatussa maastossa.

Pello 108

5. MÄKITUOMAS

Peruskartta 2623 10

PELLO

Löytöpaikka (hist. ?) II

Kylä: Pello

Tila: Mäkituomas RN:o 1248

Omistaja: Aale Mäkituomas, Kauppatie 15, 96500 Pello

Koordinaatit: X= 7412 28

Y= 366 69

Z= 83 m

Esinelöydöt: hioinkivi (n:o 17) = KM 25665

Kartta: 26

Mäkituomaan löytöpaikka sijaitsee n. 3.5 km Pellon kirkosta etelälounaaseen. Paikka on Pellon kirkonkylässä Jolmanputaan eteläpuolella.

Hioinkiven (n:o 17) on löytänyt sen lahjoittaja Erkki E. Mäkikyrö mv. Aale Mäkituomaan maalta Kylävaaran alta. Esine on harmaata hiekkakiveä (?), kooltaan n. 220 mm x 25 mm x 20 mm, toiseen päähänsä kapeneva ja hioutunut kummaltakin lappeeltaan. (Huom. "poronlavan" muotoinen hioinkivi kerrottiin löytyneen myös Pellojärven Männiköstä.) Esine löytyi peltoa aurattaessa n. 17 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on n. 20 m navetan lounaisnurkasta länsilounaaseen. Heinää kasvavasta pellostä ei voinut havaita mahdollisia löydöksiä. Muita kiviesineitä ei paikalta muistettu löytyneen. Paikka on n. 300 m Jolman rannasta. Maasto on alueella tasaista, loivasti koilliseen viettävää peltomaata. Kyseisen tyyppinen hioinkivi viitanee metalliesineitä käyttävään mahdollisesti historialliseen talonpoikaisasutukseen, nimittäin Aale Mäkituomaan maalta oli löytynyt myös kupariplootu. (Isonkylän vanhasta historiallisesta asutuksesta ks. myös Korteniemi-Korteniemi 1986, s. 11-18.)

6. RANTAJOLMA

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Pello

16100/18977

Tila: Rantajolma RN:o 1057

Omistaja: Pentti Jolma, Jolmantie, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7412 22

Y= 367 00

Z= 82 m

Esinelöydöt: hiomakivi (PM66) (esineestä valokuva 199 ja piirros)
kivikirves ?

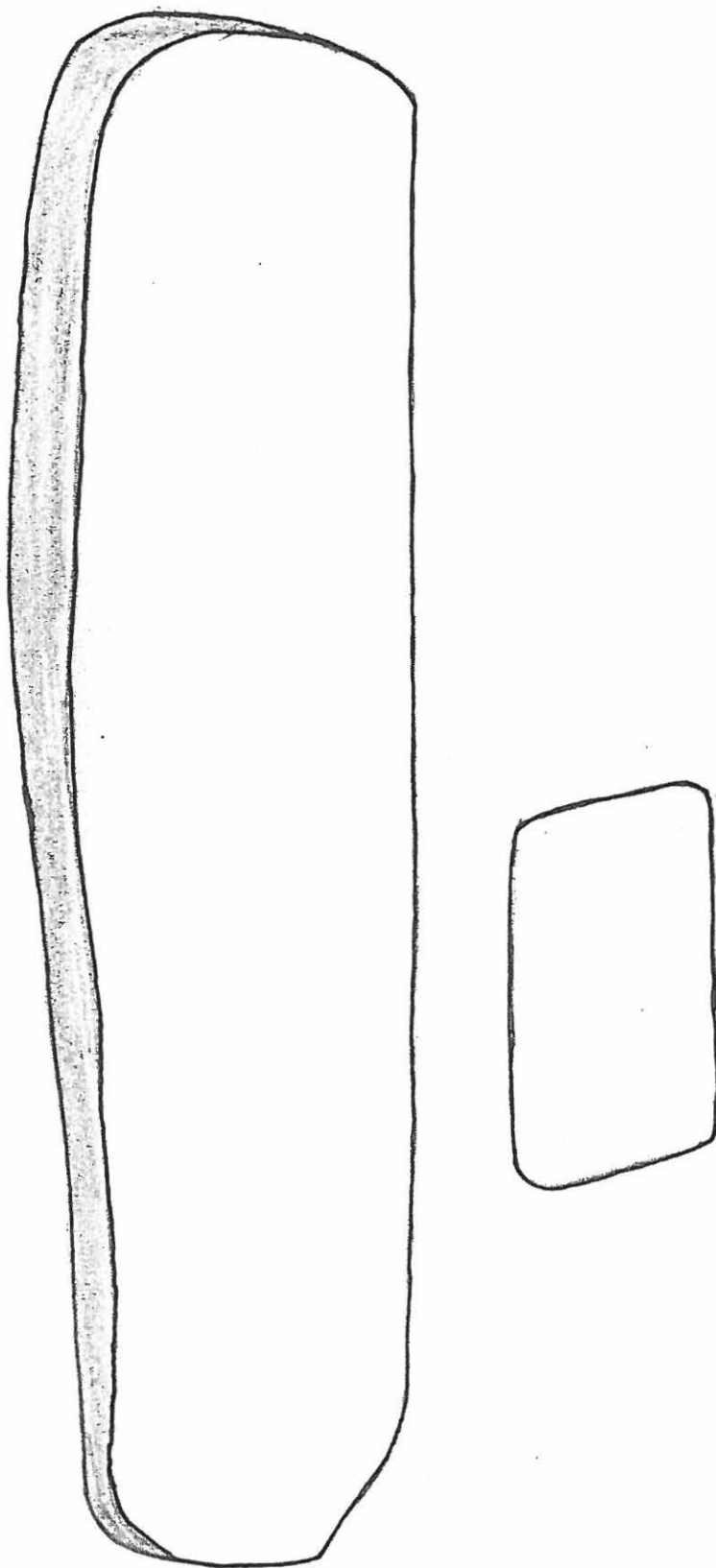
Kartta: 26

Kuvat: 74

Rantajolman löytöpaikka sijaitsee n. 3,2 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Pellon kirkonkylän Jolmanpäässä, Tornionjoen ja Pellojärven yhdistävän putaan etelärannalla.

Pellon kotiseutumuseolle 1966 lahjoittamansa ilmeisen hiomakiven löysi Pentti Jolma Rantajolman tilaltaan 1958. Esine löytyi viemärikaivoa kaivettaessa asuinrakennuksesta n. 30-40 m rantaan koilliseen päin. Se on tummasta sädekiviliuskeesta muotoiltu, laattamainen (poikkileikkaukseltaan nelikulmainen), kooltaan n. 21 cm x 5 cm x 2,7 cm ja päitä lukuunottamatta kauttaaltaan kiiltäväksi hioutunut. Paikalta oli löytynyt toinenkin kiviesine, joka oli ollut kiilamainen, sileäksi hiottua mustaa kiveä ja pituudeltaan n. 25-27 cm. Tämä kuvauksesta päätellen ilmeinen kivikirves on kuitenkin tietymättömissä. Alue on alavaa, tasaista rantaan päin hiukan viettävää peltomaata. Maaperä on savimultaa. Avokynnöksen puuttuessa ei paikalta voinut havaita mahdollisia iskoksia.

Pellon museo n:o 66; hioinlaaka? 1:1

7. RANTAVAINIO

Peruskartta 2623 10

PELLO

1000010981

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Pello

Tila: Rantavainio RN:o 10⁵⁹

Omistaja: Paavo Jolma, Jolmantie 14, 95700 Pello

Saarikko RN:o 10⁸

Esa Jolma, Jolmantie 20 A, 95700 Pello

Hilja Kourilehti, Lypsytie 12, 95700 Pello

Aili Brännare, Aleksintie 7, 99300 Muonio

Koordinaatit: X= (n. 7412)

Y= (n. 367 20)

Z= 80 m

Esinelöydöt: KM 8713; tasataltta

kivikirves (Esa Jolma)

"kivikiiloja" (Leonard Jolma)

Kartta: 26

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1961.

Rantavainion löytöalue sijaitsee n. 3,4 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Pellon kirkonkylän Jolmanpäässä; Tornionjoen Pellojärveen yhdistävän Jolmanputaan etelärannalla, laajassa niemekkeessä putaan järven puoleisessa päässä. Nimi Jolma johtuneen lapinkielen salmea merkitsevästä sanasta.

Tasataltan KM 8713 löysi työmies Axel Pantzar 3.9.1926 Pellon kylän Jolman tilalta. Löytötietojensa mukaan esine löytyi n. 25 cm:n syvyydestä viljelmätöntä lietemaata kynnettäessä. Löytöpaikka oli Koivuniemessä, tasaisella maalla järven rannassa n. 400 m talosta etelään päin. Maaperä esineissä säilyneistä kokkareista päätellen on ollut hiesua.

Koivuniemeksi on paikallisten asukkaiden mukaan nimitetty laajan nimekkeen kärkeä, jonka kautta nykyisin kulkee rautatie siltoineen. Rautatiepenkan lisäksi putaan ranta on siirtynyt myös rantapadon

vuoksi useita kymmeniä metrejä. Löytötietojen viittaus järven rantaan silloisesta Jolman talosta n. 400 m etelään (po. lounaaseen ?) antaa aiheen olettaa, että löytöpaikka on ollut rautatien itäpuolisella peltoaukealla vastapäätä Vasikkasaarta. Peltoalueilta on tehty muitakin kiviesinelöytöjä. Esa Jolma kertoi isänsä Leonard Jolman löytäneen aikoinaan Saarikon tilan pelloistaan lukuisia kiilamaisia kiviesineitä (kirveen- tai tuuranteriä ?). Näitä esineitä oli löytynyt myöhemmin riien eteen kootusta kivikasasta. Leonard Jolman perikunnan rakennukset sijaitsevat n. 200 m oletetusta Koivuniemen löytöpaikasta länteen. Löydöistään ja sijainnistaan päätellen Jolmanpäässä on sijainnut kivikautinen asuinpaikka tai kalakenttä.

8. RIITAMAAN LAKI

Peruskartta 2623 10

PELLO

"Käräjäpaikka"

Kylä: Pello

Tila: -

Kartta: 26

El' my. alustusta

Mv. Aale Mäkituomaan mukaan Pellon kirkonkylässä on Kylävaaran alarinteessä nykyisen linja-autoaseman tienoilla "Riitamaan laeksi" nimitetty paikka. Alue olisi hänen mukaansa vanha käräjäpaikka.

9. KYNÄSVAARA

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka II

10000 1778J

Kylä: Pello

Tila: Kukasranta RN:o 15¹⁰

Omistaja: Jorma Bergman, 95700 Pello

Koordinaatit: X= (n. 7410 42)

Y= (n. 367 18)

Z= 85-90 m

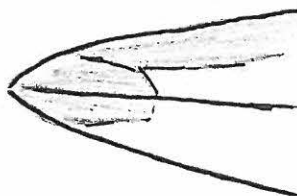
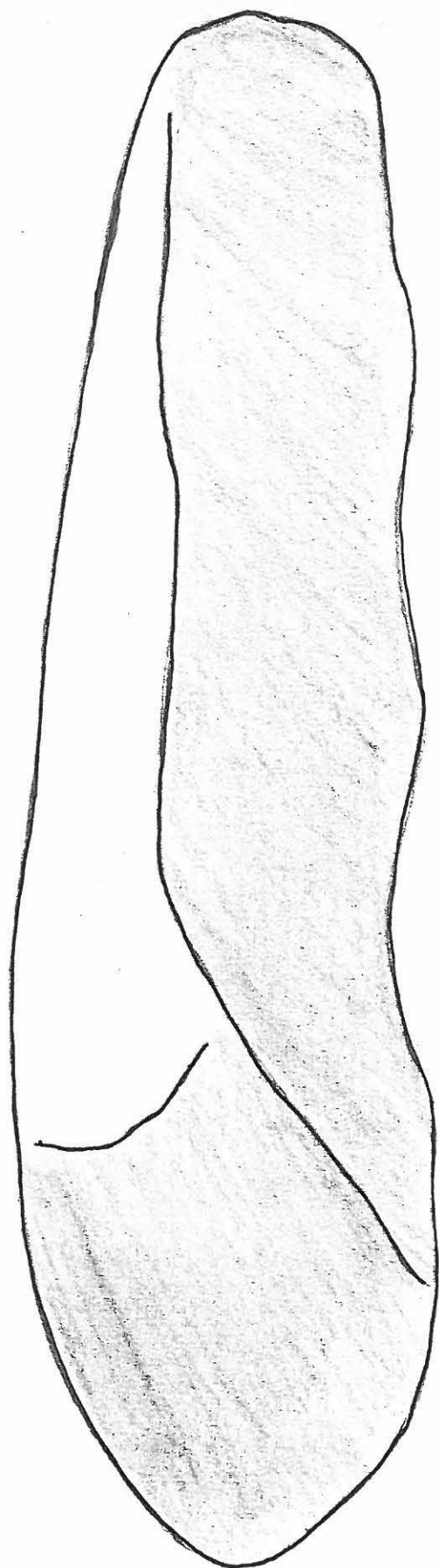
Esinelöydöt: oikokirves PM 504 (esineestä valokuva n:o 200
ja piirros)

Kartta: 26

Kynäsvaaran löytöpaikka sijaitsee n. 5,2 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Kynäsvaaran pohjoisrinteessä Pellojärven ruohoittuneen luoteisosan rannalla.

Pellon kotiseutumuseoon lahjoittamansa oikokirveen (PM 504) löysi Ahti Karjalainen Limsiörovaan johtavan tien silloin juuri pillarilla auratusta urasta. Esine on vihreästä sädekiviliuskeesta valmistettu, kooltaan n. 23,3 cm x 5,8 cm x 4,3 cm. Kirves on yhdeltä lappeeltaan kokonaan hiottu, muilla puolin sensijaan karkeampi pilstomispinta. Teräkulmat on hiottu lähes symmetrisiksi. Löytöpaikka on Kynäsvaaran pohjoisrinteessä n. 400 m itään tien leikkaavasta sähkölinjasta ja n. 250 m ennen Pättäräisen kivilouhikkoa. Maasto on Pellonjärveen viettävää mäntykangasrinnettä. Löytöpaikan korkeus veden pinnasta on n. 8 m ja etäisyys rannasta n. 90 m. Maaperä vaihtelee alueella hietamaasta moreeniin. Tieojan leikkausprofiilissa oli muutamia ilmeisiä häiriöalueita.

Pellon museo n:o 504; oikokrves 1:1

Pello 37

10. TUOMAS

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Lehmivaara (Pello)

Tila: Tuomas RN:o 51¹

Omistaja: Olavi Tuomas, Lehmivaara, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7410 16

Y= 364 80

Z= 87,5-90 m

Esinelöydöt: KM 7952; kourutaltta

kiviesine (ei tallessa)

Kartta: 26

Kuvat: 73

10000 / 9984
mahdollinen m²

Tuomaan löytöpaikka sijaitsee n. 6.2 km Pellon kirkosta lounaaseen. Paikka on valtatie itäpuolella Pellon Lehmivaaran kylässä.

Kourutaltan KM 7952 löysi Heikki Keränen 9.10.1921 Lehmivaarasta kruununtorppari Kalle Tuomaan maalta, n. 300 m torpasta pohjoiseen päin. Esine löytyi karkeaa viljelemätöntä rinnettä kuokittaessa, painuneena kovaan savimaahan. Maaperä paikalla oli löytötietojen mukaan kivien sekaista savimultamaata, jossa n. 50 cm:n syvyydessä tulee vastaan kova "tinasavi". Matti Tuomaan (75) mukaan löytöpaikka on nykyisen Olavi Tuomaan omistaman Tuomaan tilan navettarakennuksen takana pellolla kaakkoon viettävässä rinteessä. Paikalta oli Matti Tuomaan mukaan löytynyt toinenkin teroitettu kiviesine, joka ei kuitenkaan ollut enää tallessa. Rinne laskeutuu n. 50 m:n matkalla 3 m; alavaksi pelloksi raivatuksi jänkäksi. Mahdollisesti tässä vaarojen ja kumpuilevien kangasmaastojen ympäröimällä suoalueella on sijainnut joskus vesialue. Mahdollisia iskoksia ei löytöpaikan heinää kasvavista pelloista voinut havaita.

11. JUUSOLA

Peruskartta 2623 10

PELLO

10000/5985

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Lehmivaara (Pello)

Tila: Juusola RN:o 2472

Omistaja: Mauno Juuso, Lehmivaara, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7409 96

Y= 364 60

Z= 95-97,5 m

Esinelöydöt: KM 15231:1; tuuran teräkatkelma

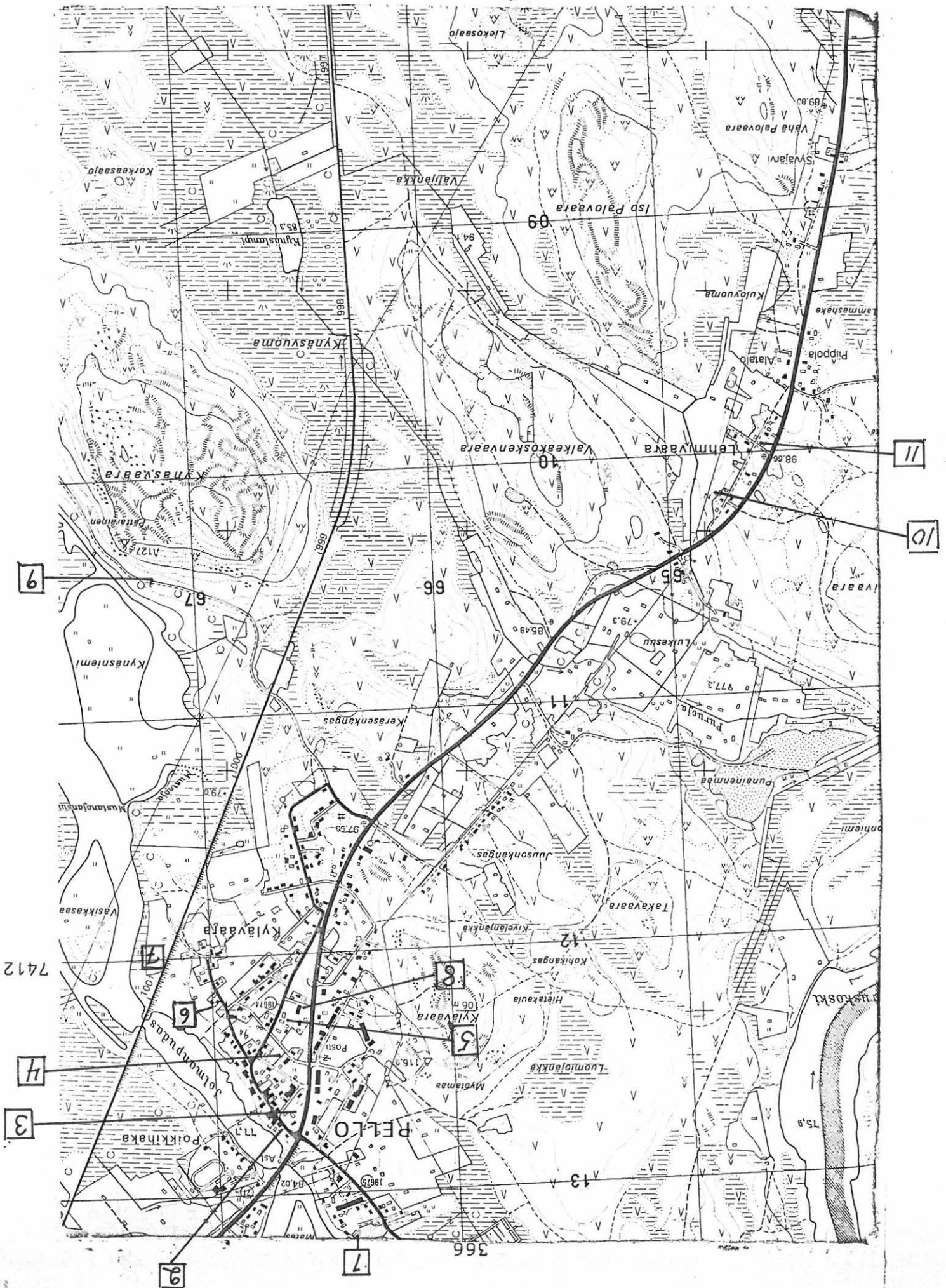
Kartta: 26

Kuvat: 72

Ks. karttaluonnos verifikaateissa (diar. 11.10.1961).

Juusolan löytöpaikka sijaitsee n. 6,6 km lounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Pellon Lehmivaarassa valtatievarressa.

Sulo Juuson Kansallismuseoon 1961 toimittaman tuuran teräkatkelman löysi pienviljelijä Akseli Juuso 1932 Juusolan tilan maaltaan Lehmivaarasta. Esine löytyi uutta peltoa raivattaessa n. 20 cm:n syvyydestä mäestä, jossa maaperä oli hiekansekaista multaa ja kiviä. Löytöpaikka on n. 100 m koilliseen nykyisen asuinrakennuksen koillisnurkasta, perunapellon päässä, jonka sivuitse kulkee nyt valtatielle johtava tie. Maaperä alueella on peltomaa, savihiekka ja ruskea hieta. Muita kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä paikalta ei ole. Alue on Lehmivaaran länsirinteen alaosan terassia, pelloksi raivattua kangasmaata, joka n. 200 m:n päässä ja 10 m alempana vaihtuu alavaksi jänkäksi. Tuomaan löytöpaikka sijaitsee paikasta n. 300 m koilliseen.

12. LIMPSIÖNROVA

Peruskartta 2623 10

PELLO

Piikiviesiintymä ? II

Kylä: Pello

E. m. rek.

Tila: -

Koordinaatit: -

Kartta: 27

Kirjallisuus: Vahtola 1980, s. 159

Limpsionrova sijaitsee n. 9 km Pellon kirkosta etelään. Vaara sijaitsee Mämmilän kylän itäpuolella. Perinteen mukaan seudun ensimmäinen pirkkalaistalo perustettiin Mämmilään. (Leinonen 1958, s. 44.) Nimestään päätellen Limpsionrovasta lienee löydetty limpsiötä eli piikiveä. (Vahtola 1980, s. 159.)

(13.) HUUKAJASAAJO/0000/1793 Peruskartta 2623 10

PELLO

Miiluhauta II

Kylä: Mämmilä

Tila: Ojala RN:o 14

Omistaja: Jorma Haavikko Mämmilä, 95700 Pello

Jukka Haavikko Mämmilä, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7405 90

Y= 364 56

Z= 80-82,5 m

Kartta: 27

Huuhkajasaajo sijaitsee n. 10 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on mäntyä ja sekametsää kasvava kangassaareke Korpivuoman suon pohjoisosassa; Mämmilän kylän ja Viiavaaran välissä.

Saajon loivasti lounaaseen laskevassa rinteessä, molemmin puolin sen läpi kulkevaa metsätieuraa on 7-8 maatunutta kuoppaa soikeahkossa kehässä, jonka halkaisija on n. 15-20 m. Kuopat sijaitsevat n. 50 m ennen saajon eteläosassa sijaitsevaa hakkuuaukion reunaa. Paikalle neuvonut Mämmilässä ikänsä asunut metsätekn. Erkki Syväniemi (75) piti kuoppia pyyntihautajärjestelmänä. Kuopat ovat soikeita, vajoamisen vuoksi osittain täyttyneitä; kooltaan n. 2-3 m x 1-2 m x 0,3-0,7 m poikkeuksena iso pyöreä kuoppa kooltaan n. 4 m x 4 m x 0,8 m. Kuopissa on sammalkerroksen ja puunroskan alla ainakin 30 cm paksu hiilikerros (ympäristössä vain normaali ohutnokikerros). Hiilikerroksestakin päätellen kyseessä on hiilimiilu, joka päällä kasvavien puiden rungon läpimitan perusteella lienee ainakin toista sataa vuotta vanha.

(14.) LIIKAMAA 1000011794

Peruskartta 2623 10

PELLO

Miiluhautoja II

Kylä: Mämmilä

Tila: Matkala RN:o 137

Omistaja: Veli Piippola, Mämmilä, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7405 20

Y= 363 90

Z= 85-90 m

Kartta: 27

Näyte: 3

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964.

Liikamaa sijaitsee Korpivaaran pohjoispuolella, n. 11,5 km Pellon kirkosta etelälounaaseen.

Aarni Erä-Eskon 1964 tarkastamat kuoppajärjestelmät sijaitsevat Liikamaan vaaran länsilaidassa, Veli Piippolan omistaman Matkalan tilan asuinrakennuksesta n. 300-400 m itään. Erä-Eskon löytämistä kolmesta jäännöksestä ehdimme rankkasateen vuoksi löytää ainoastaan kaksi. Maasto on nuorta männikköä kasvavaa länteen viettävää kangasrinnettä. Muinaisjäännökset ovat kuoppien tai ojien reunustamia kehiä, joiden tasainen keskusta kohoaa hiukan ympäristöään korkeammaksi. Kuopat ovat n. 1 m:n syvyyisiä, n. 1-1,5 m leveitä ja pituudeltaan n. 2-3 m (ojamaisina huomattavasti pitempiä). Toinen kehä halkaisijaltaan n. 13 m sijaitsee suon reunassa, n. 10 m Liikamaan länsipuolella kulkevasta sähkölinjasta. Tästä n. 70 m koilliseen (hiukan ylempänä, sähkölinjasta n. 30 m itään) on kehä halkaisijaltaan n. 15 m. Niin kuopissa kuin kehien sisälläkin on hiilimaata ainakin 30-50 cm. Ylempänä sijaitsevasta kuopasta otin hiilinäytteen n. 20 cm:n syvyydestä. Alemman kehän sisäpuolella on suuria männynkantoja, jotka halkaisijastaan päätellen ovat iältään n. 200-300 vuotta. Veli Piippola mainitsi edesmenneen isänsä Albin Piippolan pitäneen jäännöksiä lappalaisten asuinpaikkana. Vastaavia kuoppia

hän mainitsi olleen myös Viiavaarassa ja Korpivaarassa. Kyseiset kuoppakehät ovat ilmeisestikin Svansteiniin 1754 perustetun ruukin tarpeisiin poltettuja hiilimiiluja. Ruukilla oli oikeus hakata metsää ja polttaa sysiä n. 5 pnk pitkällä ja 1 1/4 pnk leveällä alueella. (Ks. Leinonen 1958, s. 122.)

15. KORPIVUOMAN SUU

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka ? II-III

Kylä: Mämmilä

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: tuura

Kartta: 27

ti. my. reh.

Korpivuoman suun löytöpaikka sijaitsee Mämmilässä, n. 10,6 km etelälounaaseen Pellon kirkosta.

Pellon yhteiskoululla aikoinaan säilytetty tuura on löytötietojensa mukaan löydetty Pellon Korpivuoman suosta, ojan pohjasta n. 2,10 m:n syvyydestä. Löytöpaikka olisi n. 114 km valtatieltä Tornioista pohjoiseen; tien itäpuolella vajaa 1 km metsätekn. Erkki Syväniemen talosta itään.

Erkki Syväniemen (75) mukaan kyseisen tuuran löytöpaikan sijoitus Korpivuomalle on virheellinen ja perustuu erehdykseen. Tuura olisikin Esko Ajangin 1954 Alisen Korpikosken rannalta löytämä ja rehtori Erkki Tiesmaalle luovuttama esine, joka lienee edelleen sama kuin museovirastoon 1981 diarioitu "Torniojokivarresta Korpikoskelta 30-40 vuotta sitten" löydetty tuura KM 21225 (ks. Alinen Korpikoski). Korpivuoman oletetulla löytöpaikalla en käynyt.

16. ALINEN KORPIKOSKI 1

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Turtola

1100014003

Tila: Kalliopirtti RN:o 138

Omistaja: Osmo Hast Välikatu 18, 95400 Tornio

Koordinaatit: X= 7405 04

Y= 363 36

Z= 65-70 m

Esinelöydöt: tuura (Pellon yhteiskoulu) = KM 21225

Kartta: 27

Kuvat: 81, 82

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Ks. karttaluonnos top.arkistossa.)

Alisen Korpikosken löytöpaikka sijaitsee Tornionjoen rannalla, n. 11,5 km Pellon kirkosta eteläkaakkoon. *lounaaseen*

Esko Ajanki löysi 1954 Alisen Korpikosken rannalta, n. 300 m Piippolan (Matkalan tila) asuinrakennuksesta etelälounaaseen, perunamaan kohdalta tuuran, jonka hän luovutti rehtori Erkki Tiesmaalle. Mämmilässä asuvalta metsätekn. Erkki Syväniemeltä saamieni tietojen pohjalta kyseinen esine onkin sama kuin Pellon yhteiskoululla aikoinaan säilytetty tuura (32,8 cm x 48 cm x 41 cm), jonka löytöpaikka olisi virheellisesti sijoitettu Korpivuoman suolle. Kyseessä lienee juuri museovirastoon 1981 diarioitu tuura KM 21225, joka oli löydetty "Torniojokivarresta Korpikoskelta 30-40 vuotta sitten."

Löytöpaikka on kapea pelloksi raivattu n. 30 m leveä tasanne Ylisen Korpivaaran pohjoispään alla; Alisen Korpikosken niskan ja valtatie välissä. Maaperä on savista peltomaata. Kivikautiseen asutukseen viittaavia löydöksiä en paikalta voinut havaita. Maantien itäpuolella löytöpaikasta n. 100 m koilliseen sijaitsee lähde. Edelleen löytöpaikasta n. 400 m pohjoiseen Purnunkankaassa, Matkalan tilan kohdalla valtatie itäpuolella, oli ojaleikkausten hiekkakerroksissa nokimaahäiriöitä.

17. ALINEN KORPIKOSKI 2

Peruskartta 2623 10

PELLO

Kivikautinen asuinpaikka II-III

1000014004

Kylä: Turtola

Tila: Matkala RN:o 18

Omistaja: Veli Piippola, Mämmilä, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7404 02

Y= 363 26

Z= 80-85 m

Esinelöydöt: kiviesineen katkelma (20:1) = KM 25668'1

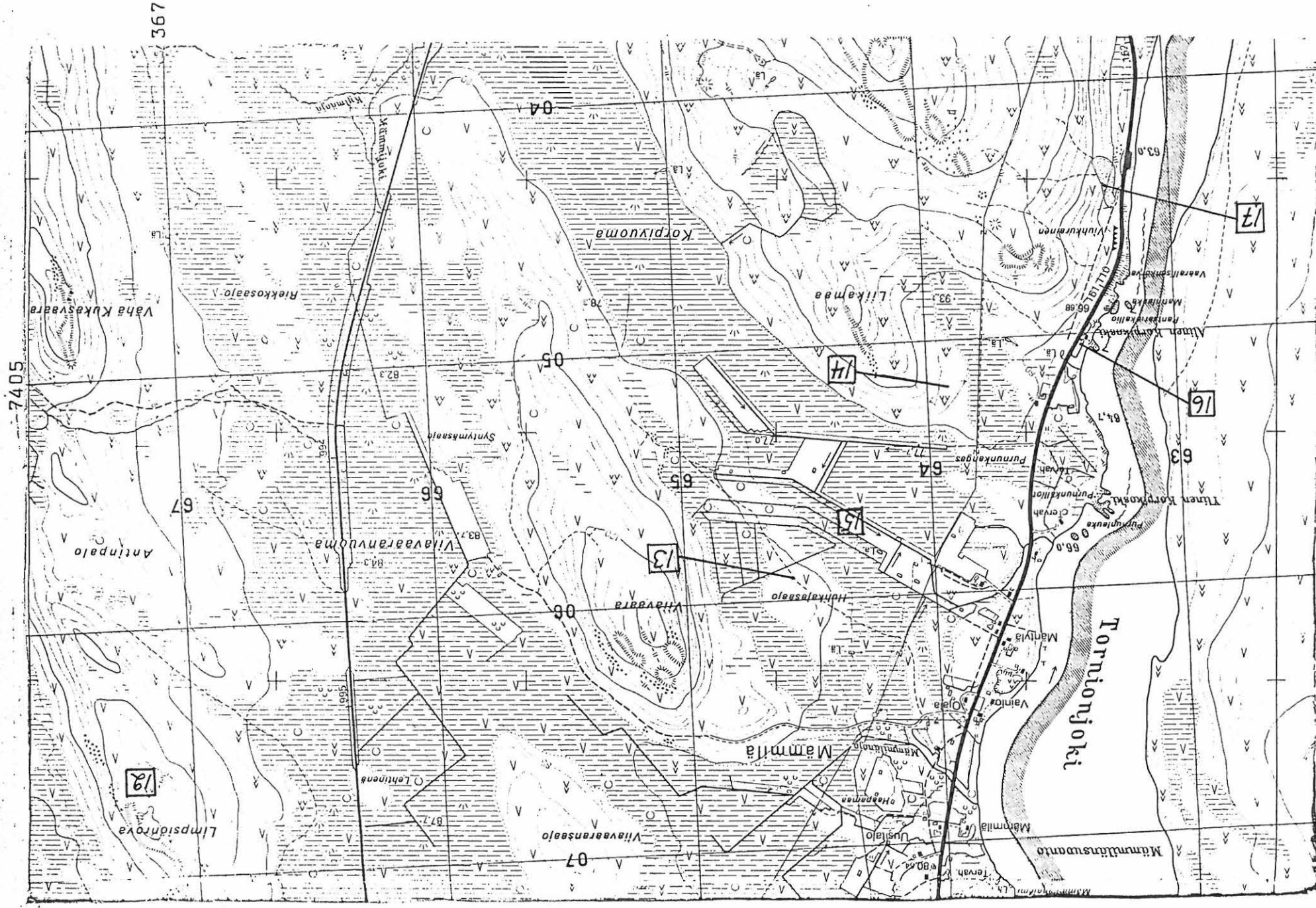
kvartsi-iskoksia, 4 kpl (20:2) = KM 25668'3

Kartta: 27 Matkala, (20:3) = KM 25668'2

Kuvat: 83, 84

Alisen Korpikosken löytöpaikka 2 sijaitsee n. 12 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on kosken alla, valtatie näköalalevennyksen kohdalla, Ylisen Korpivaaran varsin jyrkässä länsirinteessä sijaitsevassa vanhassa hiekanottopaikassa. Korpikosken löytöpaikka 1 sijaitsee paikasta n. 600 m pohjoiseen.

Tummasta sädekiviliuskeesta valmistetun kiviesineen teräkatkelma (2 kpl) löytyi hiekanottopaikan ylälaidasta keskivaiheilta. Tästä pohjoiseen löytyi muutamia kvartsi-iskoksia, ja ylälaidan profiilissa oli näkyvissä lyhyellä matkalla n. 20 cm:n syvyyteen ulottuva noen ja punaiseksi palaneen hiekan häiriö. Teräkatkelma, kooltaan n. 50 mm x 30 mm x 6 mm, on ohut veitsimäinen ja sen viisto leikkaava terä on hiottu toispuolisesti esineen päähän. Löytöalue on n. 80 m valtatiestä itään ja n. 20 m joenpintaa korkeammalla. Ilmeisestikin jyrkän rinteen kapealla terassimaisella tasanteella sijainnut kivikautinen asuinpaikka (merenranta?) lienee lähes täysin tuhoutunut. Paikalta ei hiekkaa enää oteta, ja varsinainen monttu on osittain tasoitettu. Hiekanottopaikan pohjoispäässä, löytöpaikasta n. 50 m pohjoiseen, tieuran laidassa sijaitseva neliönmuotoinen (n. 4 m x 4 m) vallien reunustama kuoppa on Veli Piippolan mukaan vanha tiilenpolttopaikka.

1. MÄNNIKKÖ

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Pello

1000017991

Tila: Männikkö, RN:o 411

Omistaja: Erkki Hinno, Välikylä, Pello

Koordinaatit: X= 7407 68

Y= 370 16

Z= 80 m

Esinelöydöt: KM 16406; teräosa eläinpääkahvaisesta tikarista
hioinkivi (kadonnut)

Kartta: 28

Kirjallisuutta: Huurre 1983, s. 181, 183.

C. F. Meinander, 1965, Skifferknivar med djurhuvudskäft
- FM 1964, s. 27.

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Ks. karttaluonnos top. arkistossa.)

Männikön löytöpaikka sijaitsee n. 8 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Pellonjärven eteläpuolella sijaitsevan Säynäjäjärven eteläpäässä.

Kölin punaliuskeesta valmistetun mahdollisesti eläinpääkahvaisen tikarin teräosan KM 16406 löysi 1958 Irma Lahti isänsä Eelis Lahden omistamalta Männikön tilalta. Tila sijaitsee Säynäjäjärven laskevan Lompolojoen ja Kaakkurilahden välisessä Kaakkurimännikön kankaassa, joka jatkuu järveen pistävänä Laiha-nimisenä maatuneena ruohikkoniemekkeenä. Esine löytyi asuinrakennuksen ja pihan lounaispuolella sijainneesta pienestä perunapellosta. Tila on nykyisin autiona. Löytöpaikka lienee n. 40-50 m kaakkoon alueen nykyisin omistavan Erkki Hinnon kesämökistä. Löytöalue on n. 3 m Säynäjäjärven pinnan yläpuolella. Maaperä paikalla on peltomaata, jossa on hiukan hiiltä (syvemmillä lienee hiekkamaa). Nykyisin Turtolassa asuva Eelis Lahti muisteli paikalta löytyneen 1950-luvulla myös n. 25 cm pitkä hioinkivi muodoltaan "kuin poron lapaluu". Hänen

äitivainajansa oli muistellut perunamaasta "isojen pihlajien eteläpuolelta" nousseen palaneita hirsiä. Muita mahdollisia paikalla sijoitettavia mutta epämääräisin löytötiedoin varustettuja muinaislöytöjä ovat: "Pellojärven eteläpäästä" löytynyt valinkivi KM 6454:5, Onni Elanderin 1927 kadonneeksi ilmoittama "Pellojärven perältä" löytynyt tasataltta ja sieltä Leinosen mukaan "parikymmentä vuotta sitten" löydetty kivikirves (Leinonen 1958, s. 42). Heinää kasvavasta pellosta ja jo osittain pensoittuneesta pihapiiristä ei varsinaisia kivilautiseen asutukseen viittaavia merkkejä voinut havaita. Paikan sijainti matalan ja ruohikkoisen Säynäjäjärven rannalla, Lompolojoen suussa, lienee ollut erittäin edullinen säynäjän keväistä kutupyyntiä ajatellen (myös hauen).

2. HANNUNRANTA

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Lapin seutukaavaliitto on varannut Pellojärven itärannan peltoaukeat 1980 suojelukohteiksi kivikautisina asuinpaikkoina.

Kylä: Pello

Tila: Hannunranta, RN:o 31⁴

Omistaja: Kalevi Lahti, Hannunranta, Pello

Kenttäniemi, RN:o 942

Juhani Jolma, Pello

Kenttälä, RN:o 941

Aili Mäkiyrö, Lypsytie 1, 95700 Pello

Tuomo Jolma, Kotirannantie 6, 95700 Pello

Tuula Jolma, 95700 Pello

Ulla Kurkkio, 95970 Äkäslompolo

Koordinaatit: X= 7410 40

Y= 369 30

Z= 80-90 m

Esinelöydöt: teelmiä 2 kpl (Kalevi Lahti)

pohjal. oikokirves (n:o 19:1) KM 27624

kvartsikaavin (n:o 19:2) = KM 25667:1 ja 2

kvartsi-iskoksia 10 kpl = KM 2567:3

(KM 3840:4?) "

Kartta: 28

Karttaluonnos: 6

Kuvat: 67, 68, 69

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964 (karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

Hannunrannan löytöpaikka sijaitsee n. 5 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Alue on Pellojärven länsirannalla lounaaseen viettävässä peltoaukeaksi raivatussa rinteessä.

Hannunrannalla nykyisinkin asuva Kalevi Lahti löysi 1954 peltoa

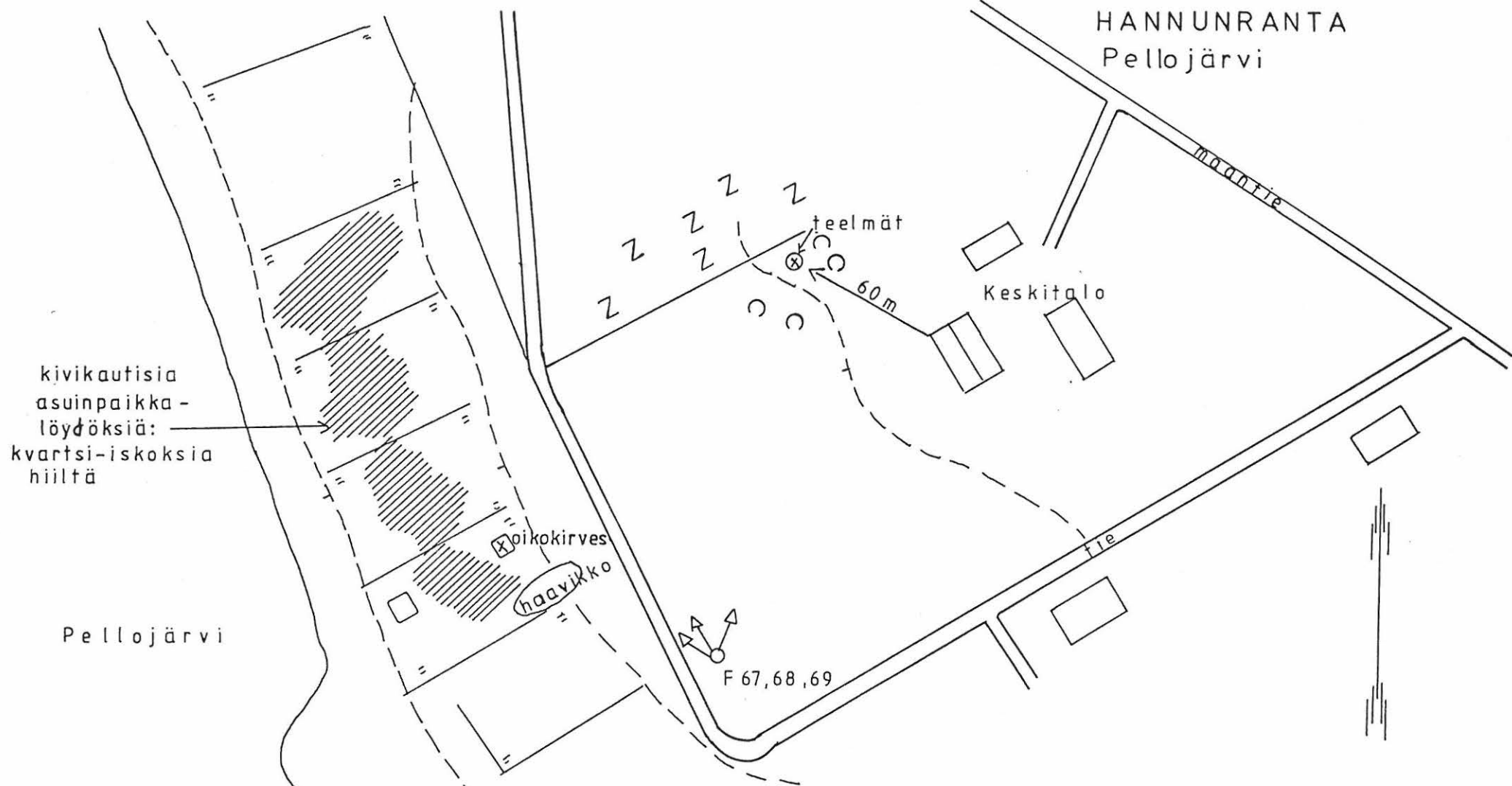
raivatessaan kaksi teelmää. Löytöpaikan tarkastaneen Aarni Frä-Eskon mukaan teelmien pituudet olivat 290 mm ja 225 mm, ja jälkimmäisessä oli hiontaa näkyvissä. Löytöpaikka on Lahden asuinrakennuksesta n. 60 m luoteeseen; ylemmän "terassin" (Z= 90 m) alla, n. 200 m rannasta ja n. 12 m järven pinnan yläpuolella. Paikka on nykyisin pensittynyttä peltosarkaa. Maaperä alueella on hiekan ja saven sekaista peltomaata, jossa on nokilaikkuja. Kalevi Lahti ei onnistunut löytämään hänen mukaansa kyllä talteen pantuja kiviesineitä.

Aune Jolman lahjoittaman pohjalaisen oikokirveen (n:o 19:1) löysi Hannu Jolma Hannunrannalta Jolman kentästä kesällä 1945. Leveä, poikkileikkaukseltaan lattean soikea esine on vihreästä sädekiviliuskeesta valmistettu kooltaan n. 224 mm x 80 mm x 24 mm ja symmetrisesti terästään hiottu. Löytöpaikka on toisen "terassin" (Z= 85 m) ja rinteessä kulkevan tien alla, nykyisin haapoja kasvavan Jolman kenttäpirtin perustuksen pohjoispuolella. Paikka on n. 80 m järven rannasta ja n. 7-8 m järven pinnan yläpuolella. Näillä alemmilla peltosaroilla havaitsin n. 150 m:n matkalla muokatussa mullassa runsaasti hiiltä, kvartsia ja iskoksia, joiden joukossa myös kvartsikaapimen kooltaan n. 28 mm x 25 mm x 9 mm.

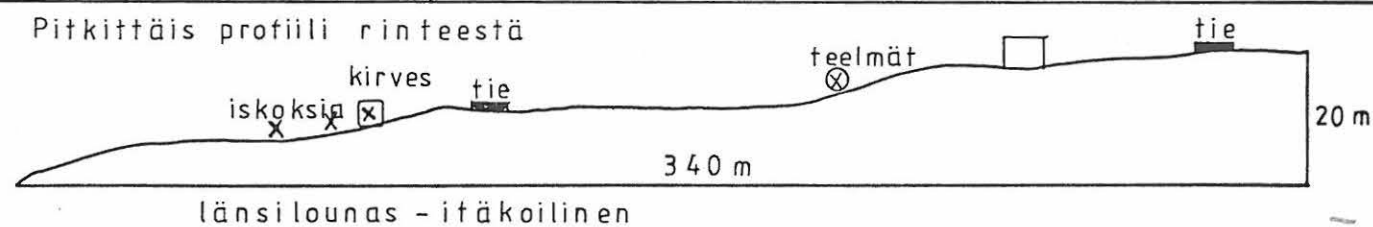
Tasataltan KM 3840:4 on löytötietojensa mukaan löytynyt "Pellon kylän Hannun talon uutispeltoa kyntäessä kyntöopettaja Juho Mäki" (verif. 15. ja 16.5.1900). Hannun talo on Ruotsin Pellossa, mutta talolla on ollut takamaana Pellojärven Hannunranta. Mahdollista on, että kyseinen tasatalttakin olisi löytynyt täältä löytöalueelta.

Hannunrannan kenttäranta lienee alunperin ollut kalakenttä. Matala ja ruohikkoinen järvi on kevätkutuiselle säynäjälle ja hauelle erittäin sopivaa elinympäristöä. Talonpoikaisasutuksen aikana Hannunrannastakin lienee kehittynyt ennenkaikkea niitty- ja karjacenttä. Pellon kylän karjatalous on alunperin perustunut juuri Pellojärven loistaviin luonnonniittyihin, joista Jonas Lanton mukaan "sai niittää sadan lehmän heinän vuosittain." Edelleen Lanton mukaan Jolman kenttäpirtissä liikkui vuosisadan alkupuolella kummituskin. (Jonas Lantto 1983, s. 81-82, 27.)

HANNUNRANTA
Pellojärvi

Pitkittäis profiili rinteestä

3. PELLOJÄRVEN PERÄ

Peruskartta 2641 01

Kivikautisia löytöjä

Kylä: Pello

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: pohjal. tasataltta (Elander)
kivikirves (Leinonen)

Kartta: 28

Kirj.lähteet: Leinonen 1958, s. 43.

Onni Elanderin tiedustelu Kansallismuseon johtajalle
18.7.1927 (liite 6)

PELLOJÄRVI

Ko odeltto kohde 7 pelho
mjl.-rek. kohde 1000017991
Männikön

Pellossa asunut Onni Elander tiedustelee kirjeessään 18.7.1927 kauttaaltaan sileäksi hiotun höylänterää muistuttavan kiviesineen arvoa. Pellojärven perältä löydetyn kiviesineen hän oli vastaanottanut museoon toimittamista varten, mutta myöhemmin kadottanut. Kirjeessä olevan piirroksenkin perusteella esine on ollut pohjalainen tasataltta kooltaan n. 90 mm x 30 mm x 6 mm. Leinonen kirjoittaa pitäjänhistoriassaan 1958 (s. 42): "Parikymmentä vuotta sitten löydettiin Pellojärven perältä kivikirves."

Käsitteellä "Pellojärven perä" tarkoittaneen seudulla lähinnä Säynäjäjärven eteläpuolisia alueita. Mahdollinen löytöpaikka kyseisille esineille voisi näin olla esim. Männikön tila.

M. T. F. N. 38
v. 2/19 1927.

Enhi! onko

Saap. 27 27

Pellars 14/2/27

Kansallismuseon Herra Johtajalle.
Helsinki.Pyysin täten näyriin Herra
Johtajalta kaks ja viisikolme kymmentä

Minä arvioin olisi muutamia liio-
griinustuksen mukainen kivikausi-
esine. Olen sen vastaanottanut kaimittokse-
sen johonkin museon. Mutta kadotin
sen kahden näyttelynä kunkomattomalla
tavalla. Esine oli löydetty Turtolan Pellon
järven rannalta. Taidakseni korvata sen
arvon löytäjälle pyytäisin Herra Johtaj-
arvostelun tahi kunkoluekseen.

Punnettua-

21/8. 27
asunto Pellon

Punnettua-

M. V. $\frac{F. 4.38}{\text{no. 214}}$ 1927.

Pöytä, myrvin Pöytäkirjan
mallinen ja jokseenkin yllä olevan Pöytäkirjan
myrvin alkaksi tehty.

W. J.

4. PELLOJÄRVEN ETELÄPÄÄ

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

Metallikautinen löytö

Kylä: Pello

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: KM 6454:5 valinkivi

Kartta: 28

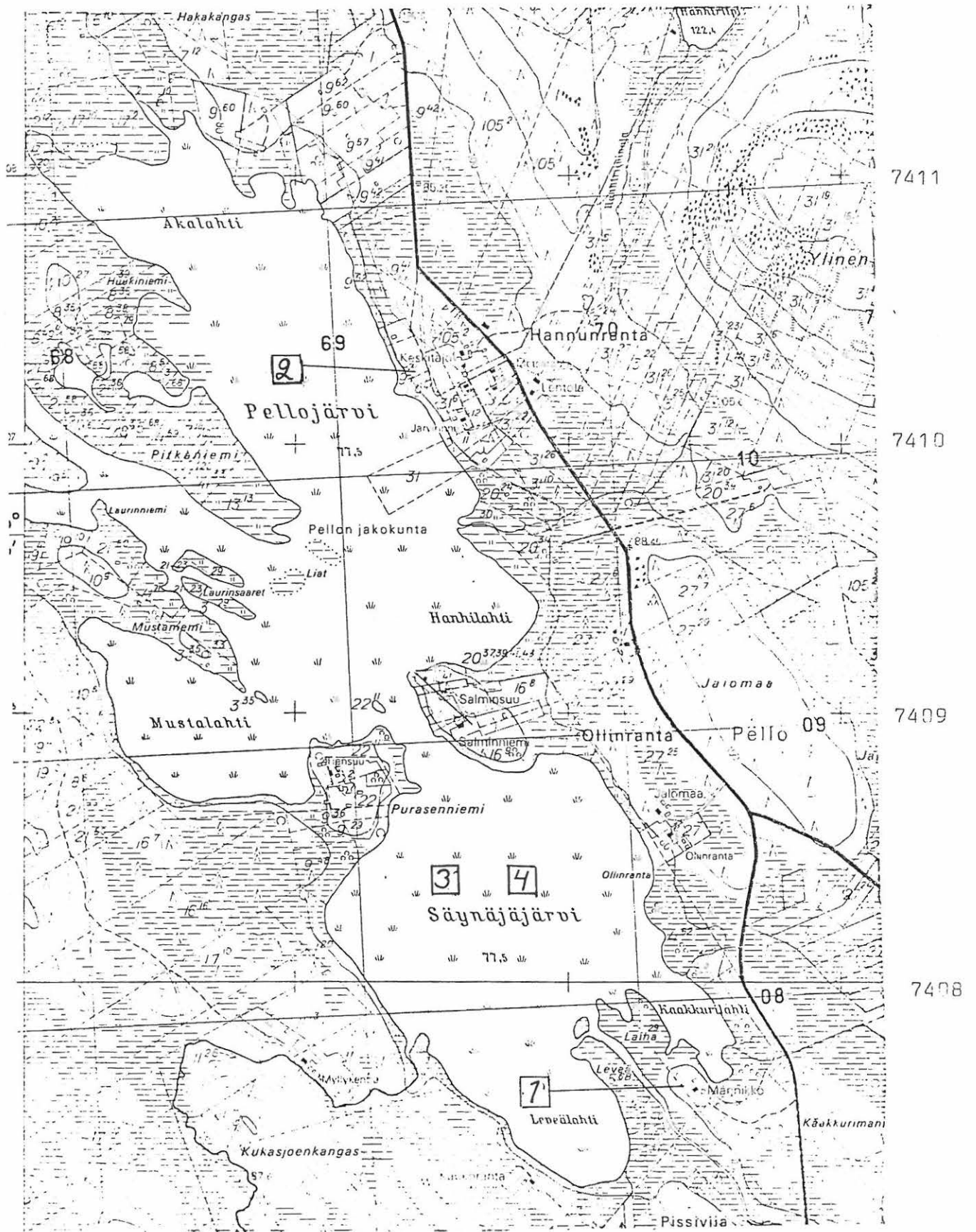
*ky. edellä luvut -7 Männikön
ja S. Pellojärven nrä, sekä
nro. 1000015991
Männikön*

Valinkiven KM 6454:5 on Kansallismuseoon lähettänyt 1913 Pajalan Sattajärvessä asunut Johan Petter Salomonsson. Löytötietojensa mukaan esine on löytynyt maata kaivettaessa Pellojärven eteläpäästä. Esine on valkeata kiveä, kiilamainen vaikka terä on rikkoutunut ja kooltaan 103 mm x 53 mm x 17 mm. Löytötiedoissa on piirros toiselle lappeelle kaiverretusta nappimuotista. Esine muistuttaa Jonas Lanton mainitsemaa Pellon Nivanpäästä löydettyä "neljällä tähdellä koristeltua kivikiilaa". (Ks. Vuopio.) Ilmeisestikin tinanappien valuun käytetyt muotit on kaiverrettu tässä rikkoutuneisiin kiviesineisiin.

Käsite "Pellojärven eteläpää" tarkoittaisi peruskarttanimistön valossa Salminniemen tai Purasenniemen alueita. Korkeahkot niemekkeet sopisivat kyllä maastonsa puolesta varhaisemmiksikin asuinpaikoiksi. Salminniemen kynnyksissä pelloissa havaitsin useammassa kohtaa n. 20 cm:n syvyydestä noussutta hiiltä. Paikalla asunut Juho Lahti (50) ei kuitenkaan tiennyt paikalta löytyneen muinaislöytöjä. Epämääräisellä löytöpaikan määrittelyllä on mahdollisesti kuitenkin tarkoitettu Säynäjäjärven eteläosaa, jossa löytöpaikka voisi olla esim. Männikön tila.

369

370

5. KOTASAAJO

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

Kotapaikka ? II

Kylä: Pello

Tila: -

Koordinaatit: -

Kartta: 29

1000014001

mahdollinen ny'.

arvioitu uros-dia

p = 2407 860

i = 1375 360

Peruskartalle Kotasaajoksi nimetty paikka sijaitsee n. 5,1 km kaakkoon Pellonkirkosta. Paikka on Pellojärven itäpuolella sijaitsevan Salmijärven lounaisrannalla. Nimi viittaa mahdolliseen kotapaikkaan. Paikalla en käynyt. Kotasaajosta n. 2 km koilliseen on Kotarova ja n. 1 km etelään Peuravuoma ja Peuravuomansaaajo. Vahtola mainitsee lähellä kirkonkylää sijaitsevan myös Lapinkotajänkkä (Vahtola 1983, s. 72).

6. KOPPELOVAARA

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

*Koppelovaara -
610*

Pyyntihautoja ? II

Kylä: Pello

Tila: (? Mäkikyrö RN:o 1715)

Omistaja: Paavo Mäkikyrö, Pello

Koordinaatit: -

*myöskin 1000014002
maailman m/**Koordinaatit:**p = 7411 390**i = 7722 180*

Koppelovaara sijaitsee Pellojärven koillispuolella, n. 6,5 km Pellon kirkosta itäkaakkoon.

Rakennustarkastaja Ensio Linde kertoi havainneensa Koppelovaaran eteläpuolella hiekkakankaassa Koppelovaaranojasta pohjoiseen, vaaraan johtavan metsätien molemmiin puolin hautamaisia painanteita. Rak.tarkastaja Linden kuvauksen perusteella päätellen kuopat lienevät pyyntihautoja. Paikalla en käynyt.

7. KUKASVAARAN PORTTILAKI

Peruskartta 2641 01

PELLOJÄRVI

Vartiopaikka vihojen ajoilta II

Kylä: Pello

Tila: -

Koordinaatit: -

Kirj.lähteet: Leinonen 1958, s. 66.

Jonas Lantto 1983, s. 15-16.

Kukasvaaran Porttilaki sijaitsee Kukasjärven länsipuolella, n. 11,5 km etelään Pellon kirkosta.

Leinonen kirjoittaa pitäjänhistoriassaan 1958 (s. 66): "Vainoretkien uhasta on Turtola-Pellossa muistona Kukasvaaran Porttilaki, josta oli hakattu linja Kynäsvaaran länsipäähän yli niin, että vihollisen lähestyessä sytytetyt merkkitulet näkyivät. Linja on mennyt umpeen vasta aivan viime aikoina. Toinen samanlainen vartiopaikka oli Jarhoisissa." Myös Jonas Lantto mainitsee isonvihan aikana kyläkuntien sopineen vainoalkeajärjestelmästä, johon kuului mm. Kukasvaaran Porttilaki (Lantto 1983, s. 15-16). Porttilaessa en käynyt.

Peruskartalle merkittyjen "Kokkolaki"-nimisten vaaranlakien ja paikallisen perinteen pohjalta voisi rekonstruoida seuraavanlaisen mahdollisen merkinantoketjun Pellon alueelle: Ylitornion Kaulirannalta Iso Himovaaran Kokkolaelle (Z= 230 m) Kalliovaaran Kokkolaelle (Z= 210 m), josta n. 18 km koilliseen Niemivaaran Kokkolaelle (Z= 220 m), josta n. 14 km pohjoisluoteeseen Kukasvaaran Porttilaelle (Z= 255 m), josta n. 30 km pohjoisluoteeseen Jarhoisiin (Kätkövaaran laelle ? Z= 183 m) ja myös 11,5 km koilliseen Selkävaaran Kokkolaelle (Z= 278 m). Valkeajärvellä asuvan Aukusti Silvolan (70) mukaan vainoalkeata olisikin poltettu Selkävaaran pohjoispuolella sijaitsevan "Riitavaaran" (po. Ritavaaran, Z= 310 m) Kokkolaessa (?), josta ketju olisi jatkunut vielä hänen mukaansa itään Konttavaaralle ja Rattostunturille.

1. KOTASAAJO

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kotapaikka ? II

Kylä: Turtola

Tila: -

Koordinaatit: -

Kartta: 30

Peruskartalle Kotasaajoksi nimetty paikka sijaitsee Turtolassa, n. 14 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on pitkä Alisen Korpivaaran kaakkoislaidalta ulkoneva kangasharjannenokka. Nimi ja maasto viittaavat kotapaikkaan. Paikalla en käynyt. Kotasaajosta n. 1 km pohjoiskoilliseen on Mämmijoen Kotasaajo ja n. 800 m etelälounaaseen Hautasaajo.

(2.) PAHTASENVAARA 1000011797 Peruskartta 2614 12
TURTOLA

Miiluhuta, potaskankeittopaikka II

Kylä: Turtola

Tila: Paamajoki RN:o 20

Omistaja: Pauli Piispanen, 95645 Turtola

Koordinaatit: X= 7400 76

Y= 364 30

Z= 97,5 m

Kartta: 30

Piirros: 5

Kuva: 145

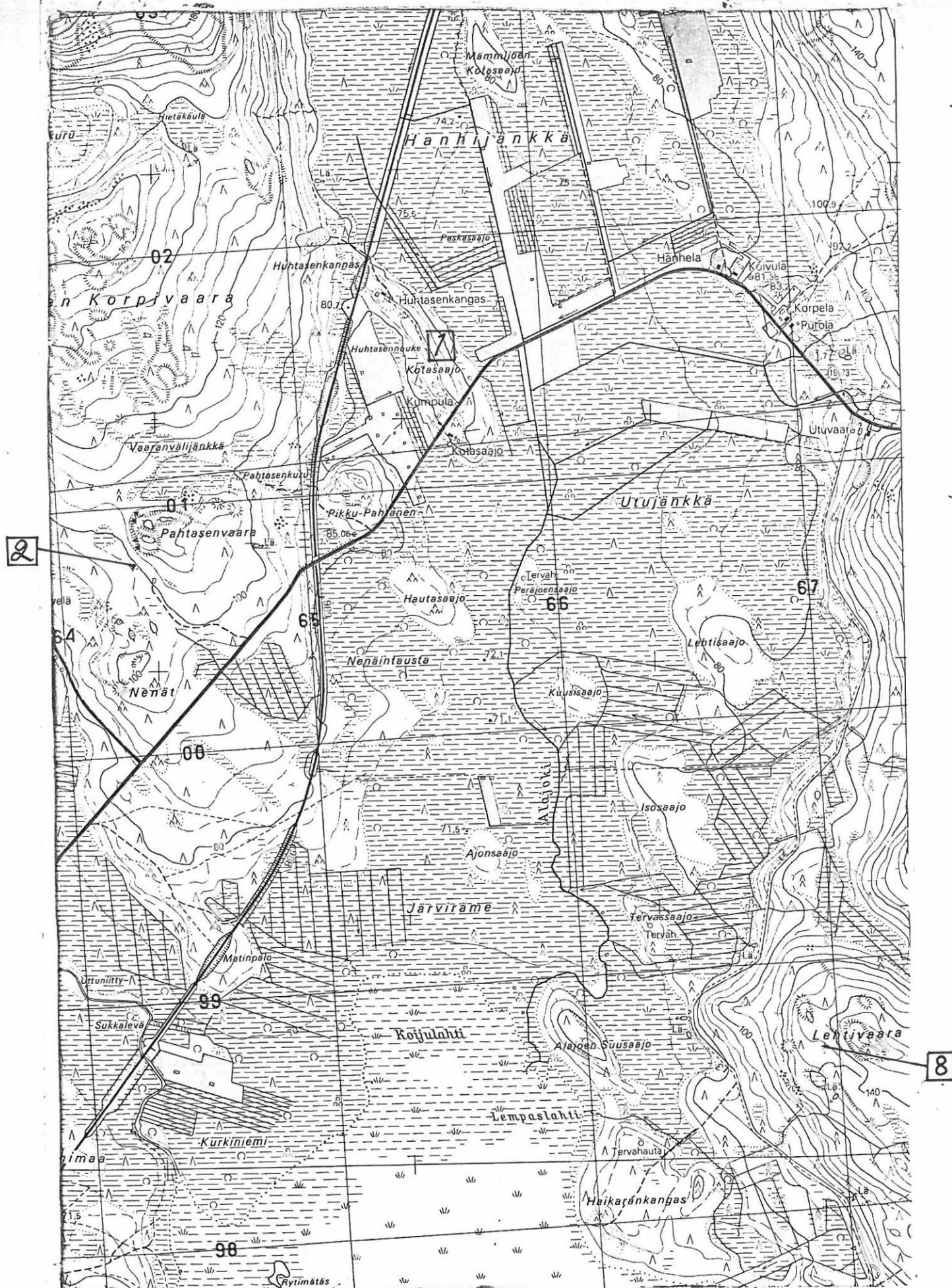
Pahtasenvaaran löytöpaikka sijaitsee n. 14,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta.

Mäntykankaassa Ison Pahtasen kallioiden alapuolella, n. 400 m Pauli Piispanen omistaman Paamajoen tilan päärakennuksesta koilliseen, on maastossa kuoppia kehämäisessä muodossa sekä kivirakennelma. Paikkaan liittyy seudulla erilaisia käsityksiä; paikkaa on arveltu mm. lappalaisten asuinpaikaksi. Mv. Pauli Piispanen muisteli kuitenkin isänsä Otto Piispanen (synt. 1875) kertoneen, että kyseessä on vanha Turtolan isäntien potaskankeittopaikka.

Ilmeinen hiilimiilu on kahdeksalla kuopalla suhteellisen tasaisin välimatkoin reunustettu kehä, jonka halkaisija on n. 14 m. Kuoppien pituus vaihtelee välillä 1,5 m-2,5 m, leveys välillä 1,20-1,80 m ja syvyys välillä 0,60-1,2 m. Kuoppien maatumisen ei ole ollut kovin voimakasta, sillä ne ovat vielä varsin jyrkkäreunaisia. Kehän tasainen keskusta on n. 20 cm ympäröivää maastoa korkeammalla. Tällä alueella sammalkerroksen alla on n. 25 cm:n vahvuudelta hiilistä nokimaata, jonka alapuolella on hiekka. Keskustan päällä on puiden kantoja, jotka halkaisijastaan arvioiden lienevät ainakin toista sataa vuotta vanhoja. Miiluhaudan ympärille kaivettiin kuoppia, koska haudan päälle oli luotava maakerros, jotta hauta palaisi

hitaasti hiiltymällä.

Noin 5 m:n päässä miiluhaudasta on kivistä ladottu sammalen jo peittämä ilmeinen uunikiveys. Hiukan soikean kiveyksen halkaisija on n. 180-195 cm ja korkeus 65 cm. Alimmat kivet ovat kooltaan tuskin yhden miehen liikuteltavia, ylemmät halkaisijaltaan n. 30 cm. Kivet ovat varsin nokisia ja kivien alla on hiilen ja noen sekaista hiekkaa. Uunin suun kohdalla on pari isoa säännöllisen muotoiseksi hakattua kiveä. Myös kiveyksen päällä on hyvin vanhoja kantoja. Pauli Piispanen muisteli ennen nykyistä koivikkoa paikalla kasvaneen mäntymetsä, joka on hakattu pois. Kyseessä on ilmeinen potaskan-keittokiveys. Hiilen ohellamyös potaskaa tarvittiin joen länsipuolelle 1754 perustetun Svansteinin ruukin tarpeisiin. (Potaskaa käytettiin sulatusprosessissa alentamaan raudan sulamispistettä.)

3. KORPIVUOMA 1

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Turtola

Tila: Korpivuoma, RN:o 14

Omistaja: Erkki Kranath, 95645 Turtola

Koordinaatit: X= 7401 12

Y= 363 48

Z= 73 m

Esinelöydöt: KM 12817 tasataltta

KM 16405 kvartsi-iskoksia

(kaitataltta n:o 21 ?)

Kartta: 30 b

Kuvat: 79, 80

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Ks. karttaluonnos top.arkistossa.)

Korpivaaran löytöpaikka on n. 15 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Tila on Alisen Korpivaaran lounaispuolella, matalalla kangasterassilla osittain pelloksi raivatun Korpivuoman suoalueen pohjoislaidalla. Torniojokeen on matkaa n. 500 m.

Tasataltan KM 12817 löysi Uno Buska 1951 Korpivuoman tilalta, hiekkamaasta n. 50 cm:n syvyydestä, saunan perustusta kaivaessaan. Löytöpaikka on pellolla pihasta eteläkaakkoon; n. 50 m mulkorakennuksesta kaakkoon. Tarkistaessaan paikkaa 1964 Aarni Erä-Esko löysi kvartsi-iskoksia pihan lounaispuolelta, kankaan laidassa kulkevasta tieleikkauksesta. Esineen löytöpaikan pellosta oli kerrottu kynnettäessä nousseen useammasta kohtaa hiiltä. Hiiltä saattoi havaita nytkin pihan länsilaidalla sijaitsevassa perunapellossa. Myös Risto Kranathin lahjoittama isänsä (kuollut) löytämä kaitataltta on löytynyt Erkki Kranathin omistaman Korpivuoman tilan alueelta. Tarkkaa löytöpaikkaa ei kuitenkaan tiedetty. (Ks. Korpivuoma 2.) Löytöpaikan länsipuolella hiekkakangas (saajo) laskeutuu n. 2 m Korpivuoman suoalueeksi, joka on mahdollisesti maatunutta ja soistunutta entistä Paamajärven vesialuetta.

4. KORPIVUOMA 2

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen esinelöytö

Kylä: Turtola

Tila: Korpivuoma, RN:o 14

Omistaja: Erkki Kranath, 95645 Turtola

Koordinaatit: -

Z= 70-75 m

Eselöydöt: kaitataltta (n:o 21) = KM 25669

Maasto ja sijainti ks. Korpivuoma 1.

Risto Kranathin lahjoittaman kaitataltan on löytänyt hänen isänsä Aale Kranath (kuollut).

Esine löytyi Erkki Kranathin omistamalta Korpivuoman tilalta ilmeisesti 1950-luvulla tilaa raivattaessa. Tarkka löytöpaikka ei ollut lahjoittajan tiedossa. Taltta on vihreästä sädekiviliuskeesta valmistettu ja kooltaan n. 112 mm x 24 mm x 15 mm. Esine on lähes kauttaaltaan hioutunut, terä on hiottu toispuolisesti. Esine lienee ollut maahan vain osittain painuneena, koska toinen puoli taltasta on hapettunut vihreäksi. Todennäköisin löytöpaikka on hiekkakangas, jolla tilan rakennukset sijaitsevat ja josta on muitakin kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä.

5. PIISPANEN

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Lapinmuistoja III

Kylä: Turtola

Tila: Piispanen RN:o 11⁷

Omistaja: Erkki Piispanen, 95645 Turtola

Koordinaatit: X= 7400 27

Y= 362 06

Z= 70 m

Kartta: 30

Piispanen sijaitsee n. 16,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Torniojoen törmällä n. 900 m Turtolan kirkosta pohjoiseen.

Erkki Piispanen (64) kertoi pihapiirinsä etelälaitaa pidetyn lappalaisen asuinpaikkana. Näin oli tiennyt mm. 1920-luvulla kuollut Kultti-äijä. Kyseisellä paikkaa ennen sijainneessa n. 2 m syvässä Saunakurussa oli ollut hiekkamaassa, n. 3-4 m²:n laajuinen, maa-asumuksen pohjakaivanto. Paikalta oli joskus noussut hiiltäkin. Vieressä on ollut hete (lähde), joka nykyisin onkin kaivona. (Saunakuru on myöhemmin täytetty ja vieressä on talon nykyinen sauna.) Alueella on voinut sijaita lohenpyyntiapaja laajassa Hanhiojansuvannossa.

6. KORVA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Turtola

Tila: Korva, RN:o 11³

Omistaja: Toivo Lakkapää, 95645 Turtola

Koordinaatit: X= 7399 82

Y= 361 88

Z= 65 m

Esinelöydöt: pohjalainen kirves (n:o 24) = KM 25674

Kartta: 30 b

Korvan löytöpaikka sijaitsee n. 16,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Tornionjoen rantatörmän päällä, n. 450 m pohjoiseen Turtolan kirkosta.

Toivo Lakkapään lahjoittama pohjalainen kirves löytyi herukkapensasmaata käännettäessä hänen omistamaltaan Korvan tilalta. Esine on vihreästä sädekiviliuskeesta valmistettu, kooltaan n. 214 mm x 60 mm x 30 mm ja hiottu teräpuoliskoltaan. Löytöpaikka on rantatörmän päällä, asuinrakennuksesta n. 10-15 m pohjoiseen. Alue on hiekkakangasta. Viereisessä perunapellossa näkyi hiiltä. Muita vastaavia löytöjä ei paikalta tiedetty tulleen.

7. KAUPINMAA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

"Lappalaisten käräjäkivet" III

Kylä: Turtola

Tila: Matti RN:o

Omistaja: Yrjö Matti, 95645 Turtola

Koordinaatit: -

Kartta: 30b

Kaupinmaa sijaitsee n. 17 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on matala kangasharjanne Turtolan kirkonkylän itälaidalla. Jaakko Buska (80) kertoi lapsuuskotinsa läheisyydessä Kaupinmaan kankaassa sijainneen "lappalaisten käräjäkivet". Paikalla olisi hänen mukaansa kuusi kiveä ympyrässä ja keskellä isompi kivi. Kuten muillakin vastaavan käräjäkivitradiation omanneilla paikoilla, emme täälläkään kerrotunlaista kiveystä löytäneet. Tosin täälläkin oli suoritettu metsähakkuu, mutta kivimuodostelma lienee ollut kivisen kangasmaaston luonnon järjestämiä kiveyksiä.

8. LEHTIVAARA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kvartsiesiintymä II

Kylä: Pello

Tila: Eerola, RN:o 7²⁹

Omistaja: Lauri Eero

Kaarlo Eero

95645 Pello

Koordinaatit: X= 7398 62 ?

Y= 366 94 ?

Z= 125-135 m

Kartta: 30

Löydöt: kvartsia (n:o 25)

Lehtivaaran löytöpaikka sijaitsee n. 17 km Pellon kirkosta etelään. Paikka on Turtolan Paamajärven koillispuolella.

Eräitä luonnonmuovaamiksi osoittautuneita kiviröykkiöitä tarkistaessani tapasin Lehtivaarasta pienen kvartsiesiintymän. Lehtivaaran huipusta länteen, eräältä matalammalta laelta kalliolohkareen päältä, havaitsin rikkoutuneita kvartsinpalasia muutaman neliömetrin suuruisella alueella. Olivatko nämä kallion pinnasta luonnon rapaamia vai ihmisen irroittamia, en pystynyt jälkien perusteella ratkaisemaan.

9. MÄKI 854010014

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Turtola

Tila: Mäki, RN:o 77

Omistaja: Ossi Alaniemen perikunta

Koordinaatit: X= 7397 96

Y= 362 20

Z= 66-72 m

Esinelöydöt: KM 11032 kirves

KM 16409 kirves

TM 332 Rovaniemen tuura (esineesta kuva 208 ja piirros)

Kartta: 31

Kuvat: 85-88

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Karttaluonnos ja valokuvat top.arkistossa.)

Kirjallisuus: Huurre 1983, s. 120

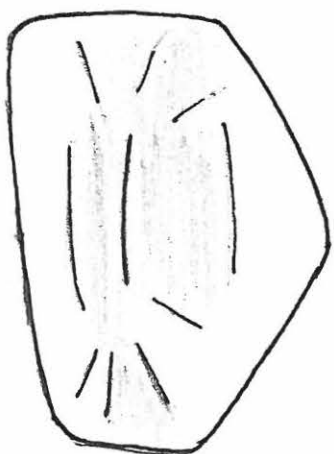
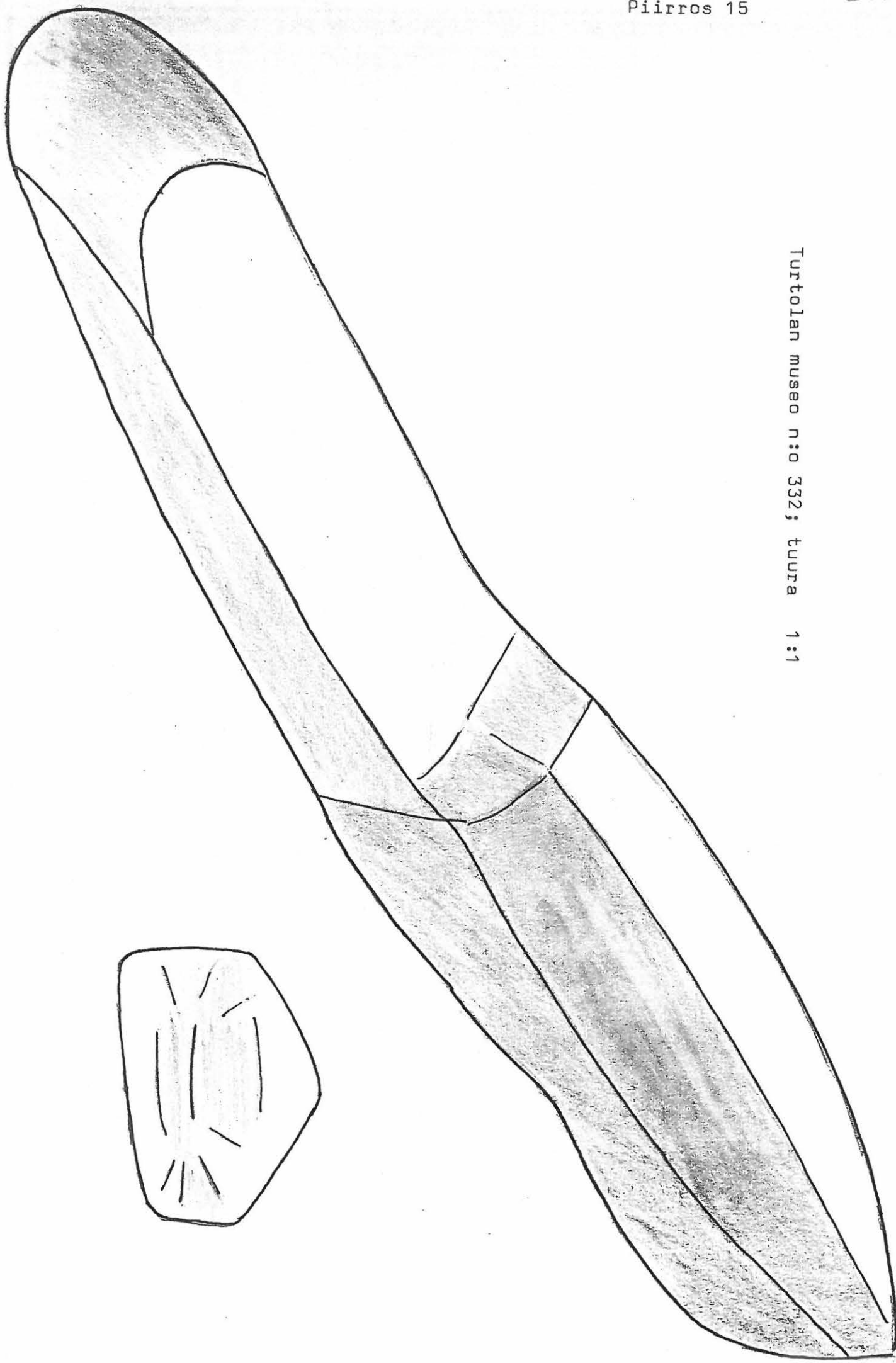
Mäen löytöpaikka sijaitsee n. 19 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Turtolan kylässä, valtatie itäpuolella kansakoulun ja Eeron kaupan kohdalla. Mäen tila on Kurkkiojokeen päättyvällä pelloksi raivatulla luode-kaakko suuntaisella harjanteella, Torniojokeen loivasti laskevan rinteeseen päällä.

Kivikirveen KM 11032 löysi Viljam Eero Turtolan kirkonkylästä, Mäen talon kotipellosta 1937. Löytöpaikka on n. 80 m Mäen navettarakennuksesta pohjoiseen; Kurkkiojokeen (Vanhajoki) laskevassa maastossa Pikkuvaaraksi nimetyn kalliokukkulan eteläpuolella (Z= n. 66 m). Maaperä paikalla on saven ja hiekan sekaista peltomaata, jossa esiintyy myös nokilaikkuja. Huurteen mukaan kyseinen esine on alkeellinen kirves, ja hän pitää paikkaa mahdollisena esikeraamisena merenranta-asuinpaikkana. (Huurre 1983, s. 120.)

Pienikokoisen kirveen KM 16409 löysi Kari Eero 1959 Mäen talon pihamaalta. Paikka on harjanteen päällä, n. 100 m etelään em.

kirveen löytöpaikasta. Kyseinen löytökohta on n. 300 m joen rannasta ja n. 10 m (Z= 72 m) joen pinnan tasosta. Myös Ossi Alaniemen Turtolan kotiseutumuseoon lahjoittama pohjalainen tuura TM 332 on löytötietojensa mukaan löydetty hänen omistamaltaan Mäen tilaltaan. Tarkempaa löytöpaikkaa ei löytötiedoissa mainita. Tuura lienee sädekiviliuskeesta valmistettu kooltaan n. 330 mm x 55 mm x 45 mm. Esine on hiottu ainoastaan terästään ja levenee kannassaan 5-kulmaiseksi pilstotuksi. Keltaisen ruskea väri on ilmeisesti peräisin hiekkamaasta.

Turtolan museo n:o 332; tuura 1:1

10. EEROLA 854010014

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Turtola

Tila: Rantala, RN:o 5², (Uusimaa, RN:o 5⁹³)

Omistaja: Eeva-Liisa ja Lassi Knuuti, 95645 Turtola

Peltola, RN:o 7

Kalervo Eero, 95645 Turtola

Poukama, RN:o 7³⁸ (Karila)

Anni Eero, 95700 Pello

Kaarina Eero, Kokkola

Kangas, RN:o 7⁴⁶

Kari Eero, 95645 Pello

Eerola, RN:o 7²⁹

Kaarlo Eero, 95645 Turtola

Lauri Eero, 95645 Turtola

Koordinaatit: X= 7398 04

Y= 362 00

Z= 62-68 m

Esinelöydöt: KM 16408 tuuran terä

TM 224 pohjalainen oikokirves (esineestä

kuva 214 ja piirros 16)

suurkirves (n:o 23:1) = 25671

pikkukirves (n:o 23:2)

käyräselkäinen kourutaltta (n:o 23:3) = KM 25673

tuura ? (Mika Knuuti)

hioinkivi ? (Kari Eero)

"kivikärkiä" (Kari Eero)

pajakuonaa (23:6)

Kartta: 31

Karttaluonnos: 7

Kuvat: 89-92

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

(karttaluonnos ja valokuvat top.arkistossa)

Maasto ja sijainti ks. Mäki. Eerolan löytöalue sijaitsee Mäen löytöalueen alapuolella (etäisyys n. 200 m); harjanteen loivasti

länteen Torniojokeen laskevassa rinteessä.

Tuuran teräosan KM 16408 löysi kauppias Kalervo Eero 1959 hiesupellosta Torniojoen rantatörmän päältä (Z= 65 m), n. 40 m:n päästä rannasta. Paikka on Karilan tontilla, rannanpuolella Kalervo Eeron nykyistä omakotitaloa. Joitakin metrejä koilliseen on Karilan ja Rantalan (Knuutin) tonttien rajalla kivikasa, josta Kari Eero oli poiminut lahjoittamansa kaksi kivikirvestä. N:o 23:1 on jykevä pilstomalla vihreästä sädekiviliuskeesta muotoiltu suurkirves (n. 292 mm x 85 mm x 60 mm), joka on hiottu vai terästään. N:o 23:2 on puolestaan hyvin pienikokoinen (n. 111 mm x 35 mm x 26 mm) ja kellertävän ruskeasta värisävystään huolimatta ilmeisesti sädekiviliuskeesta valmistettu oikokirves. Esine kapenee teräänsä, joka on hiottu symmetrisesti. Kivet on kerätty lähinnä paikan pohjoispuolella sijaitsevalta Rantalan tontilta; kasvimaan alueelta ja perunamaan alaosasta, josta Lassi Knuuti kertoi aurattaessa usein nousevan nokista tulen rapaamaa kiveä. Eeva-Liisa Knuuti muisteli kuljettaneensa kivikasaan useampiakin mahdollisia kiviesineitä. Hiukan ylempää, Kalervo Eeron talon itäpuolelta, paikalla aikaisemmin sijainneesta perunapellosta Kari Eero kertoi löytäneensä 1975 nyrkinkokoisen hioinkiven ja satamäärin kapeita kivisiä "kärkiä". (Kari Eeron muotoileman puumallin perusteella lehtori Koivunen arvioi hioinkivityypin kuuluvan Suomensjärven kulttuuriin.) Kivikärjet ovat voineet olla esineitä sädekiviliuskeesta pistomalla muotoiltaessa irronneita säleitä. Paikalla on ehkä ollut kivikautinen paja. Myös hiiltä ja nokisia kiviä oli paikalta noussut. Alueelle rakennetun pihan vuoksi ei mahdollisia löydöksiä voinut enää havaita. Maaperä Karilan alueella on n. 20-30 cm peltomaata, jonka alla hietamaa. Alueen korkeus joen pinnasta on n. 4 m.

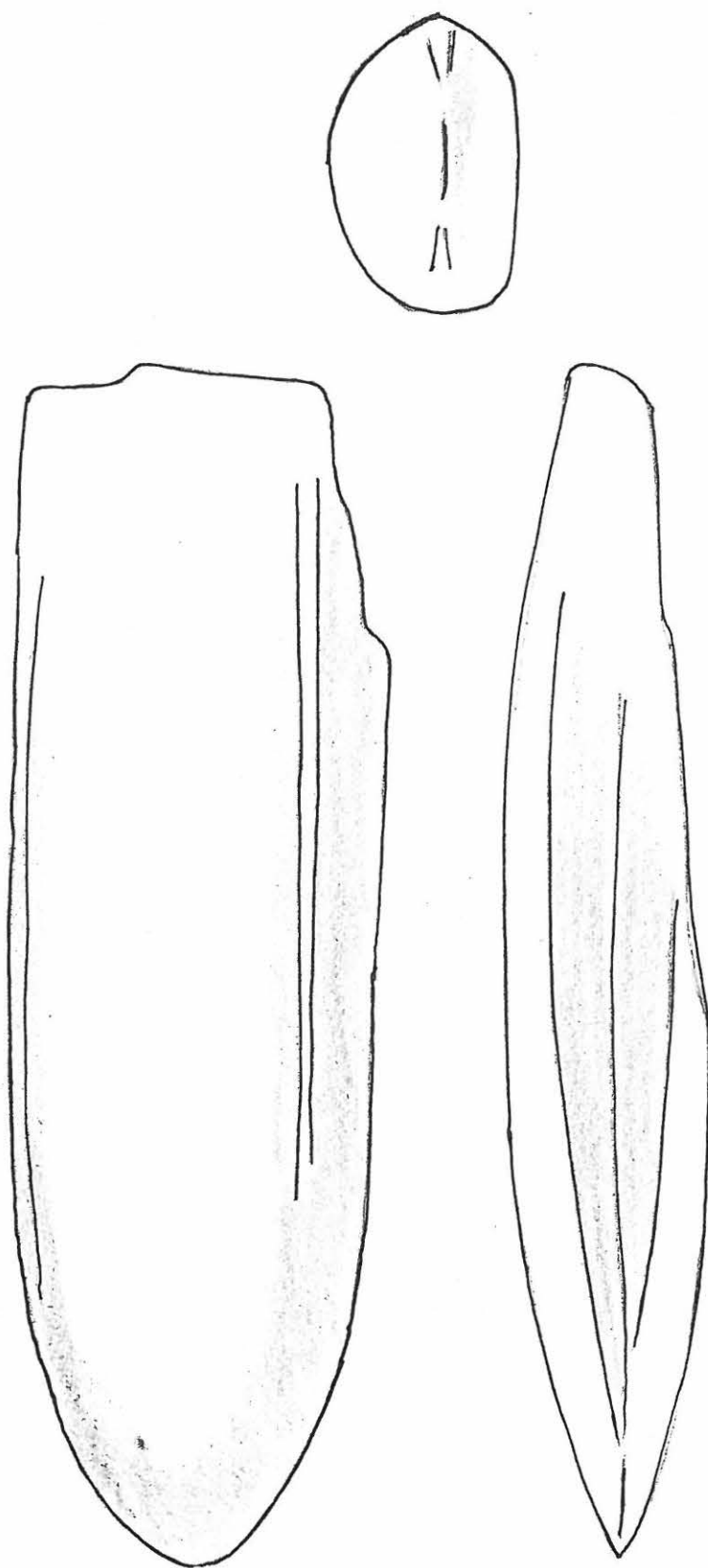
Eteläpuolella em. aluetta on rinteessä Eerolan tilan perunapelto. Sen rannanpuoleisesta päästä läheltä törmän reunaa on löytynyt Heikki Eeron lahjoittama käyräselkäinen kourutaltta (n:o 23:3). Lähes kauttaaltaan hiottu esine on tummasta sädekiviliuskeesta ja kooltaan n. 115 mm x 33 mm x 19 mm. Terä esineessä on vieläkin varsin hyvässä kunnossa ja esineeseen kiinnittynyt kellertävä maa viittaa hietamaahan. Kaarlo ja Reino Eeron mukaan myös tästä pellosta oli löytynyt ilmeinen hiomakivi (jauhinkäsikivi?), joka ei kuitenkaan ollut enää tallessa. Esineen toinen puoli oli ollut tasainen,

toinen kupera (kooltaan n. 10 cm x 7 cm x 7 cm ?). Lauri Eero (64) muisteli pellosta löytyneen vuosien kuluessa kyllä lukuisia ilmeisiä kiviesineitä, joita ei kuitenkaan oltu tallennettu. Pellon rannanpuoleisesta päästä havaitsin nokisten kivien ohella jälkiä myöhemmästäkin asutuksesta; kappaleen pajakuonaa, vanhaa tiiltä, ja luuta. Paikalla lienee sijainnut pajarakennus.

Myös rantatörmän alta, alimmalta rantaliuskalta (Z= 60-62,5 m) on kaksi esinelöytöä. Karilan tontin kohdalta törmästä on Kari Eeron Turtolan kotiseutumuseolle lahjoittama varsin kaunis pohjalainen oikokirves (TM 224). Esine on tummasta sädekiviliuskeesta, kooltaan n. 170 mm x 50 mm x 27 mm ja kauttaaltaan hiottu. Niin terältäään kuin poikkileikkaukseltaan esine on soikea. Löytöpaikka on loivassa rantaliuskassa n. 1 m joen pinnan tasosta. Paikasta pohjoiseen oli puolestaan Mika Knuuti löytänyt 1974 kotirannastaan, ison kiven luota aivan vesirajasta, ainakin osittain hiotun kiviesineen. Löytöpaikka on n. 45 m Knuutin talosta luoteeseen. Kuvailusta päätellen esine on ollut tuura. (Esineen nykyisestä hallussapitäjästä ei ollut oikein selvyyttä.)

Em. löytöjen ja paikan sijainnin suhteen näyttää selvältä, että alueella on sijainnut kivikautinen asuinpaikka. Leinosen mukaan myös Svansteinista joen länsipuolelta on löydetty kiviesineitä (Leinonen 1958, s. 42). Turtolan vanhasta talonpoikaisasutuksesta kertonevat isäntien mainitsemat ainakin 1600-luvulle ulottuvat rahalöydöt kylän alueelta.

Turtolan museo n:o 224; pohjalainen oikokirves 1:1

11. ESKO

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Turtola

Tila: Esko, RN:o 6¹⁵

Omistaja: Hannes Kuneliuksen perikunta

Koordinaatit: -

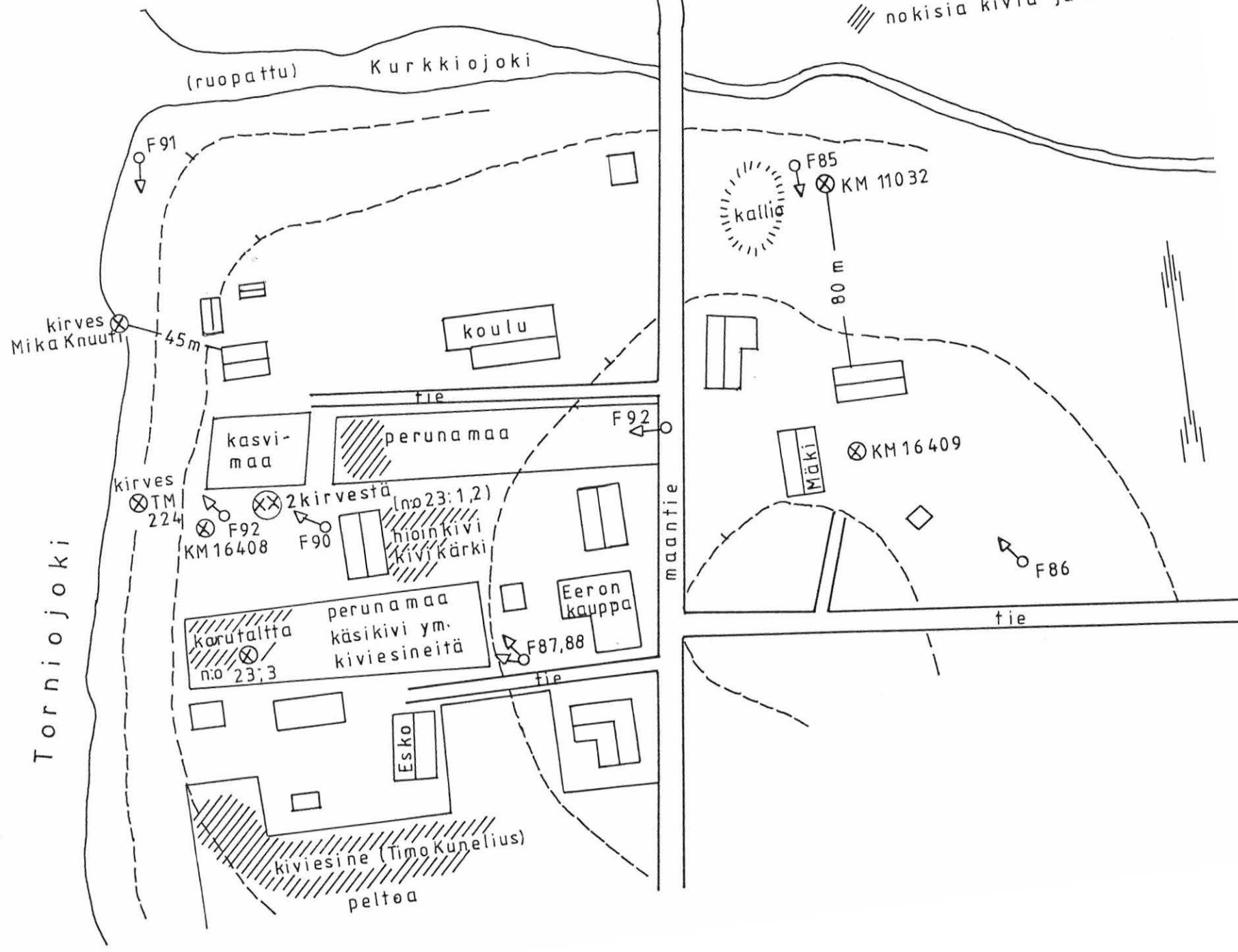
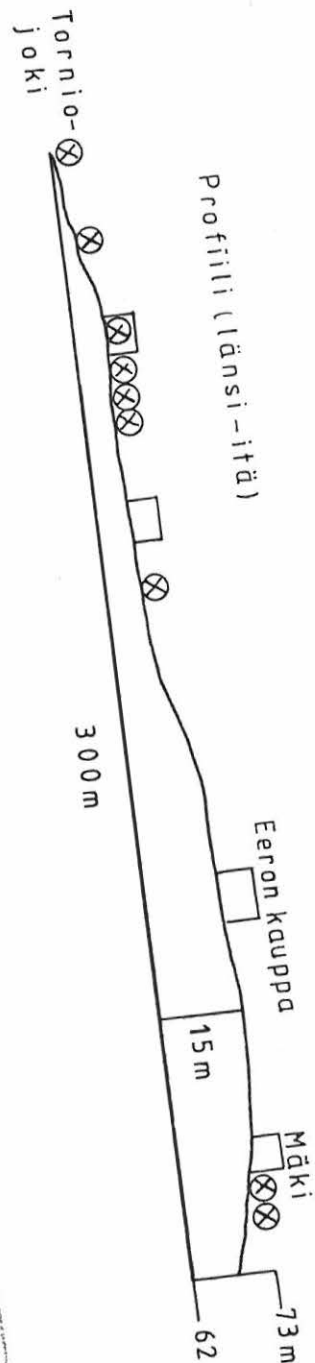
Esinelöydöt: kiviesine (Timo Kunelius)

Kartta: 31

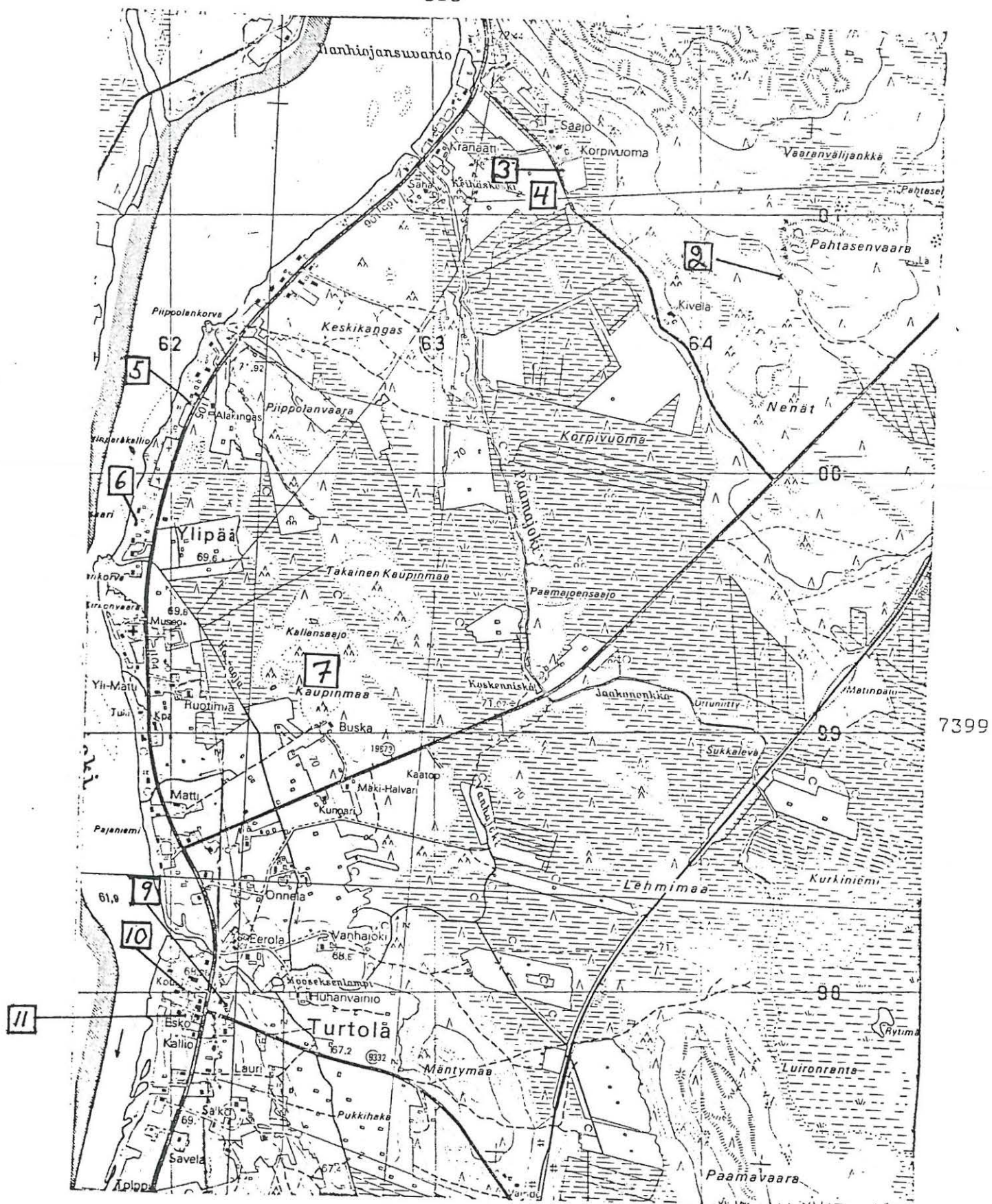
Karttaluonnos: 7

Maasto ja sijainti ks. Mäki, Eerola. Eskon tila sijaitsee heti Eerolan löytöalueen eteläpuolella. Nykyisin Ruotsin Hietaniemessä asuva Timo Kunelius oli löytänyt kotitalonsa perunapellosta (rannanpuolelta tai yläpuolelta) ilmeisen kiviesineen. Esine oli ollut mustaa hiottua kiveä ja katkelmalliselta vaikuttava. Esineen pituus oli n. 30 cm, leveys toisesta päästään 3-4 cm, toisesta 7-8 cm. Kiviesine lienee Timo Kuneliuksen hallussa. Alueelta oli noussut pellosta myös nokisia kivia.

MÄKI - EEROLA Turtola
Mittakaava 1:2 000 20m
/// nokisia kiviä ja hiiltä

363

7399

OTE PERUSKARTTALEHDESTÄ 2614 12
1:20 000

12. KIVIVAARA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kodanpohja II

Kylä: Turtola

Tila: Martinaho, RN:o 6¹⁴

Omistaja: Reino Esko 95645 Pello

Toini Esko 95645 Pello

Koordinaatit: X= 7395 68

Y= 364 36

Z= 100 m

Kartta: 31

Piirros: 3

Kuvat: 128-129

Kivivaaran löytöpaikka sijaitsee n. 21 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Turtolan Paamajärven eteläpuolella. Kivivaaran pohjoispuolelta kulkee nykyisin metsätie.

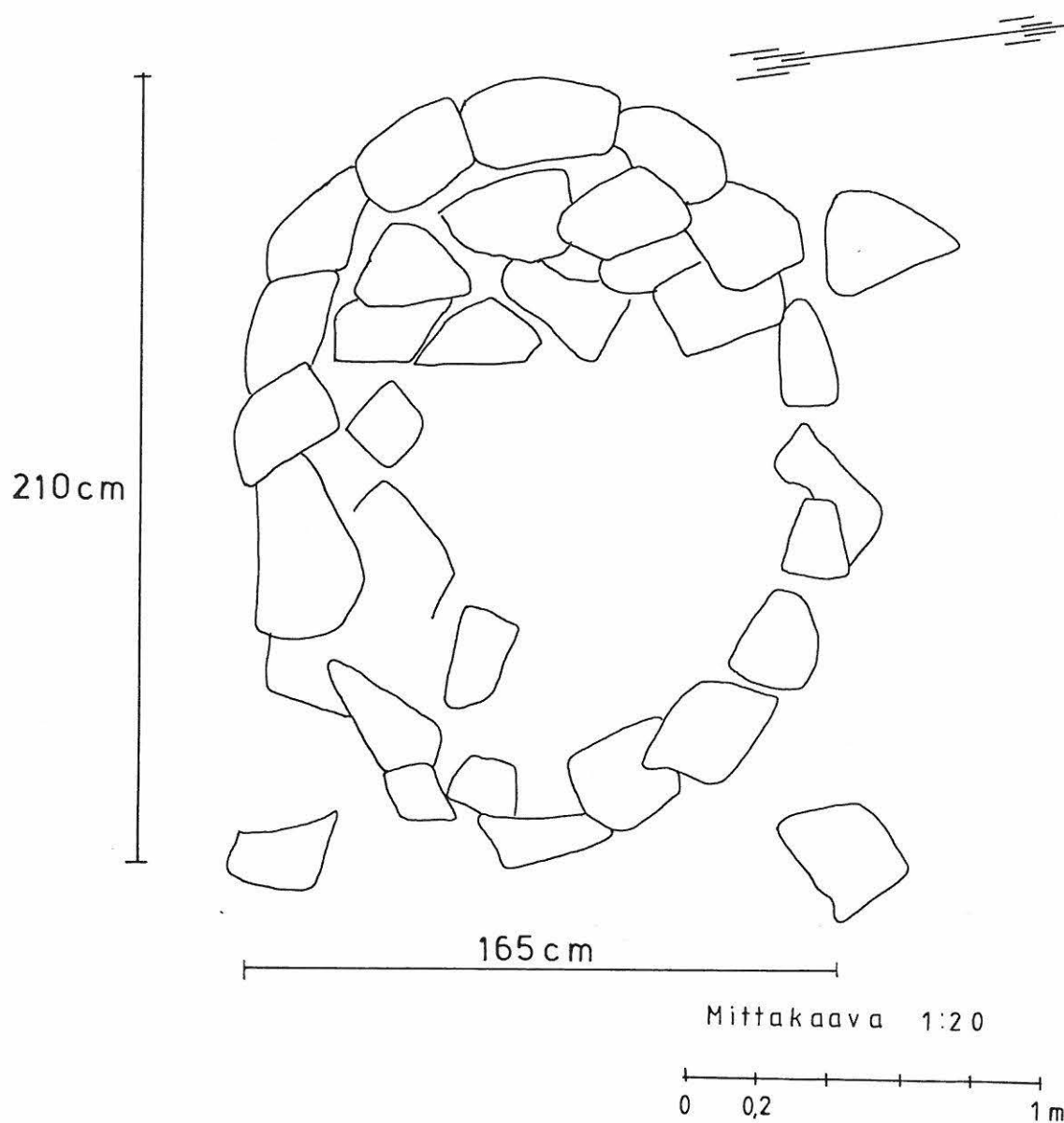
Kivivaaran pohjoislaidalta löytyi Kari Eeron opastuksella ilmeinen kodanpohjan leisikiveys. Oletettu kodanpohja sijaitsee loivasti pohjoiseen viettävässä mäntykangasmaastossa avokalliokumpareella, jonka halkaisija on n. 25 m. Ympärillä leviää jäkälämaastot. Soikea kiveys on kooltaan 2.10 m x 1,65 m ja suunnassa itä-kaakko. Kiveys on koottu laattamaisista ja särmikkäistä miehen nostettavista kivistä, joiden halkaisija on keskimäärin 30 cm. Tiheämpi kiveys on soikion kaakkoispuolella, kun taas toisella puoliskolla kiviä on jäljellä (?) lähinnä reunoilla. Kivet kohoavat maanpinnasta n. 20 cm ja ovat päälle kasvaneesta jäkälästä päätelleen useita satoja vuosia vanhoja. Paikan ohuessa maakerroksessa on n. 2-3 cm punaiseksi palanutta hiekkaa ja hiiltä. Myös kivet ovat jonkin verran ilmeisen kuumuuden rapaamia.

Päärros 3

KIVI VAA RA

Turtola n:o

Kodanpohjan liesikiveys

(13.) KESKI-KIVIVAARA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Rajamerkki ? (kiviladelma) II

Kylä: Turtola

Tila: Lauri, RN:o 84

Omistaja: Laurin perikunta (mm. Maila Lauri 95645 Pello)

Koordinaatit: X= 7395 12

Y= 364 91

Z= 160 m

Kartta: 31

Kuvat: 130, 131

Keski-Kivivaara sijaitsee n. 21 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Vaara on Paamajärven eteläpuolella.

Keski-Kivivaaran laen pohjoiskärjestä, kalliojyrkänteen reunalta, löysimme Turtolassa asuvan Kari Eeron opastuksella ilmeisen rajamerkin. Mukana oli lehtori Pentti Koivunen. Kyseinen jäännös on matala neliskulmainen kivilatomus. Se on laattamaisista kivistä ladottu ja kooltaan n. 40 cm "kantiltaan". Ladelmasta n. 20 m etelään on n. 130 cm:n korkuinen kelopatsas, jonka pää oli veistetty n. 25 cm:n matkalta tappimaiseksi. Kyseessä lienee kiviladelmaan liittyvä "viisaripuu". Näiden linja osoittanee lähinnä pohjoiskoilliseen. Merkin pienuuden ja paikalla kasvavan puuston vuoksi sitä ei ole voitu käyttää kauempaa tähystyskohteena.

14. TURTOLA

Peruskartta 2614 12

TURTOLA

Kivikautinen löytö

Kylä: Turtola ?

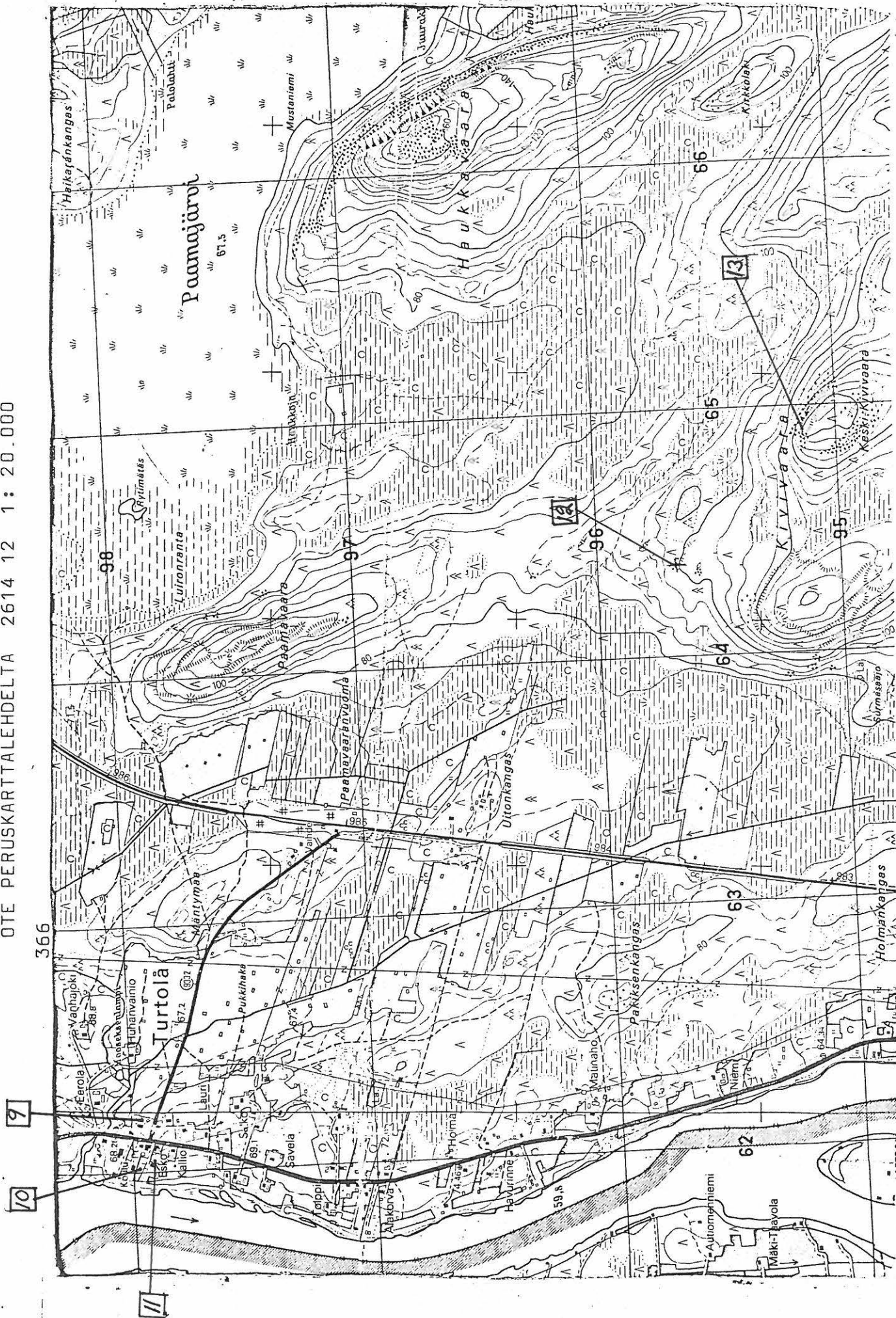
Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: kourutaltta (Borgå Museum 2253; hålmejsel af sten)

Porvoon museoon tallennettu kourutaltta on löytötietojensa mukaan "från Turtola i trakten af Torneå". Epämääräisestä löytöpaikasta ei käy ilmi tarkoitetaanko todella Turtolan kirkonkylää vai yleensä nykyistä Pellon pitäjää, jonka nimenä vuoteen 1947 asti oli Turtola.

7397

1. AASANNIEMI

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Lapinmuistoja, kivikautinen löytöpaikka

Kylä: Juoksengi (Sverige)

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: kiviesineitä ?

Kirj. lähde: Leinonen 1958, s. 42.

Kartta: 32

Aasanniemi sijaitsee Ruotsin Juoksengissa Torniojoen länsirannalla; Pellonkirkosta n. 26,5 km etelälounaaseen. Leinosen mukaan Juoksengin Aasanniemeltä on löydetty kiviesineitä ja alueen kerrotaan olleen lappalaisten asuinpaikan (Leinonen 1958, s. 42).

2. VÄINÖLÄ

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Väinölä, RN:o 6⁵

Omistaja: Leevi Ala-oja, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7388 74

Y= 361 02

Z= 62 m

Esinelöydöt: pohjalainen kirves (n:o 28) = KM 25677

Kartta: 32

Kuvat: 115

Väinölän löytöpaikka sijaitsee Juoksengin kylässä Torniojoen rantatörmällä; n. 28 km Pellon kirkosta etelälounaaseen.

Kivikirveen (n:o 28) on löytänyt Markku Alaoja isänsä Leevi Alaojan omistaman Väinölän tilan Kujasaralta. Esine löytyi maata aurattaessa n. 25 cm:n syvyydestä multamaasta. Löytöpaikka on perunapellossa, navetan nurkalta n. 15-20 m lounaaseen. Esine on vihreästä sädekiviliuskeesta, kooltaan n. 260 mm x 70 mm x 56 mm. Soikeahkon kirveen teräosa on lähes symmetrisesti hiottu. Punaisen maalin pilkut lienevät sekundäärisiä.

Väinölän tila on tasaista peltomaata, joka on n. 3 m joen pintaa korkeammalla. Rantaan on löytöpaikalta matkaa n. 50 m. Maaperä alueella on peltomaata, jossa esiintyvä noki on peräisin Lapin sodan aikaisesta Juoksengin poltosta. Löytöpaikasta n. 100 m pohjoiseen maasto laskeutuu notkelmaan, jonka pohjalla virtaa oja. Muita kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia merkkejä en paikalta havainnut.

3. TÖRMÄLÄ

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Juoksenki

Tila: Törmälä, RN:o 6¹⁴

Omistaja: Kalle Uusitalo, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7388 52

Y= 360 98

Z= 60 m

Esinelöydöt: 2-3 kiviesinettä (kadonneet)

Kartta: 32

Törmälän löytöpaikka sijaitsee Juoksengin kylässä Torniojoen rantatörmän päällä; n. 28 km etelälounaaseen Pellon kirkosta.

Kalle Uusitalo (76) kertoi löytäneensä ennen sotia 2-3 kiviesinettä "Lanton rajapellosta"; tasaiselta peltomaalta nykyisen talonsa itäpuolelta. Esineet löytyivät peltoa muokattaessa lähes yhdestä paikasta. Yksi esineistä oli veitsen muotoinen; n. 20-25 cm pitkä ja terästään hiottu (vrt. Niska), toiset taltanmuotoisia. Esineet katosivat sodan aikana Juoksengin polton yhteydessä. Alueella esiintyvä hiili peltomaassa on peräisin poltetuista rakennuksista ja tervahaudoista. Peltokerroksen alla on hiekkamaa.

4. RATASJOKI

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Välimaa, RN:o 526

Omistaja: Emmi ja Arvid Trög, 95640 Juoksenki

Anna-Liisa Maansaari, Ratasvuoma, Ylitornio

Koordinaatit: X= 7386 94

Y= 361 16

Z= 61 m

Esinelöydöt: TM 159 tuura (esineestä kuva 159 ja piirros)

TM 161 kivikirves (kuva 215 ja piirros)

TM 160 teräesine (kuva 196, 215 ja piirros)

oikokirves (26:1) = KM 25675:1

poikkikirves (26:2) = KM 25675:2

? sädekiviliuskekatkelma (kuva 183 ja piirros)

Kartta: 32

Kuvat: 110-112

Ratasjoen löytöpaikka sijaitsee n. 29 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Juoksengin kylässä Ratasjoen pohjoisrannalla.

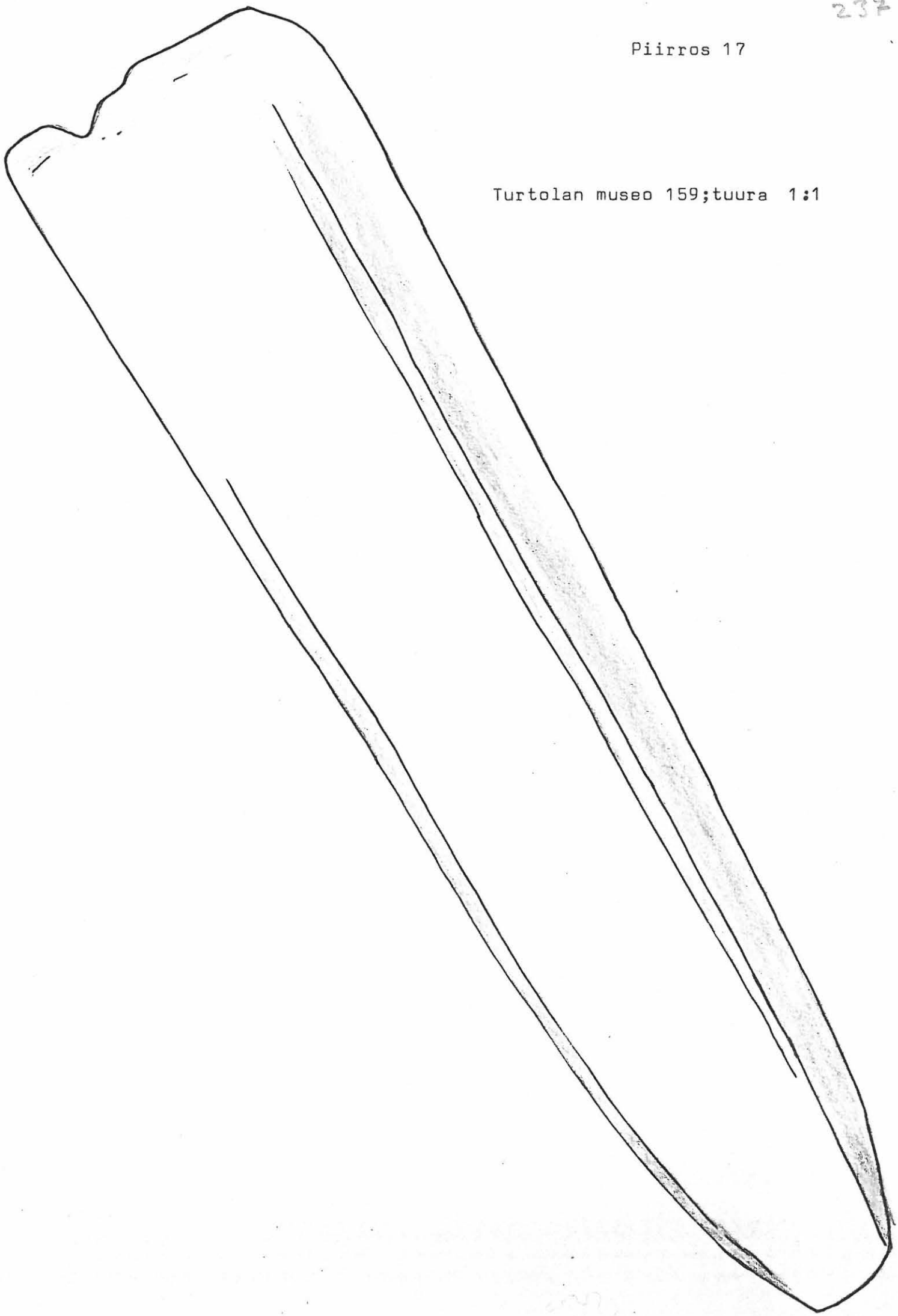
Kalle Maansaaren (kuollut) Turtolan museoon lahjoittamat kiviesineet (159 tuura; 161 kirves; 160 teräesine) löysi Jouni Alaoja 1960-luvun alussa Välimaan tilan pellolta. Kyseinen peltoalue on Ratasjokeen laskevan ojan polvekkeessa; avointa tasaista ilmeisesti kangasmaasta raivattua peltomaata, joka kohoaa n. 3 m joen pinnan tasosta. Esineet löytyivät peltoaukean lounaislaidalta n. 5-10 m törmän reunasta. Peltomaakerroksen alla on hiekka. TM 159 on kauniisti sädekiviliuskeesta muotoiltu ja lähes kauttaaltaan hiottu tuura (suurkirves ?) kooltaan n. 320 mm x 65 mm x 42 mm. TM 161 on sädekiviliuskeesta valmistettu (mutta hietamaan ruskeaksi värjäämä) vain teräosastaan hiottu suippoteräinen kirves, kooltaan n. 210 mm x 68 mm x 45 mm. TM 160 on puolestaan sädekiviliuskeesta

pilstottu kapea, poikkileikkaukseltaan kolmionmuotoinen ja vain soikeasta terästä ja keskiharjastaan hiottu teräesine (n. 210 mm x 49 mm x 20 mm). Turtolan kotiseutumuseoon numeroimattomana ja ilman löytötietoja tallennettu esineen TM 160 muotoinen pilstoskatkelma sädekiviliuskeesta (n. 190 mm x 45 mm x 25 mm) lienee täältä samalta löytöalueelta.

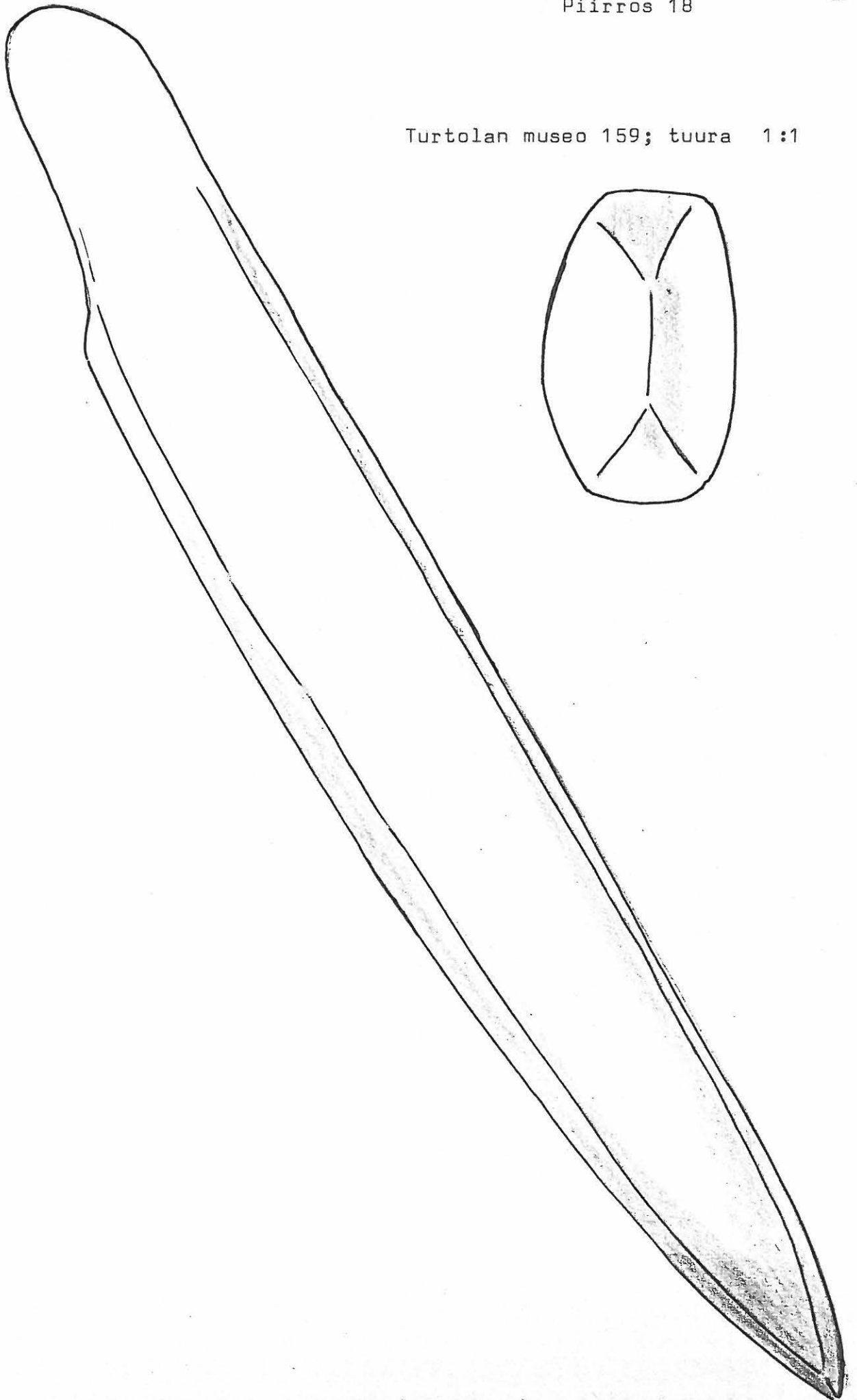
Kirveet 26:1,2 löysi Arvid Trög 1977 em. löytöpaikan pohjoispuolelta n. 20 m:n päästä törmän reunasta. Esineet löytyivät aurattaessa aivan vieritysten. Pyöreäteräiset kirveet ovat lähes kaksoiskappaleita vaikuttaen saman tekijä eri käyttätarkoituksiin valmistamilta; n:o 26:1 on hiottu oikokirveeksi (n. 220 mm x 55 mm x 42 mm), n:o 26:2 puolestaan poikkikirveeksi (n. 205 mm x 50 mm x 40 mm). Arvid Trögin kuvauksesta päätellen paikalta on tullut myös liesikiveyksen jäännökset. Peltomaassa saattoi havaita nytkin nokea, ja auraamattomalla alueella törmän reunassa nokimaahäiriö ulottui n. 20 cm:n syvyyteen. Löytöjensä ja sijaintinsa perusteella paikalla on ollut kivikautinen asuinpaikka.

Piiros 17

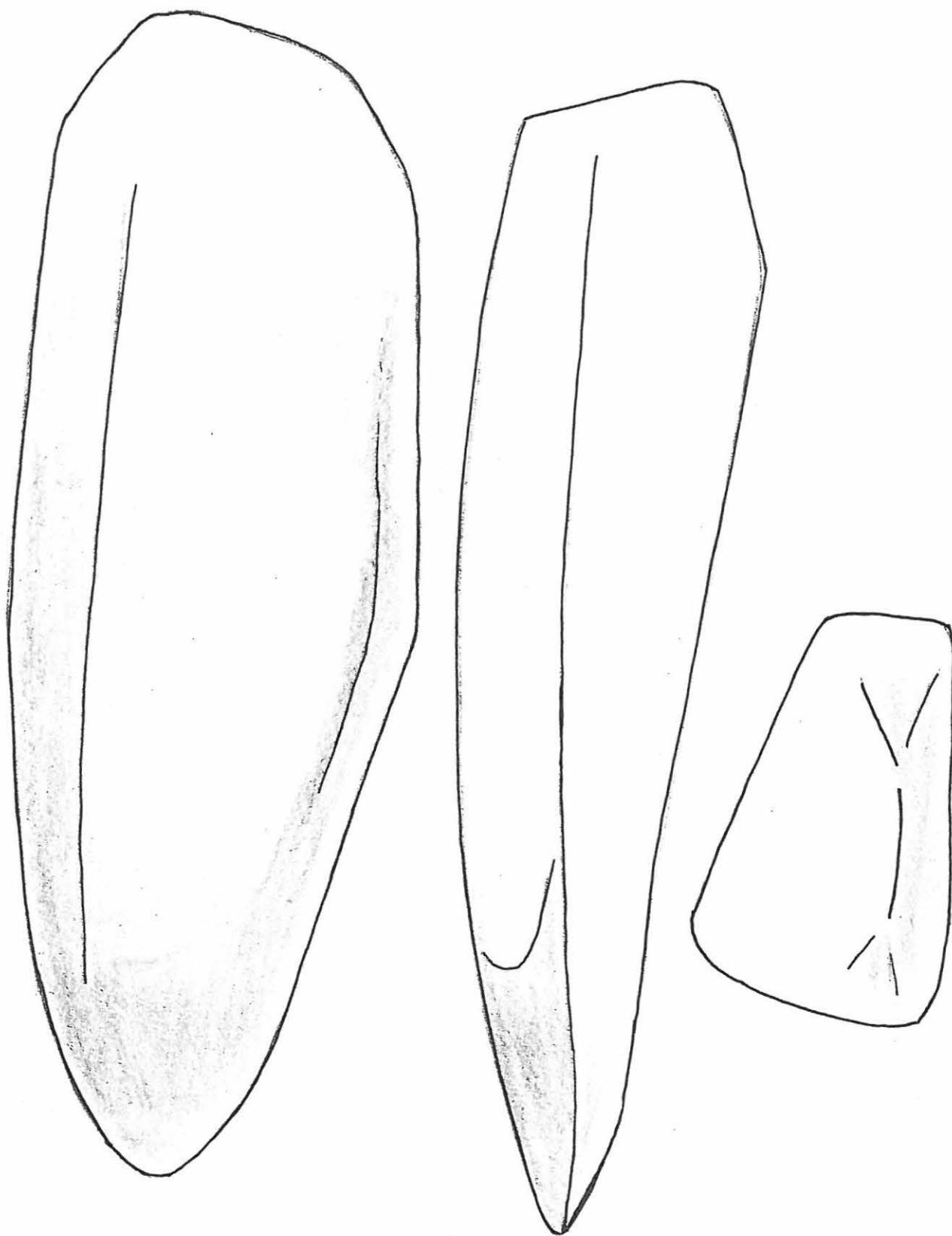
Turtolan museo 159; tuura 1:1

Turtolan museo 159; tuura 1:1

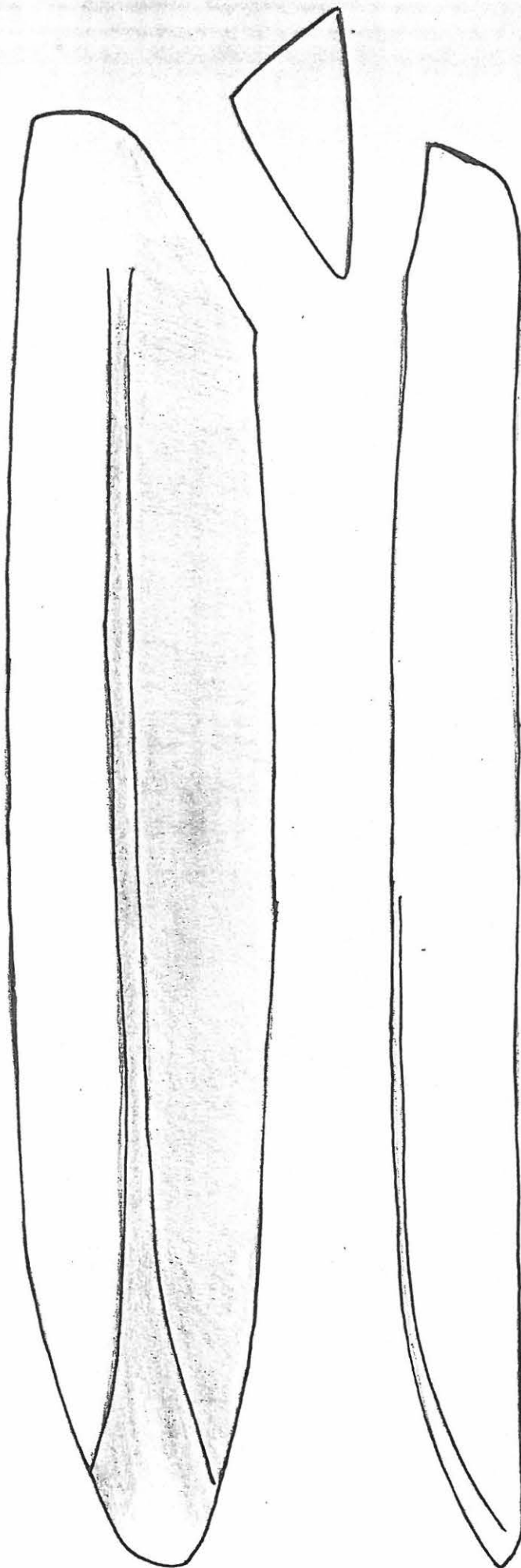

Turtolan museo 161; kirves 1:1

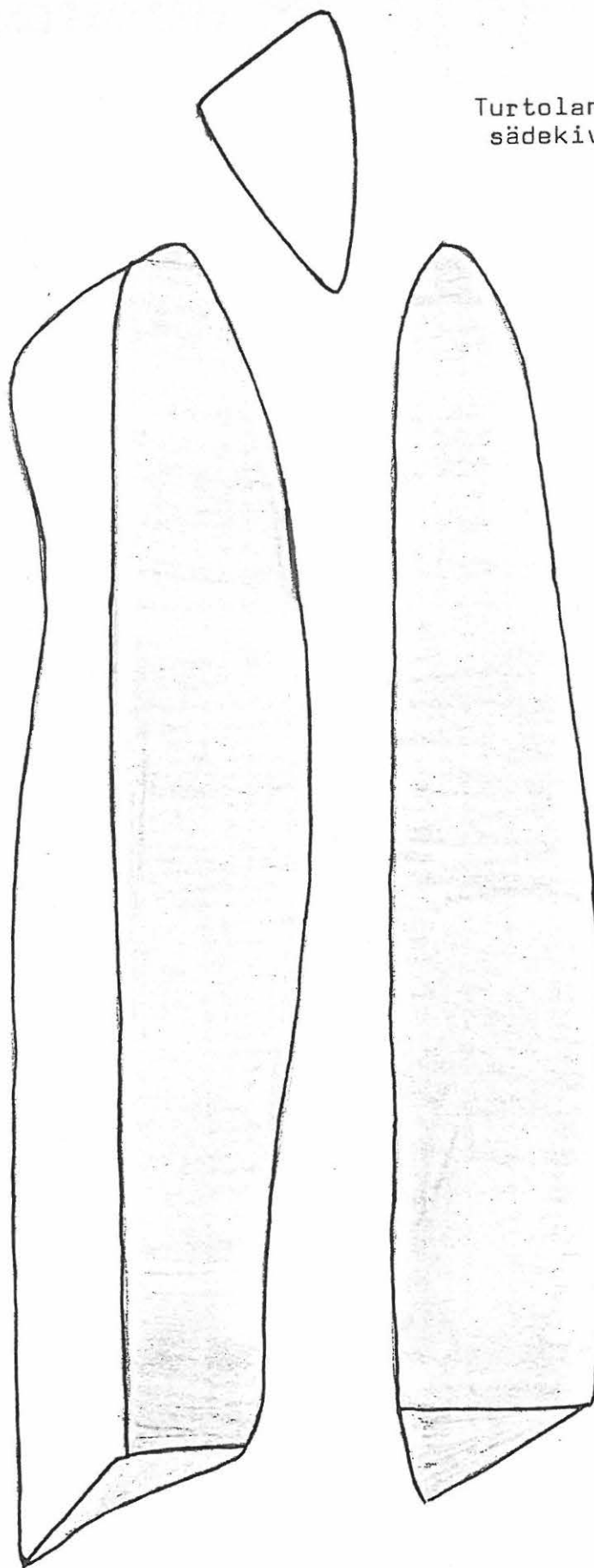

Piirros 20.

Turtolan museo 160; teräesine 1:1

Turtolan museo n:otta;
sädekiviliuskekatkelma 1:1

5. MELLANEN

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: - RN:o 18¹³

Omistaja: Erkki Huhanantti, Kihokkitie 6 D 022, 90160 Oulu 16

Mellanen, RN:o 16⁷

Tuomas Myllymäki, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7386 64

Y= 360 70

Z= 65-70 m

Esinelöydöt: kvartsi-iskoksia 3³ kpl (n:o 27) = KM 25676: 3
sädekivikiuskepalanen = KM 25676: 2
(KM 16410: 1-4 ?)

Kartta: 32

Karttaluonnos: 8

Kuvat: 107

(Kirj.: Huurre 1983, 123)

Mellasan löytöpaikka sijaitsee n. 30 km Pellon kirkosta etelälounaaseen. Paikka on Juoksengin kylässä Ratasjärven ja Ratasjoen polvekkeen muodostamassa niemekkeessä.

Juoksenkilaiset Tuomas Myllymäki ja Erkki Kohkola muistelivat autoiliija Karl Fagerholmin löytäneen Mellasesta hiekkaa ajaessaan kivikauden esineitä. Kyseessä olisi ilmeisestikin Aarni Erä-Eskon 1964 autoiliija Fagerholmilta tallentamat kiviesineet KM 16410:1-4 (1. kaksiter.kirves, 2. suippokant. alkeell. kirves, 3. pyöreäter. poikkikirves, 4. sileäpint. nelisiv. kappale), jotka on merkitty löytyneeksi eripuolilta Ratasjärveä hiekanoton yhteydessä. Ylitornion Kaulirannalla asuva Fagerholm väitti kuitenkin löytäneensä yhden em. esineistä Ratasjärven Hietaniemestä ja muut Ylitornion puolelta.

Tarkistaessani kuitenkin Mellasan hiekanottopaikkaa löysin kangasharjanteelta, hiekanottopaikan kaakkoiskulmalta, maan pinnalta

runsaasti kvartsi-iskoksia, myös pienen sädekiviliuskekappaleen. Montun profiilissa harjanteen reunassa oli iskosten ohella nokimaahäiriöitä. Kyseisen hiekan otolta säilyneen harjanteen päällä oli pyyntikuoppaa muistuttava soikea painuma kooltaan n. 2,5 m x 1,5 m x 0,5 m. Löytöalueen korkeus joen pinnasta on n. 10 m ja etäisyys joesta n. 100 m. Kaakkoispuolella rinne laskeutuu alavaksi suojänkäksi, joka lienee Ratasjärven entistä nyt jo maatunutta vesialuetta. Ilmeisestikin tämän muilta osin jo tuhoutuneen harjanteen kaakkoisosassa on ollut kivistä asuinpaikka. Ilmoitin paikan suojelun tarpeesta kunnan viranomaisille.

MELLANEN kivik. as. paikka

Juoksenki n:o

Mittakaava 1:1000

/// kiveä asuinpaikka
löytöksiä

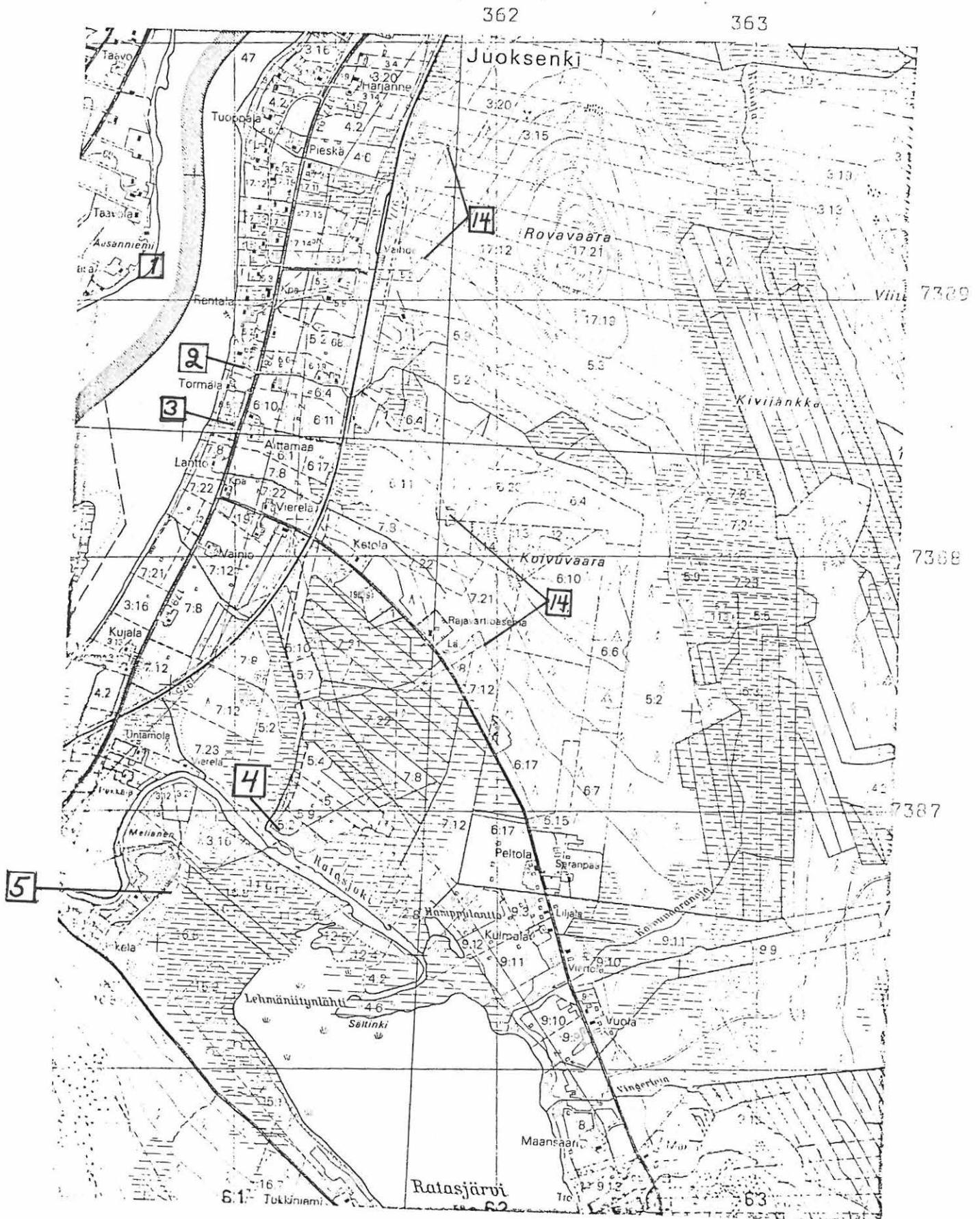
V kvartsi-iskoksia

Λ kivilaji-iskoksia

Mellasen
hiekkamonnttu

suota

Ratasjohti

6. KULLUVAARANSAARI 1 POHJUKKA Peruskartta 2614 11
JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Pohjukka, RN:o 193

Omistaja: Leo Linde, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 359 50

Y= 7386 86

Z= 60 m

Esinelöydöt: KM 16400: 1-2

1. jättiläiskok. tuura

2. pienikok. Rovaniemen tuura

Kartta: 33

Kuvat: 99-100

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Ks. karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

Pohjukan löytöpaikka sijaitsee n. 29 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Juoksengin Kulluvaaransaaren (Maansaaren) etelälaidalla Alaisen Ratasjoen rannalla.

Tuuran KM 16400:1-2 löysi mv. Väinö Linde 1937-38 Pohjukan tilaltaan Alaisen Ratasjoen rantatörmältä. Esineet löytyivät rantapensaikkaa raivattaessa vieritysten hiesumaasta lapionpiston syvyydestä, n. 5 m:n päässä törmän reunasta. Löytöpaikka on Linden rakennusten kohdalla rannassa; Ratasjoen yli johtavasta rautatiesillasta n. 200 m länteen. Paikka on n. 3 m joen pinnan tasosta rantatörmän n. 30 m leveällä tasanteella, josta maasto nousee n. 1,5 m korkeana terassina tasaiseksi peltoaukeaksi. Maaperä löytöalueella on n. 1,5 m hiesumaata, jonka alla seuraa savi ja moreeni.

(Mv. Leo Linde kertoi tilaa raivattaessa 1937-38 rantatörmän lietemaasta n. 1 m:n syvyydestä tulleen esiin mm. kuusenkäpyjä.)

p. 124

7. KULLUVAARANSAARI 2

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Kulluvaara, RN:o 19¹

Omistaja: Olavi Niska, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7387 16

Y= 358 85

Z= 60 m

Esinelöydöt: kiviesine, veitsimäinen (30:1) = KM 25678 : 1
 kiviesineen teelmä (30:2) = KM 25678 : 2

Kartta: 33

Kuvat: 100

Kulluvaaransaaren löytöpaikka 2 sijaitsee n. 28,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Juoksengin kylän Kulluvaarasaaren pohjoisrannalla.

Lahjoittamansa kiviesineen (30:1) Seppo Niska löysi saaren luoteispuolelta rantahietikolta lähes vesirajasta. Esine on vihreästä sädekiviliuskeesta, kooltaan n. 185 mm x 55 mm x 27 mm. Terä on hiottu veitsimäisesti esineen kärkeen ja toiselle syrjälle. Löytöpaikka on Niskan kesämökistä n. 220 m länsiluoteeseen. Esine lienee peräisin törmän reunan kapeasta ja n. 3-4 m korkeasta hiekkaharjanteesta, jossa on vanha hiekanottopaikka. Hiekkaa on kuljetettu joen länsirannalle, josta myöskin olisi Seppo Niskan (20) mukaan löydetty kiviesine. Hiekanottokaivannon profiilissa oli paikoitellen joitakin nokihäiriöitä ja rannasta löytyi muutamia luontaisia kvartseja. Kulluvaaransaaresta myöskin löytyneen karkeasti muotoillun sädekiviliuskeisen raaka-ainekappaleen (30:2) tarkkaa löytöpaikkaa Seppo Niska ei sensijaan tiennyt. Teelmä (kooltaan n. 260 mm x 55 mm x 57 mm) lienee kuitenkin Niskan maalta; pellolta tai hiekanottopaikan tienoilta.

8. KULLUVAARANSAARI 3

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Metallikautinen (?) löytöpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Kulluvaara, RN:o 19¹

Omistaja: Olavi Niska, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7387 16

Y= 358 85

Z= 60 m

Esinelöydöt: rautakuonaa kappale (30:3) = KM 25679
kovasin (n:o 29)

Maasto ja sijainti ks. Kulluvaaransaari 2.

Rantahietikolta kiviesineen 30:1 löytöpaikan vierestä löytyi kappale rautakuonaa. Rautakuonakappale (halk. n. 15 cm) voi olla peräisin törmän kaivetusta hiekkaharjanteesta. Mahdollisesti kuonakappale voisi liittyä myös Olavi Niskan (45) kertomaan saarella 1800-luvulla asuneen "Kulluvaaran äijän" aikaiseen asutukseen. Kyseisen asutuksen jäljet ovat selvästi näkyvissä metsikössä n. 30-50 m Niskan kesämökistä luoteeseen; rakennuksenpohja, röykkiöitä, kuoppa jne. Näistä edelleen n. 400 m itään; Pohjukan tilalle kääntyvän tieuran risteyksessä on hiekkakankaassa kolme säännöllisen pyöreätä kuoppaa, joiden tarkoitusta ei mv. Leo Lindekään (63) tiennyt. Kuoppien halkaisijat ovat 10 m, 10 m, 28 m ja syvyys 1-2 m. Kuopissa kasvavat männyt lienevät vajaan sadan vuoden ikäisiä. Tervahautoja ne eivät olleet. Kuopat ovat ehkä 1800-luvun asutukseen liittyviä maanottokaivantoja (tai vielä vanhempaan asutukseen liittyviä suuria pyyntihautoja). Lahjoittamansa mustasta liuskeesta muotoillun hioinkiven (n. 133 mm x 45 mm x 10 mm) tarkkaa löytöpaikkaa saarella Leo Linde ei tiennyt. Henrik Deutsch kertoo myllynkiviä ja kovasimia valmistetun mm. "Tornion Väylänvarrella Juoksengin kylässä Vuojonkosken alapuolella." (H.Deutsch, Oulun läänin pohjoisosien taloutta koskevia muistiinpanoja v. 1815, s. 16, Tornionjokilaakson vuosikirja 1971.)

9. KATTILAKOSKEN NISKA

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Varhaismetallikautinen (?) löytöpaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Niska, RN:o 20¹³

Omistaja: Nanni Puranen, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: Z= 60-65 m

Esinelöydöt: KM 2721; rombikirves

silmallinen rautakirves (tietymättömissä)

Kartta: 33

Kuvat: 62, 63

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964.

Kirjallisuus: Matti Huurre 1983, s. 280, 308.

Niskan löytöpaikka sijaitsee n. 31 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Juoksengin kylän eteläpuolella; Pellon ja Ylitornion kuntien rajalla, Torniojoen polvekkeen muodostamassa laajassa niemikkeessä Kattilakosken niskalla.

Varsireiällä varustetun vasarakirveen KM 2721 lahjoitti kansallismuseoon 1890 K.A. Lauri. Esine oli löydetty pellon ojasta Niskan tilalta. Niskan tila lienee Juoksengin vanhimpia. Tilan rakennukset sijaitsivat kangaskumpareella, jonka loivasti koilliseen viettävä rinne on raivattu peltoaukeaksi. Vanhoja asumisen jälkiä oli talon ympäristössä; haavikoita, kivistä ja kuoppia. Nykyisin tilalla asutaan vain kesäisin. Paikalla asunut Olavi Niska (45) ei muistanut kuulleensa em. löydöstä eikä muistakaan kiviesineistä. Sen sijaan kertoi hän tilalta löytyneestä epätavallisen pitkänomaisesta, silmallisesta rautakirveestä, joka nyt oli kuitenkin tietymättömissä. Rak.tarkastaja Ensio Linde (50) puolestaan kertoi Niskan tilan länsipuolella Antti Huhanantin maalla sijaitsavista kuopista, joista oli löytynyt ilmeisiä kuonakokkareita. Ensio Linde piti kyseisiä kuoppia tiilenpolttopaikkoina. Huukinvuomalla en ehtinyt enää käymään. Matti Huurre pitää Niskan rombikirvettä varhaismetallikautisena (Huurre 1983, s. 280.) Kulluvaaransaaren rautakuonakappaleen löytöpaikka sijaitsee Niskasta n. 1,5 km koilliseen.

10. RATASVAARA

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Lapinmuistoja ? II

Kylä: Juoksenki

Tila: -

Koordinaatit: -

Kirj.lähde: Väinö Ruutikaisen tiedonanto T.I. Itkoselle 11. 1935.
(Liite 7)

Kartta: 33

Ratasvaara sijaitsee Juoksengin kylän eteläpuolella Torniojoen ja Ratasjoen välissä.

Väinö Ruutikainen kirjoittaa 1935: "Turtolan Rotosvaarasta on löydetty, kivi-keihäänkärki ja myös maata käännettäessä nuotion jälkiä ja messinkikoristeita, mitkä ikävä kyllä ovat hukkaan joutuneet,..." Kyseessä on nykyisen Pellon pitäjän Ratasvaara Juoksengissa. Maata käännettäessä löytynyt kivinen keihäänkärki, nuotion jäljet (hukkaan joutuneiden messinkikoristeiden kera?) viittanee Törmän löytöpaikkaan Ratasvaaran kaakkoisrinteessä, Ratasjärven rannalla. (Ks. Törmä)

Ruutikainen jatkaa edelleen: "... ja kerrotaan myös vaaralla olevien kumpujen olevan lappalaisten hautoja. Nämä ovat Kustaa Huhanantin talon lähellä." Paikkakuntalaisten (mm. Liisa Huhanantti 60, Leo Linde 63, Olavi Niska 45) mukaan tieto viittanee Haapaperin jäännöksiin Ratasvaaran lounaisrinteessä. (Ks. Haapaperi 1,2.) Paikalle on matkaa Huhanantista kyllä n. 2 km.

Mikäli tiedonanto viittaa yhteen ja samaan Huhanantin taloa lähellä olevaan löytöpaikkaan kysymykseen saattaisi tulla Nallin vaaratarha Ratasvaaran pohjoispäässä, johon ei kyllä mitään löytöjä paikkakunnalla liitetty.

saap. /21 1935.

K. Herra Fil. tohtori T. Itkonen

Helsinki.

Voisin vielä ohimennen mainita, että Turtolan Rotos-
vaarasta on löydetty, kivi-keihäänkärki ja myös maata
käännettäessä nuotion jalkia ja messinki koristeita, mitkä
ikävä kyllä ovat hukkaan joutuneet, ja kerrotaan myös
vaaralla olevien kumpujen olevan lappalaisten hautoja.
Namat ovat Kustaa Huhnantin talon lähellä.

Kunnioittaen

Vainö Ruutikainen,

Talvi os. Karsamäki O.L.

11. HAAPAPERI 1 /000011800

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Silmäkivihauta ? II

Kylä: Juoksenki

Tila: Filpus, RN:o 16⁹

Omistaja: Erkki Kauvosaari, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= n. 7384 84

Y= n. 359 46

Z= 145 m

Kartta: 33

Piirros: 4A

Kuvat: 187

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (karttaluonnos top.arkistossa)

Kirj.lähde: Väinö Ruutikaisen tiedonanto T.I. Itkoselle 11. 1935.

(Liite 7)

Haapaperin löytöpaikka sijaitsee n. 32 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Juoksengin kylän eteläpuolella Ratasvaaran lounaisrinteessä. Alaisen Ratasjoen sillalta n. 1,5 km valtatieä etelään kääntyy kaakkoon metsätie, joka sivuaa löytöpaikkaa n. 1 km:n päässä valtatiestä.

Haapaperinä paikallisten asukkaiden tuntema alue on vaaran suhteellisen loivasti lounaaseen viettävässä alarinteessä. Alue on mäntykangasta ja sekametsää, jossa nimensä mukaan kasvaa edelleen joitakin haapojakin. Epämääräinen, pienen silmäkivihaudan mieleen tuova jäännös on metsätien alapuolella, n. 10 m:n päässä tiestä. Se on kiven- ja maansekainen sammalen peittämä pieni kumpu, jonka pituus on n. 2,5 m, leveys n. 1 m ja korkeus n. 0,5 m. Kummun päällä on puolittain upotettu silmäkivi halkaisijaltaan n. 40 cm.

Kyseisen muodostelman alapuolella rinteessä (n. 30 m länsilounaaseen) on miiluhaudan kuoppia ja potaskankeittokiveys. (Ks. Haapaperi 2.) Toivo Ruutikaisen tiedonanto "... ja kerrotaan myös vaaralla olevien kumpujen olevan lappalaisten hautoja. Nämät

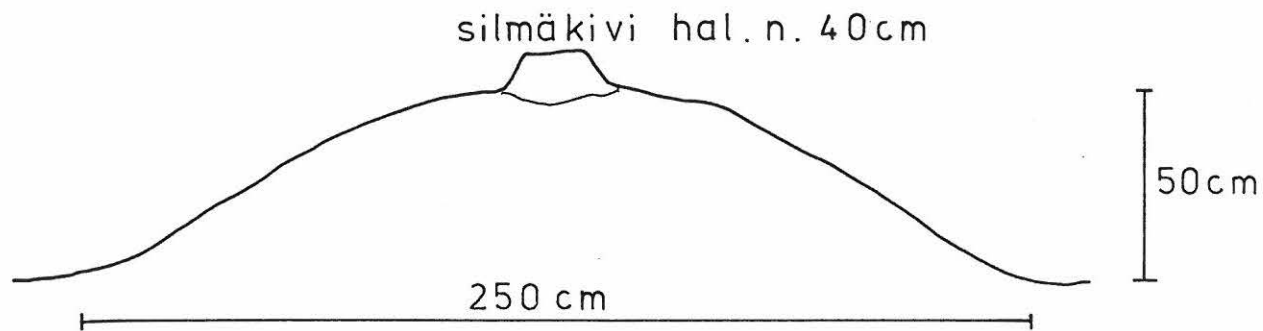
ovat Kustaa Huhanantin talon lähellä." viittaa paikallisten asukkaiden mielestä ilmeisesti Haapaperin (ennenkaikkea kai potaskankeitto-kumpareeseen!) Silmäkivellä varustettu "lapinhauta" on myös Miekojärven Tievassa ja lisäksi Hannes Mäkiöyrön mukaan Ylitornion Kaulirannalla, Ratasvaarasta n. 10 km lounaaseen. (Ks. Rova, Ylitornio)

HAAPAPERI

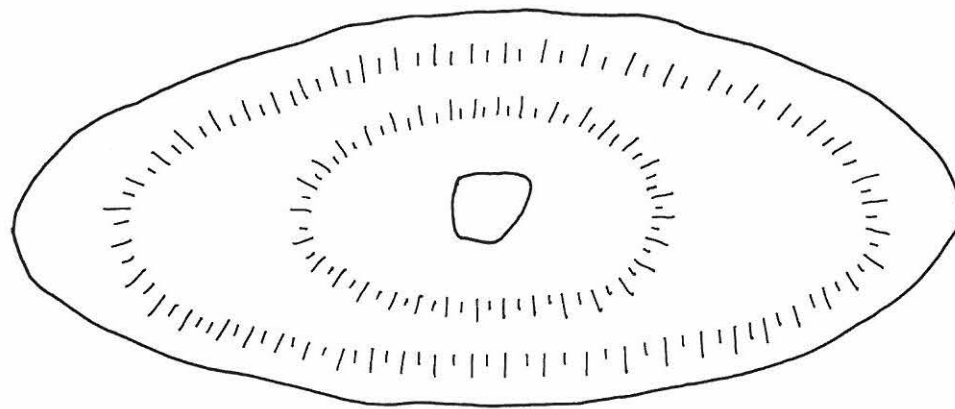
Juoksenki

Silmäkivikumpu

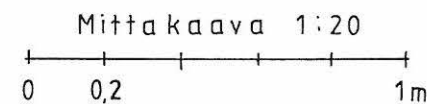
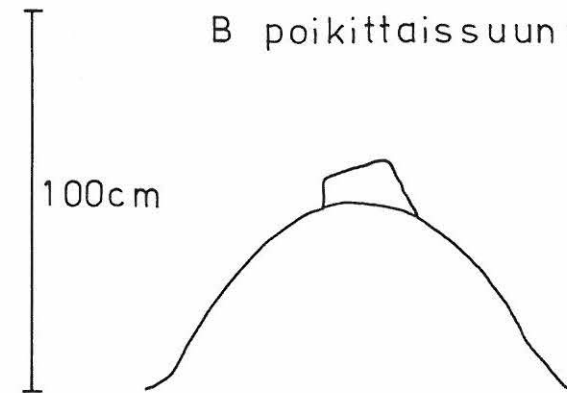
A Profiili pituussuuntaan

C päältä

B poikittaissuuntaan

(12.) HAAPAPERI 2 /000011800 Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Potaskankeittopaikka, (miiluhauta) II

Kylä: Juoksenki

Tila: Filpus, RN:o 16⁹

Omistaja: Erkki Kauvosaari, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= n. 7384 84

Y= n. 359 46

Z= 145 m

Kartta: 33

Piirros: 4B

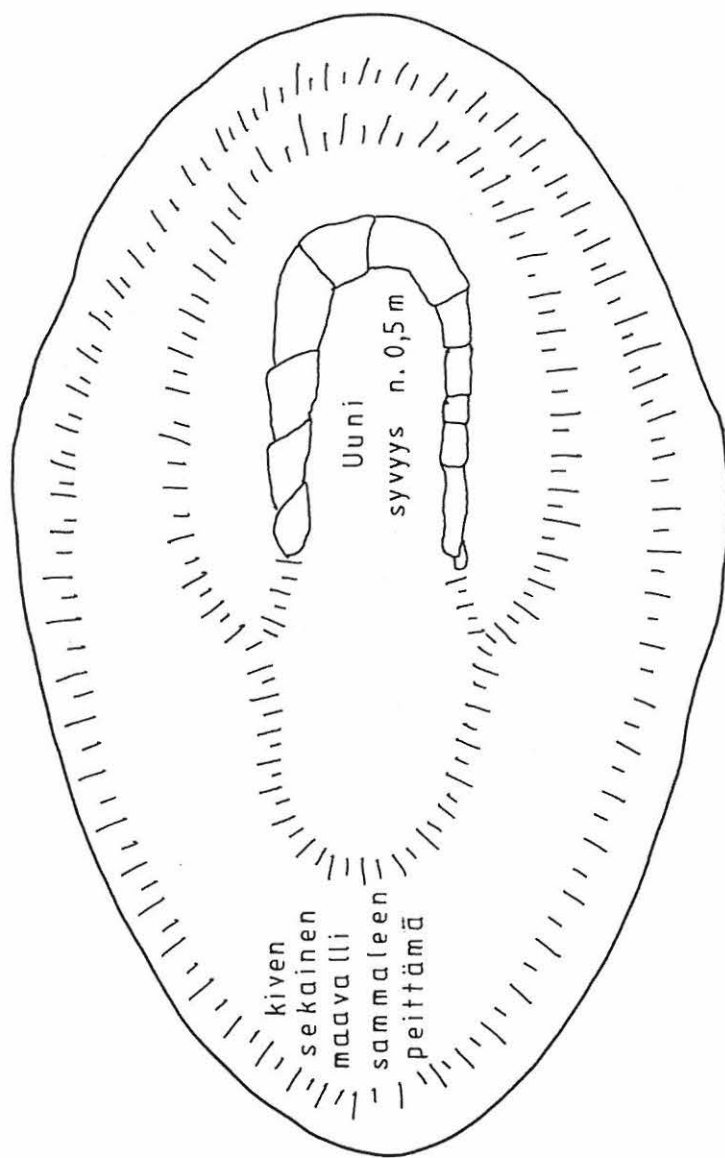
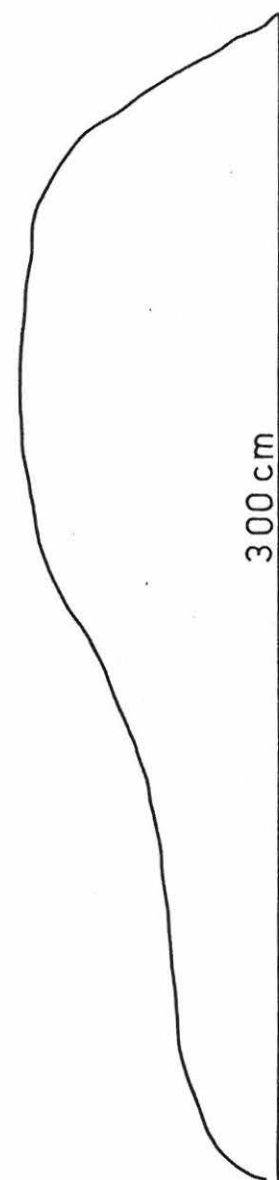
Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (ks. karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

Maasto ja sijainti ks. Haapaperi 1. Paikka on metsätien alapuolella; n. 40 m:n päässä tiestä. Mv. Leo Linde (63) kertoi kuulleensa Haapaperissä sijainneen potaskankeittopaikan, joksi sitä arvelee myös alueen aikaisemmin tarkistanut Aarni Erä-Esko. Paikan jäännöksiin liittyyseudulla myös "lapinhautoja"-käsitys.

Ilmeinen uunirakennelma on soikealla, kiven- ja maansekaisella, sammalen peittämällä matalalla kumpareella (ks. piirros 4B), jota reunustaa neljä soikeahkoa maatunutta kuoppaa. Kuopat ovat kooltaan n. 3 m x 1-2 m x 0.5 m. Uunimainen isoista laakakivistä ladottu syvennys on kooltaan n. 0.8 m x 0.5 m x 0.5 m ja sen pohjalla on nokista soraa. Lisäksi hautamaisia kuoppia (5-6 kpl) on epämääräisessä kehässä (halk. n. 10 m) heti uunirakennelman koillispuolella. Kuoppien koko, muoto (ja maatuneisuus?) hiukan vaihtelee; n. 1-4 m x 1-1.5 m x 0.4-0.7 m. Pohjan paksun sammalkerroksen alla ei ole vastaavaa hiilikerrosta kuten aikaisemmin tavatuissa miiluhautoissa; ainoastaan nokista hiekkaa. Paikasta n. 50 m luoteeseen pitäisi suon reunassa sijaita lähde.

Piirros 4B

HAAPAPERI Juoksenki
Pöytäkauuni

Mittakaava 1:20

256

13. VUOJONKOSKI

Peruskartta 2614 11

JUOKSENKI

Liuskelouhos ? II

Kylä: Juoksenki

Tila: -

Koordinaatit: -

Kirj.lähde: H.Deutsch, Oulun läänin pohjoisosien taloutta koskevia
muistiinpanoja v. 1815, s. 67, (suom. Tuomo Itkonen)
Tornionjokilaakson vuosikirja 1971.

Henrik Deutsch kertoo katsauksessaan myllynkiviä ja kovasimia
valmistettavan mm. Tornion Väylänvarrella Juoksengin kylässä
Vuojonkosken alapuolella, samoin Tengeliössä. (Lieneekö kyseessä
kuitenkin Kainuunkylän Vuennonkoski?)

(14.) JUOKSENKI

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Vaaratarhoja II

Kartta: 33

Kuvat: 116

Juoksengin kylän itä- ja eteläpuolella on vaaran rinteisiin korkealle raivattuja vanhoja siemenviljapeltoja. Useita niistä on viljelty vielä muutamia vuosikymmeniä sitten. Omistajien arvelut vaaratarhojensa raivausajankohdasta liikkuvat 1800-luvulta 1700-luvulle.

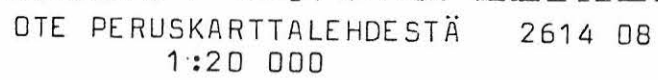
Ratasvaaran pohjoisrinteessä on Nallin vaaratarha (Z= 90-100 m), kooltaan n. 100 m x 50 m. Tarhassa kasvoi jo kuusia. Kivet on kasattu pellon alapuolelle röykkiöihin.

Koivuvaaran etelärinteessä on Lanton vaaratarha (Z= 95-110 m), kooltaan n. 40 m x 100 m. Kiviröykkiöt on kasattu sarkojen väliin ja pellon reunoille. Alueella kasvoi haavikko. Mv. Pekka Lantto (80) arveli vaaratarhan raivanneen hänen äidinisänsä n. 130 v sitten.

Koivuvaaran länsirinteessä (Z= 105-115 m) on Alaojan ja Uudentalon vaaratarha, joka lieenee vieläkin käytössä. Leevi Alaoja ja Kalle Uusitalo (n. 60) tiesivät vaaratarhan olleen käytössä jo ainakin isänisänsä aikaan eli viimeistään 1800-luvulla.

Rovavaaran varsin jyrkässä länsirinteessä on Maansaaren vaaratarha (Z= 85-90 m), kooltaan n. 15 m x 80 m. Kivet on ladottu pitkäksi valliksi nyt jo vaaraimien valtaaman saran alapuolelle. Peltomaata on vähintään 20-30 cm. Olavi Maansaaren mukaan tarha olisi raivattu 1800-luvun alussa.

Rovavaaran luoteisrinteessä on Tuoppalan vaaratarha (Z= n. 80 m), joka omistajansa Olavi Purasen mukaan olisi raivattu 1700-luvulla. Peltomaata on n. 30 cm:n vahvuudelta ja kivet on ladottu peltosarkojen väliin ja alareunalle.

15. HIETANIEMI

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II-III

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Hietaniemi, RN:o 15²

Omistaja: Katri Sundell

Johannes Mäkikyrö

Nivanpääntie 34, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7385 28

Y= 361 60

Z= 70 m

Esinelöydöt: pohjalainen oikokirves (PM 54)

(KM 16410:1-4 ?)

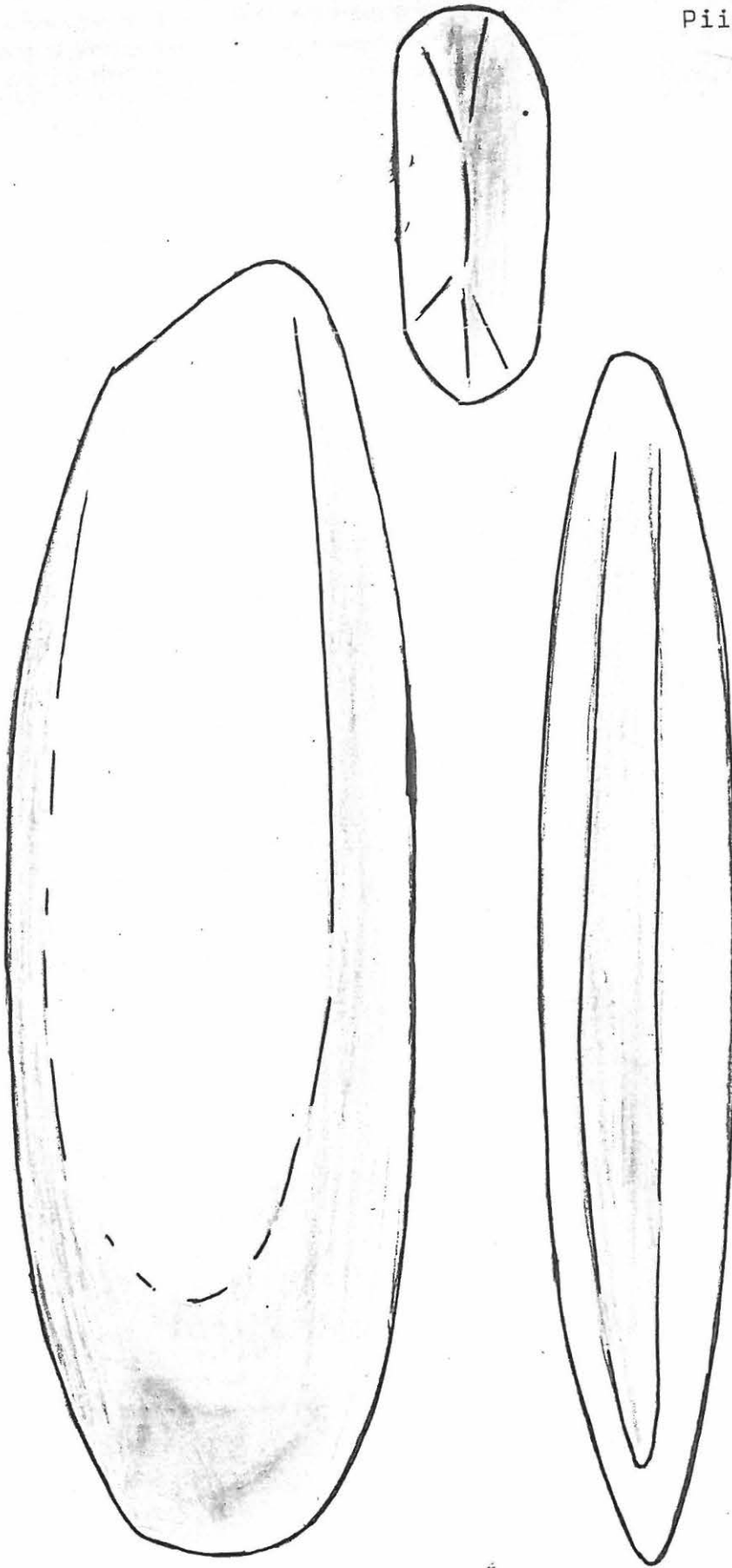
Kartta: 34

Hietaniemen löytöpaikka sijaitsee n. 30,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärveen suhteellisen jyrkästi (mutta terassimaisesti polveillen) viettävässä Ratasvaaran itärinteessä järveen pistävän matalan niemekkeen kohdalla. Alueella sijaitsevat rakennukset ovat autiona.

Autoilija Karl Fagerholm kertoi löytäneensä esineistä KM 16410:1-4 (kaksinter. kirves, alkeel.kirves, pyöreäter.poikkikirves, nelisiv. kappale) yhden kirveen hiekan oton yhteydessä Hietaniemestä, läheltä Huhanantin kesämökkiä. Laaja hiekanottopaikka on juuri tien länsilaidassa niemekkeen kohdalla. Pekka Myllymäen Pellon Kotiseutumuseoon 1966 lahjoittaman pohjalaisen oikokirveen (PM 54) löysi autoilija Veikko Lantto, 1948. Lähes kauttaaltaan hiottu esine on lattean soikea, vihreästä sädekiviliuskeesta ja kooltaan n. 190 mm x 60 mm x 25 mm. Se löytyi Ratasjärven lännenpuoleista tietä tehtäessä ojakaivannosta, n. 20-30 cm:n syvyydestä, Hietaniemen mutkan kohdalta. Löytöpaikan etäisyys järveen on n. 100 m ja korkeus järven tasosta n. 8 m. Maaperä kangasmaastossa on hiekka. Ojaprofiilissa näkyi karikekerroksen alla paikoin n. 10 cm:n

syvyyteen ulottuvia nokihäiriöitä. Iskoslöydöksiä en havainnut hiekanottopaikan alueelta, kuten en myöskään alhaalta niemekkeestäkään. Mikäli löytöalueen kapealla "terassilla" on sijainnut asuinpaikka, on se tuhoutunut tien ja hiekanoton vuoksi.

Pellon museo n:o 54; pohjalainen oikokirves 1:1

16. TÖRMÄ 1

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Törmä, RN:o 147

Omistaja: Tapio Myllymäki, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7384 68

Y= 361 96

Z= 70 m

Esinelöydöt: KM 21696; keihäänkärki

oikokirves (35:1) = KM 25683

kvartsi-iskos = KM 25684:1

palanutta luuta = KM 25684:2

(KM 2270: 18, 19, 20 ?)

Kartta: 34

Karttaluonnos: 9

Kuvat: 103-105

Kirj.: Juhani Kostet, Piirteitä Länsipohjan Esihistoriasta, 1982,
s. 12.

Liite: 7, Väinö Ruutikaisen tiedonanto T.I. Itkoselle 11. 1935.

Törmän löytöpaikka sijaitsee n. 31 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärven länsirannalla. Alue on loivasti kumpuilevaa itäluoteeseen laskevaa Ratasvaaran alarinnettä, jossa Törmän tilan kohdalla on harjanne. Alue on peltoaukeata, maaperä peltokerroksen alla hiekka.

Pajunlehdenmuotoisen punaliuskeesta valmistetun keihäänkärjen KM 21696 lahjoitti Tornion Museo- ja Kotiseutuyhdistykselle mv. Heikki Myllymäki. Löytötietojensa mukaan esine oli löytynyt ns. Essan pirtin raunioiden paikalta. Mv. Eero Myllymäki osoitti löytöpaikan rinteestä. Löytöpaikka on vajaat 100 m itäkoilliseen tilan päärakennuksesta ja n. 7 m järven pinnan tasosta. Mv. Myllymäki kertoi rinteestä löytöpaikan yläpuolelta, n. 20 m:n päästä, paljastuneen

aurattaessa n. 25 cm:n syvyydestä arinamainen pyöreä kiviladelma halkaisijaltaan n. 1,5 m. Ilmeinen liesikiveys oli ollut vähintään päänkokoisista kivistä ladottu. Kivet olivat olleet palaneita, myös hiiliä oli paikalla ollut. Kiveys oli kuitenkin myöhemmin hajoitettu. Paikka on n. 34 m itäkoilliseen aitasta. Keihäänkärjen löytöpaikan ja lieden välissä on rinteessä mv. Myllymäen kertoman mukaan sijainnut lähde.

Lahjoittamansa oikokirveen (35:1) emäntä Kreeta Mäkikyrö löysi em. paikkojen eteläpuolella sijaitsevasta perunapellosta. Varsin kapea, soikeateräien oikokirves on sädekiviliuskeesta ja kooltaan n. 195 mm x 40 mm x 23 mm. Samasta perunapellosta löysin nyt myös kvartsi-iskoksen, palanutta luuta, savitiivistettä, vanhaa tiiltä, kappaleen liitupiipun kopasta ja hiiltä. Ks. Törmä 2.

(17.) TÖRMÄ 2

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

"Essan pirtin paikka" II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Törmä, RN:o 147

Omistaja: Tapio Myllymäki, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7384 68

Y= 361 96

Z= 70 m

Esinelöydöt: pala liitupiipun kopasta (35:4)

savitiivistettä 10 kpl (35:5)

vanhaa tiiltä (35:6)

(messinkikoristeita ?)

Kartta: 34

Kuvat: 103-105

Liite: 7, Väinö Ruutikaisen tiedonanto T.I. Itkoselle 11. 1935.

Maasto ja sijainti ks. Törmä 1.

KM 21696 oli löytötietojensa mukaan löytynyt ns. Essan pirtin raunioiden paikalta. Edelleen kerrotaan, että "Essa" olisi perinteen mukaan ensimmäisenä asukkaana muuttanut Ajankijärvelle. Essan pirtin paikan eteläpuolelta perunamaasta löysinkin ilmeisestikin vanhaan historialliseen asutukseen liittyviä löyd^öksiä: palan liitupiipun kopasta, vanhaa tiiltä, savitiivistettä ja hiiltä. Väinö Ruutikaisen tiedonanto Ratasvaarasta löydetyistä kivisistä keihäänkärjestä, maata käännettäessä löytyneistä nuotion jäljistä ja hukkaan joutuneista messinkikoristeista (?) viitanee juuri tähän löytöpaikkaan. Ratasjärven kaakkoispään luonnonniityt lienevät houkutelleet jo varhain paikalle myös karjanhoitoa harjoittavaa väestöä.

Karttaluonnos 9

TÖRMÄ

Juoksenki n:o

Mittakaava 1:1000

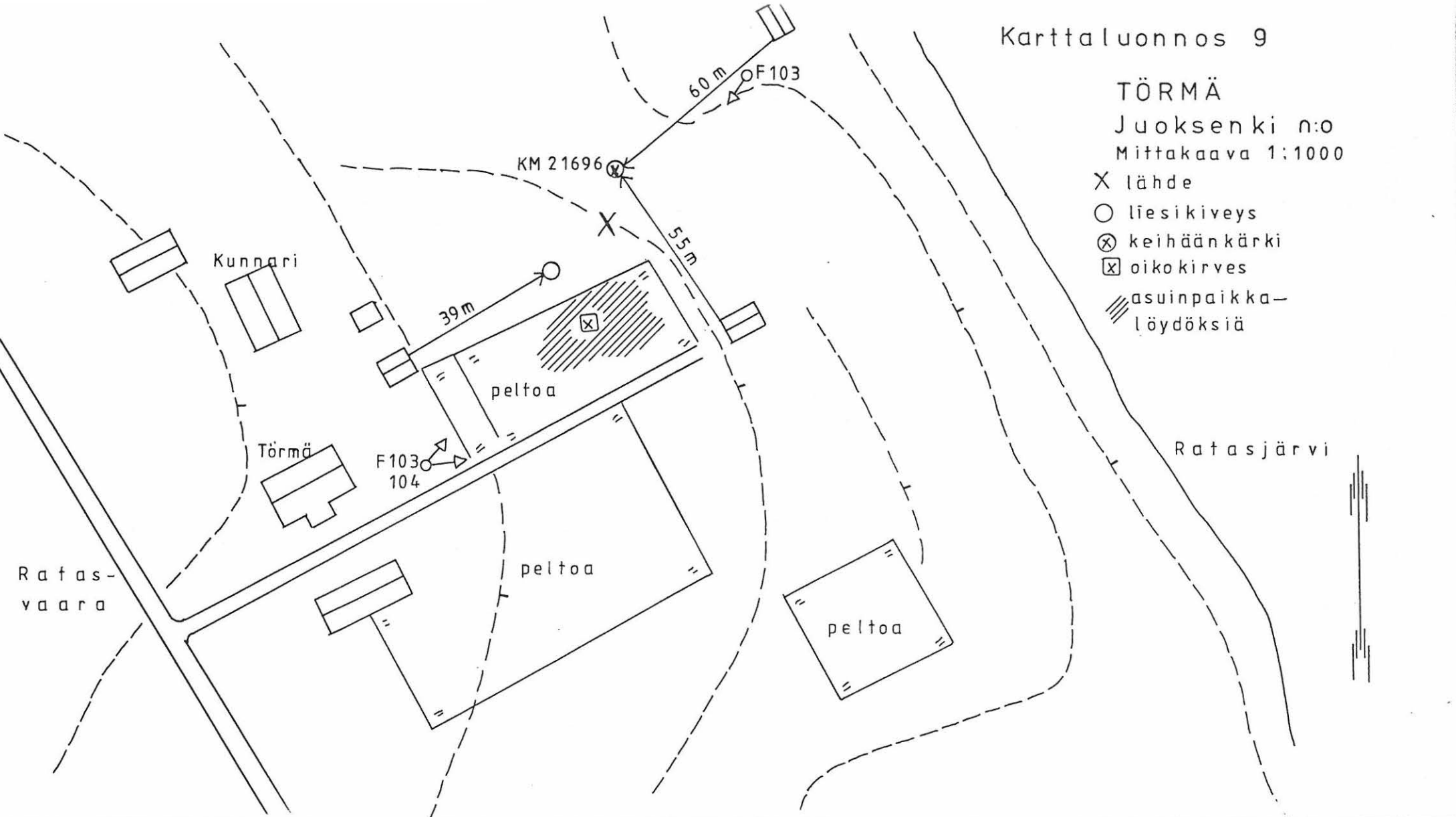
X lähde

○ liesikiveys

⊗ keihäänkärki

⊠ oikokirves

/// asuinpaikka-
löydöksiä

maantie

85 m

25 m

58 m

Pitkittäisprofiili

lounas-koillinen

lähde

KM 21696

Ratasjärvi

200 m

18. HAKALA

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen asuinpaikka ? II-III

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Hakala, RN:o 12⁵

Omistaja: Paavo Keisu, 95640 Juoksenki

Eila Keisu, Pitkäkatu 10-12 B 18 95400 Tornio

Koordinaatit: X= 7384 70

Y= 363 04

Z= 85-95 m

Esinelöydöt: kvartsi-iskoksia (n:o 34) = KM 25682

(KM 16410: 1-4?)

Kartta: 34

Kuvat: 119, 120

Hakalan löytöpaikka sijaitsee n. 31 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Ison Huuhkajavaaran kaakkoisrinteessä Ratasjärven itäpuolella.

Kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä löytyi Huuhkajavaaran jyrkästi laskevaan rinteeseen kaivetusta hiekanottopaikasta; Hakalan tilan päärakennuksesta n. 200 m länteen? Rikottua kvartsia, kvartsi-iskoksia, nokisia kiviä ja hiiltä esiintyi montun pohjoisosan itäseinämässä. E? Nokimaahäiriöitä oli kyllä myös alempana aivan pohjoispäässä. Esineiden KM 16410:1-4 löytötietojen mukaan ("eripuolilta Ratasjärveä hiekanottojen yhteydessä") joku esineistä on voinut löytyä myös täältä (alkeel.kirves?). Jyrkkään rinteeseen on vaikea kuvitella asuinpaikkaa, ehkä sellainen olisi voinut sijata montun yläreunan tasolla, kapealla tasanteella (Z= 90-95 m). Mahdollinen asuinpaikka lienee hiekanotolla tuhottu.

19. KORPI

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Korpi, RN:o 12⁸

Omistaja: Viljo Lohinivan perikunta

Kerttu Lohiniva, Kivirannantie 20 C 15

95410 Kiviranta

Koordinaatit: Z= 60-70 m

Esinelöydöt: TMM 633; reikäkirveen teelmä ?

Kartta: 34

Korven löytöpaikka sijaitsee n. 30,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärven itärannalla. Tilalle on matkaa Juoksengista n. 3,8 km Ratasvuomalle johtavaa tietä.

Tornionjokilaakson maakuntamuseoon tallennetun kiviesineen TMM 633 löysi Korven talonsa pellosta Vilho Lohiniva 1933. Esine on kooltaan n. 13 cm x 3 cm x 2,4 cm. Se on "ilmeisesti ns. terävasärmäisen reikäkirveen teelmä, josta vielä puuttuu reikä. Kivilaji on hyvin hauras. Esine saattaa olla myös hioin." Tilan maasto on loivasti lounaaseen laskevaa pelloksi raivattua rantatörmää. Tarkkaa löytöpaikkaa ei tiennyt Torniossa asuva Kerttu Lohinivakaan. Pitkään vain kesäasuntona olleen tilan peltoja viljelee ratasjärveläinen Kalle Vuollo. Paikallisesta materiaalista valmistetuilla vaikuttavia kiviesineitä on myös n. 800 m pohjoisempaa Maansaaren tilalta. Mahdollisia raaka-ainelouhoksia olisivat Vuojonkoski ja Myllynkivikaula.

(20.) VANHAPIHA

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Vaaratarha II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Koskenniemi, RN:o 11⁵

Omistaja: Paavo Vanhapiha, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7385 30

Y= 362 72

Z= 80-85 m

Kartta: 34

Kuvat: 117, 118

Vanhanpihan vaaratarha sijaitsee Ratasjärven itärannalla Pienen Huuhkajavaaran rinteessä. Paikka on maantien itäpuolella Vanhanpihan puutarhasta n. 100 m etelään.

Kyseinen siemenviljaraivio oli edelleenkin kylvetty ohralle. Omistajansa Paavo Vanhapihan mukaan pelto olisi raivattu 1700-luvulla. Noin 40 m x 20 m kokoisen pellon etelä- ja länsilaidoille on koottu järeät kivivallit, joiden pituus on n. 20-30 m, leveys 1-1,5 m ja korkeus 0,6-0,9 m. Peltomaata alueella on n. 10-20 cm.

21. ROVA 10000/11799

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Historiallisia asutusjäänteitä ?

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Rova, RN:o 93

Omistaja: Aarne Ajanki, Ratasjärvi, Juoksenki

Koordinaatit: X= 7385 26

Y= 362 64

Z= 70-75 m

Esinelöydöt: liuskeveitsen katkelma (33:2) = KM 25681 : 1

hioinkivi (33:1)

keramiikkaa, myöh. (33:4)

tuluspiitä (33:5) = KM 25681 : 4

kvartsia = KM 25681 : 2

pal.luuta = KM 25681 : 3

käsikivi?

Kartta: 34

Rovan löytöpaikka sijaitsee n. 30,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärven itärannalla, n. 3,5 km Juoksengista Ratasvuomalle johtavaa tietä.

Rovan tilan rakennukset sijaitsevat pitkän loivasti Ratasjärveen (lounaaseen) laskevan pelloksi raivatus rantatörmän päällä. Lahjoittamansa tilalta löydetyn hiekkakivikovasimen (n. 165 mm x 27 mm x 25 mm) tarkkaa löytöpaikkaa ei tilan nykyinen omistaja mv. Aarne Ajanki tiennyt. Alueelta oli löydetty hänen mukaansa myöskin pyöreäselkäinen hiomakivi (käsikivi?), joka ei kuitenkaan ollut enää tallessa. Pihan länsilaidalta oli mv. Ajangin mukaan purettu jokin aika sitten 1700-luvulta peräisin ollut rakennus. Tämän tienoilta rinteeseen raivatus peltosaran yläosasta (n. 30 m asuinrakennuksesta lounaaseen) löysin ilmesestikin eri-ikäisiä asuinpaikkälöydöksiä; ohuen liuske-esineen katkelman (n. 50 mm x

41 mm x 7 mm), kvartsi-iskoksen, palanutta luuta, tuluspiin kappaleen ja punaruskeaa lasitettua keramiikkaa 2 kpl (n. 42 mm x 30 mm x 10 mm, 30 mm x 20 mm x 5 mm). Liuskekatkelma on tummaa ja ilmeisen haurasta materiaalia. Löytöpaikan korkeus järven nykyisestä tasosta on n. 15 m.

22. MAANSAARI

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Maansaari, RN:o 8⁵

Omistaja: Erkki Kohkolan perikunta, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7385 70

Y= 362 34

Z= 60-70 m

Esinelöydöt: PM 331; pohjal. oikokirves

kirves ? 32:1 (kuvat 223-224; piirros)

reikäkivi 32:2 (kuvat 221, 222, 225; piirros)

rautakuonaa ?

Kartta: 34

Kuvat: 102, 108

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (ks. karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

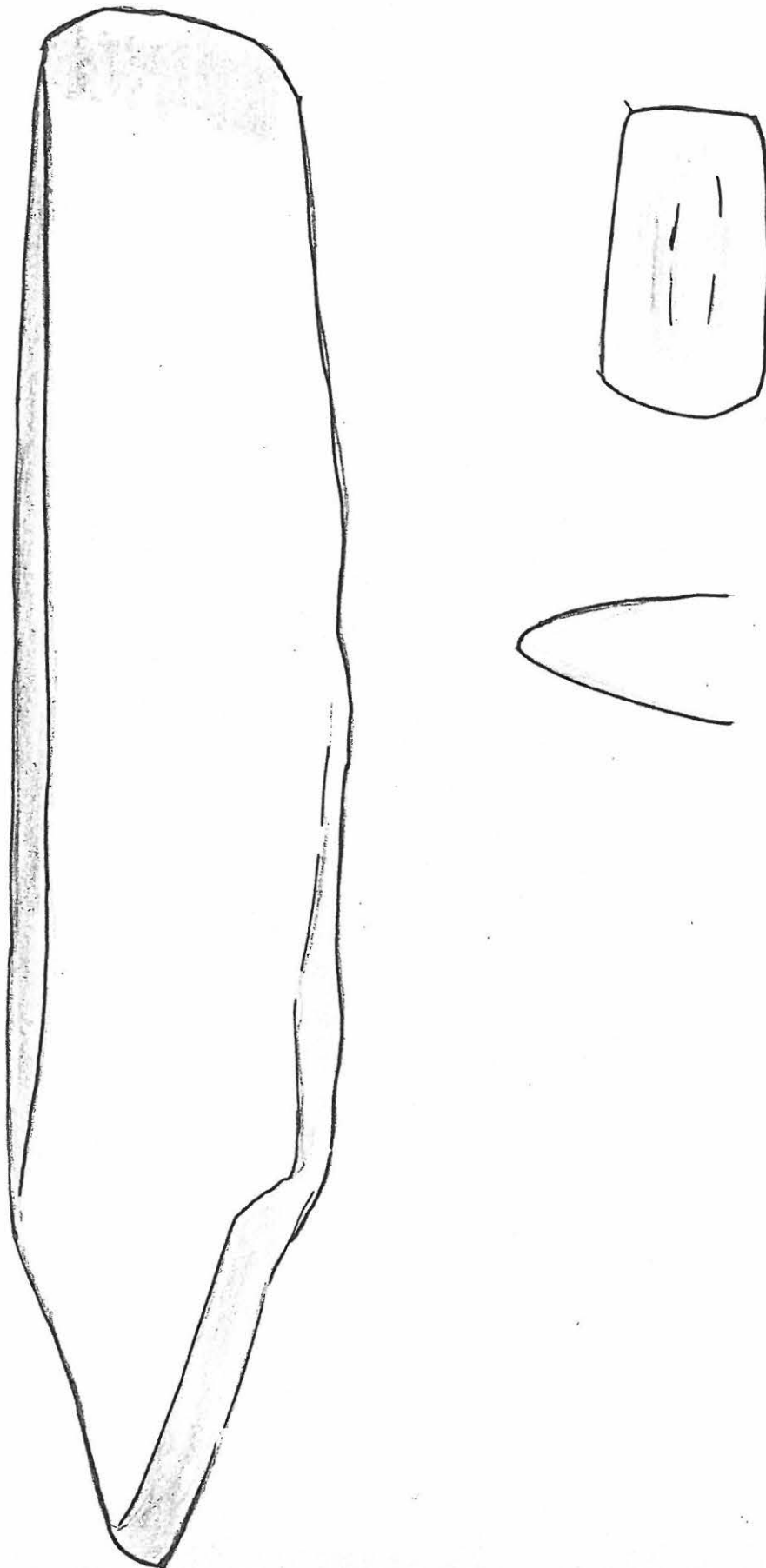
Maansaaren tilan löytöpaikka sijaitsee n. 30,5 km etelälounaaseen Pellonkirkosta. Paikka sijaitsee Ratasjärven itärannalla; Vingeriojan ja Väliojan välisen n. 400 m pitkän "harjanteen" pohjoisosassa. Pelloksi raivattu rinne laskeutuu törmän päältä n. 15 km loivasti länsilounaaseen Ratasjärveen.

Erkki Kohkolan Pellon kotiseutumuseolle 1958 lahjoittaman kirveen PM 331 on löytänyt Lempi Kohkola. Teräänsä kapeneva esine on tummasta sädekiviliuskeesta, kooltaan n. 200 mm x 60 mm x 25 mm. Esine on hiottu kauttaaltaan poikkileikkaukseltaan 6-kulmaiseksi soikioksi. Löytöpaikka on törmän alla rantaliuskassa; n. 150 m asuinrakennuksesta länsiluoteeseen. Paikka (Z= n. 59,5 m) on n. 1,5 m järven tasosta. Ylempää rinteestä (Z= n. 65 m), n. 100 m asuinrakennuksesta länsiluoteeseen, ovat löytyneet (mv. Kohkolan haltuun jättämäni) kiviesineet 32:1-2. Esine 32:1 on tummaa kiveä, kooltaan n. 245 mm x 45 mm x 25 mm. Esine on mahdollisesti oikokirveen

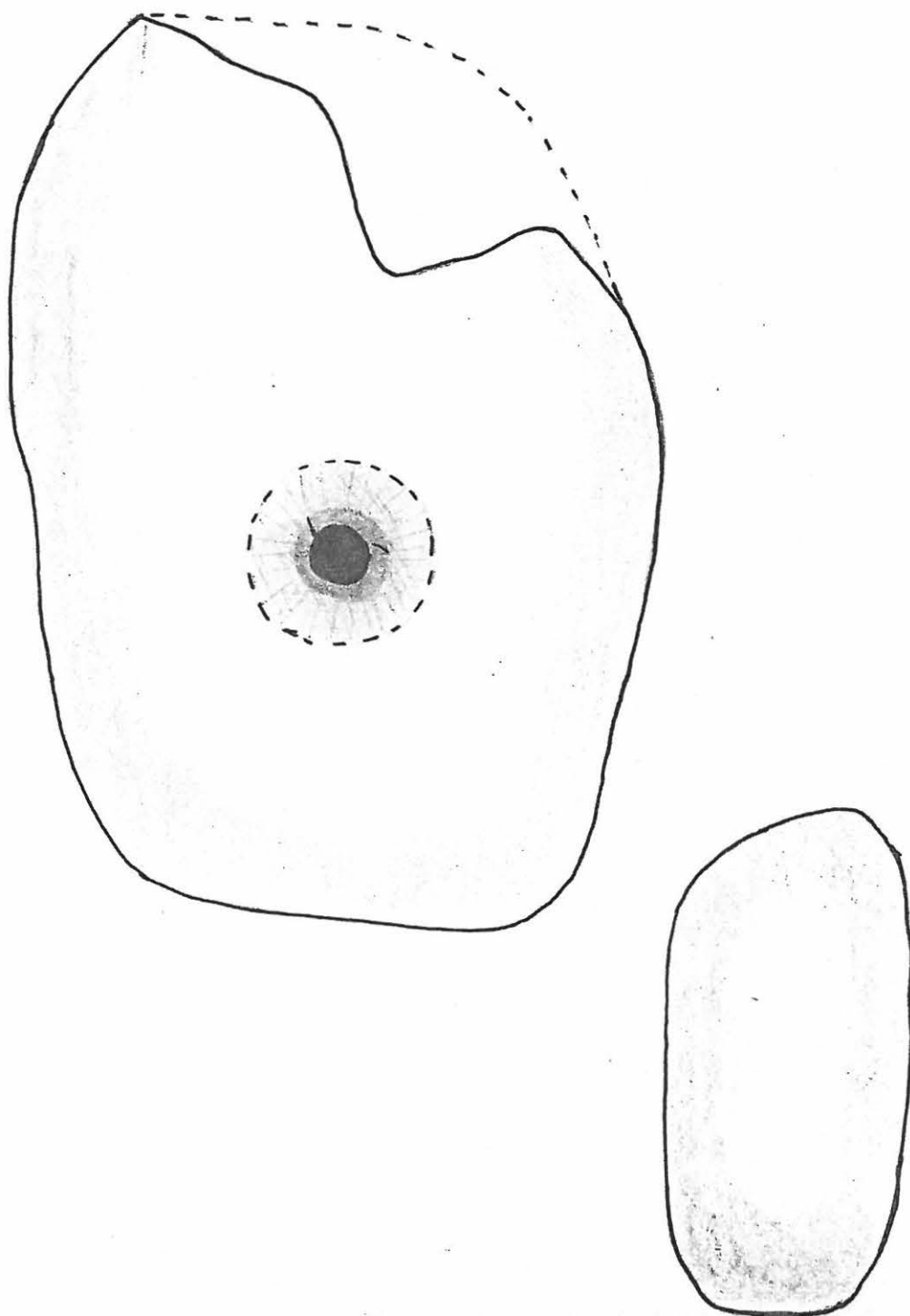
teelmä, jota on käytetty myöhemmin hioimena. Esine 32:2 on litteähkö, tummasta kivistä valmistettu reikäkivi kooltaan n. 125 mm x 95 mm x 38 mm (auran rikkoma ?). Reikä on porattu esineeseen molemmiin puolisella täyskairauksella (8-27 mm). Esineet lienee valmistettu työstettäväksi vähemmän sopivasta paikallisesta kivimateriaalista.

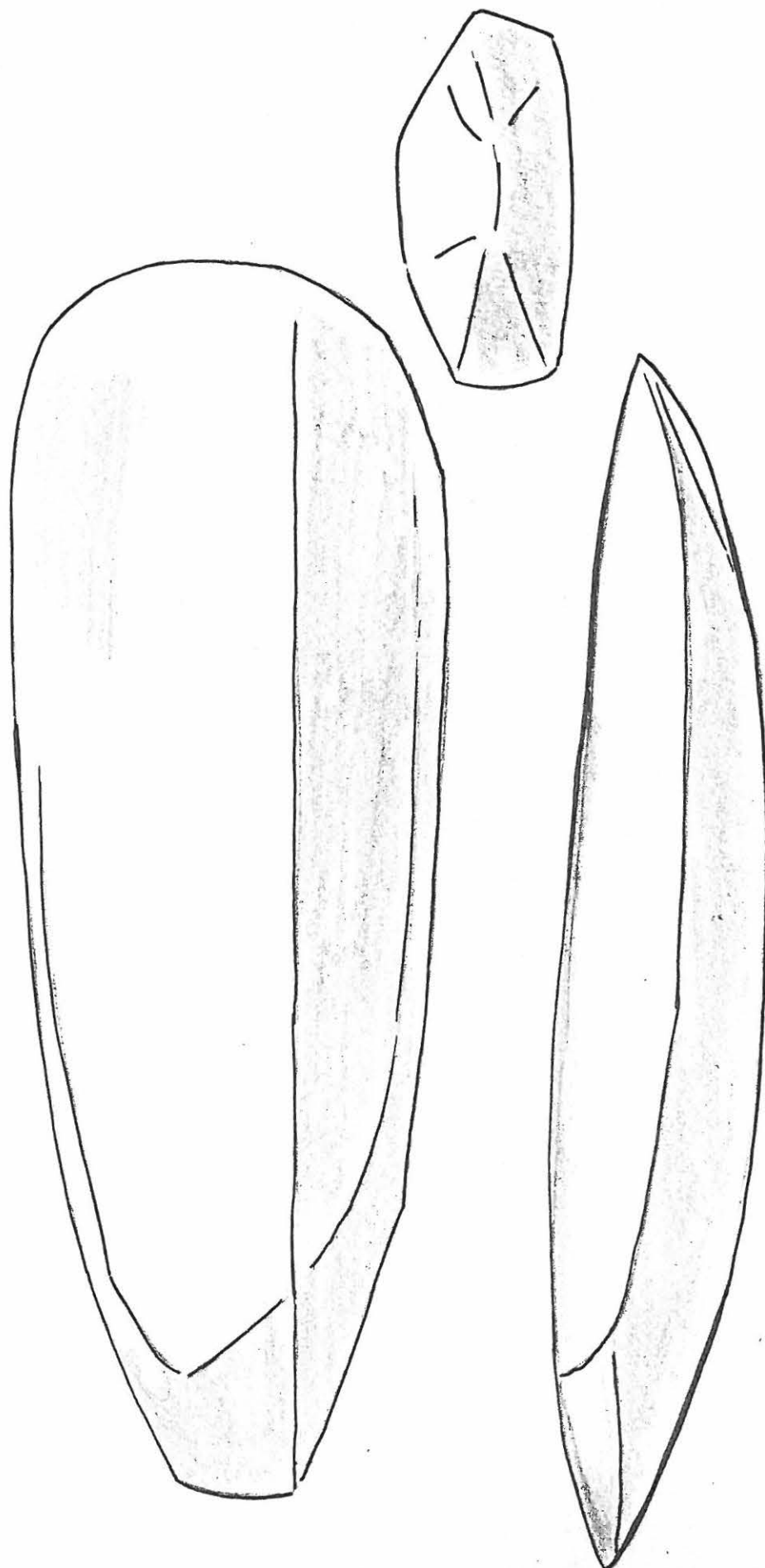
Peltomaan alla maaperässä on hiekka. Pelloissa esiintyvä noki lienee peräisin rannassa isäntävään kertoman mukaan sijanneista tervahaudoista. Törmässä löytöpaikkojen yläpuolella vanhan kellarin pohjan kohdalla havaitsin rautakuonaa (?). Mv. Erkki Kohkolan kertoi puolestaan asuinrakennuksen lounaispuolelle peltoa aurattaessa paljastuneen rinteestä suhteellisen tiheässä maahan upotettuja kiviäsoja. Kyseessä lienee peltokivihaudat alueen ensimmäisestä raivausvaiheesta (ellei kyseessä ole kellarinpohjan kuonalöydöt huomioonottaen peräti raudansulatuskuopat.) Rovän löytöpaikka sijaitsee alueelta n. 200 m kaakkoon.

Kivikirves/teelmä Maansaaren tilalta 1:1

Reikäkivi Maansaaren tilalta 1:1

Pellon museo n:o 331; pohjal. oikokirves? 1:1

23. JYPPYRÄ 1

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kiviluola I

Kylä: Juoksenki

Tila: Tuoppala RN:o 42

Omistaja: Olavi Puranen, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7386 72

Y= 363 94

Z= 182 m

Kartta: 34

Kuvat: 109

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964.

Jyppyrän kiviluola sijaitsee n. 29 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. "Kivipirtiksi" nimitetty nähtävyys on Jyppyrä-vaaran pohjoispäässä Jaamanotta-nimisen kalliojyrkänteen alla. Paikalle pääsee Ratasjärveltä kääntyvää metsätietä myöten n. 200 m:n päähän.

Luolan suuaukko on n. 5 m korkeassa kallioseinämässä; suuaukon leveys on n. 3 m ja korkeus n. 1,90 m. Noin 8 m:n pituinen luola kapenee perällä ja pohja on katosta rapautuneen kiven peittämä. Luola voisi olla ihmisen parantelema luonnonmuodostuma, jota on voitu käyttää tilapäisesti asuntonakin.

Paikasta n. 900 m lounaaseen on Kohkolan maalla (n. 50 m metsätiestä) "Pulkkakallio", jossa on "ison pulkan" ja "pienen pulkan" jäljiksi selitetyt rapautumisuurteet kallion pinnassa. Myös Ratasvaarassa kerrottiin olevan kiviluola. Kyseinen muodostelma on Eero Myllymäen talon yläpuolella jyrkässä kallioseinämässä muinaisrantojen yläpuolella (Z= 160 m). Kyseinen onkalo on kuitenkin syntynyt valtavien kivilohkareiden liikkuesssa ja on niin kokonsa, muotonsa kuin sijaintinsakin puolesta ihmisasunnoksi kelpaamaton! (arveltu mm. vihojen aikaiseksi pakopaikaksi). Ylitornion Kainuunkylän takalistoilla puolestaan pitäisi olla nimellä "Kuninkaankamari" tunnettu kiviluola. (Hannes Mäki-kyrön mukaan.)

24.JYPPYRÄ 2 (POROKULAS)

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Pyyntihautoja, kodansijoja ? II

Kylä: Juoksenki

Tila: Maansaari RN:o8⁵

Omistaja: Erkki Kohkolan perikunta, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7386 04

Y= 363 24

Z= 120 m

Kartta: 34

Kuvat: 143, 144

Jyppyrän löytöpaikka 2 sijaitsee n. 29,5 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Jyppyrän vaaran länsirinteessä. Paikalle pääsee ajamalla Jyppyrän kivipirtille vievää tietä n. 700 m, jonka jälkeen "Pulkkakallion" kohdalta kävellään vaaran laitaa n. 200 m poropolkua pitkin etelään, lähelle Maansaaren tilan rajalinjaa.

Haudat sijaitsevat kuusikkomaastossa törmän reunassa (Jyppyrän alarintettä), josta rinne laskeutuu jyrkästi n. 10 m suojänkälle. Vajonneita kuoppia saattoi erottaa sammalikossa ainakin kahdeksan n. 50 m:n pituisella matkalla. Kuoppien koko, muoto ja suunta vaihtelee. Neljä haudoista on pitkiä venemäisiä, joista kolme itä-länsi suunnassa eli poikittain törmän reunan suhteen. Yhdelle näistä on kaivettu jatkeeksi kohtisuorassa kulmassa oleva pohjois-etelä suuntainen hauta. Kyseisten hautojen pituus on n. 5-7 m, leveys 2-3 m ja syvyys 0,4-0,7 m. Paksun sammalkerroksen alla on noen sekaista hiekkaa n. 10 cm (kuten ympäristössäkin), alla ruskea hiekka, paikoin kiviäkin. Pyyntihautojen välissä on lähes linjassa muutaman metrin välein neljä matalampaa pyöreätä kuoppaa. Nämä mahdolliset kodanpohjat (?) ovat halkaisijaltaan n. 2 m ja n. 40 cm:n syvyisiä. Neulaskerroksen alla on maaperä vastaava kuin em haudoissa. Noin 15 m:n päässä em. "kodanpohjista" on alueella pieni

soikea maakumpare; pituus n. 2 m, leveys n. 1 m ja korkeus n. 30 cm. Kumpare sisälsi nokista hiekkaa ja kiviäkin.

Huomiota herättävää alueella oli suhteellisen vahva nokikerros. Alueen puusto (niin kuopissa kuin ympäristössä) lienee n. 100 vuoden ikäistä. Kuoppien sijainti vaaran laidalla porojen nykyiselläkin kulkureitillä vaikuttaa pyyntihaudoille sopivalta, eikä paikalla opastanut Uno Lanttokaan (60) tiennyt kuopille muuta mahdollista merkitystä. Lähistöllä on hänen mukaansa "Porokulas"-niminen paikka ja mainitsipa hän seudulla puhutun Sunna-nimisestä lappalaisestakin.

1000011798

(25.) AHKIOVAARAN KAULA

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Potaskankeittopaikka II

Kylä: Juoksenki

Tila: Maansaari, RN:o 8⁵

Omistaja: Erkki Kohkolan perikunta, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7386 50

Y= 365 10

Z= 207,5 m

Kartta: 34

Kuvat: 140, 141

Ahkiovaaran Kaulan liesikiveys sijaitsee n. 28 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärven itäpuolella; Ahkiovaaran ja Perämaan välisessä kankaassa. Ratasjärveltä on matkaa Jyppyrän metsäautotietä n. 3260 m. Kiveyksen jäännökset on oikealle kääntyvän tieuran kohdalla; n. 15 m:n päässä metsätiestä kuusikkokankaassa suojänkän reunassa.

Kookkaista miehen kannettavista kivistä ladottu lieden kehä on soikeahko; pituus n. 130 cm, leveys n. 90 cm ja korkeus n. 30-40 cm. Keskellä on arinana maakivi ja lattea liuskekivi. Kivet ovat nokisia ja kuumuuden rapaamia. Kivissä kasvavan ympyräjäkälän halkaisija oli n. 5 cm. Arinan pohjalla hiekka oli punaruskeaksi ja harmaaksi palanutta. Lieden ulkopuolella nokimaa ulottui n. 10 cm:n syvyyteen. Viereisessä suojänkässä on ilmeisesti sijainnut vedenottopaikka.

Paikkaa onseudulla pidetty myös lappalaisten asuinpaikkana. Oppaanani ollut Uno Lantto (60) muisteli isänsä Oskari Lanton (s. 1874) tienneen paikan kuitenkin potaskankeittopaikaksi. Lanton mukaan alueella on aikaisemmin ollut koivikko ja toinenkin kiveys, mikä mahdollisesti on tuhoutunut metsätöiden yhteydessä.

26. JUOKSENKI-RATASJÄRVI

Peruskartta 2614 08

JUOKSENKI

Kivikautisia löytöjä

KM 2270:18 kirves

19 tuura

20 tuura

KM 16410: 1 kaksiter. kirves

2 alkeell. kirves

3 pyöreäter. poikkikirves

4 nelisiv. kappale

Kivitaltta (Leinonen 1958, s. 42)

Löytötietojensa mukaan esineet KM 2270:18-20 on "löydetty peltoa tehtäessä Juoksengin kylässä." Tarkempaa löytöpaikkaa esineille ei ilmoiteta. Esineet on lähettänyt Muinaismuistoyhdistyksen Oulussa toiminut asiamies maist. S. Vesterlund ilmeisesti 1880-luvulla. Vuonna 1964 aluetta tarkastanut Aarni Erä-Esko sijoittaa löytöpaikan Ratasjärven länsirannalle (Törmän tilalla?).

Aarni Erä-Eskon 1964 autoilija Karl Fagerholmilta Kaulirannasta pidättämät kiviesineet ovat löytötietojensa mukaan löytyneet eri puolilta Ratasjärveä hiekan ottojen yhteydessä. Kyseessä olisi siis Mellasen, Hietaniemen ja Huuhkajavaaran hiekanottopaikat, jotka ovat kivikautisia löytöpaikkoja nyt jo muidenkin löytöjensä perusteella. Tiedustellessani asiaa autoilija Fagerholmilta kertoi hän nyt kyseisistä esineistä yhden kirveen löytyneen Ratasjärven Hietaniemestä, muut sen sijaan Ylitornion puolelta.

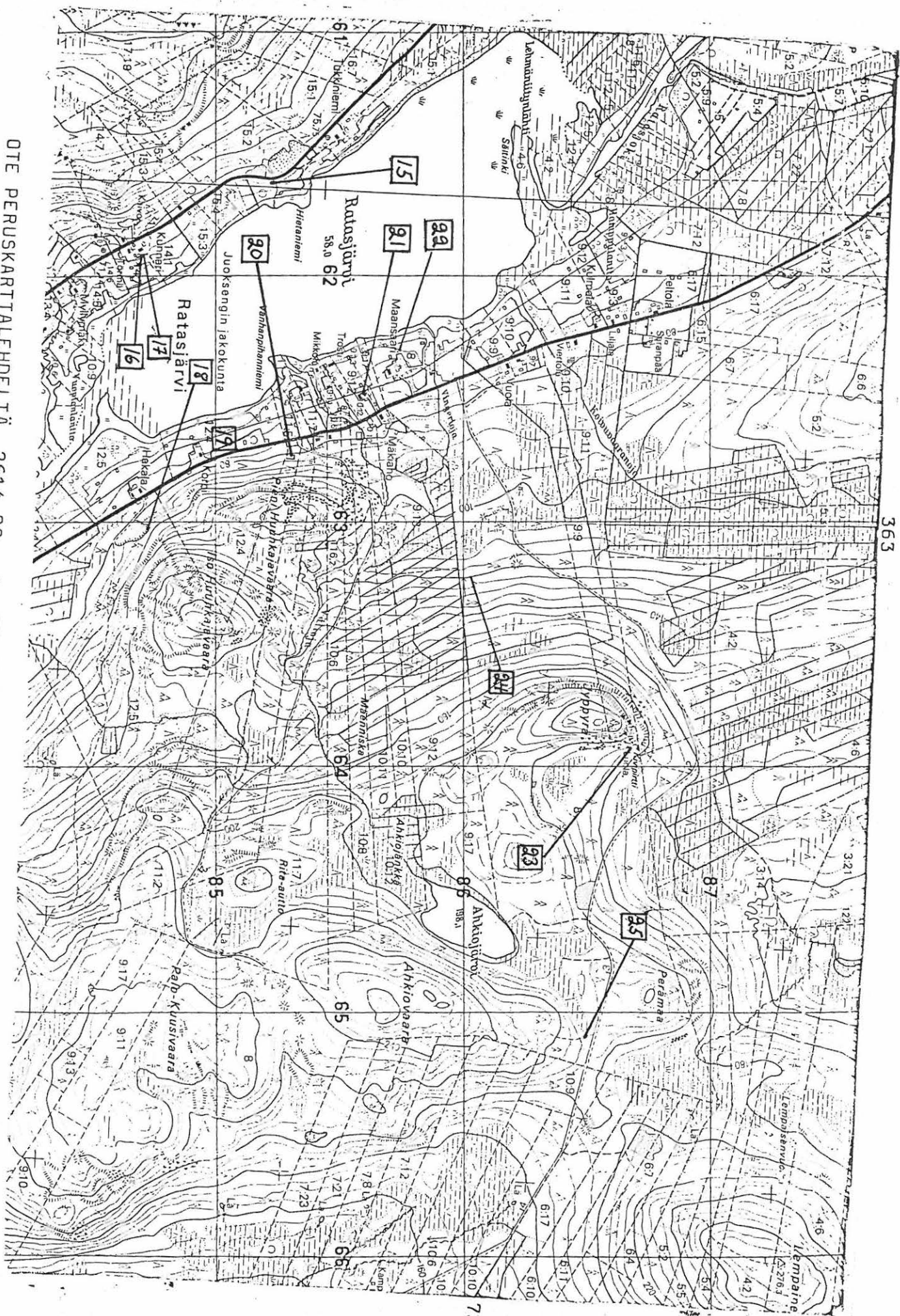
Leinosen mukaan: "Ratasjärveltä on löydetty kaksi kivikirvestä. Viime sodan aikana sieltä löydettiin kivitaltta." (Leinonen 1958, s. 42) Kyseiset kirveet lienevät Pellon museoon tallennetut Hietaniemen ja Maansaaren löydöt. Varsinaista taltta ei alueelta ole museoihin tallennettu.

363

7386

Kartta 34

OTE PERUSKARTTALEHDELTÄ 2614 08 1 : 20 000

1. ROVA (Ylitornio)

Peruskartta 2614 07

KAULINRANTA

"Silmäkivihauta" ? II

Kylä: Kaulinranta

Tila: Rova RN:o -

Omistaja:-

Koordinaatit:-

Lähde: metsätekn. Hannes Mäkiöyrön haastattelu 1977 (Oulun yliopiston historian laitos, Karl Sandman)

Pellolainen kotiseutuharrastaja metsätekn. Hannes Mäkiöyrö (kuollut 1982) kertoo 1977 tallennetussa nauhoitteessa Ylitornion Kaulirannalta avokallion päältä löytämästään "silmeäkivihaudasta". (Huom. nauha epäselvä.) "...Ollikkalan ja Rovan rajaa pitkin laskeudutaan jyrkästi vaaranrinnettä Matinojalle, josta noussaan ylös; muutama metri Rovan puolella rajaa on säännöllisen muotoinen maakumpu, jossa on silmäkivi." Paikasta tietäisivät myös Kalle Keisu ja Kalle Vittikko. (Paikalla en käynyt.)

1. LEHTILAKI

Peruskartta 2614 10

SUOLAMAA

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Lehtilaki, RN:o 36

Omistaja: Väinö Kangosjärvi, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7381 84

Y= 364 85

Z= 65-90 m

Esinelöydöt: KM 14643; poikkikirves

kvartsi-iskoksia 3 kpl (n:o 36) = KM 25685:1-2

Kartta: 35

Kuvat: 106

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (Ks. karttaluonnos top.arkistossa)

Lehtilaen löytöpaikka sijaitsee n. 34 km etelälounaaseen Pellon kirkosta. Paikka on Ratasjärven kaakkoispuolella; Laajamaan (Z= 140 m) koilliseen, Vuomajoen laaksoon (Z= 62,5 m) terassittain laskevassa rinteessä. Lehtilaen tilalle on matkaa Ratasjärveltä n. 3,5 km Ratasvuoman länsipuolista tietä.

Mv. Väinö Kangosjärven 1959 Kansallismuseoon lähettämä poikkikirves KM 14643 löytyi Lehtilaen tilalta peltoa kuokittaessa n. 40 cm:n syvyydestä törmän rinteestä. Löytöpaikka oli "kuivan maan reunassa, n. 100 m joesta" (Vuomajoki). Paikka on pelloksi raivatun rinteen alaosassa, alimmalla "terassilla" lähellä jänkän reunaa (nyt jo pensoittuneella saralla); n. 300 m itäkoilliseen Lehtilaen rakennuksista. Maaperä paikalla on hieta, alla savi ja hiesu. Kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia merkkejä ei oja-aurauksistakaan näkynyt. Sitävastoin ylempää rinteestä (Z= 90 m) havaitsin rikkoutuneessa pellon pinnassa nokista hiekkaa, hiiltä ja joitakin vuorikristalli-iskoksia. Paikka on Lehtilaen talon alapuolella maantien laidassa, muuntajapylvästä n. 10 m kaakkoon. Kirveen löytöpaikalle on matkaa n. 200 m (kartalla). Talon isäntäväki ei muistanut alueelta tulleen muita muinaislöytöjä. Tilalta n. 1,5 km eteläkaakkoon sijaitsee Laajamaan Kotalaki.

(2) YLINENJÄRVI

Peruskartta 2614 10

SUOLAMAA

Talonpohja (hist.) II

Kylä: Ratasjärvi

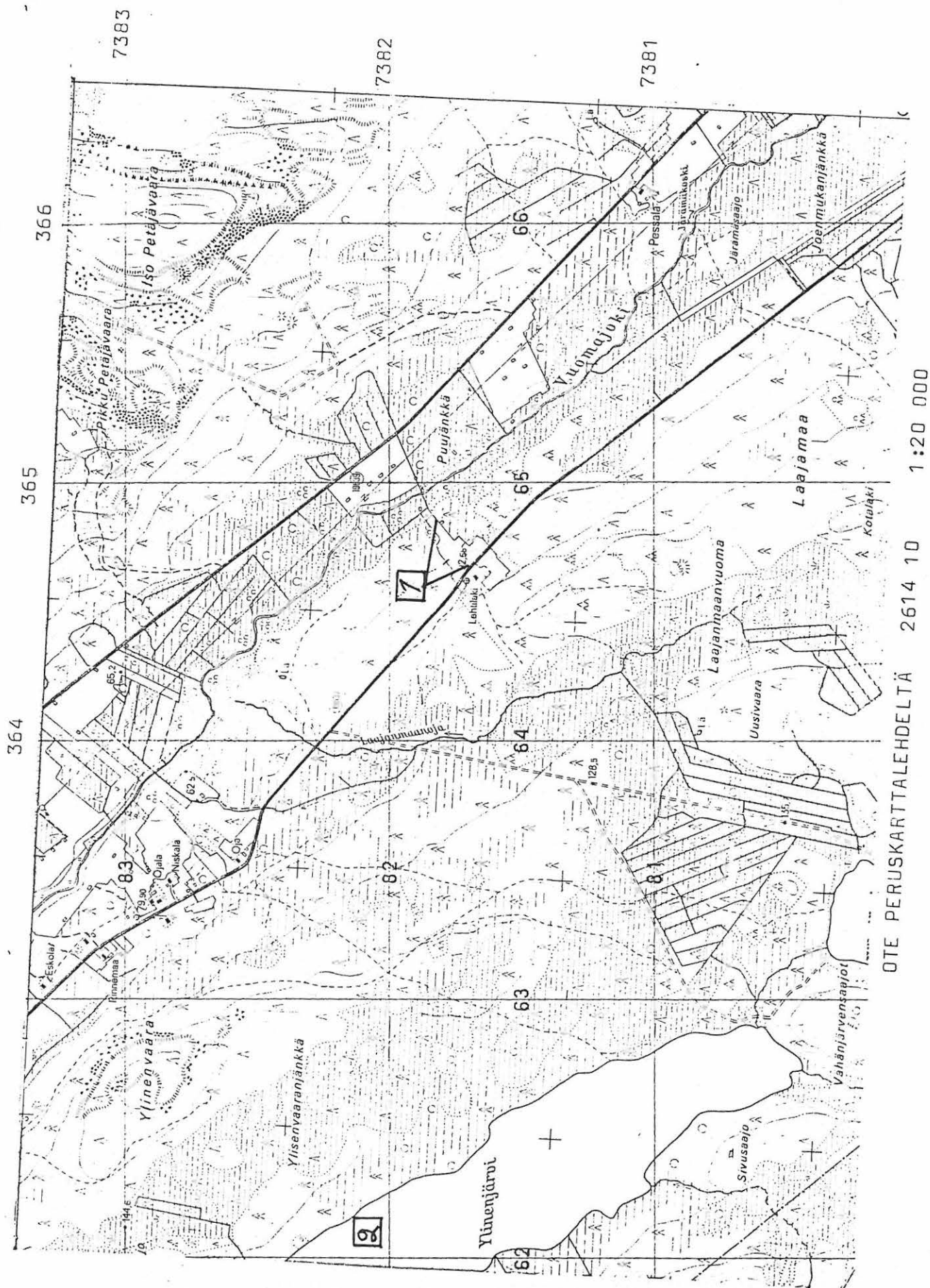
Tila: -

Omistaja: Tuula Myllymäki, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: -

Kartta: 35

Ylinenjärvi sijaitsee Ratasjärven eteläpuolella; n. 33 km Pellon kirkosta eteläkaakkoon. Ratasjärvellä asuvat mv. Eero Myllymäki ja emäntä Kreetä Mäkikyrö kertoivat Ylisenjärven itärannalla näkyvän vanha talonpohja. Paikalla olisi ollut vanha Tervahaudan talo, joka Eero Myllymäen (55) mukaan lienee rakennettu neljä sukupolvea sitten. Järven länsipuolella on Paovaara (vihojen aikainen pakopaikka?)

OTE PERUSKARTTALEHDÄ 2614 10 1:20 000

1. KAINUUNRAJA RANTALA 1

Peruskartta 2632 01

KANTOMAAPÄÄ

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Rantala, RN:o 41 (Kainuuraajan tilasta)

Omistaja: Eino Keisu, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= 7379 92

Y= 367 48

Z= 73 m

Esinelöydöt: KM 12436 keihäänkärki

Kartta: 36

Kuvat: 98

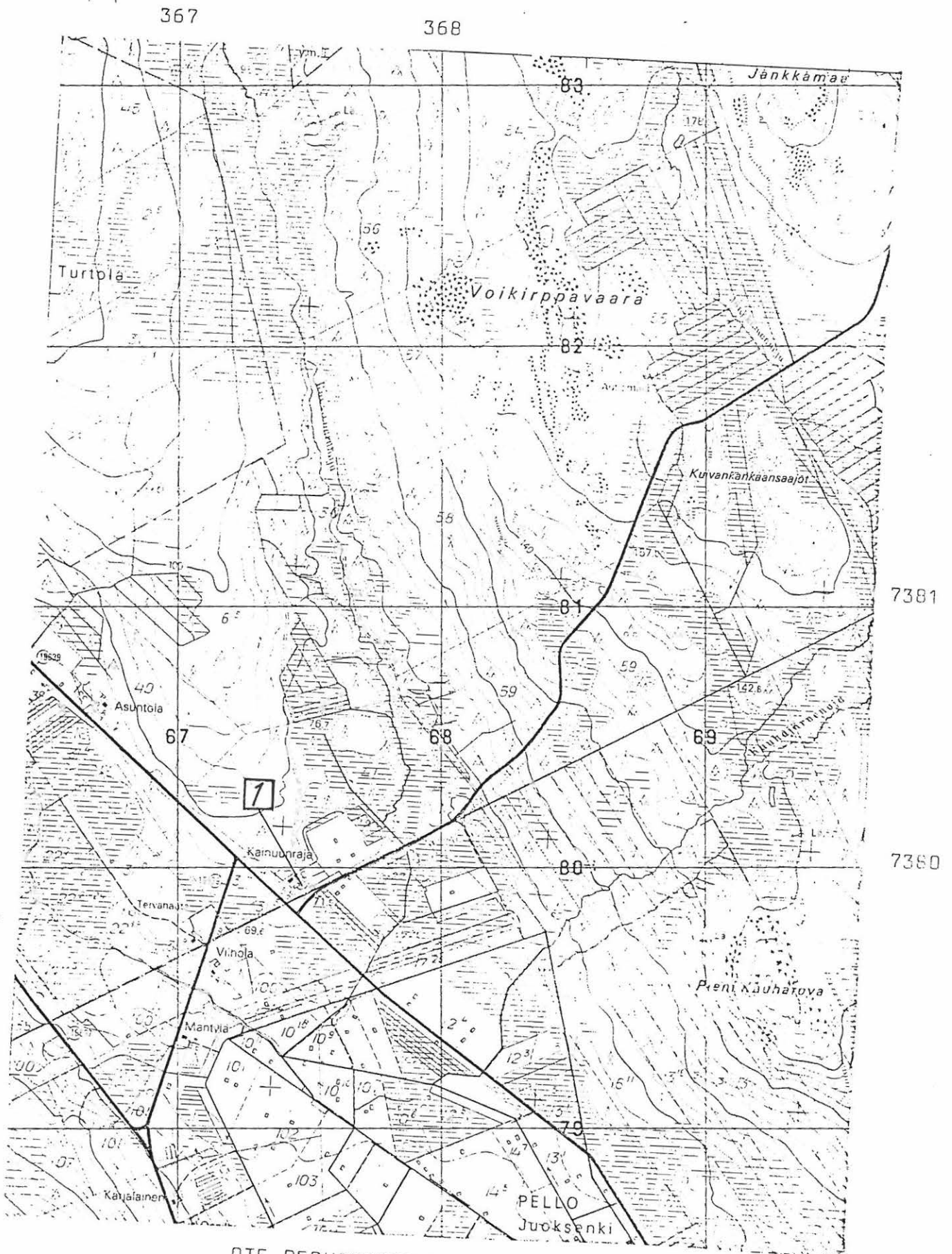
Kirj.: Huurre 1983, s. 184.

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964. (ks. karttaluonnos ja valokuva
top.arkistossa)

Rantalan löytöpaikka sijaitseen. 35 km etelään Pellonkirkosta. Paikka on Pellon ja Ylitornion kuntien rajalla; n. 11 km Juoksengista Ratasjärven itäpuolelta Ratasvuomalle johtavaa tietä.

Väkäsellisen liuskeesta valmistetun keihäänkärjen KM 12436 löysi mv. Eino Keisu 1949 sarkaojaa kaivaessaan n. 30-40 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on nykyisen navettarakennuksen kulmalta n. 5-10 m kaakkoon perunapellossa. Löytäjän mukaan paikalta on tavattu tummia kiviä ja hiiltä. Maaperä paikalla on hiekansekaista savimultaa, syvemmällä mahdollisesti hiekkaa. Hiiltä oli näkyvissä edelleenkin, mutta vaikutti suhteellisen tuoreelta. Paikalta ei muistettu löytyneen muita kiviesineitä.

Löytöpaikka on Kuusivaaran lounaiskärjessä Ratasvuoman suoalueen (joka ilmeisesti vanhaa vesialuetta) reunassa. Etelälounaaseen loivasti viettävä Kuusivaaran rinne on mäntykangasta, mutta nykyisten rakennusten tienoilla kerrottiin kasvaneen ennen tilan raivausta koivikko.

(1.) JÄNKKÄMAA

Peruskartta 2632 092

AJANKI

Linjapyykki ? (kivilatomus) I

Kylä: Ratasjärvi

Tila: Jänkkämaa, RN:o 51

Omistaja: Heikki Kukkosen perikunta

Maria Kukkonen, os. Ylitornio

Koordinaatit: X= 7383 20

Y= 369 36

Z= 210 m

Kartta: 37

Kuvat: 137-139

Jänkkämaa sijaitsee Pellon ja Ylitornion kuntien rajalla; n. 32,5 km etelään Pellon kirkosta. Matkaa Juoksengista on paikalle n. 15 km. Ratasvuomalle johtavalta tieltä kääntyy metsäautotie kuntien rajalta pohjoiseen; tietä pääsee Jänkkämaan itäpuolelle n. 700 m:n päähän jäännöksestä.

Jänkkämaan vaaran pohjoiskärjestä n. 100-150 m itään on korkealla harvaa puustoa kasvavan avokallion päällä kivilatomus. Oppaanani paikalle oli juoksenkilainen Paavo Kenttä. Paikalta avautuu hyvä näköala itäkoilliseen ja koilliseen. Jäännös on ladottu poikkileikkaukseltaan pyöreäksi ylös kapenevaksi (katkaistuksi) kartioksi. Merkin korkeus on n. 155 cm, pohjan halkaisija n. 135 cm, huipun 70-80 cm. Latomuksen kivien koko vaihtelee alimpana olevista miehen nostettavista yläosan päänkokoisiin ja vielä pienempiin. Kivet ovat ympäristöstä merkeistä päätellen kalliosta n. 20 m:n säteellä lohkottuja. Latomuksen kivien pinnassa ympyräjäkkälän halkaisija on n. 10 cm.

Kivilatomus lienee näkyvän sijaintinsa ja muotonsa perusteella selvä linjamerkki. (Esim. tähtäyslinja koillisesta Ajangin Niemivaaralta lienee mahdollinen.) Uuno Lantto (60) Ratasjärveltä muisteli isänsä Oskari Lanton (s. 1874) ja tätä hiukan nuoremman Hermannin Lanton pitäneen paikkaa "ryssänpyykkinä" eli Venäjän vallan aikaisena

kartoitusmerkkinä (1860-luvulta?). Uuno Lantto arveli pyykin liittyvän "reivauslinjaan" eli "Bobrikoffin linjaan", joka olisi seudulla toimitetun isonjaon yhteydessä vedetty Meltosjärveltä Juoksenkiin (?). Olavi Puranen Juoksengista tietänee pyykistä myös. Eino Keisun maininta Voikirppavaarasta tapaamastaan kivistä lienee tarkoittanut juuri tätä. Myös Marrasjärven Kaittiaisessa kerrotaan olevan Jänkkämaan tapainen kivilatomus.

2. MYLLYNKIVIKAULA

Peruskartta 2632 02

AJANKI

Liuskelouhos II

Kylä: Ratasjärvi

Tila: -

Kirj.lähde: Lauri Vuorio, Mitä kartan nimistö kertoo elämänmenosta,
s. 111, Tornionlaakson vuosikirja 1985.

Kartta: 37

Myllynkivikaula sijaitsee Ratasjärveltä itäkaakkoon; Pellon kirkosta n. 31 km etelään. Lauri Vuorion mukaan Myllynkvikaulasta on hakattu liusketta myllynkiviä varten. Paikalla en käynyt. (Vrt. Vuojonkoski sekä paikallisesta materiaalista valmistetut kiviesineet Ratasjärvellä.)

3. PEURAJÄRVI

Peruskartta 2632 02

AJANKI

Lapinmuistoja II

Kylä: Ajanki

Tila: Juoksengin Yhteismetsä I

Koordinaatit: -

Kartta: 37

Kirj.lähde: Eino Tamelander, Kertomus muinaistieteellisestä tiedustelumatkasta Ylitorniolle kesällä 1917, s. 6.

Peurajärvi sijaitsee n. 30,5 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Ajankijärven lounaispuolella Pellon ja Ylitornion kuntien rajalla.

Tamelanderin mukaan "Peurajärvellä muutamia km Pahtajärvestä pohjoiseen mainitaan myös olevan lappalaisten kodansija ja porotarha." (Tamelander, 1915, s. 6.) Alueella metsätoissa ollut Erkki Ajanki (50) Ajankijärveltä kertoi havainneensa Peurajärven ja Pahtarovan välisessä "maannokassa" (kankaassa) kuoppia, jotka kuvauksesta ja sijainnista päätellen lienevät olleet pyyntikuoppia. Paikka on ollut ilmeisesti Ylitornion puolella kunnanrajaa Markus Lohinivan palstalla. Alueella suoritettut metsähakkuut tekivät paikan löytämisen ilman opastusta mahdottomaksi. Kartan perusteella pyyntihaudoille sopivaa maastoa on Peurajärven länsipuolelta Peuravaaraan johtava kangasselänne. Mahdollista lienee, että peurat olisi ajettu hangasaitojen ohjaamina Peuravaaran länsireunan jyrkänteelle.

370

(4.) AJANKI

Peruskartta 2632 02

AJANKI

Asutusjäänteitä, peltotarha II

Kylä: Juoksenki

Tila: Ajanki, RN:o 72²

Omistaja: Erkki Ajanki, 95640 Juoksenki

- RN:o 72

Ebba Ajanki, 95640 Juoksenki

Koordinaatit: X= (7389 44)

Y= (372 28)

Z= 125-130 m

Esinelöydöt: rautainen keihäänkärki (kadonnut)

Kartta: 38

Kuvat: 123

Ajangin löytöpaikka sijaitsee n. 25 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Niemivaaran lounaispuolella Ajankijärven rannalla.

Mv. Erkki Ajanki osoitti rannasta Ajangin päärakennuksen luoteispuolelta pienen rakennuksen perustuksen (savupirtti?). Sammalen peittämä ilmeisestikin uunirakennelman kiviraunio sisälsi ainakin käsinlyötyä tiiltä. Mv. Ajanki kertoi tilalta löytyneen joskus rautainen keihäänkärki, joka sittemmin joutui hukkaan. Kyseessä lienee ollut karhukeihäs. Tilan päärakennuksen yläpuolella (n. 80 m koilliseen) on metsänreunassa Niemivaaran alla vanhan peltotarhan jäännökset. Vanhojen kuusien joukossa on suurista peltokivistä koottua järeää kiviä. Vallin pituus on n. 15 m, leveys 1,30 m ja korkeus 0,5 m.

Ajangin tilalta n. 800 m etelään sijaitsee Ajankijärvessä Kenttäsaari ja rannassa Kenttänimet. Niemivaaran itälaidalta Kotalahdenjängkään pistävän Kuivannenän kankaan kohdalta (Z= 125-130 m) oli Erkki Ajangin mukaan löydetty joskus liesikiveys ja kuoppia kankaasta. Paikka on Ajangin tilalta n. 1,2 km koilliseen. Alueella oli suoritettu metsähakkuu, enkä pystynyt paikalta kuvatun kaltaisia jäännöksiä enää huomaamaan.

(5.) NIEMIVAARA

Peruskartta 2632 02

AJANKI

Luonnonnähtävyys

Kylä: Juoksenki

Kartta: 38

Kuvat: 122

Kirj.lähde: Eino Tamelander, Kertomus muinaistieteelliseltä tiedustelumatkalta Ylitorniolle kesällä 1917, s. 3.

Kirj.: esim. Reino Kalliola, Pellon Niemivaara, s. 83-92, Tornionlaakson vuosikirja 1975.

Niemivaara sijaitsee Ajankijärven rannalla; n. 25 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta.

Tamelanderille kerrottiin Ajangin Niemivaaralla olevista korkeista kiviröykkiöistä, "joilla ihmiset ennenmuinoin seisoivat ja kiikaroivat toisiaan". Tamelander ei itse käynyt paikalla, mutta yhtyi talokas Holmströmin mielipiteeseen, että jäännökset olisivat ranskalaisen Pierre Maupertuisen johtaman astemittausretkikunnan (1736-1737) muistoja. (Tamelander 1917, s. 3.) Paikalla käydessäni en kuitenkaan enää mitään kiviröykkiöitä huomannut. Kyseessä on voinut olla linjapyykkejä myöhemmistä geodeettisista mittauksista. Ranskalaisilla oli kyllä paikalla kolmiomittauspisteensä, ja he olivat suorastaan ihastuneita Niemivaaran luontoon, erityisesti sen kalliomuodostumiin.

1. ALANEN ALPOSJÄRVI

Peruskartta 2632 05

PAKISJÄRVI

Kivikautisia löytöjä

Kylä: Pakisjärvi

Tila: -

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: Kemin museo 375;
kivikirves

Alanen Alposjärvi sijaitsee n. 30 km kaakkoon Pellon kirkosta.

Suuri pyöreäteräinen kirves (Kemin museo 375) on löytötietojensa mukaan löydetty Pellon pitäjän Ala-Alposjärveltä. Pellon puolella ei ainakaan Korkeaniemen eikä Saajolan tiloilla tiedetty kiviesineitä löytyneen. Eteläpuoli järvestä, jonne asutuskin on keskittynyt kuuluu kuitenkin Ylitornion kuntaan. Ylitornion puolelta kertonee Lauri W. Pääkkönenkin keräysmatkaselonteossaan Tornionjokilaaksosta 1900 (s. 13): "Alposjärven rannalla kertoi muurari Rautio, jolla siellä on uutistorppa raivatessaan tavanneensa useampia kiviesineitä, kaikesta päätellen tuuria, joita ei kuitenkaan ollut tiennyt ottaa talteen."

1. KOTASAAJO

Peruskartta 2632 03

ALPOSJÄRVI

Kotapaikka ? II

Kylä: Koutus

Tila:

Koordinaatit: -

Kotasaajoksi peruskartalle merkitty paikka sijaitsee Ylisen Alposjärven pohjoispuolella; n. 15 km eteläkaakkoon Pellon kirkosta.

Alueella lienee sijainnut kotapaikka. Paikasta n. 4 km kaakkoon on Koutusjärven rannassa Pyhäselkä, jota on pidetty lappalaisten uhripaikkana. (Leinonen 1958, s. 43)

(1.) KUUSINIEMI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Asutusjäänteitä II

Kylä: Kuusijärvi

Tila: Kuusiniemi, RN:o 1913

Omistaja: Eino Harila, Matinlompolo, 95770 Lankojärvi

Törmä, RN:o 192

Yrjö Harila, Matinlompolo, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7405 20

Y= 380 04

Z= 155 m

Kuvat: 132-133

Kuusiniemi sijaitsee n. 15,4 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on korkea niemeke Kuusijärven etelärannalla.

Maastollisesti kivikautiseksikin asuinpaikaksi sopivan Kuusiniemen pohjoispäässä on pienimm. tuohella vuoratulla malkakatolla varustettu rakennus. Tämä puotirakennuksena pidetty pirtti voisi olla niemelle "haukijärviaikana" rakennettu kalasauna. (Kivilahden vastakkaisella rannalla on Kenttäsaajo.) Kyseisestä rakennuksesta etelään on kankaalla Harilan talon pohjoispuolella kiuaskiveys kooltaan n. 1 m x 0,9 m x 0,65 m. Riihen kiukaaksi mainittu kiveys on rakennettu erikokoisista luonnonkivistä savella muuraten tai tiivistäen. Kiveys voisi ehkä olla myös ulkouuni.

Vuosisatojakin vanhoja asutuksen jälkiä ja raunioita on myös Matinlompolojärven rannalla sekä Lankojärven Lankosaassa.

2. SILTAJÄNKÄN SAAJO

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Kuusijärvi RN:o 4⁹

Omistaja: Kaarlo Kuusijärvi (kuollut)

Lilja Kuusijärvi, Matinlompola, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7408 46

Y= 382 66

Z= 80 m

Esinelöydöt: taltta (n:o 37) = KM 25686

Näyte: 4 puunäyte

Kartta: 39

Kuvat: 125, 126

Siltajängän löytöpaikka sijaitsee n. 15,6 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Saajo on pieni kuusisaareke Lankojärven pohjoispään ja Matinlompolan välisessä laajassa suoalueessa, joka on mahdollisesti Lankojärven vanhaa vesialuetta. Järven länsipuolinen maantie kulkee saajon läpi n. 300 m Lähtemäjoesta itäkaakkoon.

Lunastettavaksi luovuttamansa taltan (n:o 37) lankojärveläinen Veikko Ruohomäki löysi syksyllä 1982 kaivettaessa koneella viemärilinjaa Lankojärven pohjoisosassa; viemärikaivannosta n. 1,5 m:n syvyydestä saven alta. Tummasta sädekiviliuskeesta valmistettu esine on pienikokoinen (n. 88 x 47 x 13 mm) ja lähes kauttaaltaan hiottu. Vieläkin hyvin terävä terä on hiottu molemmiin puolin, mutta talttamaisen toispuolisesti. Löytöpaikan maaperästä kertoo esineeseen kivettynyt savi. Löytöpaikka on suossa maantien pohjoispuolella viemärilinjalla (myös sähkölinjalla) saajon itäpään kohdalla. Veikko Ruohomäki ja Erkki Vaara kertoivat kaivannosta nousseen samalta syvyydeltä rytilauttoja (kaislaa) sekä järeitä kelottuneita puun runkoja. Yhdestä tällaisesta, löytöpaikasta kaakkoon, viemärikaivannosta lähes 2 m:n syvyydestä nousseesta puusta sahasin puunäytteen (n:o 4). Lähellä

asuva Erkki Vaara kertoi nykyisin mäntynäreikköä kasvavan suoalueen olleen ennen kuivatuseroitteuksia aivan aukeata, erittäin vetistä suota. Paikoin kerrottiin kuitenkin tulevan kallion n. 2 m:n syvyydellä vastaan. Löytöpaikan viereinen saajokumpare on vain n. 1 m nykyistä suon tasoa korkeammalla.

3. PENKONNIEMI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Lehto, RN:o 138

Omistaja: Tuomo Vaara, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7408 56

Y= 383 46

Z= 80 m

Esinelöydöt: kaitakirves (n:o 38:1) = *KM 25687*

"ukonkiila"

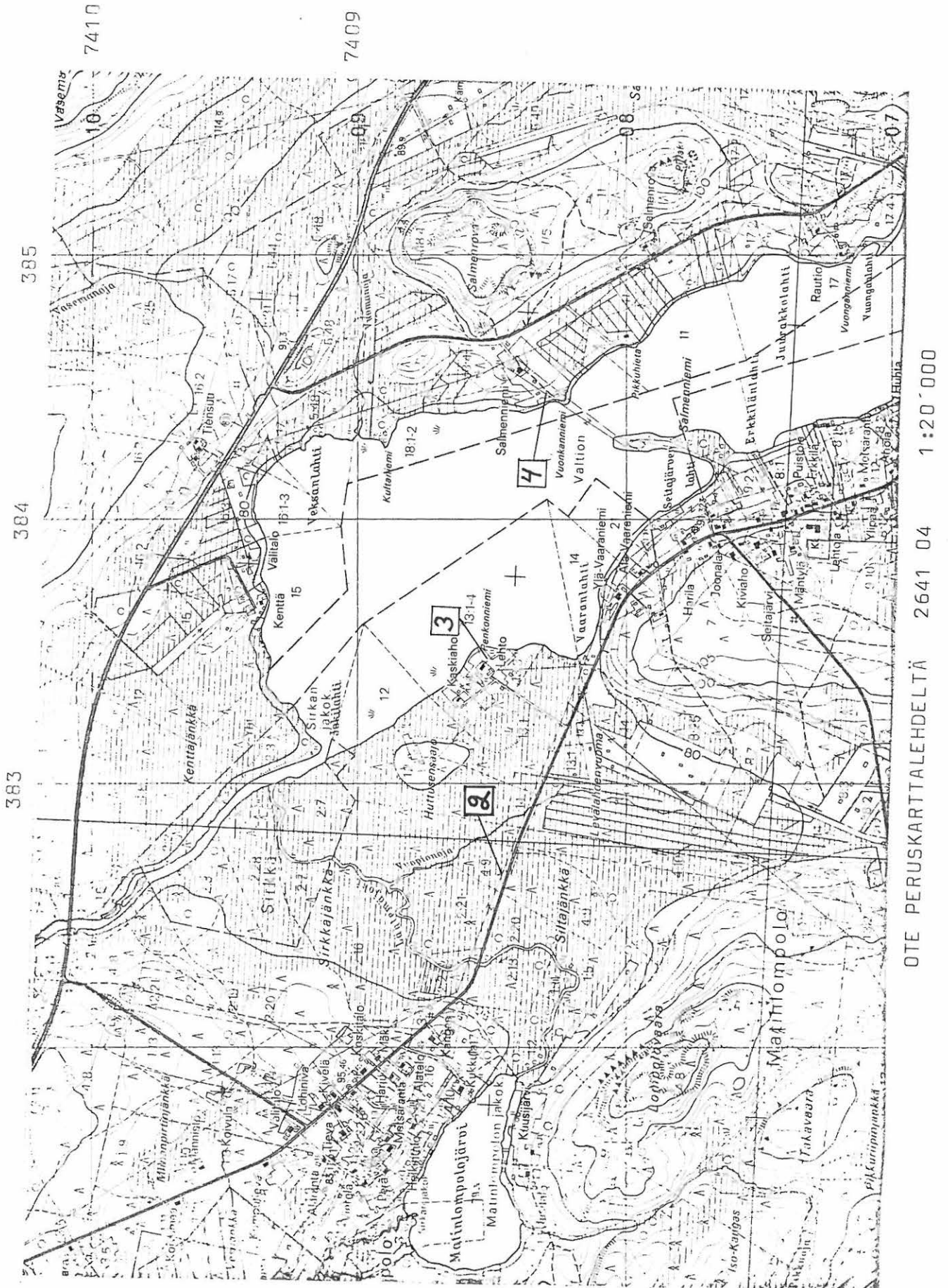
Kartta: 39

Kuvat: 146, 147

Penkonniemen löytöpaikka sijaitsee n. 16,4 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Niemeke on Lankojärven pohjoisosassa järven länsirannalla.

Lahjoittamansa kiviesineen (n:o 38:1) Mandi Vaara löysi Penkonniemestä (Haasiorannanniemi) aurattaessa n. 40 cm:n syvyydestä. Ilmeinen kaitakirves on tummasta sädekiviliuskeesta ja kooltaan n. 139 x 33 x 20 mm. Poikkileikkaukseltaan varsin nelikulmainen esine on hiottu terästään suht. symmetrisesti. Maaperä alueella on savimulta, jonka alla "järvenpohjahiekka", josta esineeseen onkin kiinnittynyt ruskeata hietaa. Löytöpaikka on nykyisin perunamaata Tuomo Vaaran asuinrakennuksen länsipuolella; muutamia kymmeniä metrejä rannasta. Alueelta oli myös Erkki Vaaran isoisa Iisakki Vaara 1913 peltoa raivatessaan löytänyt "ukkosenkiilan". Erkki Vaaran kuvauksen mukaan nyt jo kadonnut kiviesine oli ollut tummaa vihertävää kiveä, pituus n. 30 cm, leveys n. 8 cm ja terästään molemmiin puolin hiottu; ilmeisesti pohjalainen tuura tai kirves. Kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä en paikalta havainnut. Niemekkeen alue kohoo vain n. 1 m järven tasosta ja ympäröivästä suoalueesta, joka ennen kuivatusojituksia oli ollut niin vetinen, että tilalle oli ollut kuljettava järven kautta veneellä.

(Huom. järven pohjoisrannalla on "Kenttä".)

OTE PERUSKARTTALEHDELTÄ 2641 04 1:20'000

4. SALMENNIEMI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Salmenniemi, RN:o 18⁹

Omistaja: Eelis Kivilompolo

Aili Kivilompolo

Matinlompolo, 95770 Lankojärvi

Vuonkanniemi, RN:o 17⁸

Arvo Rautio

Matinlompolo, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7408 32

Y= 384 46

Z= 80-90 m

Esinelöydöt: PPM 4544 tuura

KM 16401 kvartsi- ja vuorikristalli-iskoksia 3 kpl = KM 25688

kaksi kvartsikaavinta (39:1-2) = KM 25688: 1-2

kvartsi-iskoksia (39:3) = KM 25688

kvartsiitti-iskos (39:4) = KM 25688: 12

sädekiviliuskeiskoksia (39:5) = KM 25688: 13

savitiivistettä (palan. savea) (39:6)

Kartta: 39

Kuvat: 124, 197, 217

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964.

(ks. karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

Salmenniemen löytöpaikka sijaitsee n. 17,4 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Lankojärven pohjoisosassa järven itärannalla; loivasti lounaaseen laskeutuvaa Salmenrovan alarinnettä. Törmän päällä (Z= 90 m) sijaitsevalta asuinrakennukselta pelloksi raivattu rinne laskeutuu alas Vuonkanniemeen ja järveen terassittain polveillen; 200 m:n matkalla n. 10 m.

Pohjois-Pohjanmaan museoon lahjoittamansa "tuurateräisen kirveen"

PPM 4544 löysi emäntä Aili Kivilompolo 1930-luvulla. Esine löytyi rinteiden alaosasta pellolta (Z= 81 m), asuinrakennuksesta n. 120 m itälounaaseen. Eelis Kivilompolo oli kertonut löytöpaikan luoteispuolelta, läheltä metsänreunaa, tulleen kynnettäessä näkyviin hiiltä. Aarni Erä-Eskon tarkastusmatkallansa 1964 poimimat kvartsi--iskokset KM 16401 ovat talon pihasta rantaan johtavalta kujalta pihan ja rannan puolivälistä (Z= 85), sekä alhaalta Vuonkanniemen rantahietikolta. Tarkistaessani paikkaa esiintyi runsaasti kvartsi- ja sädekiviliuskeiskoksia samoilla alueilla; aitan alapuolella pelloilla molemmiin puolin kujaa sekä varsinkin matalan Vuonkanniemen rantahietikosta (Z= 79,2 m), josta löytyi myös kvartsiitti-iskos, savitiivistettä (punertavaksi palanutta savea) ja hiiltä. Mukaan tuli alueelta myös pieni kvartsikaavin (n. 35 mm x 25 mm x 15 mm) ja kookas lattea kvartsiesine (kaavin ? n. 60 mm x 50 mm x 10 mm). Aili Kivilompolo muisteli rinteiden puolivälistä kujan länsipuolelta pellosta paljastuneen joskus asutuksen jäänteitä (asunnon pohja ?). Ainoastaan hiiltä ja muutamia ilmeisen palaneita kiviä saatoinkin paikalla havaita. Nykyisin pellot on vuokrallamv. Matti Kuusijärvellä (os. Matinlompolo). Salmenniemen löytöalue lienee kooltaan n. 200 m x 150 m. Alueella on löytöjensä, maastonsa ja sijaintinsa perusteella sijainnut kivikautinen asuinpaikka.

5. KOLHONNIEMI 1

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Kolho RN:o 112, Mäntyniemi RN:o 142

Omistaja: Eero Mäntyranta, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7405 80

Y= 385 70

Z= 80-85 m

Esinelöydöt: KM 4190 tasataltta

KM 16402 kvartsi-iskoksia

levykirveen teelmä (40:1) *KM 25689 : 1*teelmä (40:2) *KM 25689 : 2*

kvartsikaavin (40:4)

kvartsi-iskoksia (40:3)

sädekiviliuskeiskos (40:4) *} 25691*

Kartta: 40

Karttaluonnos: 10

Kuvat: 172, 184

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Verif.: Oulun lääninhallituksen lähetekirjelmä 12.1.1903

(Ylitornion nimismies Jurvelius) Liite 8.

Kolhonniemi sijaitsee n. 20 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on lyhyt hiekkainen harjanneniemeke Lankojärven itärannalla. Maasto laskeutuu polveillen lounaaseen (rantaan) 300 m:n matkalla n. 16 m. Niemen luoteislaidalla on varsin jyrkkä veden kuluttama rantatörmä, kun taas lounaispuolella lasku suojaiseen rantapoukamaan on hyvin loiva.

Tasataltan KM 4190 löysi nykyisin paikalla asuvan Eero Mäntyrannan isoissa Iisakki Mäntyranta syksyllä 1901. Esine löytyi aluetta uudisraivattaessa n. 50 cm:n syvyydestä savimultamaasta, 15 sylen päästä järven rannasta. Kyseessä lienee niemekkeen etelälaita,

jossa peltoa on edelleenkin. Kiinteitä muinaisjäännöksiä ei paikalla ollut näkyvissä. Alue kasvoi ennen Mäntyrannan torppaa vankkaa sekametsää ja paikalla oli ollut ainoastaan verkkoaitta. Kvartsi--iskokset KM 16402 löysi paikkaa tarkistaessaan Aarni Erä-Esko 1964. Asuintalonsa koillispuolelta n. 40-50 cm:n syvyydestä maaleikkauksesta Eero Mäntyranta löysi lahjoittamansa tummasta sädekiviliuskeesta muotoillut teelmät. Esine 40:1 on ilmeinen levykirveen teelmä (n. 140 mm x 67 mm x 25 mm), esine 40:2 puolestaan (168 mm x 52 mm x 20 mm) mahdollisesti taltan tai liuskekärjen. Löytöpaikka on asuinrakennuksesta n. 20 m koilliseen varastona toimivan lato-rakennuksen pohjoispäässä (Z= n. 84 m). Paikalla havaitsin maaleikkauksessa n. 25 cm:n syvyyteen ulottuvan nokimaahäiriön. Edelleen Eero Mäntyranta kertoi velipoikiensa löytäneen n. 1935 niemeltä kivikirveen, jossa oli vielä varttakkin jäljellä. Poikien leikkeihin esine oli kadonnut.

Alueelta löytyi jälleen kvartsi-iskoksia erityisesti kankaan pinnasta läheltä niemen kärkeä Mäntyrannan huvilarakennuksen ympäriltä (asuinrakennuksesta n. 80 m länteen). Paikka on n. 2-3 m (Z=81-82 m) järven pinnan tasosta. Aivan niemen kärjessä oli joitakin ilmeisiä tulen rapaamia kiviä. Asuinrakennuksen alapuolelta lahden rantahietikosta löysin kvartsi-iskosten ohella sädekiviliuskeiskoksen. Mukaan tuli myös pieni kvartsikaavin 40:4

(n. 28 x 20 x 9 mm). Tulen rapaamaa kiveä oli kankaan pinnassa ylempänäkin, samoin kvartsi-iskoksia oli myös niemeen johtavassa tienpohjassa (Z= n. 85 m). Edelleen niemen kärjestä n. 200 m, Lankojärven itäpuolisen maantien leikkausprofiilissa (Z= 90 m) oli harjanteen (ks. Kolhonniemi 2) kohdalla nokimaahäiriöitä ja joitakin kvartsi-iskoksia. Maaperä kankaassa oli karikekerroksen alla; n. 15 cm noen sekaista lyijyhiekkaa, jonka alla ruskea hiekka. Kolhonniemen löytöalue on kooltaan n. 200 m x 100 m. Löytöjensä ja maastonsa perusteella alueella on sijainnut kivikautinen asuinpaikka.

11

2426 Kr. paho. Ark. Korum. 2651
24 1903. 1902. Esit. 16/1 1903, Tuotto päivältä ei ole pöytäkirjaan.

Maap. 12/1 03.

a.
tam.

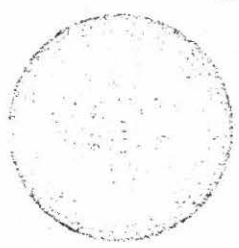
Uutormion pöytäkirja
Mr. Niiribonies.
Uutormio,
31 p. jouluk. 1902.

Oulun läänin v. 8
Oessa Kuvonmääille

Ehdotan lunastetta va kivi
Lunasta. Vastaus kivi lunastetta va
J. R. A.

N° 290.

Päätös:

Lähetetään, sisällä mainittu
kivi-ase, eri kotelossa, Suomen muu-
nais-tieteelliselle Toimikunnalle, joka
tänne ilmoittakoon lunastetaanko
seine kunnalle ja tänne lähettää
#

11/10

Talauttaen asiakirjan 2426 Kr
paho. 1902 faan vaadituksi ilmoiteta
seksi kysymykseen tulleen lähtään terä
puhteen kunnioittaan antaa seuraavia
tietoja:

Lauhojärvi on yksi viisto muonista lou-
paloista, jaita Tengeriän joki suoda
seksi virtaillesaan muonista efwena
ta Tornion jokeen. Se on noin 25 ki

Isänsä Turholan kirkosta ja suuruille
 itä-pohjoista kahti. Maat Laukajärven
 ympäristössä ovat osaksi krunnungea
 osaksi silvoläisten perintötilojen. -

Noin kolmeisen vuotta sitten kupperi-
 eräs Louppari, Elisabet Mäntyranta, puo-
 laamaan pörkkivä järven itäkannalle
 hauskalle, metsäiselle viemen venäälle,
 josta siltä ennen oli vähäinen verkko
 aitta, jonka sanoin kuin viemenkin
 omistaa samassa kylässä ainoa talukas
 Edv. Tirkkela. Ei siinkään laisia ^{antiaisti asunukseita} mark-
 keja nähtynyt viemellä, jota Kolhon vie-
 meksi kutsutaan, mutta paksu metsä
 siinä kasvoi; mäntyä, kuusta ja leivua
 selkäsiv. Pettomaa näytti melko hyönteis-
 allen savensekaista multa maasta. Män-
 tyranta alkoi kuolhia pettoa ja syke-
 lytti 1901, kun hän lapiolla kaivoi
 noin 1/2 metrin maahan, vastasi lapiolla
 liian liian, jonka hän kaivoi ylös
 maasta ja mäntyä, että se oli höylän

Toran omistajien panti sen talleen,
 päättäen sen talleen omistajien
 yhdistykselle. Tällä paikasta, josta
 tora löytyi, on vain 15 sylvä jär-
 ven rannalta.

Lankajärven rannat ovat vasta jät-
 ke kulumisen uusia sadan jälleimäi-
 sella puolekalla tulleet asutuksi eikä
 täällä nykyinen palvi tiedä niin vii-
 tään fansa jaska viirfä paikain olis
 Lapin hyliäkään ollut. Ei viirfään
 laissa kinteitä omistajajäämiä
 käään ole olemassa viirfä sen dulla
 Muuta mainittavampaa ei Lake
 läntyranta tiennyt löytämiä sul-
 teen liioita.

Väinö Juvon
 jätty.

6. KOLHONNIEMI 2

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kodanpohja, pyyntihautoja II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Salmiranta, RN:o 1⁴⁴, Lankokangas 1⁶¹

Omistaja: Kalevi Marjeta

Stina Marjeta (kuollut)

95780 Sirkkakoski

Männikkö, RN:o 1⁶⁰

Heino Aapajärvi, Nivanpääntie 58, Pello

Metsärinne, RN:o 1⁵⁸

Elsa Enbuske, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: X= 7406 00

Y= 385 78

Z= 97 m

Kartta: 40

Karttaluonnos: 10

Maasto ja sijainti ks. Kolhonniemi 1.

Kolhonniemen kivikautisen löytöalueen yläpuolella, harjanteen nokan päällä (asuinrakennuksesta n. 200 m koilliseen tien itäpuolella) on kiinteitä muinaisjäännöksiä. Noin 30 m leveällä kangasnokalla (n. 20-30 m tiestä, rajakivi n:o 46:n luona) on pyöreä laakea painuma halkaisijaltaan n. 5 m, syvyys n. 0.5 m. Painuman etelälaidalla on n. 10 cm korkea valli puolen kehän pituudelta. Valli näkyy kuitenkin lähinnä vain kasvillisuuden erona; painumassa kasvoi sammalta kun taas ympäristössä jäkälää. Likaista noen peittämää hiekkaa oli n. 30 cm, mutta sammalpeitteen vuoksi ei voitu havaita mahdollisia iskoksia.

Ilmeisestä kodanpohjasta n. 15 m sekä kaakkoon, että luoteeseen sijaitsee harjanteen molemmiin puolin törmän reunoilla lähes pohjois-etelä suuntaiset kuopat. Maatuneista soikeista haudoista pohjoisempi on n. 4 m x 2 m x 0.5 m eteläisempi n. 5 m x 2.5 m x 0,5 m. Viimeksi

mainitun reunalla on männynkanto, joka halkaisijastaan päätellen on iältään useita satoja vuosia. Lisäksi Eerö Mäntyranta osoitti alhaalta rakennusten ympäristöstä pari pienempää lähes täyttynyttä painumaa: em. ladon päädyssä sekä tästä n. 20 m pohjoiseen paremmin säilynyt kooltaan n. 1.60 m x 0.80 m x 0.40 m (itä-länsi suunnassa). Ilmeisesti niemen alueella on sijainnut myös pyyntihautajärjestelmä, jonka jäljet asutus ja maantie ovat muilta osin jo tuhonneet.

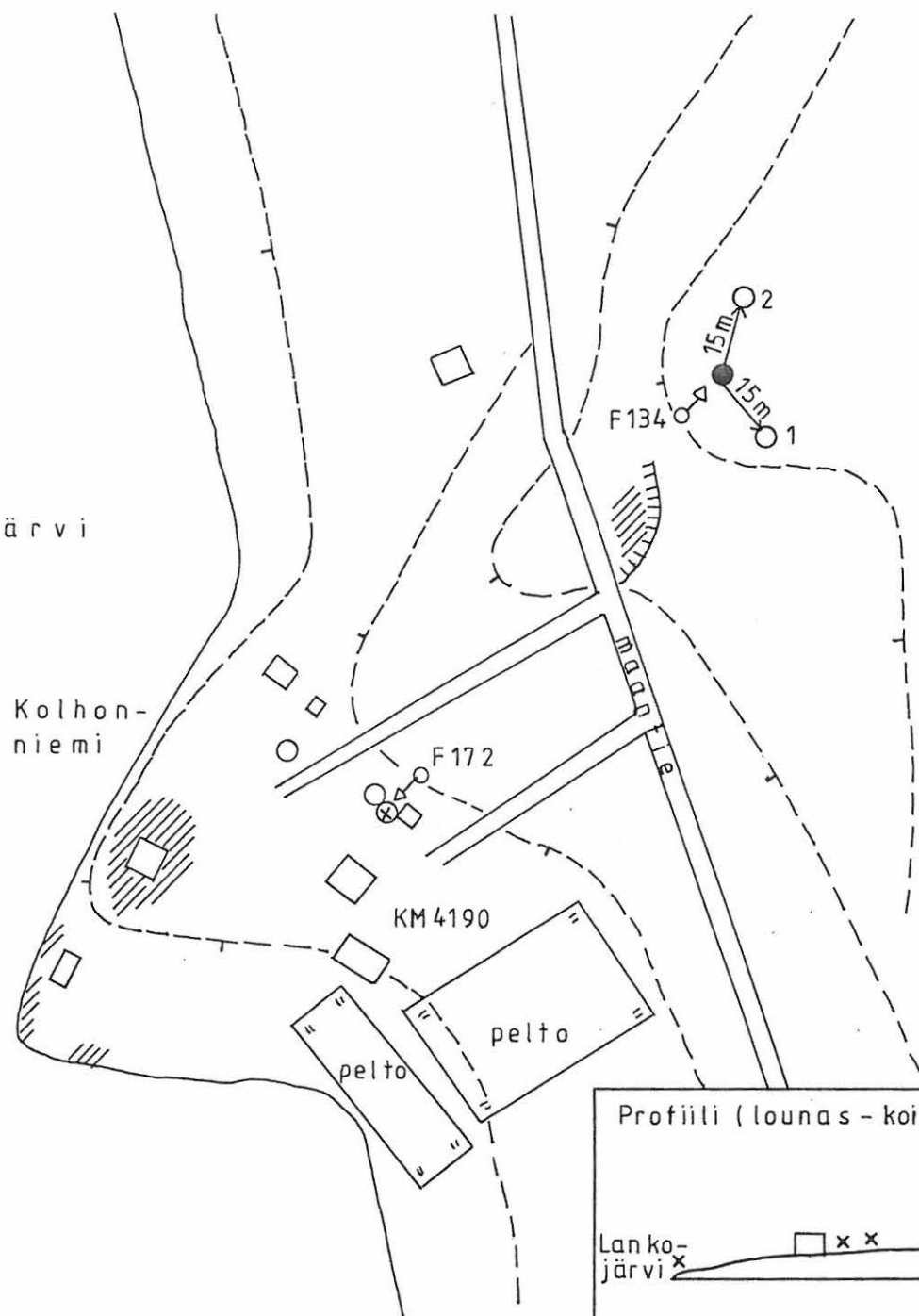
Karttaluonnos 10

KOLHONNIEMI

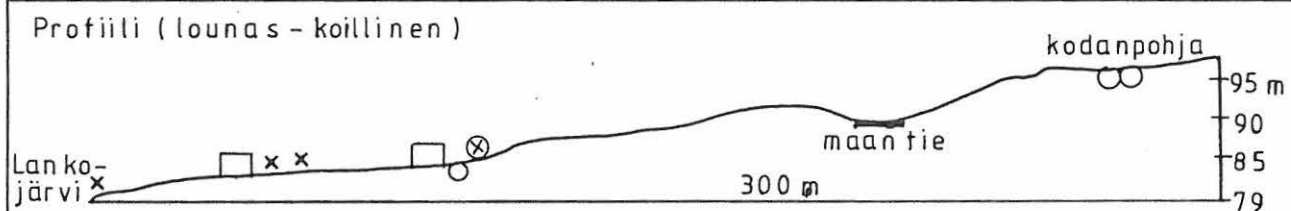
Lankojärvi

Mittakaava 1:2000

- ⊗ kivikaut. esinelöytö
- /// kivikaut. asuinpaikkalöydöksiä
- pyyntihauta
- kodanpohja

Profiili (lounas - koillinen)

Pellon 43

7. HOPEARANTA

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Hopearanta, RN:o 5⁵

Omistaja: Eeva Risku

Kivirannantie 6-8 E 15

95410 Kiviranta

Koordinaatit: X= 7404 52

Y= 385 98

Z= 80-85 m

Esinelöydöt: KM 16403:1. kvartsikaavin

2. teräväkärk. kvartsiesine

3. kvartsi-iskoksia (13 kpl)

kvartsi-iskoksia, 16 kpl (41:1)

kvartsiesine (41:2)

25692

Kartta: 40

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Markku Torvinen 1984

Lähde: Eeva Riskun kirje Muinaistieteelliselle toimikunnalle
27.12.1964 (Liite 9)

Hopearannan löytöpaikka sijaitsee n. 26 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Lankojärven itärannalla, järven keskivaiheilla sijaitsevan kapeikon kohdalla.

Riskun huvila sijaitsee Poikkisääskenmaan jyrkästi järveen laskevan rinteen alla kapealla (leveys n. 30-40 m) niemeketasanteella, joka on n. 3 m järven pinnan tasosta. Mökin itäpuolelta kulkee Lankojärven itäpuolinen maantie. Tästä mökin ympäriltä hiekkakankaasta paikkaa tarkistanut Aarni Erä-Esko keräsi 1964 löydöt KM 16403:1-3 (kvartsi-iskoksia ja kvartsiesinettä), etenkin "pihasta maantielle johtavasta puskutraktorilla raivatusta kulkutiestä". Eeva Risku puolestaan ilmoitti 27.12.1964 järven itäpuolen paikallistietä

rakennettaessa huvilan kohdalta paljastuneen n. 40 cm:n hiekkakerroksen alta "nuotion sija kivineen ja kekäleineen". Löytö jäi tiealueeseen. Aluetta tarkistaessani tapasin kankaan pinnasta kvartsi-iskoksia ja pienen karkeasti säännölliseksi muotoillun pyöreähkön kvartsiesineen (n. 25 mm x 25 mm). Hiekka oli paikoin punaisen ruskeaa, joitakin nokihäiriöitäkin oli. Löytöalueen halkaisija on n. 30-40 m.

Olen vastaanottanut Muinaistieteellisen toimikunnan
kirjelmän nro 2765 koskien maallani olevia kiinteitä
muinaisjäännöksiä.

43

27 1/5 1964 Eeva Risku

Asia: Kivikautiset asuinsijat Hopearannan tilalla
Pellon kunnan Matinlompolon kylässä.

Lisäykseksi Muinaistieteellisen Toimikunnan
kirjeeseen N:o 2765 ilmoitan, että rakennettaessa
Lankojärven itäpuolen paikallistietä löytyi huvi-
lani kohdalla n. 0,40 m:n hiekkakerroksen alla
nuotion sija kivineen ja kekäleineen. Paikka on
jäänyt tiealueeseen.

Toistaiseksi ei alueella rakenneta eikä raiva

27.12.1964 Eeva Risku

8. KORKEANIEMI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Lankojärvi

Tila: Korkeatieva, RN:o 10¹¹Omistaja: Eino Sirkka, 95780 Pello, Sirkkakoski
Niemi, RN:o 10¹²

Tauno Korkeaniemi, 95780 Sirkkakoski

Koordinaatit: X= 7402 80

Y= 385 70

Z= 80-87,5 m

Esinelöydöt: KM 2270:5 oikokirves

6 tuura

7 tuura

8 tasataltta

PPM 431 tuura

teelmä (42:1)

kvartsi-iskoksia (42:2)

karhukeihäs (42:4)

? KM 10249:3 tuura

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Kartta: 39

Karttaluonnos: 11

Kuvat: 148, 149, 220

Korkeaniemen löytöpaikka sijaitsee n. 21 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Lankojärven eteläosassa itärannalla. Niemi on n. 8 m järven tasosta kohoava harjannekumpu (lev. n. 300 m), jonka päällä sijaitsevat Korkeaniemen tilan rakennukset. Lähes koko niemi on pelloksi raivattua.

Kiertokoulunopettaja Iisakki Antin kokoelmasta 1884-85 lunastetut kiviesineet KM 2270:5-8 (oikokirves, tuura, tuura, tasataltta) ovat löytötietojensa mukaan Lankojärven Korkeaniemen maalta peltoa

muokatessa löydetty. Tilan nykyisen isännän mv. Eino Sirkan (65) mukaan paikalla on asuttu toista sataa vuotta eli kyseiset esineet olisivat löytyneet talon uudispeltoja raivattaessa. Jenny Vesanderin Pellon museoyhdistykseltä 1935 lunastama tuura KM 10249:3 on löytynyt "Sirkan kylän Lankorannalta". Kyseessä lienee ollut Korkeaniemi. Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseoon tallennetun pienen Rovaniemen tuuran 431 "löytöpaikka tuntematon (Sirkka), löytäjä Korkeaniemi 1931." Kyseessä lienee jälleen Korkeaniemen alue.

Eino Sirkan mukaan kiviesineitä on tullut kyllä pelloista joka puolelta, mutta "puoliakaan niistä ei ole ymmärretty tallentaa". Useita esineitä hän kertoi löytyneen rinteestä asuinrakennuksen luoteispuolelta, josta olin löytänyt paikkaa tarkistaessani auranviilloksesta ilmeisen kivikirveen teelmän. Esine on karkeasti muotoiltu kappale vihr. sädekiviliusketta (215 x 60 x 33 mm), jonka toista lapetta on käytetty myös hioimena. Löytöpaikka on törmän alla (Z= 81 m), n. 15 m kellarirakennuksesta luoteeseen. Paikalta edelleen n. 30 m luoteeseen, venerannan yläpuolella kasvimaan hiekansekaisessa multamaassa oli rikottua kvartsia ja hiiltä. Em. löytöpaikat ovat rannassa n. 1 m järven tasosta. Maaperä niemessä on noensekaisen peltokerroksen alla hiekka.

Mv. Sirkan hallussa oli 1940-luvulla pihan eteläpuolelta löytynyt rautainen keihäänkärki. Ilmeisesti maasepän takoma esine on jyrävä kömpelötekoinen karhukeihäs; terän pituus n. 35 cm, holkin n. 15 cm ja holkissa oli jäljellä n. 30 cm heinäseipään vanvuista vartta. Niemen länsirannalta (nykyisestä venerannasta etelään) mv. Sirkka kertoi löytyneen veden alta omituinen hirsi-rakennelma. Pohjaan oli kivien avulla upotettu peräkkäin (2 x 10-13 m) tukkeja, joihin oli salvettu poikkipuuta. Hirret olivat kirveellä veistettyä. Rakennelman tarkoitusta mv. Sirkka ei tiennyt. Niemen itäpuolelta jänkkää ojitettaessa oli puolestaan noussut suosta useita kymmeniä metrejä tuohiköyttä.

Paikan maaston, sijainnin ja löydöt huomioonottaen Korkeaniemessä on ollut asutusta jo kivikaudelta.

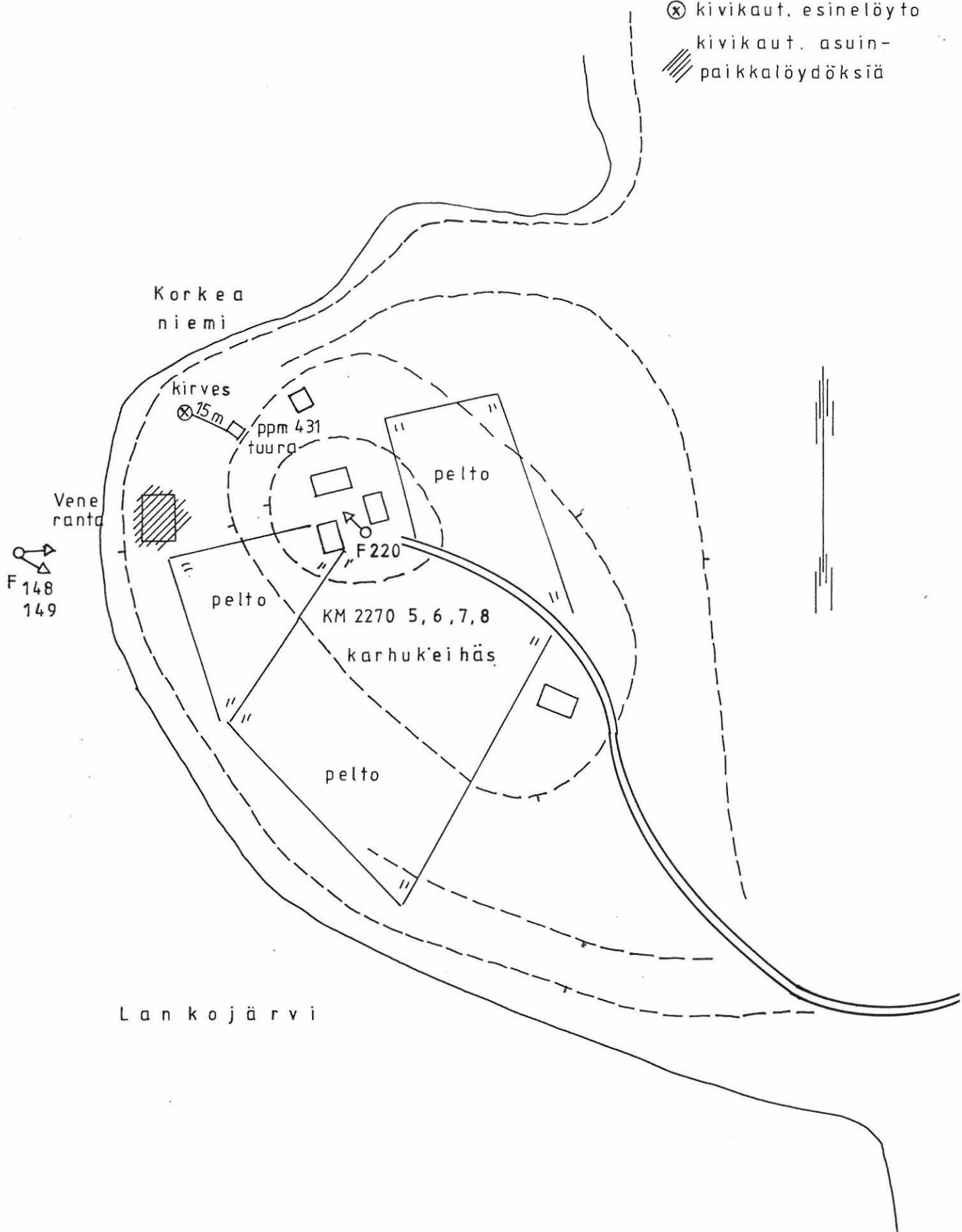
Karttaluonnos 11

KORKEANIEMI

Lankojärvi

Mittakaava 1:2000

- ⊗ kivikaut. esinelöyto
 // kivikaut. asuin-
 paikkalöydöksiä

9. MOINAJÄRVI HAUTANIEMI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

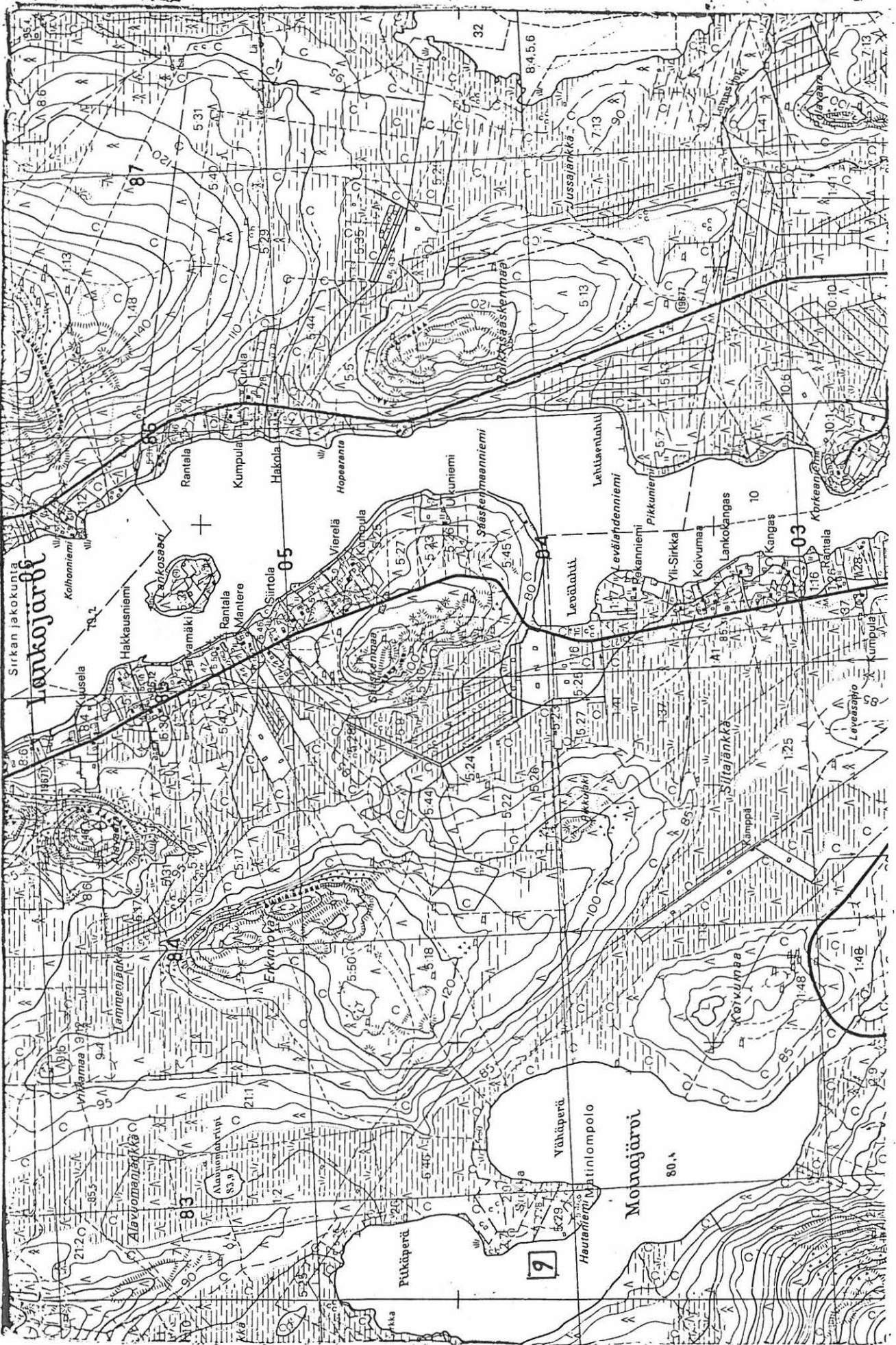
Pyyntihautoja ? II

Kylä: Lankojärvi

Tila: -

Kartta: 40 b

Moinajärven Hautaniemi sijaitsee n. 18,4 km kaakkoon Pellon kirkosta. Moinajärvi sijaitsee Lankojärven länsipuolella. Nimiryvä Moinajärvi, -jänkkä, -vaara, -lahti (Miekojärvessä) viittaa mahdollisesti "moitapyyntiin" eli villipeurojen talvipyyntiin. Moinajärven pohjoispäästä pistävässä pitkässä Hautaniemessä lienee ollut pyyntihautoja. Paikalla en käynyt.

10. VEKSAJOKI

Peruskartta 2641 04

LANKOJÄRVI

"Lappalaislapsenhauta" II

Kylä: Lankojärvi

Tila: -

Omistaja: Eero Mäntyranta, 95770 Lankojärvi

Koordinaatit: -

Eero Mäntyranta kertoi Veksajokivarressa sijaitsevasta lapinhaudasta. Paikalla kerrotaan kuuluneen lapsen valitusta (äpärä--uskomus?). Itse hauta lienee kuoppamainen painanne. Paikka on Lankojärven itäpuolella Heikkilänjärveen laskevan Veksajoen varressa Mäntyrannan maalla (Raatekuopan ? alueella). Paikalla en käynyt.

1. PYHÄSELKÄ

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

"Lappalaisten uhripaikka" II

Kylä: Koutus

Tila: Valtionmaa

Kirj.lähde: Leinonen 1958, s. 43

Kartta:

Pyhäselkä sijaitsee n. 19 km kaakkoon Pellon kirkosta.

Pitäjänkirjassaan Leinonen kirjoittaa (s. 43): "Pyhäselkä Koutusjärven rannassa on kertoman mukaan lappalaisten uhripaikka." Pyhäseljällä takoitettaneen Koutusjärven länsirannalla sijaitsevan Pyhäinvaaran aluetta. Mahdollinen seitapaikka voisi olla Pyhäinpaheikon pahtajyrkänne, joka putoaa järveen 20-30 m. Paheikon päällä on hirsikämpän jäännökset. Mukana ollut lehtori Pentti Koivunen arvioi Pyhäinvaaran eteläpuoliset kangasrinteet kaltiopaikkoineen varsin mahdollisiksi talvikylän paikoiksi.

2. YLISIRKKA

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Ylisirkka, RN:o 188

Omistaja: Olavi ja Maila Koskela, Sirkkakoski

Koordinaatit: X= 7401 56

Y= 385 50

Z= 80 m

Esinelöydöt: PM 318 Rovaniemen tuura (esineestä kuva n:o 207
ja piirros)
taltta ? (kadonnut)

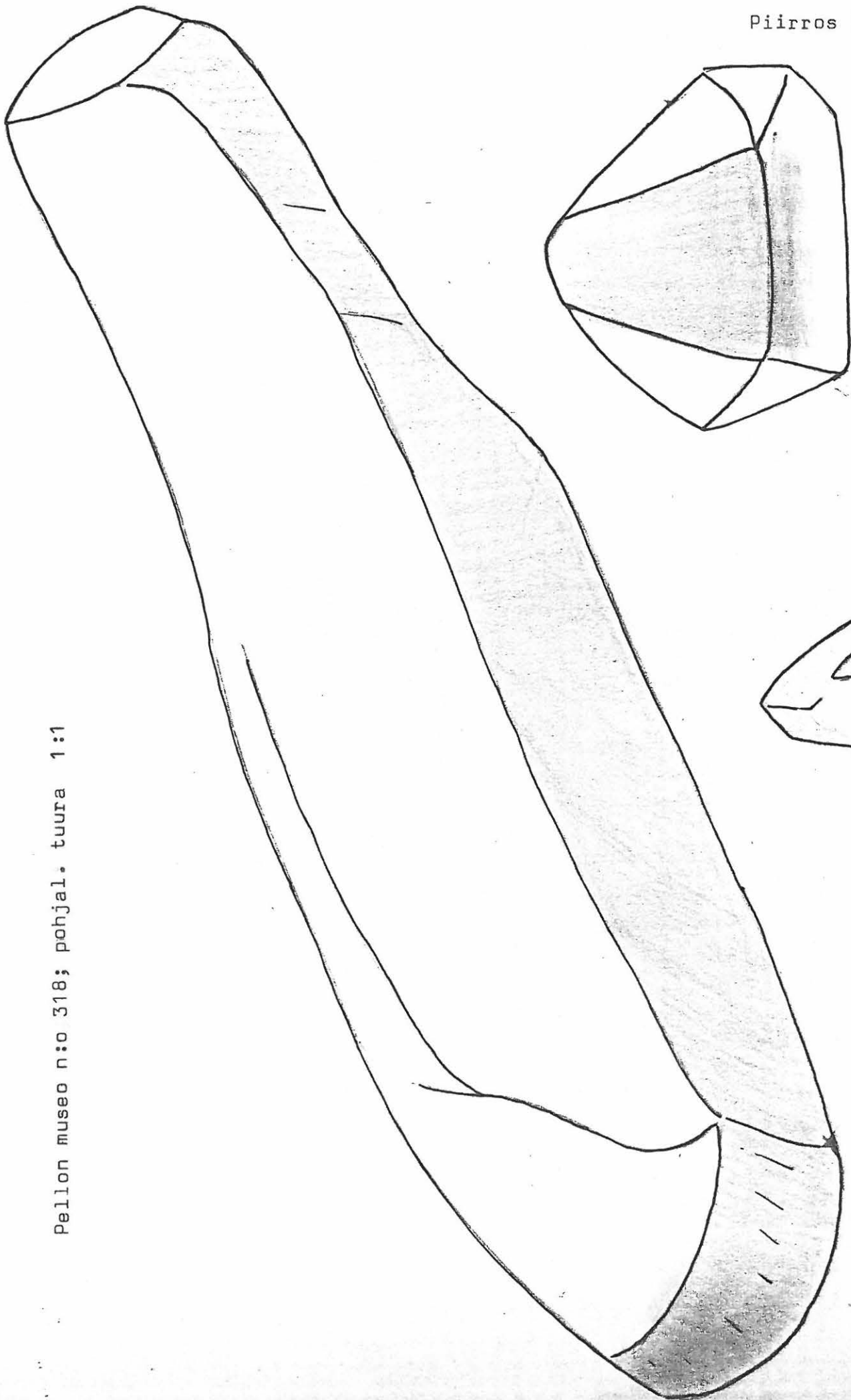
Kartta: 41

Ylisirkan löytöpaikka sijaitsee n. 22 km kaakkoon Pellon kirkosta.
Paikka on Sirkkakosken länsirannalla.

Mv. Olavi Koskelan 1966 Pellon kotiseutumuseoon lahjoittama pohjalainen tuura PM 318 olisi löytötietojensa mukaan löytynyt Revonniemestä. Ilmeisesti esine on sekoitettu Koskelan aikaisempiin esinelöytöihin, sillä Olavi Koskelalta saamieni lisätietojen mukaan esineen löysi Antti Mantere mv. Koskelan omistamalta Ylisirkan tilalta. Esine on erittäin jyrkävä vihr.harm. sädekiviliuskeesta kuusikulmaiseksi pilstottu kirvesteräinen tuura. Esine löytyi tasaiselta peltosaralta ojaa kaivettaessa n. 40 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on n. 100 m Sirkkakosken sillasta etelään vanhalla peltosaralla, n. 50 m:n päässä kosken rannasta. Peltomaan alla alueella on moreenimaa. Olavi Koskelan mukaan paikalta on löytynyt mahdollinen toinenkin kiviesine, joka on kuitenkin kadonnut. Esine oli ollut n. 5-6 cm pitkä terästään hiottu kiviesine (taltta ?). Paikan päällä en ehtinyt enää käymään.

Myöskin em. paikasta n. 250 m pohjoiseen on mahdollinen kivi-esinelöytö. Kalevi Enbuske kertoi löytäneensä Eero Häkkilän omistamalta Niskan tilalta ilmeisen kourutaltan (?). Esine oli ollut vihertävän harmaasta kivistä, kapea, hiukan yli 10 cm pitkä ja kulunut kapeasta terästään. Löytöpaikka on n. 150 m maantiesillasta pohjoiseen, tasaista joenrantaaniittyä (Z= 80 m), jonka kasvillisuus esti havaintojen teon. Maaperä paikalla on savihiesua. Kyseinenkään löytö ei ollut enää tallessa.

Pellon museo n:o 318; pohjal. tuura 1:1

3. SIRKKA

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Sirkka, RN:o

Omistaja: -

Koordinaatit: -

Z= n. 80 m

Esinelöydöt: KM 2270:2 tasataltta

KM 4243 tasataltan katkelma

Kartta: 41

Kiertokoulunopettaja Iisakki Antin kokoelmasta 1882-85 lunastettu tasataltta KM 2270:2 on löytötietojensa mukaan löytynyt peltoa muokattaessa Sirkan kylän Sirkasta. Sirkan tila sijaitsee Sirkkajärven ja Sirkkakosken välissä Juhonniemellä, jota pidetään seudun vanhimpana asuinpaikkana. Alue on matalaa loivasti kaakkoon viettävää peltoaukeata. Tasataltan katkelman KM 4243 lahjoitti Benjam Sirkka 1903. Esine on löytötietojensa mukaan löydetty "Ala-Sirkan kylästä Miekojärven pohjoispuolelta". Vanhaemäntä Lyyli Uusitalon mukaan Benjam Sirkka asui juuri em. Juhonniemessä. Nykyiset asukkaat eivät tunteneet kyseisiä eivätkä uudempiakaan kiviesinelöytöjä. Sijaintinsa puolesta paikka vaikuttaa varsin edulliselta varhaisellekin asutukselle; kosken alla kalaisan suvannon rannalla. (Ala-Sirkan kylällä on mahdollisesti takoitettu myös Ala-Sirkan tilaa, joka on käsittänyt alueita järven länsi- ja etelärannoilla.)

4. SIRKAN KYLÄ

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautisia löytöjä

Kylä: Sirkkakoski

Tila: -

Koordinaatit: -

Z= 77-85 ,

Esinelöydöt: KM 5416:1 poikkikirves

KM 6454:1-2 kaksi tuuraa

:3-4 tasataltta

Kartta: 41

Tukholmasta 1909 lunastettu poikkikirves KM 5416:1 on löydetty peltoa muokattaessa puolen kyynärän syvyydestä Sirkan kylässä. Johan Petter Salomonssonin Ruotsin Pajalasta lähettämät kaksi kivituaa KM 6454:1-2 on merkitty löytyneeksi "15,5 cm:n syvyydestä Sirkan kylästä", samoin kuin toinen tasataltoista KM 6454:3-4 (toinen, ei tietoa kumpi on löytynyt Raanujärven kylästä.) Tarkempia löytöpaikkoja ei em. esineille anneta. Ehkä todennäköisintä löytöaluetta on Sirkkakosken länsirannat. Mutta kerrottiin myös Sirkkajärven eteläpuolelta Lahtelan tilan (RN:o 2¹⁹) loivasti järveen viettävistä kangasmaista peltoja raivattaessa löytyneen talttamaisia kiviesineitä, joita ei kuitenkaan oltu otettu talteen (Lyyli Uusitalo 70, Olavi Uusitalo 35). Sirkan löytöjen valossa näyttää ilmeiseltä, että kosken ja suojaian suvannon rannoilla on ollut kivikautista asutusta.

5. KIVINIEMI

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Uhripaikka ?

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Hiekkaranta, RN:o 2¹⁶

Omistaja: Martta Vuopio, Nivanpääntie 40, Pello

Kesäniemi, RN:o 2¹⁵

Pentti Kumpula, 95700 Pello

Suviniemi, RN:o 2¹⁵

Aarno Uusimäki, 95700 Vaaranperä, Pello

Koordinaatit: X= 7399 80

Y= 384 50

Z= 77 m

Esinelöydöt: KM 16399 tuuran kärkekatkelma

KM 16407 kirves tai tuura

kiviveitsi ? (Matti Pajala)

kvartsi- ja kivilaji-iskoksia (n:o 43) 25590

Kartta: 41

Kuvat: 126

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Kiviniemen löytöpaikka sijaitsee n. 23 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on kalaisan Miekajärven pohjoisrannalla.

Jättiläiskokoisen tuuran tai kirveen KM 16047 löysi Unto Välimaa 1956 partioleirillä ollessaan Miekajärven pohjoisrannalta; "Kumpulan, Uusimäen ja Vuopion huviloiden välisestä rantakivikosta, järveltä katsottuna ison kiven vasemmalta puolen". Löytötietojensa mukaan paikasta käytetään nimitystä "Ihannehiekka" ja siihen liittyv muutamia suurehkoja hiekkakuoppia. Tuuran kärkeosan KM 16399 löysi puolestaan Juha Välimaa 1959 partioleirillä ollessaan "rantakivikosta ns. Ihannehiekan vasemmalta puolen järveltä katsoen". Unto Välimaan mukaan Matti Pajala oli löytänyt samalta paikkaa mahdollisen

keihäänkärjen samoihin aikoihin.

Kyseinen löytöalue on Kiviniemen länsilaidalla; niemen kärjestä n. 150 m luoteeseen. Niemi on nimensä mukaisesti pääasiassa hyvin kivistä kangasmaastoa. Matti Pajala kertoi löytämänsä nyt tietttvmttömissä olevan kiviesineen olleen tummaa kiveä, kooltaan n. 15 x 3 x 1 cm. Esineen toinen laita oli teroitettu, toinen pää puolestaan pyöristetty. Aseen oli ajateltu olleen nylkyveitsi tai keihäänkärki. Esine oli löytynyt hietikosta kankaan kohdalta. Löytöpaikka lienee juuri pienen lahdekkeen ja kosteikon pohjoispuolella hiekkakankaalla sijaitsevan Vuopion huvilan hiekkaranta ("Ihannehiekka"). Kyseisestä rantahietikosta löysinkin muutamia kvartsi- ja kivilaji-iskoksia, sekä joitakin tulen rapaamia kiviä.

Unto Välimaalta saamieni lisätietojen mukaan tuurat (ainakin KM 16407) löytyivät rantakivikosta ennen lahtea jonka luoteispuolella Vuopion huvila on; siis ilmeisesti Kumpulan (?) huvilan rannasta. Rannan suuret kivet ja tuurissa esinekuvauksensa mukaan havaittava punainen väri viittaisivat uhripaikkaan. (Kiviniemen löytöalue lienee n. 100 m pitkä.)

Kivilahden vastakkaisella puolen on Kiukaanniemi, josta en paikalla käydessäni kuitenkaan nimen mahdollisesti viittaavia jäännöksiä havainnut. Sensijaan Kivilahden pohjukassa hiekanottopaikan itäpuolella, rantaan viettävässä kangasrinteessä on muutamia pyöreähköjä painanteita, jotka voisivat olla kodan pohjiakin. Paikka on v enesataman yläpuolella n. 20 m:n päässä rannasta.

6. TIEVA 1

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Lapin seutukaavaliiton suojelukohde 1980

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Tieva, RN:o 15⁶

Omistaja: Per Fredrik Jäderholm

Aino Sylvia Jäderholm

95780 Sirkkakoski

Tievarinne, RN:o 15¹

Elja Aijal Järvenkylä

Tanhuantie 1 D 001

96100 Rovaniemi

Mäkitieva, RN:o 15⁸

Ellen Hjordis Maria Parpala

Koordinaatit: X= 7399 26 7 396 26

Y= 385 94 518 58

Z= 80-90 m 85-87.5

Esinelöydöt: KM 2270:3 kiviase

KM 13549 taltta

kvartsia (n:o 44)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1954 (ks. kertomus, valokuva
ja karttaluonnos top.arkistossa)

Kartta: 41

Kuvat: 153

Tievan löytöpaikka sijaitsee n. 24 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Miekojärven pohjoisosassa järven itärannalla.

Kiertokoulunopettaja Iisakki Antin kokoelmasta 1880-luvulla lunastettu terästään hiottu kiviase KM 2270:3 on saatu Sirkan kylästä kr. torppari Tievalta. Alue on mäntykankaasta pelloksi raivattua tasaista, hiukan luoteeseen ja länteen (järveen) viettävää maastoa Tievanvaaran luoteispuolella. Alue on n. 3-10 m järven pinnan tasosta. Sylvia

Jäderholmin omistamalla nykyisellä Tievan tilalla ei em. löydöstä tiedetty. Paksun peltomaakerroksen alla on alueella noen sekaista lyijyhietaa n. 5 cm, alla ruskea hieta (paikoin punaruskea hiesu).

Parpalan talo sijaitsee Jäderholmin talosta n. 150 m etelään. Aarni Erä-Eskon tarkastusmatkallaan tallentaman taltan KM 13549 löysi Paavo Parpala syksyllä 1953 auranviilloksesta n. 50 cm:n syvyydestä, vaaleasta hiekasta. Esine löytyi Parpalan asuinrakennuksesta n. 20 m itäkaakkoon. Löytöpaikka on loivasti rantaan viettävässä pellossa; n. 30 m rannasta ja n. 12 m järven pinnan tasosta (lp. Z= n. 89 m). Harmaata nokista peltohiekkaa on alueella n. 20 cm. Törmän alta vesirajasta löysin joitakin luontaisia kvartseja. Muista kiviesinelöydöistä ei paikalla tiedetty. Ks. Tieva 2.

7. TIEVA 2

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Lapinhauta I

Lapin seutukaavaliiton suojelukohde 1980

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Tievarinne, RN:o 15¹

Omistaja: Elja Aijal Järvenkylä

Tanhuantie 1 D 001

96100 Rovaniemi

Mäkitieva, RN:o 15⁸

Ellen Hjordis Maria Parpala

Koordinaatit: X= 7399-21 7396 54

Y= 386 07 518 72

Z= 105 m

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1954.

Ks. tarkastuskertomus

karttaluonnos ja piirros (liite 10)

Kaivaukset: Aarni Erä-Esko 12.7.1957

(ks. kaivauskertomus top.arkistossa)

Kartta: 41

Kuvat: 150-152

Sijainti ks. Tieva 1. Parpalan talosta n. 150 m itäkaakkoon sijaitsee Tievan "Lapinhauta". Muinaisjäännös on Tievanvaaran suhteellisen voimakkaasti laskevassa länsirinteessä. Rinne on mäntykangasta.

Nykyisessä kaivauksen jälkeen (1957) entisöidyssä muodossaan silmäkivikumpu on n. 3,6 m pitkä, 2,4 m leveä ja n. 40 cm korkea. Osittain maansisässä olevan silmäkiven halkaisija on n. 40 cm. Kumpu on sammalen peittämä ja joitakin kiviä on näkyvissä kummun laitamilla. Paikalla lapsuutensa asuneiden Seija Enbusken ja Elisabet Juuson mukaan alkuperäisessä muodossaan kumpu oli "kivisempi". Alueella on hietamaa. Muinaisjäännöksen etäisyys järven rannasta on n. 200 m ja korkeus veden pinnasta n. 28 m. Paikalle on opastamassa tien laidassa kyltti "Lapinhauta", mutta paikalle johtava polku on pahoin metsänraivaustähteiden peitossa. Maanomistajat ymmärsivät kyllä paikan arvon.

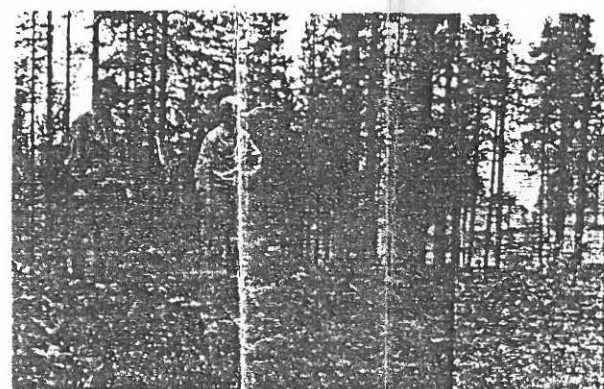
PELLO, Sirkankylä, TIEVA RM. 15

Valok. 1)

KIVIESIN. LP.

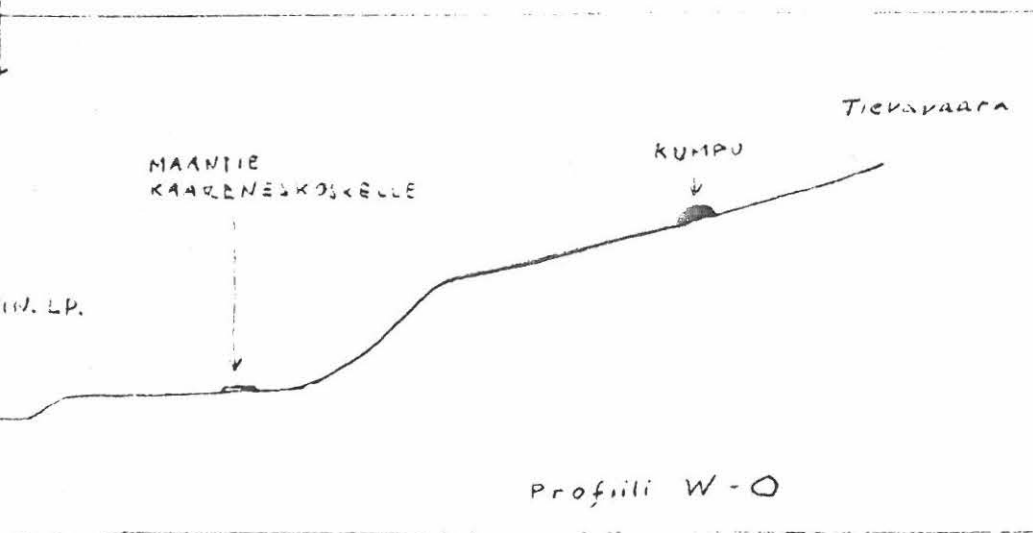
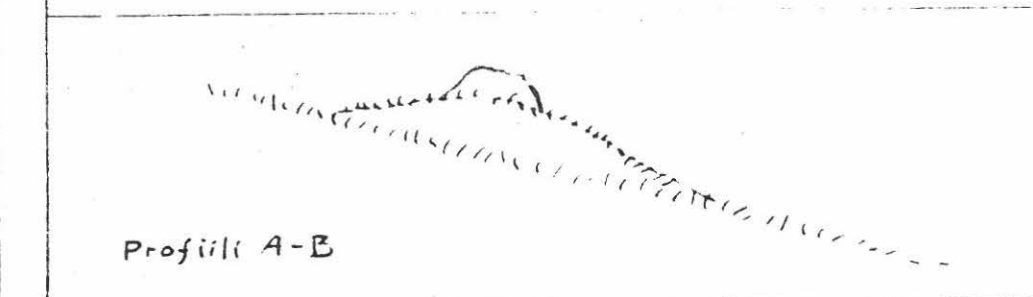
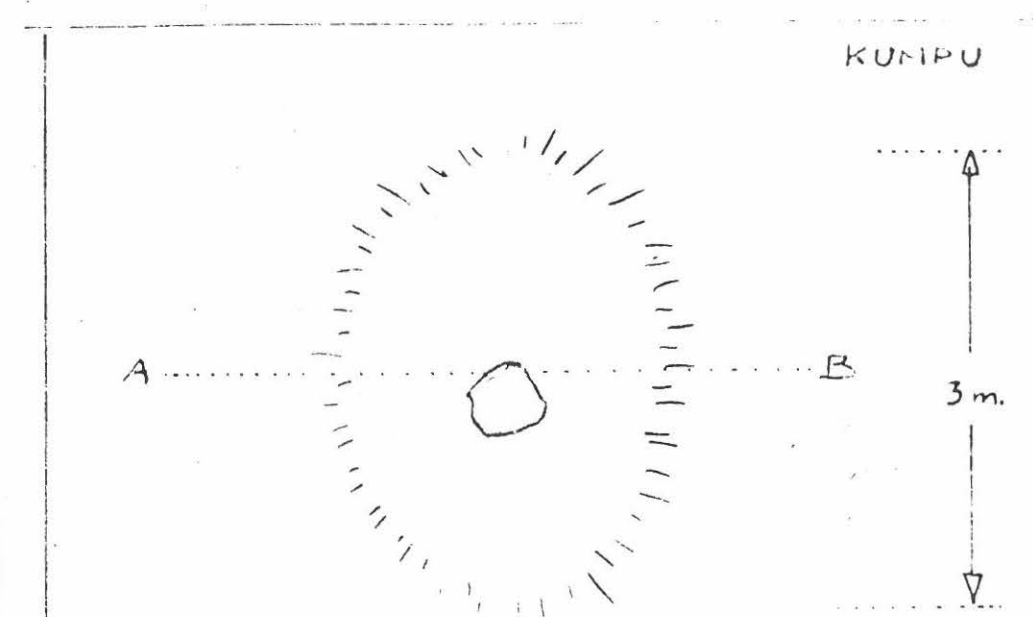
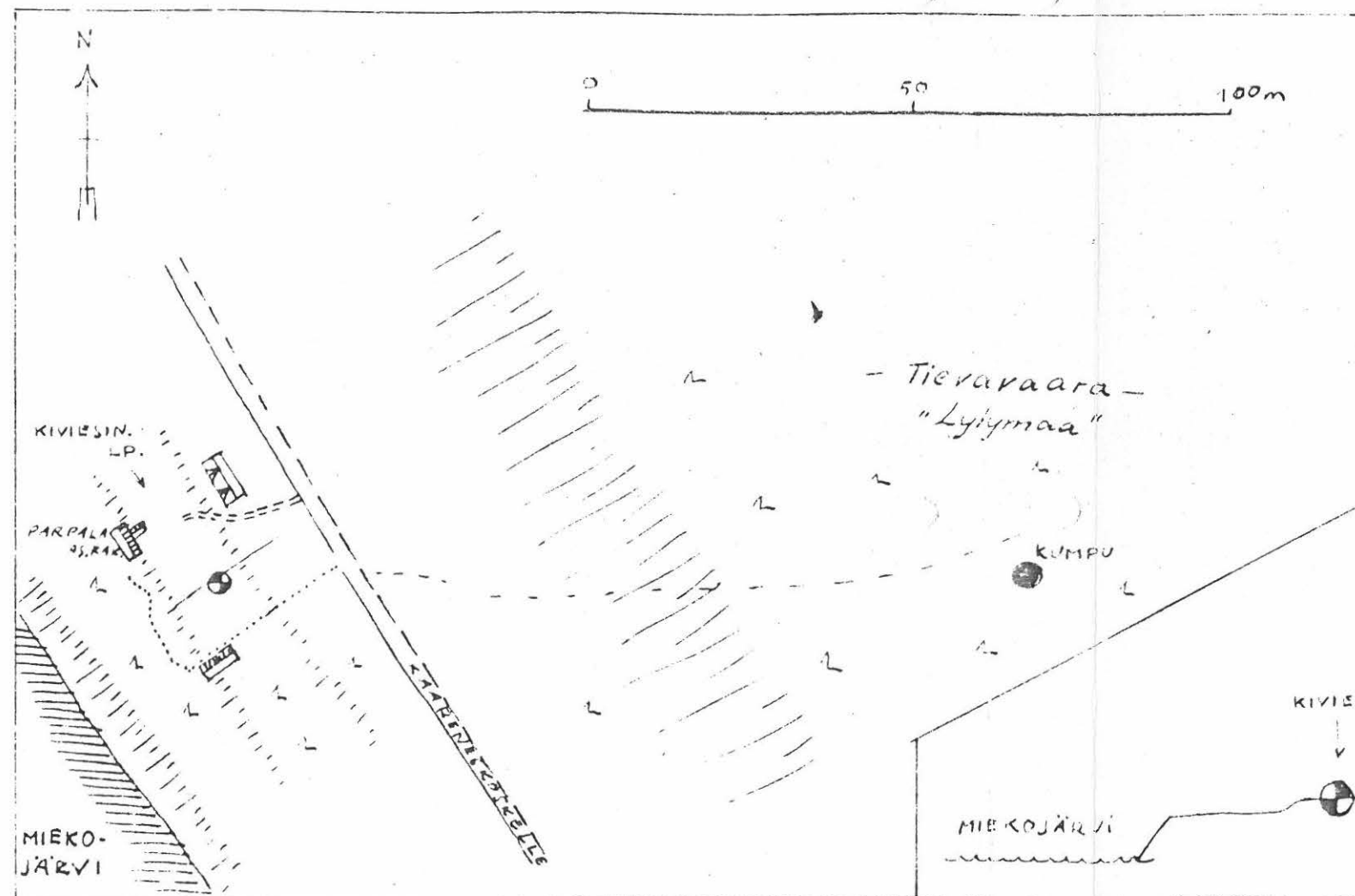
F. 18406

Valok. 2)

KUMPU

F. 18407

(A. Erä-Eskon tarkastuskertomuksesta 1955)

8. REVONNIEMI 1

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Revonhätä, RN:o 3³⁰

Omistaja: Pentti Jäälinoja, Takalonkatu 5, 95420 Tornio 2

Revonniemi, RN:o 3³¹

Kalervo Koskela, Sirkkakoski

Koordinaatit: X= 7398 48

Y= 385 87

Z= 82,5 m

Esinelöydöt: KM 13216:1 pohjal. kirves

2 liuskeveitsi

oikokirveen kärkikatkelma (45:1)

kvartsia (45:2)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1954

(karttaluonnos ja valokuvat tarkastuskertomuksessa)

Kartta: 41

Karttaluonnos: 12

Kuvat: 154

Revonniemen löytöpaikka sijaitsee n. 24 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on lyhyellä, mutta leveällä niemekkeellä Miekojärven pohjoisosassa, järven itärannalla.

Pohjalaisen kirveen KM 13216:1 ja liuskeveitsen KM 13216:2 löysi Olavi Koskela 1951 silloin mv. Otto Juuson omistamalta Revonniemen tilalta. Esineet löytyivät pellonojaa kaivettaessa n. 40 cm:n (lapion piston) syvyydestä, eri aikoihin n. 5 m:n etäisyydellä toisistaan. Löytöpaikka on n. 60-70 m Miekojärven rannasta; peltoalueen länsilaidassa metsäreunassa Kalervo Koskelan hirsisestä kesäasunnosta etelälounaaseen. Mv. Juuso oli kertonut alueelta tulevan kynnettäessä hiilistä maata ja paikoitellen "tuhkaa ja palanutta savea". Maaperä on yleensä "punaista hiekkaa". Edelleen mainitaan "löytöpaikan

läheisyydessä sijaitsevan tulisija ja rantatöyräässä useita kaivettuja kuoppia", joita mv. Juuso oletti tiilenpolttopaikaksi. Kyseessä lienee kuitenkin hiilimiilut, potaskankeittokiveys ja rannan tervahauta (ks. Revonniemi 2.). Nykyisin Revonniemessä on ainoastaan kesämökkiasutusta. Itäosa niemestä on tasaista pelloksi raivattua peltoaukeaa, länsiosa vielä männikkökangasta. Eteläpuolella niemi laskeutuu järveen hyvin loivasti. Täältä em. löytöpaikasta n. 100 m lounaaseen Revonhännän tontilta, edesmenneen Sylvia Niemen kesämökin rannasta (mökistä n. 15 m lounaaseen), löysin rantakivikosta sädekiviliuskeesta valmistetun oikokirveen kärkikatkelman (45:1, 67 x 43 x 22 mm) sekä joitakin kvartseja. Samalta paikkaa löytyi myös myöhemmästä asutuksesta kertovat rautainen avain ja vanhaa tiiltä. Lähellä niemen eteläpäässä on rannassa suuri kivi, jota voisi olettaa palvotun seitana. Revonniemen itäpuolella Lylymaan alarinteessä olisi Olavi Koskelan kuvauksen perusteella mahdollisesti pyyntihautoja, joita en paikalta kuitenkaan onnistunut löytämään.

(9.) REVONNIEMI 2

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Hiilimiiluja, potaskankeittopaikka II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Revonniemi, RN:o 331

Omistaja: Kalervo Koskela, Sirkkakoski

Revonlahti, RN:o 318

Voitto Koliseva, Pellontie 9, 95700 Pello

Koordinaatit: X= 7398 58

Y= 385 78

Z= 82,5

Näyte: hiilinäyte (n:o 5)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1954.

(ks. kertomus top.arkistossa)

Piirros: 6

Kartta: 41

Karttaluonnos: 12

Kuvat: 155

Revonniemen kivilautisesta löytöalueesta n. 100-200 m pohjoisluoteeseen sijaitsee männikkökankaassa kaksi ilmeistä hiilimiilua ja potaskankeittokiveys. Miiluhautoilla on etäisyyttä toisistaan n. 40 m. Pohjoisempi sijaitsee n. 15 m eteläkaakkoon Voitto Kolisevan kesämökistä. Kyseisen kehän halkaisija on n. 14 m. Kehän "kulmissa" on neljä maatunutta pyöreätä tai soikeata kuoppaa. Kuoppien pituus tai halkaisija vaihtelee välillä 3-4 m, leveys 2.5-3 m, syvyys n. 0.5-1 m. Kehän keskiosa on 50 cm ympäröivää maastoa korkeammalla. Kehän laidalla olevasta kumpareesta otin hiilinäytteen (n:o 5) n. 20 cm:n syvyydestä. Eteläisemmän miilun halkaisija on kuoppien sisäreunasta mitattuna n. 13 m. Edellisestä poiketen myös kehän keskellä on pyöreä maatunut kuoppa halkaisijaltaan 1.80 m, syvyys n. 0.5 m. Kuoppia lukuunottamatta keskustassa on sammalen ja paksun neulaskerroksen alla vähintään 40 cm hiilensekaista nokimaata.

Kyseisen miilun koillislaidalla on ilmeinen potaskankeittokiveys n. 4.5 m pitkän ja 40 cm korkean hiekkakumpareen päällä. Pyöreähkön kiveyksen halkaisija on n. 140 cm ja korkeus n. 40 cm. Voimakkaasti sammalen peittämä liesikiveys on rakennettu luonnonkivistä joiden halkaisija on 50-80 cm. Rakennelman keskustassa on pään kokoisia tulen rapaamia kiviä. Paikasta kaakkoon on vanha riihen pohja kiuaskiveyksineen.

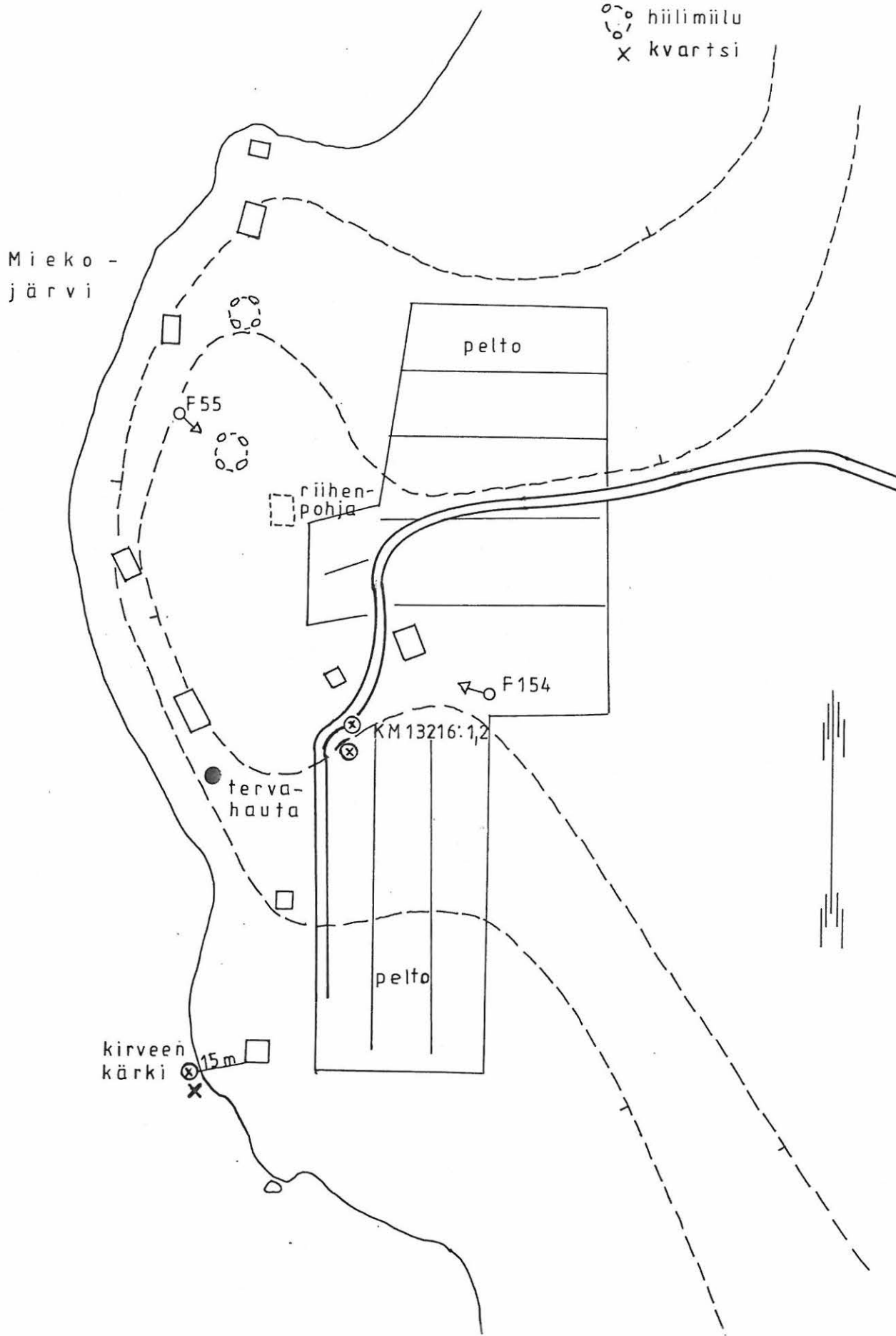
Mv. Olavi Koskela (64) kuten ei aikaisemmin Otto Juusokaan olleet tietoisia kuoppien varsinaisesta merkityksestä. Asutus olisi Olavi Koskelan mukaan perustettu niemelle vasta 1920-luvulla. Kyseessä lienee kuitenkin Kaaraneksen masuunin tarpeisiin poltetut hiilimiillut 1800-luvun alusta. Potaskaa tarvittiin alentamaan rautamalmin sulamispistettä. (Revonniemi on kuulunutkin Kaaraneksen tilaan.) Tästä vanhemmasta historiallisen ajan toiminnasta paikalla lienee peräisin Niemen huvilarannasta kirveen katkelman löytöpaikalta löytämäni ruostunut aitan (?) avain (pit. 105 cm) ja vanhat tiilen kappaleet. Edelleen Koskelan esinelöytöjen kohdalla on rannassa ilmeinen tervahaudan pohja (tiilentekopaikka ?). Voitto Koliseva puolestaan kertoi maata kaivaessaan löytäneen tontiltaan omituisen pienen puurattaa.

REVONNIEMI

Sirkkakoski

Mittakaava 1:2000

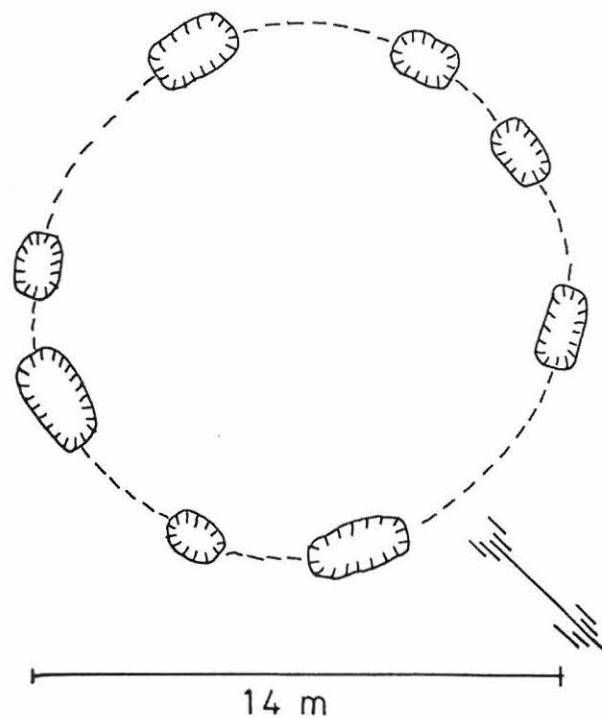
- ⊗ esinelöytöjä
 ○ hiilimälu
 X kvartsi

PAHTASENVAARA Turtola

Hiilimiilu
1:200 2m

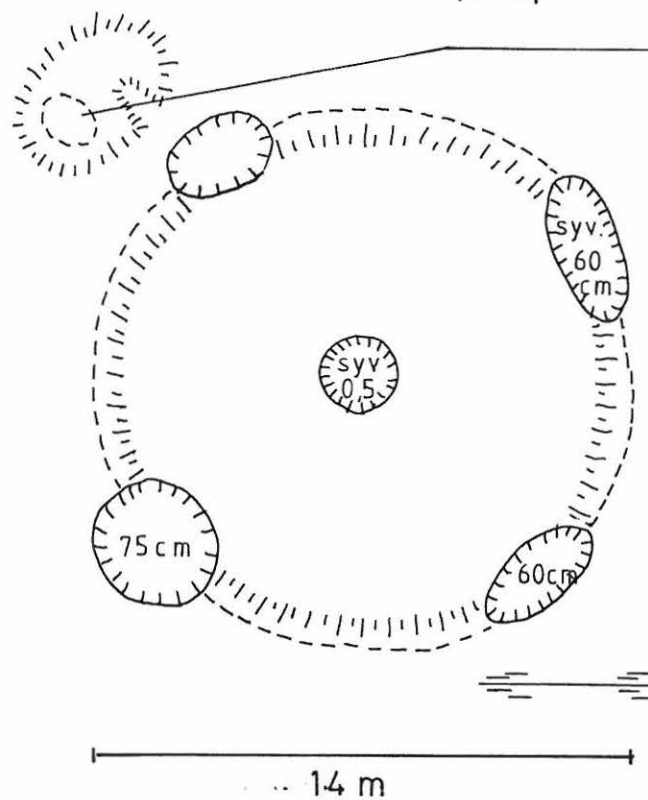
päältä

Profiili. korkeus ympäristöstään
n: 20cm

REVONNIEMI Sirkkakoski

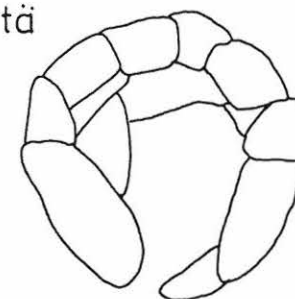
Hiilimiilu
1:200 2m

korkeus n: 60cm

Potaskauuni 40cm

päältä

korkeus

845 810027

10. KAARANES 1

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen asuinpaikka I-II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Kaaranes, RN:o 344

Omistaja: Matti Ilmari Piittisjärvi

95780 Sirkkakoski

Koordinaatit: X= 7397 30

Y= 386 34

Z= 77-88 m

Esinelöydöt: KM 16404:1 vuorikristallikaavin

2 hiotun esineen katkelma

3 kvartsi-iskoksia

4 iskos sinivihr. sädekiviliusk.

5 sädekiviliuskeiskoksia 7 kpl

kivilaji-iskoksia ja pilstossäleitä

(sädekiviliusk.) 46:11

kvartsi-iskoksia (46:12)

rikottua kvartsia (46:13)

palanutta luuta (46:10)

kivikirves (Veli Arrela)

Näytteet: hiiltä (n:ot 8-9)

maata (n:ot 10-11)

palanutta ? savea (n:o 12)

palaneita kiviä (n:o 13)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

(karttaluonnos ja valokuva top.arkistossa)

Kartta:41

Karttaluonnos: 13 A

B (piirros)

Kuvat: 173-177

Kaaraneskosken löytöalue sijaitsee n. 25,6 km kaakkoon Pellon

kirkosta. Alue on Miekojärven ja Vähän Vietosen välisessä kankaassa Kaaraneskosken uoman, nykyisen voimalaitosaltaan eteläpuolella. Alue on kivikautisen asuinpaikkansa, löytöpaikkojensa ja röykkiönsä vuoksi Lapin seutukaavaliiton suojelukohde (1980). Maasto on hiekkaista mäntykangasta, joka nousee loivasti Vähä-Vietosen Lohilahdesta (Z= 91,8 m) harjanteen päälle (Z= 97,5 m), josta rinne puolestaan laskeutuu terassimaisesti polveillen n. 20 m Miekojärven Saunalahteen (Z= 76,9 m). Kankaan leveys on n. 700 m. Löytöalue 1 sijaitsee länsiluoteeseen laskevaan rinteeseen kaivetussa hiekanottopaikassa (ns. alempi), voimalasta n. 150 m eteläkaakkoon.

Vuorikristallikaapimen, hiotun esineen katkelman, kvartsi- ja sädekiviliuskeiskokset KM 16404:1-5 poimi Aarni Erä-Esko tarkastuskäynnillään 1964 Matti Piittisjärven omistaman Kaaraneksen tilan maalta Piittijärven pihaan johtavan tien eteläpuolella sijaitsevalta hiekanottopaikalta. Paikalla käydessäni hiekanottopaikkaa oli laajennettu tien pohjoispuolellekin. Noin 80 m x 60 m kokoisessa hiekkamontussa saattoi havaita joka puolella tavattoman runsaasti kivikautisen asutuksen jälkiä: kvartsi-iskoksia, rikottua kvartsia, sädekiviliuskeiskoksia, pilstossäleitä, palanutta luuta ja liedenjäännöksiä.

Hiekanottopaikan pohjois- ja etelälaidalla oli palanen heikan; punaisen ja harmaan hiekan sekä nokimaan voimakkaasti laikuttamia alueita. Hiekassa saattoi havaita myös "tolpanreikiä"; pyöreitä tai suorakaiteenmuotoisia (esim. n. 6 x 8 cm) syvälle ulottuvia hiili- ja nokimaalaikkuja (kuva 177), joita reunusti harmaaksi tai punaiseksi palaneen hiekan "neliö" ympärillä (halk. esim. 30 cm, piirros 13 B). Mahdollisia tolpanreikiä saattoi havaita myös kuopan seinämien profiilissa (kuva 175). Otin hiilinäytteet edellämainituista; kuopan eteläpäästä n. 15 cm:n (?) syvyydestä (n:o 9) ja länsireunasta n. 20-25 cm:n syvyydestä (n:o 8). Myös punaisesta hiekasta otin näytteen (n:o 10). Punamultahautoja en alueelta pystynyt toteamaan; varsin epämääräisen muotoiset

laikut ulottuivat usein vain n. 10 cm:n syvyyteen. Yleensä likamaakerros varsinaisia häiriöalueita lukuunottamatta ulottui n. 5-10 cm:n syvyyteen, kangaskerroksen ja humuksen alapuolelle. Maaperä on kivetöntä hienoa hiekkaa. (Tien pohjoispuolella esiintyvät tiilen kappaleet ovat mahdollisesti masuunin aikaisesta asutuksesta peräisin.)

Alue olisi ehdottomasti rauhoitettava enemmältä hiekanotolta. Asuinpaikkajäännöksiä lienee koko kankaan alueella; vrt. pohjoispuolella koskenpohjan löydöt, länsipuolella (n. 250 m länsilounaaseen) on Kaaraneksen tilan pihapiirissä Veli Arrelan mukaan kaivoa kaivettaessa löytynyt kaunis mustasta kivistä veistetty kirves, itäpuolella löydökset alkavat harjanteen päältä jatkuen Lohilahteen.

845 01 0024

11. KAARANES 2 KOSKI

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautisia löytöpaikkoja III

Lapinmuistoja

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Kaaraneskosken voima, RN:o 3⁹Voimala, RN:o 3¹¹

Omistaja: Tornionlaakson voima Oy

Kaareskeskus, RN:o 3³⁴

Suomen valtio

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: KM 2270:4 liuskeveitsen katkelma

KM 9400:4 kirves

KM 13370:1 pohjal. kirves

2 kourutaltta

Kartta: 41

Karttaluonnos: 13

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964

Kirjallisuus: Huurre 1983, s. 229

Kiviveitsen katkelma KM 2270:4 on löytötietojensa mukaan löydetty kivikosta Kaaraneskosken rannalta. Esine lienee toimitettu Muinaismuistoyhdistykselle 1880-luvulla. Tällöin ennen 1950-luvulla rakennettua voimalaitosta koskenuoma on kulkenut nykyisestä voimalaitosaltaasta n. 100 m pohjoiseen (peruskartalle vanhan uoman kanjoniin on merkitty kalanviljelysaltaita). Kirveen KM 9400:4 löysi puolestaan Kalle Hep'oja 1927 Kaaraneskosken alta vanhasta kosken pohjasta. Maininta vanhasta koskenpohjasta 1920-luvulla jolloin koski virtasi vielä varsinaisessa uomassaan, viittaa kosken uoman siirtyneen aikaisemminkin. Sirkkakoskella asuva Olavi Koskela (65) tiesikin edellä mainituksi vanhimmaksi tunnetuksi koskenuomaksi peruskartallekin merkityn louhikon voimalarakennuksesta n. 200 m pohjoiskoilliseen. Kyseisen koskenuoman vaihtumiseen

liittyy myös lappalaisperinnettä. Olavi Koskela muisteli vanhojen kertoneen, että vanhimpaan koskenuomaan hukkui lappalaispoika. Tällöin lappalainen luomosi kosken, ettei siihen enää kukaan koskaan hukkuisi. Noitumisen voimasta koski muutti myös uomaansa, eikä siihen kukaan enää hukkunut. Olivat uittomiehetkin kertoneet koskenuomassa tuntevansa aivan kuin imun pois uomasta; koski aivan kuin pyrki heittämään heidät rannalle. (Olavi Koskela). Nimi Kaaranes tulee lapinkielen korppia merkitsevästä sanasta "karanas" (Vahtola 1980, s. 77).

Pohjalaisen kirveen ja kourutaltan KM 13370:1-2 löysi Lankojärvellä asuva Erkki Vaara 1953 Länsi-Lapin Voiman työmaalta. Esineet löytyivät Miekojärven pohjahiekasta kaivinkoneen kaivaessa voimalaitoksen alakanavaa; taltta n. 10 m:n päästä koneasemasta, kirves n. 70 m:n päästä. Löytöjen päällä oli ollut vettä n. 5,7 m, liejua 0,8 m sekä pohjahiekkaa 2,3 m. Matti Huurre viittaa em. kiviesineisiin mahdollisina koskelle suoritettuina uhreina (1983, s. 229). Kiviesineiden KM 13370:1-2 löytöalue alakanavassa on kuitenkin n. 100 m syrjässä kosken viimeisestä varsinaisesta uomasta. Selityksenä lieneekin, että koski on muuttanut aikojen kuluessa uomaansa syövyttämällä alueen hiekkakankaita, jolloin se on samalla huuhtonut alas alueen kivilautisia asuinpaikkoja jäänteineen. Viimeisen kerran uoma muuttui (muutettiin) voimalaitoksen rakentamisen vuoksi 1954.

12. KAARANES 3

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

875010026

Hautaröykkiö ? III-II

Lapin seutukaavaliiton suojelukohde 1980

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Lohilahti, RN:o 336

Omistaja: Martti Olavi Piittisjärvi

Tikankontintie 22, 94700 Kemi

Kaaraneskosken voima, RN:o 39

Tornionlaakson voima Oy

Koordinaatit: X= 7397 28

Y= 386 56

Z= 95-98 m

Esinelöydöt: tasataltta (46:1)

kiviesine ? (Aarno Piittisjärvi)

(rautainen keihäänkärki ?)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1957 (?)

Kartta:41

Karttaluonnos: 13

Sijainti ja maasto ks. Kaaranes 1.

Löytöpaikka Kaaranes 3 sijaitsee lähes kangasharjanteen päällä, maantien luoteispuolella Kallijärven talon tienoilla. Alue lienee entistä koskenniskaa.

Taina Kallijärven lahjoittaman kauniin, mustasta sädekiviliuskeesta valmistetun suurikokoisen (n. 224 x 49 x 23 mm) tasataltan (46:1) löysi 1960-luvulla paikalla aikaisemmin asunut Aarno Piittisjärvi. Esine löytyi Kallijärven talon pihapiiristä; nykyisen liiterin takana sijainnutta kiviröykkiötä hajoitettaessa. Röykkiö oli Piittisjärven mukaan ollut varsin suuri; pohjan halkaisija n. 5-6 m, korkeus n. 1.5 m. Aarno Piittisjärvellä oli ollut aikomus rakentaa paikalle navetta, josta syystä röykkiö pukattiin pillarilla matalaksi. Em. taltan lisäksi röykkiön alta löytyi toinenkin kiviesine

(n. 10 cm pitkä, sinisen harm. kiveä) , jonka Keminmaassa asuva Piittisjärvi lupasi kyllä lahjoittaa. Piittisjärvi arveli itsekin röykkiön olleen hauta, ja että esineitä olisi todennäköisesti löytynyt enemmänkin, jos sellaisiin olisi vain kiinnitetty huomiota. Röykkiön alla ollut hiekkamaa on hänen mukaansa vielä koskematonta.

Mahdollisesti kyseessä on sama röykkiö, johon seutukaavaliiton suojelupäätöksessä viitataan ja josta Aarni Erä-Eskomaintsee: "Kaaraneskosken vanhan pohjan vieressä lapinhauta, pieni n. 3 m halkaisijaltaan." Tämä raunio olisi ilmeisesti myös avattu 1957.

Kallijärven asuinrakennuksen takana (rakennuksesta n. 15 m luoteeseen) on asunnonpohja, jonka ilmeisen uunikiveysröykkiön alta Aarno Piittisjärvi kertoi löytäneensä puolestaan n. 25-30 cm pitkän rautaisen keihääänkärjen. Rakennus on mahdollisesti ollut masuunin aikainen (ks. Kaaranes 5). Kivikautisia asuinpaikkajäännöksiä; kvartsi-iskoksia, palaneen luun sirpale (46:8) ja nokisia kiviä löytyi myös Kallijärven talosta n. 45 m länsiluoteeseen; harjanteen päältä (Z= 97,5 m) Kaaraneksen tilalle johtavan tien leikkauksesta. Noin 100 m talosta lounaaseen on tiehaarassa liesikiveys (ks. Lohilahti).

liian kauan ?

854010025

13. KAARANES 4 LOHILAHTI

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Kivikautinen asuinpaikka II

Pyyntihautoja

Lapin seutukaavaliiton suojelukohde 1980

Kylä: Kaaraneskoski

Tila: Lohilahti, RN:o 336

Omistaja: Martti Olavi Piittisjärvi

Tikankontintie 22, 94700 Kemi

Kesälahti, RN:o 353

Kaarlo Ojanperä

Laivurinkatu 2, Tornio

Haminaniemi, RN:o 328

Raija Lamminen, Uimarinne 1 E 67, 01600 Vantaa

Airi Odenwall, Kalasääskentie 6 G 60, 2620 Espoo

Koordinaatit: X= 7397 08

Y= 386 62

Z= 92-96 m

Esinelöydöt: KM 14032:1 kirves t. tuura

2 kvartsi-iskoksia

kiviesineen kärkikatkelma (46:4)

kvartsiesine, kvartsi-iskoksia, kivilaji-iskos (46:5-7)

Näytteet: kalansuomuja liesikivissä (n:o 6)

hiiltä (n:o 7)

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1956

(tarkastuskertomus top.arkistossa)

Kartta: 41

Karttaluonnos: 13 A

B (piirros)

Kuvat: 163, 171

Maasto ja sijainti ks. Kaaranes 1.

Lohilahden löytöalueeksi nimesin Vähä Vietosen Lohilahden länsirannan

rajoittuen pohjoisessa maantieleikkaukseen.

Kirveen KM 14032:1 löysi koululainen Taisto Haataja Kaaraneskosken suulta voimalaitoksen patoalueelta, ilmeisesti Tornionlaakson voima Oy:n maalta. Samalta alueelta mainitsee Aarni Erä-Esko tarkastusmatkallaan 1956 keränneensä kvartsi-iskokset KM 14032:2; (silloin) "Matti Piittisjärven omistamalta maalta voimalaitoksen patoalueelta olevalta kivikautiselta asuinpaikalta". Kyseessä lienee kankaaseen vedetyn maantieleikkauksen seutu. Tarkistaessani aluetta havaitsin tieleikkauksen profiilissa joitakin kvartsi-iskoksia (46:7, Z= 96 m). Maantien ja Kaaraneksen tilalle (ja voimalaitokselle) johtavan risteyksen länsikulmassa (X= 7397 17, Y= 386 58, Z= 96 m) oli tieleikkaus paljastanut tulen rapaamaa päänkokoista kiveä, jotka hiekkaa poistettuani paljastuivat kuuluvaksi pyöreään kivistä ladottuun liesikiveysarinaan. Paljastetun osan perusteella lieden halkaisija on n. 120 cm, ja se on ladottu kivistä kahteen kerrokseen n. 20 cm korkeaksi ulottuen hiekkamaassa n. 30 cm:n syvyyteen. Pohjalla olevasta n. 2 cm:n vahvuisesta nokikerroksesta otin hiilinäytteen n. 30 cm:n syvyydestä (näyte 7). Näytteeksi otin myös liesikiviä, joissa oli kiinni suomuja (näyte 6). Kuvauksen jälkeen peitin lieden paljastuneen osan jälleen hiekalla.

Maantien eteläpuolella Lohilahden länsirannalle loivasti rantaan viettävään kankaaseen kaivetusta n. 100 m pitkistä hiekkamontusta (ns. ylempi) saatoin myöskin löytää kivikautiseen asutukseen viittaavia löydöksiä. Montun itäreunasta (n. 60 m länsiluoteeseen rannan pohjoisemmasta kesämökistä) löysin pienen sädekiviliuskeisen kiviesineen kärkikatkelman (28 x 20 x 12 mm). Paikalla oli myös tulen rapaamaa kiveä ja hiukan pohjoisempaa kvartsia ja nokihäiriöitä; esim. kaakkoisreunan profiilissa osittain punaiseksi palaneen ja harmaan nokisen hiekan häiriö ulottui n. 60 cm:n syvyyteen (kuva 165). Joitakin kvartsi-iskoksia tuli myös montun länsilaidalta. Kvartsi-iskoksia esiintyi edelleen kankaan pinnassa hiekanotto-paikasta kaakkoon pyyntikuoppien seudulle aina eteläisemmän (Piittisjärven) kesämökin rantahietikkoon, josta kvartsi-iskosten ohella

löytyi kivilaji-iskoskin.

Ilmeinen pyyntihautajärjestelmä sijaitsee kankaassa pääosaltaan hiekanottopaikan kaakkoispuolella. Paikalta saattoi löytää vielä 18 hautaa. Paikalla asuneen Aarno Piittisjärven (53) mukaan hiekanotto ja maantieura ovat tuhonneet hautakuopista suuren osan. Piittisjärvi muisteli vanhojen pitäneen kuoppia lappalaisten pyyntihautoina ja nykyisinkin kulkee alueen kautta hirvien ja porojen kulkureitit. Kuoppien koko, muoto, suunta, maatumisaste ja etäisyys toisistaan vaihtelee. Soikeiden kuoppien pituus on n. 1,5-2,5 m, leveys n. 1-1,5 m, syvyys 0,3-0,8 m (keskimäärin 0,5 m). Pyöreiden kuoppien halkaisija on n. 2-2,5 m, syvyys 0,3-0,6 m, poikkeuksena suuri pyöreä osittain maalla ja kaatopaikkajätteillä täytetty kuoppa halkaisijaltaan 10 m, syvyys 0,9 m. (Kyseinen kuoppa voi olla myöhemminkin kaivettu.) Yleensä kuopat ovat varsin loivia ja vajonneita, syvimpänä ovat säilyneet pyöreähköt kuopat. Muutamissa on jäljellä matalaa (korkeus n. 5-15 cm), mutta varsin leveää (n. 50-150 cm) raunavallia. Sammalkerroksen alla kuopissa on yleensä likaista, noensekasita harmaata ja punertavaa hiekkaa n. 10-20 cm, alla ruskea hiekka.

Lohilahden löytöalue kiinteine muinaisjäänteineen on kooltaan n. 100 m x 200 m.

KAARANNES
Sirkkakoski n:o

Mittakaava 1:4000

- pyyntihauta
- × liesikiveys
- ⊗ esinelöytö
- ▨ kivikaut. asuin.
- ▨ paikka löytöksiä
- ◇ talonpohja

Miekojärvi

Alakanava

Kaaranheskosken

KM 13370:2

voimala

Saunalahti

peltoa

Allas

Masuuni

F162

talteen
röykkiö

KM
16404:1-5

F173
174

F171
KM14032:1:2

F163
kärki
F164
F166

Lohilahti

/000011796

(14.) KAARANES 5 MASUUNI

Peruskartta 2632 06

SIRKKAKOSKI

Rautamasuunin rauniot III-II

Kylä: Sirkkakoski

Tila: Kaaranneskosken voima, RN:o 3⁹Voimala, RN:o 3¹¹

Omistaja: Tornionlaakson voima Oy

Kaareskeskus, RN:o 3³⁴

Suomen valtio

Lohilahti, RN:o 3³⁶

Martti Olavi Piittisjärvi

Tikankontintie 22, 94700 Kemi

Koordinaatit: X= 7397 45

Y= 386 62

Z= 90-95 m

Kirj.lähteitä: Hannes Leinonen, Turtola - Pello pitäjänkirja
1958, s. 122.

Jonas Lantto, Sekalaista yliseltä Torniojoelta,
Haparanda 1983, s. 13.

Muinaisten "teräsmiesten" jäljillä Lapin kairoilla
(U.A.), Uusi Suomi 17.10.1948. (Liite 11)

Mauno Lantto, Pellon järvikylien asutuksen historiaa,
Länsiraja 10.9.1981.

Veli Arrela, Tornionlaakson varhaisemmasta teollis-
tamisesta, Länsiraja 30.7.1981. (Liite 12)

Kartta: 41

Karttaluonnos:13

Kuvat: 160-162

Tutkimukset: Museoviraston toimesta 1947 (ennen
voimalaitostöitä) Ks. tutkimuskertomus.

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1957.

(valokuvat top.arkistossa)

Kaaraneksen rautamasuunin uunirakennelma sijaitsee tätä nykyä voimalaitoksen yläkanavassa, jossa sitä vähitellen murentaa vesi ja päällä kasvavien puiden juuret. Normaalisti veden peitossa suurelta osin olevan masuunin tutkimus lienee parhaiten mahdollista huhti-toukokuun vaihteessa keväällä, jolloin allasta pidetään kuivana muutamia päiviä. Masuunirakennelma on muurattu suurista laattamaisista kiviliuskoista. Säännöllisen muotoisen rakennelman korkeus on n. 4 m, sivut 7.5 m x 7.5 m. Keskellä on pyöreä "kattila" halkaisijaltaan n. 1.7 m, syvyys n. 2 m (?). Alhaalla veden rajassa oli näkyvissä kahdella sivulla holvimaiset paljeaukot (?). Kanavan pohjassa kerrottiin kulkevan toiselta rannalta masuunille toista metriä korkea ja n. 1 m leveä kiviaita. Lieneekö kysymyksessä ns. lapinpato, todennäköisesti kuitenkin masuuniin liittyvä rakennelma. Veden alle ovat ilmeisesti jääneet myös alueelta aikaisemmin tavatut kuona- ja malmikasat. Masuunin tarpeisiin poltetun sysimiilun pohja on masuunin kohdalla yläkanavan etelärannassa. Masuunin kaltainen tehdas on vaatinut ympärilleen tietysti erilaisia rakennuksia. Masuuninrauniosta n. 200 m etelälounaaseen on kankaassa Kallijärven talon takana (talosta n. 15 m luoteeseen) n. 5 m x 7 m kokoinen rakennuksen pohja, jonka reunoja kiertää 10-20 cm korkeat, n. 80 cm leveät maatuneet vallit. Kyseisen kehän päällä kasvaa arviolta toistasataa vuotta vanha mänty (halk. 35-40 cm). Maaperä pohjassa on noen sekaista likamaata. Pohjan luoteiskulmassa on n. 2 m x 2 m x 1 m (korkeus) kokoinen kivikasa isoista kivistä (halk. 40-50 cm). Kyseessä lienee uunirakennelman jäännökset. Tästä röykkiöstä paikalla asunut Aarne Piittijärvi kertoi löytäneensä kiven alta ruodollisen n. 25-30 cm pitkän keihäänkärjen (karhukeihäs?), joka oli kuitenkin jo tietymättömissä. Rakennuksen pohjan länsipuolella on soikeahkon suunnikkaanmuotoinen (3 m x 4 m) ja n. 60 cm syvä monttu. Pohjalla on sammalkerroksen alla puunroskan ja noen sekainen likamaa. Kyseessä lienee kellarikuoppa. Em. rakennusten jäänteiden alkuperää ei Aarno Piittisjärvi tiennyt. Masuunin aikaisia jälkiä lienee myös Koutajärven talosta n. 130 m pohjoisluoteeseen yläkanavan

rannassa olevat kuopat. Paikalla lienee mm. tiilihaudan jäännös. Vanhaa tiiltä esiintyi myös alemmassa hiekkamontussa.

Kaaraneksen masuuni toimi 1754 perustetun Svansteinin ruukin yhteydessä. Masuuni oli toiminnassa 1805-1817, jolloin toiminta lakkautettiin sulatusuunin jo aikaisemmin tapahtuneen halkeamisen vuoksi. Masuunin tuottamia takkirautakaltteja ajettiin talvella poroilla ja hevosilla Svansteinin ruukille käsiteltäväksi. Ajoreittiä kutsuttiin "kalttitiekseksi" ja Veli Arrelan mukaan saattoi tällaisen tien hahmon vielä kolmisenkymmentä vuotta sitten hyvin erottaa. Ehkä Moses Piispasen muistelma vanha kämpänpohja Potkujärven kaakkoispäässä (n. 12 km Turtolasta) oli juuri kaltinajoreitin varteen rakennettu "taukotupa". Pellon Jolmanpäässä oli Pentti Jolmalla yksi tällainen kalttiharkko.

Masuunin tarpeisiin poltettu hiilimiilu on Kaaraneksen ja Revonniemen ohella myös Vähän Vietosen rannalla Leo Haatajan omistamalla Vierelän tilan maalla. Ylitornion puolella kunnanrajaa, Haatajan asuinrakennuksesta n. 200-300 m pohjoiseen, sijaitseva hiilimiilu onkin poikkeuksellisen iso ja hyvin säilynyt.

Pello, lokakuussa.
Turtolan ja Ylitornion pitäjän rajamaille erottuvat kartassa suurina vaaleansinisinä läiskinä laajat saarettomat järvenselät. Siellä ovat, ehkä tuhkalappalaisten peruja nimissään, Raanujärvi ja Miekajärvi, joiden selät avautuvat melkein pohjois-eteläsuuntaan, ja joiden välissä ovat yhdistävänä ketjuna Iso- ja Vähä-Vietosen järviaukeat. Täällä Vähä-Vietosen luoteispäässä purkautuvat Vietosiin kasautuneet vedet lyhyen ja jyrkän Kaaraneskosken kautta Miekajärveen. Kosken keskivaiheilla, sen etelärannalla, ovat vieläkin suhteellisen hyvin säilyneinä järeäteköisen Kaaraneksen masuunin rauniot.

Olin jo aikaisemmin kuulopuheina saanut tietää näiden olemassaolosta, samoin kuin kiittäviä mainintoja paikallisen luonnonkauneudesta. Kun tilaisuus ilmeni, vyötin kupeeni ja lähdin omin silmin toteamaan, oliko puheissa perää.

Hyppäsin autoon Pellossa. Tunnin ajon jälkeen saavuttiin Sirkkakosken nimellä mainittuun asutukseen, joka sekini komeilla uutuutensa hohtavilla rakennuksilla, niin kuin muukin Lappi nykyisin. Sain täältä saattajan, joka souti minut joen yli keskikentän puolelle, jossa minut ohjattiin Kaaraneksen uittopadolle johtavalle polulle.

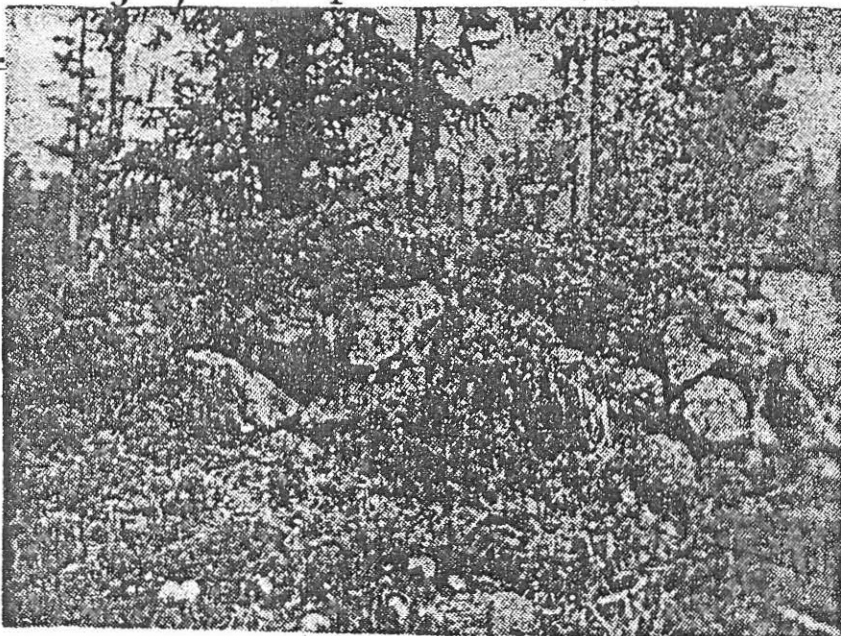
Noin tunnin astelemisen jälkeen alkoi metsän huminasta erottua kumeasti ärhentelevä kohina. Kompas-tellen ikikuusien muhkuraisiin juuriin saavuini paikalle, jossa silmiini välähti ensimmäinen kähy — siinä, jyrkässä rotkossa kuin tunturin aut-sissa kuohuili odotettu koski ja vastarannalla, havaitsin — kiviröykkiötä, jotka muotonsa täsmällisyyden perusteella arvasin masuunin raunioksi.

Itse masuuni on suuri nelikulmainen kivirakennelma, joka on suhteellisen hyvin kestänyt ajan hampaan puraisut. Rakennusaineena on käytetty suuria kivenliuskoja, joiden tapaisia vieläkin näkyy rantakivikossa. Suurimpain pituuden voi laskea jopa metreissäkin, leveyden ja paksuuden vaihdellessa 20—50 sm. Pohjaltaan uuni on miltei säännöllinen neliö, sivut puolenkymmentä ja korkeus n. 4 metriä. Masuunin laki on täynnä hiekkaa, jonka keskustassa on syvennys. Laitos lienee toiminut siten, että syvennys on täytetty hautahie-lillä, jonka päälle on ladottu sulatettava malmi. Masuuni lienee siten toiminut jonkinlaisena suurena ah-jona. Valmis, jotensakin puhdas raakarauta on valunut masuunin poh-jalle, jonkinlaisiin harkotusuurniin. Tätä olettamusta tukee se, että masuunin kahdella sivulla on aukot, joissa vanhan kansan tietämän mu-kaan on ollut vesivoimalla toimineet lietsoimet.

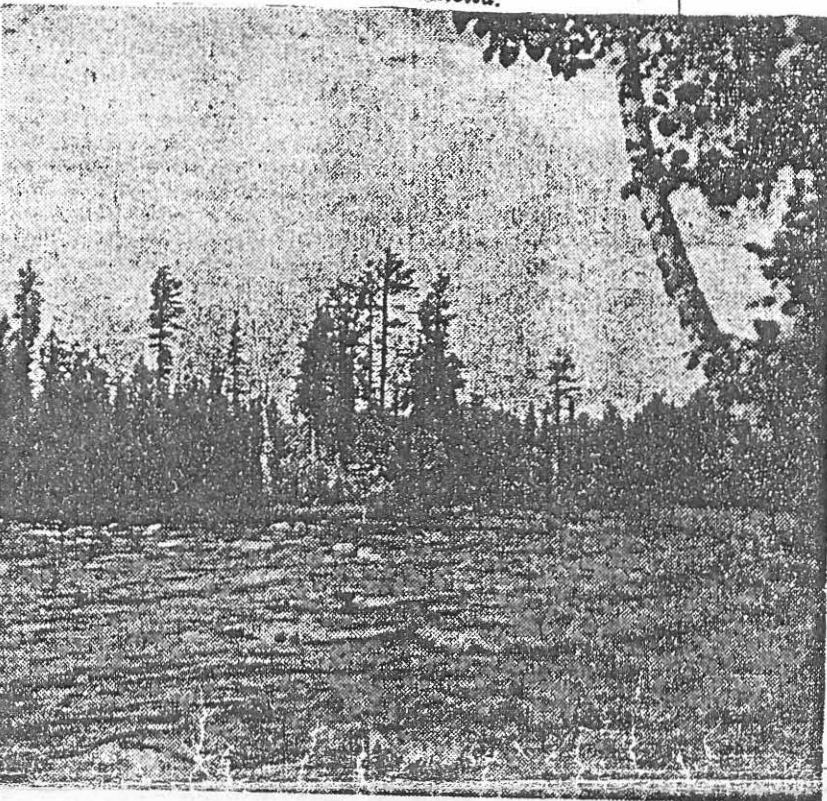
Vanha tämä raunio on, sillä sen päällä kasvaa jykeviä puita, joiden iäksi täytynee olettaa parisensataa vuotta, kun ottaa huomioon karun kasvupaikan sekä puunkasvun luon-nollisen hitauden Lapissa.

Suuremman ja paremmin säilyneen raunioin luona on toinen samanlainen, joskin pienempi ja huonompi-kuntoinen. Siellä täällä uunien lähet-tyvillä erottuu pienetköjä, turvettu-neita, pensaskasvuisia kumpuja, jotka kaivelun tuloksena osoittautuvat vanhoiksi kuona- ja malmikasoiksi. Näitä katsellessa herää kysymys, mistä malmi on tänne saatu, sillä sen ajan valmistusmenetelmän ja kuljetusoloi-hin katsoen malmin saannin on täy-tynyt olla suhteellisen runsasta. Pe-rintätieto kertoo järvimalmia nostetun sekä Miekajärvestä että Vieto-sista. Tämän lisäksi malmia lienee louhittu mm. Liinankivivaarasta. Eh-käpä tänne ulottuu myös haarasuo-nia. Kittilän ja Kolarin rajamaiden jo nyt tunnetuista malmialueista.

Kenen toimesta tänne, vieläkin tiettömään erämaahan on tällainen teollisuuslaitos noussut ja minne ri-kaste on sieltä kuljetettu? Varmaa tietoa ei ole sulaton rakentajista enempää kuin mestareistakaan. Otak-suttavaa kuitenkin on, että tämäkin sulatto on ollut aikoinaan kuulun Köngräsen ruukin pieni haarauma. Joskus 1700-luvun puolivälissä mai-nittu ruukki perusti Ruotsin Turto-laan, myöhemmin Svanstein-nimisenä

Masuunin raunioita.

Kaaraneskoski Turtolassa.

tunnettuun kylään takomon, jossa mm. Kaaraneksen rauta jalostettiin.

Vähäinen ei varmaankaan ole ollut se työ määrä, joka on tarvittu malmin nostoon, louhintaan, sydenpolttoon, varsinaiseen sulatustyöhön sekä kul-jetuksiin. Vanha kansa muistelee, että rikaste olisi kuljetettu talvisai-kaan suoraan Kaaraneksesta Svan-steinin ns. kalttiteitä pitkin. Suu-resta työ määrästä lienee johtunut se-kin, että ruukin työväestö ja lähi-ympäristön asujamisto on ollut va-pautettu mm. sotapalveluksen suo-rittamisesta.

Ei ole työn melske vieläkaan laan-nut kuulumasta raunioiden reuna-milla. Entisten sydenpolttajain ja malminkerääjien jälkipolvi antaa kii-reisen työn kaikua jokakesäisen tu-kinuiton ryöpytyssä masuunin ohitse Kaaraneskoskea alas. Kahvitulet po-rottavat uunien liepeillä, ja koskesta pyydystetty forelli kihisee kepin no-kassa nuotion paahteessa. Nyky aika ja entispolvi paiskaavat kättään erottavain vuosisatain ylitse työn merkeissä.

Lappi on, muutamia vanhoja kirk-koja lukuunottamatta, köyhä esi-isäin työtä osoittavista muistomerkeistä. Muinaistieteellisen toimikunnan toi-mesta on Kaaraneskosken masuunin rauniot kesällä v. 1947 tutkittu ja si-ten virallisestikin viety kirjoihin ja kansiin.

U. A.

17.1981

Länsiraja

30.7.1981

raja

ssä turva

Ilut kautta aikojen suomalaisen ta-
a. Metsästä on totuttu ottamaan jat-
uottoon. Aikoinaanhan metsä antoi
talous on aina käyttänyt metsiä.
työs maallamme merkittävä turva.
is on vientimme pohja, ja rakentuu-
ä osa viennistämme metsän varaan.
i sanoa olevan todella maallamme

ille merkittävää on kaksi asiaa,
intaa ja puukauppa käy. Luonnonli-
oituksen kohtuullisuus on tärkeä.
neuvotteluissa ovat aina vastakkain
nyyjät. Kantohinnan muodostumi-
kiinni siitä etteikö rahaa olisi mak-
mys on myös merkittävästi maata-
a.

aluaa puun mahdollisimman halval-
/ kokoamaan pahojen päivien varal-
änmyyjät taas haluaisivat puulle
sillä heillä on useasti kysymys lei-

ntuntijataholla väitetään, että La-
i mäntyä ei saisi lainkaan käyttää
ineeksi. Heidän mielestään Lapin
lostaa pitkälle. Siitä saisi kuulem-
ka-ainetta mm. huonekaluteollisuu-

n mielestä Lapin mänty on eräs ar-
aapallolla. Niinpä haluavatkin täs-
sta tehtyjä hirsitaloja. Mikäli japa-
komista on Lapin männillä tulevai-
muualla kuin sellun raaka-aineena.
että Lapissakaan ei tätä seikkaa
umärretä.

laaksosta

n odotus....

itten siir-
io Pohjo-
avasaksa
nayhtiön,
Voiman
stä kulu-
on ollut
nimenoi-
irven ja

sen puolesta puhujat piti-
vät viime vuonna kovaa-
kin ääntä ja saivat kansan
heräämään. Nyt on ollut
hiljaisempaa ja eräät luon-
notilan säilymistä puo-
lustavat pelkäävätkin, et-
tä hiljaisuudessa piilee
vaara.

Kanslianeuvos Veli Arrela: Tornionlaakson varhaisem- teollistamisesta

Tornionlaakso on kautta tunnetun historiansa
edustanut maatalousvaltaista elinkeinotoimintaa,
mutta yritteliäs väki täällä on pyrkinyt laajenta-
maan toimintaansa muillekin aloille leipänsä le-
ventämiseksi. Jo varhaisina aikoina on syntynyt
kotiteollisuuden muotoja osittain jonkinlaisen
osuustoiminnan puitteissa.

Ehkä vanhimpiin tällaisen kotiteollisuuden
muotoihin kuuluu kalkan poltto, joka ensimmäise-
nä aloitettiin Ruotsin puolella rajaväylää Huukis-
sa, mutta kauimmin se eli kuitenkin Suomen Ko-
larissa, jossa vieläkin esim. Mannajärven kohdalla
aivan tien laidassa on nähtävissä vanhoja hylätty-
jä kalkan polttouunien jäänteitä.

Kalkkia tarvittiin paitsi
peltojen höysteeksi myöskin
muurareiden sekä nahkurei-
den käyttöön. Talvella suori-
tetun kalkan polton jälkeen
Kolarin isännät lastasivat
tuotantonsa lautoille lähtien
myyntimatkoille alavirran
suuntaan päämaailmaan Tor-
nio. Varastot kuitenkin taval-
lisesti hupenivat viimeistään
Karungin kohdalla, joten Tor-
nioon saavuttua ei ollut myy-
tävänä muuta kuin lautante-
koon käytetyt tukkipuut.

Osittain kotiteollisuuden
piiriin voidaan lukea myös ne
monet härkinmyllyt eli vesi-
voimalla toimivat myllyt, joi-
ta suurempien myllyjen kohdal-
la syntyi sopivan jyrkän pie-
nen joen varteen hyvinkin
runsasti, sillä jokaisella ta-
lolla oli oma myllynsä. Tässä
toiminnassa siis ei esiintynyt
keskitettyä toimintaa yhden
suuremman myllylaitoksen
aikaansaamiseksi yhteiseksi
hyväksi. Mainittakoon, että
esim. Ylitornion Nuotioran-
nalla Annanjoen varteen nousi
vuosien mittaan 18 härkin-
myllyä ja alimmaksi vielä
jonkinlainen sahalaite 1830-
luvulla. Nyt on härkinmylly-
jen taru päättynyt. Ylitornion
kotiteollisuuden hallussa on
muistaakseni yksi tällainen
museokäyttöön ja -näyttöön
korjattuna. Pellon Matinlon-
polossa oli vielä kolmisen-
kymmentä vuotta sitten yksi
toimintakuntoinen ja samoin
Pahtajärvellä. Muualta ne lie-
nee jo hävinneet tai hävitetty.

Torniolainen Pellossa syn-
tynyt monitoimimies talousti-
rehtööri Anders Hellant, jon-
ka innostus riitti asetemit-
tauksesta laivanvarustamo-
toimintaan saakka suunnitte-
li mm. Väylän varren asuk-
kaille niin tärkeää lohenpyyn-
töä varten kuuluisan karsina-
padon, jonka viimeisenä il-
mentymänä säilyi Kivirannan
kuuluksa pato, joka poistet-
tiin pyydöstä osittain kai sen-
kin vuoksi, että katsottiin sen
estävän lohien nousun yleim-
mäksi Tornionjoessa ja sen si-
vuesistöissä. Tässä syytök-
sessä unohtettiin vielä silloin
se nykyisin tunnustettu tosi-
asia, että Itämeren voimakas
erikoisesti laahusnuottapyynti
oli ja on ilmeisesti suurin
este lohenousulle kutujo-
kiinsa.

Tämä Kongsäsen ruukki
ulotti toimintansa myös Suo-
men puolelle, sillä elokuun 10
pnä v. 1797 myönnettiin ruu-
kinpatruuna Erik Daniel
Christiernille lupa valtauk-
siin isossa ja pikku Vietsessä
järvinä osalla ja oikeus
määrittää lohihintaan Karhu-
pukkavaarassa. Hänellä oli

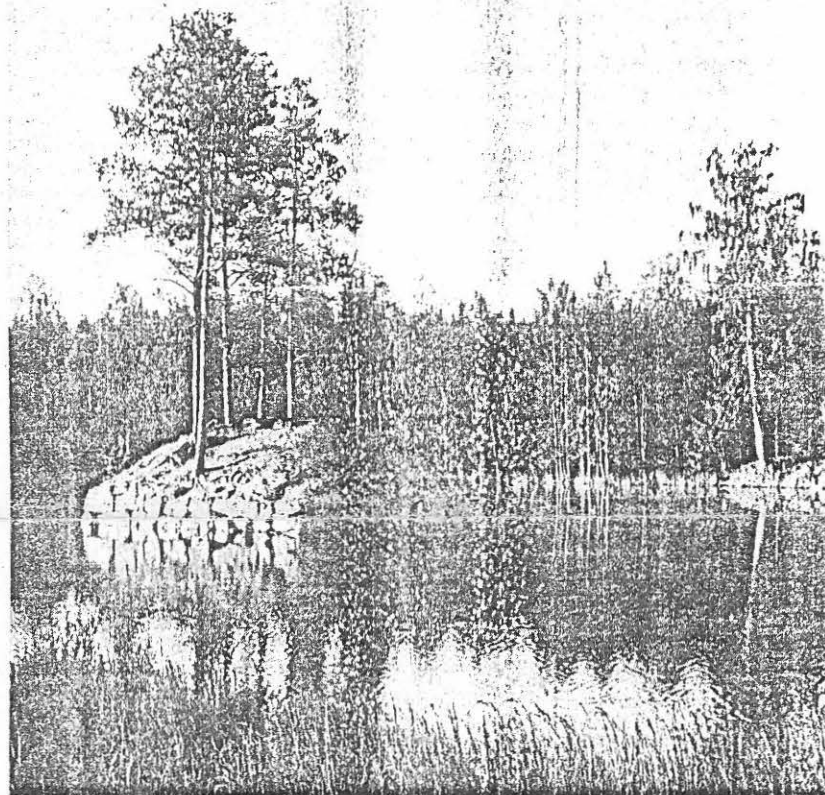
No niin! Tämä tarmokas
Hellant kehittäli sitten muun
muassa liimatehtaan Tor-
nion, missä keltell poronsar-
vista liimaa. Tällaiseen teolli-
suuteen ei kuulemuna köyhä
mies kyennyt osallistumaan-
kaan, sillä keittoastiat tar-
vittiin mahdollisimman suuri
rautapata, joka siihen aikaan
ei ollut mikään halpa kapine.
Kun se lisäksi varomattomas-
ti käsiteltynä helposti särkyi
eikä siihen aikaan vielä tun-
nettu korvaavia vakuutuksia,
niin yrittäjällä piti olla taala-
reita takanaan.

Hellantin hyvin menesty-
neen liimatehtailun ansiosta
tämä taito levisi vähitellen
Tornion Lappiin, missä sitä
harjoitettiin erikoisesti Muo-
nion ja Enontekiöllä. Mo-
lemmissahan oli saatavana
halpaa raaka-ainetta, joten
tehtailu oli kannattavaa var-
sinkin, kun Tornion kauppi-
aat sitä mielellään ostivat tai
vaihtoivat kauppatavaroil-
hinsa.

Varsinaisesta teollisuudesta
voidaan puhua vasta Kön-
gäsäsen ruukin toiminnan alka-
misen jälkeen. Raudanjalos-
tus oli alkanut Junosuvan-
nossa jo niin varhaisessa väi-
heessä kuin v. 1640, jolloin en-
simmäinen masuuni eli rau-
dan sulatto sinne rakennet-
tiin. Tornionlaakso pääsi var-
sinaisesti tästä todellisesta
teollisuudesta osalliseksi, kun
Kongsäsen ruukki perustettiin.

Se aloitti toimintansa jo v.
1649, mutta voimakkaammil-
laan sen työskentely oli v.
1660, jolloin alueelle oli raken-
nuttuna yhteensä 27 erilaista
rakennusta niin ruukin hallin-
toa kuin erilaatuisia tehdas-
laitoksia varten. Mainittakoon,
että ruukille myönnet-
tiin marraskuun 20 pnä v.
1674 lupa lyöttää omaa rahaa
eli kuuluisia Kongsäsen kupar-
italaareita, jotka nykyisin
ovat suuria numismaattisia
harvinaisuuksia ja hintakin
on sen mukainen.

Tämä Kongsäsen ruukki
ulotti toimintansa myös Suo-
men puolelle, sillä elokuun 10
pnä v. 1797 myönnettiin ruu-
kinpatruuna Erik Daniel
Christiernille lupa valtauk-
siin isossa ja pikku Vietsessä
järvinä osalla ja oikeus
määrittää lohihintaan Karhu-
pukkavaarassa. Hänellä oli

Kaaraneksen masuuni lepää voimalan padotusallaassa. Kuvassa masuuni on paljastunut ve-

suunnitelma kaivaa kanava
Vietsessä Miekajärveen, jon-
ka varrelle rakentaisi masuun-
nin. Christiern ei suunnitelmia-
an pitämälle päässyt vaan
myi oikeutensa ruukinpat-
ruuna Olav Ekströmille v.
1804 aloittaen tänä samana
vuonna masuunin rakentami-
sen Kaaraneksen rannal-
le. Ensimmäinen sulatus ta-
pahtui v. 1805 antaen se 60
kipputta harkkorautaa. Näi-
tä harkkoja kutsuttiin kaitik-
si. Ilmeisesti viimeisen tällai-
sen kaitin sain lahjaksi. Pel-
lostu muuttaessani syksyllä v.
1959 maanviljelijä Aale Mäki-
tuomaalta, jonka aitan rappu-
sena tämä oli toiminut. Nyt
mainittu kaitti komistaa Tor-
nionlaakson Museon eteisau-
laa, jonne se paremmin kuu-
luukin.

Kaaraneksesta kaitti ajeti-
tiin talvikiekkilä Svansteinin
vakivasaran käsiteltäväksi.
Vanhat isännät kertoivat, et-
tä tätä ajoreittiä kutsuttiin
"kaltitiekseksi" ja kyllä metsä-
stä tällaisen tien hahmon vielä
kolmisenkymmentä vuotta
sitten hyvin erotti.

Kaaraneksen teollisuuden
kohtalo oli sama kuin monen
myöhemmänkin yrittäjän.
Tuli vaikeuksia masuunin
hallittua ja korjattuna se an-
toi epäkelvää tavaraa, joten
toiminta lakkautettiin v.
1817. Muistona ja arvokaina
sellaisina ovat vieläkin nähtä-
vissä tosin vähitellen rappeu-
tuvina masuunien rauniot

Kaaraneksen voimalaitoksen
padotusallaassa.

Mainittakoon vielä rautate-
ollisuudesta puhuttaessa, et-
tä v. 1721 myönnettiin ruukin-
patruuna Steinholzille oikeus
perustaa masuuni Muonionjo-
keen laskevaan Niesajokeen
ja annettiin tälle koskaan
toteutumattomalle masuunil-
le nimikin Liljenfors.

Moni lukija on varmaan ih-
metellyt miksi masuunit pe-
rustettiin jokien varsille. Seli-
tys on sama kuin härkinmyl-
lyssäkin, jotta vesivoima pyö-
ritti, samoin vesivoimalla
käytettiin palkkeita, joilla pu-
hallettiin ilmaa masuunin
poltto edistämiseksi.

Todellisena vastaavanlaisen
teollisuuden ilmentymänä
voidaan pitää sahateollisuu-
den kehittymistä Tornion-
laaksossa. Suomen ensimmäi-
nen vesisaha perustettiin Ha-
likon pitäjään v. 1545. Lappiin
tämä sahateollisuuden muoto
ehti vasta v. 1760 jolloin pe-
rustettiin Kristinestromin ve-
sisaha Tengeliönjokeen. Sen
vuotuinen sahausoikeus oli
4.000 tukkia. Tämän sahan os-
ti myöhemmin aikansa kuu-
luisin yrittäjä Johan Erik
Längman, jonka nimi on tun-
nettu vieläkin kahdesta ra-
hastostaan, jotka Suomessa
on hoidettu niin heikosti, että
inflaatio on ne syönyt melkein
olemattomiin verrattuna sii-
hen, että Ruotsissa vastaavat
rahastot on hoidettu sääti-
omaisesti sijoittamalla varat

muihin kohteisiin kuin pa-
kittileille.

Puutavarasta puhuttaes-
on sopivaa vielä mainita k-
teollisuuden puitteissa mei-
huomatavasti laajuudet sa-
vuttaneet niin tervanpolt-
joka erikoisesti Krimin sod-
aikana muodostui tärkeä
tuotantokohteeksi, ki-
myös raudanjalostukseen li-
tyvä syidenpoltto. Vietsen
rantamilla olen nähnyt sa-
laistenkin syysihautojen jää-
teitä, että pohjan läpimitta
n. 10 m. Sellainen syysimili
tuottanut runsaan sadon, j-
nain saa sanoa.

Mielenkiintoisena lisä
edellämäinittuihin ja ilm-
sesti ensi kertaa julkisuud-
sa mainittuna voin kert-
erästä suunnitelmasta joi-
vartemme teollisuuden keh-
tämiseksi. Tutkiessani ark-
toani löysin sieltä helmiku-
sa v. 1902 päivätyn yhtijö-
jestyksen, jonka olivat allek-
joittaneet Mikkel Huurin-
nen (kauppias asuva Oulu
kaupungissa), Steffan Kur-
(kauppias asuva Torniossa)
Arthur (Arre) Grönlund
(maanviljelijä Ylitornion-
Viimeksimainittu on isäni, j-
ka siihen aikaan toimi ma-
viljelijänä omistamalla
Kaaraneksen tilalla, joni
myöhemmin joutuessa
työnsä vuoksi muuttamaan
Kernijärvelle, moli metsänho-
taja Hugo Rich. Sandbergillä
joka paremmin tunnetaan

Lähteet:

Paulaharju,
Vanhaa
Lappia ja
Peräpohjolaa

Norberg

Forna tiders
Järnbruk
i Norr och
Västerbotten

Meinander:

En kronika
om ratten-
sagen

Siikajuhlat

Siikajuhlat alkoivat jo lau-
tantaina koskenlaskulla ja
lauttamiehen juoksulla. Vielä

naan tulla sen sijaan oli laut-
tamiehen juoksu. Koskikiso-
jen järjestäjinä olivat urheilu-

ajalla 10.26.4. Vesa Kähkö-
jäl hänestä vilsi sekuntia
Kaarla Maanaka 1900

Rautamalmiesiintymiä ?

Kirj.lähteet: ks. Kaaranes 4

Henrik Deutsch, Oulun läänin pohjoisosien taloutta koskevia muistiinpanoja 1815, s. 86, Tornionlaakson vuosikirja 1971.

Eri lähteiden mukaan järvimalmia nostettiin Miekojärvestä ja Vietosesta, Jonas Lanton mukaan Vietosen Jolanginniemenestä. Ehkä voimalaitostöiden yhteydessä Miekojärvestä löydetty puuankkuri (Pohjolan Sanomat n:o 180, 12.8.1954) oli peräisin tällaisesta lautasta. Lanton mukaan pääasiassa käytettiin kuitenkin Ison Vietosen kaakkoispuolella n. 12 km:n päässä sijaitsevan Liinankivaaran malmia. Rautamalmiesiintymän valtaus tehtiin Arrelan mukaan myös Karhujupakkavaaraan. Ylitornion Liinankivaaran ja Karhujupakkavaaran väliin jää Meltosjärvi, jonka nimen voisi ajatella viittaavan raudanvalmistukseen (meltorauta?). Henrik Deutschin katsauksen mukaan suo- ja järvimalmia on "Ylitornion Tengeliön varsilla Miekojärvellä ja Palojoella sekä Karhujupukkajängässä ... Kaikenmuotoista järvimalmia esiintyy etenkin em. Tengeliön suuremmissa järvissä, samoin Rovaniemellä Sinettäjärvellä ja Raudanjoen tienoilla." Lisäksi kupariaiheita oli "löydetty sekä Lohi- että Mustavaarasta että Pavorovasta Tengeliön maastossa Ylitorniolla." (Deutsch s. 86.) Mahdollista lienee, että Kaaraneksen masuunissa hyödynnetyt rautamalmiesiintymät olivat tunnettuja jo esihistoriallisella ajalla, johon viitannee myös Torniojokivarresta Tengeliön kautta Ounasjokivarteen ulottuva metallikautinen löytöalue. Tengeliön kautta on myös päätelty kulkeneen vesireitti edellämäinittujen Palojoen ja Sinettäjärven kautta Ounasjoelle (Koivunen 1975, Närhi 1978).

1. HUHTAMAA

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Huhtamaa, RN:o 711

Omistaja: Heikki Vuollo, 95674 Ylitornio

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: TM 644 pohjal. tasataltta

Kartta: 42

Huhtamaan löytöpaikka sijaitsee n. 25 km itäkaakkoon Pellon kirkosta.

Tornionjokilaakson maakuntamuseoon tallennnetun sädekiviliuskeisen vain terästään hiotun tasataltan 644 löysi löytötietojensa mukaan H. Lakkapää 1933 Lampsijärven Huhtamaasta. Huhtamaan tila sijaitsee saman nimisen vaaran pohjoisrinteessä Lampsijärven etelärannalla. Tila on nykyisin asumaton ja sen nykyinen omistaja Heikki Vuollo asuu Meltosjärvellä. Löytö lienee kangasrinteeseen raivatuilta pelloilta (Z= 90-100 m).

2. ALAJOEN SAAJO

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Mäki, RN:o 5⁹

Omistaja: Arvid Mäki, 95790 Pello

Eero Erkki MÄki, 95790 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7402 70

Y= 391 08

Z= 90-92,5 m

Esinelöydöt: KM 9335:1. pohjal. poikkikirves

2. kourutaltta

3-5. taltan teelmiä

TM 430 tuuran katkelma

rautainen silmäkirves ?

Kartta: 42

Tarkastukset: Aarni Erä-Esko 1964.

Alajoen Saajon löytöpaikka sijaitsee n. 25,8 km kaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Lampsijärven kaakkoisosassa; Alaperänlahteen laskevan Alajoen suun itäpuolella.

Kiviesineet KM 9335:1-5 löysi Kalle Heikki 1930 Lampsijärven Alajoen Saajosta peltoa tehdessään. Esineet (pohj.poikkikirves, kourutaltta, kolme pohjalaisen taltan teelmää) löytyivät kaikki n. 1 m:n säteeltä; n. 100 metrin päästä rannasta järveen loivasti viettävästä viljelemättömästä savimultamaasta. Tornionjokilaakson maakuntamuseoon tallennetun tuuran katkelman 430 löytäjä on Frans Heikki (1931), mutta löytöpaikka tuntematon. Tavoitin Lampsijärvellä vielä kesäisin asustavan vanhuksen Frans Oskari Heikin (85), joka tiesikin em. esineiden löytöpaikaksi jo pitkään autiona olleen kotitalonsa lounaispuolella sijaitsevat pensoittuneet peltosarat. Löytöpaikka lieenee mökistä n. 30 m lounaaseen. Paikalla on n. 20 cm peltomaata, alla hiesu. Etenkin törmän alla suojänkän

reunassa oli sammalkerroksen alla turpeessa erittäin vahva nokikerros (kenttäranta ?). Frans Heikki kertoi isänsä raivatessa peltoja alueelta nousseen hiiliä n. 40 cm:n syvyydestä. Edelleen olisi Pekka Heikki löytänyt Alajokisuulta nykyisistä tyypeistä poikkeavan silmällisen rautakirveen. Frans Heikin mukaan esine olisi toimitettu Oulun museoon. Tällaista esinettä ei maakuntamuseon kokoelmissa ollut. Havaintojen tekoa vaikeutti alueen pensoittuminen. Rinne nousee itään kangasharjanteeksi.

3. KOTOVUOMA 1 ALMANGI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Suolöytö II

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Nurmela, RN:o 4²

Omistaja: Yrjö Juuso, 95780 Lampsijärvi

Arola, RN:o 6²³

Olavi Lantto, 95780 Sirkkakoski

Koordinaatit: X= 7403 96

Y= 391 50

Z= 93 m

Esinelöydöt: mela (airo?) Pellon kotiseutumuseo

Kartta: 42

Kuvat: 211-212 (esineestä), 136

Kotovuoman löytöpaikka 1 sijaitsee n. 25,6 km kaakkoon Pellon kirkosta.

Pellon kotiseutumuseoon lahjoittamansa melan (airon?) mv. Yrjö Juuso löysi ojittaessaan Kotovuoman suojänkkää. Nykyisin jo suurelta osin pelloksi raivattu Kotovuoman suoalue sijaitsee Puolamavaaran alla, Lampsijärven Alaperän lahdesta koilliseen. Mela on n. 155 cm pitkä, ilmeisestikin kuivuessaan käyräksi vääntynyt ja halkeillut. (Varren paksuus 3-4 cm, varsin. melalevennys n. 8 cm leveä ja 50 cm pitkä.) Esine löytyi kyseisen peltosaran keskelle kaivetun itä-länsi suuntaisen vesikanavan pohjoispuolelta; suomudasta pystyasennosta siten, että alapää oli n. 160 cm:n syvyydessä. Kyseisestä vuoman osasta käyttivät vanhat Yrjö Juuson mukaan nimitystä "Almangi". Kukaan ei ole muistellut paikalla olleen vesialuetta. Järvi sijaitsee paikasta n. 1200 m lounaaseen ja Alajoki ohittaa paikan n. 400 m:n päästä. Noin 100 m paikasta länteen on Puolamavaaran itärinteestä vuomalle pistävä kangasnokka nimeltään Kotosaajo. N. 3-5 m vuoman tasosta kohoavalla kankaannokalla oli ilmeisiä liesikiveyksen jäänteitä; palaneita kiviä ja noen likaamaa hiekkaa n. 10-15 cm:n syvyyteen. Kumpareen alarinteessä itälaidalla on pyöreä kuoppa (halk. n. 3 m, syvyys n. 0,5 m), jossa sammalkerroksen alla on nokisen likamaan ohella päätä isompia kiviä. Kyseessä lienee säilytyskuoppa. Kotosaajo kuuluu Arolan tilaan.

4. KOTOVUOMA 2

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Suolöytö II

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Nurmela, RN:o 4²

Omistaja: Yrjö Juuso, 95780 Lampsjärvi

Koordinaatit: X= 7404 22

Y= 391 49

Z= 93 m

Esinelöydöt: kaksi puista lapionterää (Turtolan kotiseutumuseo)

Kartta: 42

Kuvat: 192-195 (esineestä)

Maasto ja sijainti ks. Kotovuoma 1.

Samojen ojitustöiden yhteydessä, melan löytöpaikasta n. 300 m pohjoiseen, löytyivät Yrjö Juuson Turtolan kotiseutumuseoon lahjoittamat kaksi puuesinettä. Kyseessä on ilmeisesti kaksi lapionterää, lähes samankokoista; n. 35 cm x 20 cm, levenevät hiukan kauhamaiseksi muotoiltuun teräänsä, paksuus kärjestä n. 1 cm, juuresta n. 3 cm. Toinen esineistä on haljennut pituussuuntaan kahdeksi kappaleeksi, ja toisessakin on jo halkeama. Esineet löytyivät n. 10 m:n välein nykyisen peltosaran itälaidalta, suosta n. 40-50 cm:n syvyydestä ja n. 40 m:n päässä kankaan laidasta.

Yrjö Juuso muisteli Kotovuoman eteläpuolelta Jolanginjänkästä löytyneen sodan jälkeensuksi, jota löytäjä Puolamajärvellä asuva Lassi Tirroniemi ei muistanut otetun talteen.

5. VÄLITALO

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Välitalo, RN:o 43

Omistaja: Usko Vaattovaara

Uimalankuja 1 C 28

04200 Kerava

Koordinaatit: X= 7403 79

Y= 390 10

Z= 92-95 m

Esinelöydöt: kiviesine (Usko Vaattovaaran hallussa)

kvartsi-iskoksia 3 kpl (48:2)

Kartta: 42

Välitalon löytöpaikka sijaitsee n. 24,6 km ^{lääk.} länsikaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Lampsijärven pohjoisosassa; Puolamavaaran jyrkästi järveen (länteen) viettävässä alarinteessä järven itärannalla. Maasto on mäntykangasta.

Lampsijärvellä kuulin Helsingissä vakituisesti asuvan Usko Vaattovaaran löytäneen kesämökkipalstaltaan ilmeisen kiviesineen ("taltan terän"). Soitettuani Vaattovaaralle sain kuulla esineen löytyneen perunamaasta, kesämökistä n. 5 m pohjoiseen. Paikan etäisyys rannasta on n. 20-30 m ja korkeus järven tasosta n. 4-5 m. Paikan yläpuolelta, maantien ja mökin väliin kaivetun viemäriinjan liikutellusta maasta löytyi muutamia kvartsi-iskoksia, palaneita kiviä ja nokiläiskiä. Maaperä alueella on savihiesu. Asuinrakennuksesta n. 5 m kaakkoon rinteeseen tehdyn maaleikkauksen profiilissa oli likamaakerros n. 5-10 cm. Lisäksi profiilissa näkyi suorakaiteenmuotoinen liikutetun maan (nokista hiekkaa) häiriö. Haudan poikki-leikkausta muistuttava häiriö oli n. 70 cm leveä ja 30-40 cm syvä. Välitalon "löytöalue" on alaltaan n. 10 m x 20 m. Paikasta n. 100 m luoteeseen on lähde.

6. KENTTÄNIEMI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen (?) löytöpaikka II

Kalakenttä

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Nurmela, RN:o 42

Omistaja: Yrjö Juuso, 95780 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7403 86

Y= 389 90

Z= 90-93 m

Esinelöydöt: PM 312 teelmä (hioinkivi ? esineestä kuva 206 ja
piirros)
kvartsiesine (47)

Kartta: 42

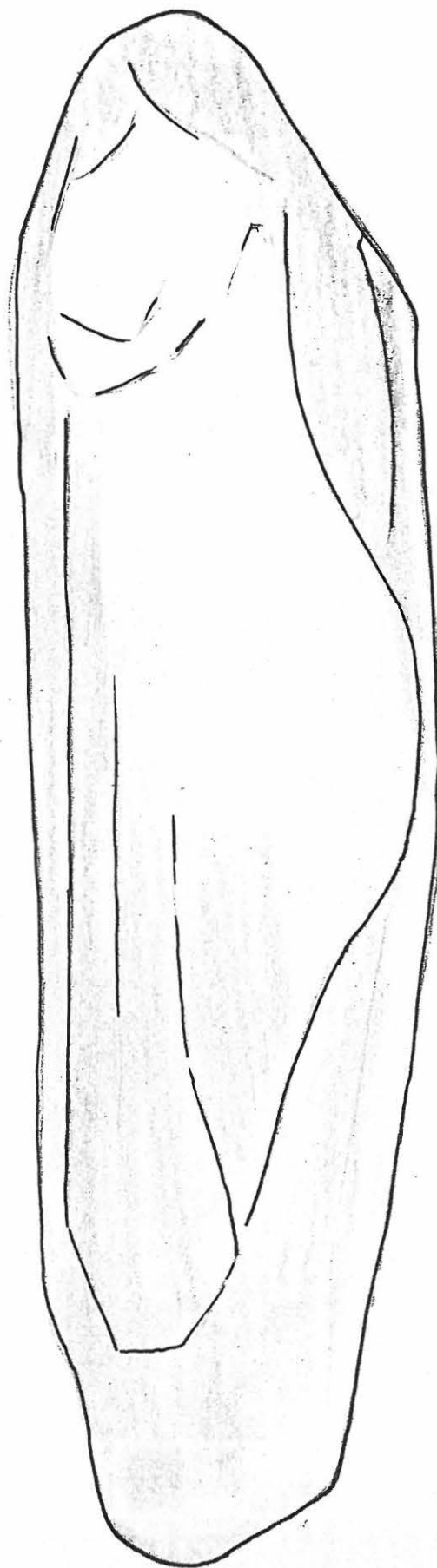
Kuvat: 135

Kenttänienemen löytöpaikka sijaitsee 24,2 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on järven pohjoisrannalla. Alue on loivasti kaakkoon laskevaa pelloksi raivattua rinnettä.

Pellon museoon 1966 lahjoittamansa kiviesineen PM 312 Yrjö Juuso löysi löytötietojen mukaan vanhan kala-aitan sijasta. Esine on karkeasti muotoiltu sädekiviliuskekappale (n. 24 x 6 x 3,5 cm); ilmeisesti teelmä, jota on sittemmin käytetty hioimena. Hiontaa on esineessä yhdellä lappeella. Yrjö Juuson kertoman mukaan rannasta on aurattaessa paljastunut useampia kiuaskiveyksiä. Myös Mauno Lantto kertoo "kalakotien" sijoista ja ikivanhasta kala-aitasta, jota hän oli paikalta siirtämässä 1920-luvulla. Lanton arkistoselvitysten mukaan Kainuunkylän Niilo Heikinpoika Kannala ja Juho Ollinpoika Lovikka olivat vuokranneet järven viimeistään 1553. (Mauno Lantto, Pellon järvikylän asutuksen historiaa, Länsiraja 10.9.1986). Maaperässä aitan sijojen alueella (n. 20 m rannasta) oli n. 20-40 cm nokista likamaata (peltomaata), jossa saattoi havaita paikoin suomujakin, alla savihieta. Eräästä paksun turpeen peittämästä

nokimaakasasta löytyi säännölliseksi muotoiltu kvartsinkappale (n. 90 x 40 x 35 mm, tuluskivi?). Tulen rapaamaa kiveä oli alueen peltoröykkiöissä. Yrjö Juuson antamien lisätietojen mukaan em. teelmä (PM 312) on löytynyt varsinaisten aitansijojen yläpuolelta pellosta.

Nurmelan talon pohjoispuolelta rinteän päältä (Z= 90-95 m) kerrottiin viemärilinjaa kaivettaessa tulleen 1,5-2 m:n syvyydestä "karvakortetta".

Pellon museo n:o 312; teelmä? 1:1

7. UUTISPELTO

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Paikallistamattomia kiviesinelöytöjä

Kylä: Lampsijärvi

Esinelöydöt: KM 2357:1 tasataltta

KM 10249:4 kourutaltta

:6 tuura

Tasataltan Km 2357:1 lahjoittivat metsänhoitaja H. Sandberg ja kapt. O.F. Zvickström Muinaismuistoyhdistykselle 1885. Esine oli löydetty uutta peltoa tehtäessä Lampsijärven rannalta. Tarkempaa löytöpaikkaa ja löytäjää ei ilmoiteta.

Pellon museoyhdistykseltä 1935 lunastetut esineet KM 10249:4 kourutaltta ja 6 tuura ovat löydetty Lampsijärveltä "uutispellosta".

8. LAMPSIJÄRVI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Lapinmuistoja

Lähde: Mauno Lantto, Pellon järvi-kylien asutuksen historiaa,
Länsiraja 10.9.1986

Lampsijärvellä asuneen Mauno Lanton (kuollut) mukaan pellon Lampsaaressa asunut lappalainen muutti Lampsijärvelle nimeten järven entisen asuinpaikkansa mukaan. Kun verovouti vuokrasi järven (1553?) Kainuunkylän isännille muutti lappalainen nyt Ruuhijärvelle. (Lanton selityksen pohjana lienee perimätieto.)

9. PUOLAMAVAARA 1 AIHKINENÄ Peruskartta 2641 07
LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka ? II

Sädekiviliuske-esiintymä

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Nurmela, RN:o 4²

Omistaja: Yrjö Juuso, 95780 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7405 20

Y= 389 83

Z= 105-112 m

Esinelöydöt: kvartsi-iskoksia (49:1)

kivilaji-iskoksia ?(49:2)

Kartta: 42

Kuvat: 157

Aihkinenän löytöpaikka sijaitsee n. 23,7 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Puolamavaaran länsikärjessä; länsilounaaseen Aliseen Lompoloon viettävässä mäntykangasrinteessä, johon on kaivettu n. 250 m pitkä hiekanottopaikka. Paikalle pääsee talvitien pohjaa pitkin.

Mv. Yrjö Juuso Lampsijärveltä kertoi Aihkinenän hiekanottopaikan pohjoisosasta paljastuneen edellisenä talvena kaivettaessa hiekasta n. 40 cm:n syvyydestä arinamainen, pyöreä liesikiveys halkaisijaltaan n. 50-60 cm. Talvella roudan aikana irroittamansa kiveyksen Yrjö Juuso kertoi nostaneensa kokonaisena syrjään. Paikalla käydessäni löysinkin luoteispään länsilaidalta nokisia tulen rapaamia kiviä, ilmeisestikin kyseisen lieden jäänteet. Paikalta löytyi myös joitakin kvartsi-iskoksia ja muutamia mahdollisia kivilaji-iskoksia. Kvartsi-iskoksia esiintyi myös aivan montun luoteispäässä ja vastakkaisella puolen itälaidalla, jossa oli myös joitakin nokimaahäiriöitä ja nokisia kiviä. Löydöksiä esiintyi montun luoteispäässä n. 100 m x 50 m suuruisella alueella. Alue on n. 240 m Alasen Lompolon rannasta ja n. 15-20 m veden tasosta. Montun kaakkoisosassa

länsilaidalla on kankaassa tervahaudan ja maa-asumuksen (kellarin ?) pohja.

Hiekanottopaikan eteläpuolelta Puolamavaaran itärinteessä metsäaurauksen kynnöksessä esiintyi varsin runsaasti vihr.sädekiviliusketta irtokivinä.

10. PUOLAMAVAARA 2

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Epämääräinen muinaisjäännös II

Kylä: Lampsijärvi

Tila: Nurmela, RN:o 4²

Omistaja: Yrjö Juuso, 95780 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7404 80

Y= 389 82

Z= 100 m

Kartta: 42

Kuvat: 158-159

Puolamavaaran löytöpaikka 2 sijaitsee Puolamavaaran länsirinteen alaosassa n. 24 km itäkaakkoon Pellon kirkosta.

Juuson emäntä mainitsi Puolamavaaran alarinteessä ennen hiekkamonttua sijaitsevista kivistä (kummuista). Löysinkin kolme peräkköistä kaaren muotoista vallimuodostelmaa n. 300 m hiekanottopaikasta etelään, n. 30 m:n päästä suon reunasta. Vallit ovat soikeita, hiukan kaarevia n. 3-6 m:n etäisyydellä toisistaan; n. 9-10 m pitkiä, n. 2 m leveitä ja 1 m korkeita. Vallit ovat hiekan ja kiven sekaisia. Maaperä lienee peräisin sisäpuolelle kaivetusta kivillä täytetyistä ja sammalen peittämistä montuista. Muodostelmien päällä on ainakin toista sataa vuotta vanhojen puiden kantoja (halk. jopa 35 cm). Maaperä on rinteessä muodostelmien yläpuolella moreeni, alapuolella hieno hiekka. Korkeus suon ja lompolon tasosta on n. 2-3 m. Yksi muodostelmista on metsäaurauksen rikkoma. Muotonsa ja hiilikerroksen puuttumisen vuoksi kyseessä ei ole hiilimiilut eikä tervahaudat, sensijaan mahdollisesti jonkinlaiset säilytyskuoppa-rakennelmat.

11. KOTANIEMI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Puolamajärvi

Tila: Kotaniemi, RN:o 17

Omistaja: Väinö Laine, 95790 Pello

Aulis Laine, Meltosveitsi, 95675 Meltosjärvi

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: "kiviesineitten kärkiä"

Kartta: 42

Kotaniemi sijaitsee Puolamajärven itärannalla; n. 22,6 km itäkaakkoon Pellon kirkosta.

Kotaniemessä asunut Väinö Laine (50) muisteli pelloista joskus nousseen "kiviesineitten kärkiä", joita ei kuitenkaan oltu otettu talteen. Puolamajärvellä asunut Lassi Tirroniemi (60) puolestaan mainitsi vanhojen sanoneen paikkaa lappalaisten asuinpaikaksikin. Korkea kangaskumpare vaikuttaa maastonsa puolesta asuinpaikaksi sopivalta. Kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löydöksiä en autiona olevalta tilalta voinut kuitenkaan havaita.

(12.) NAVETTAMAA

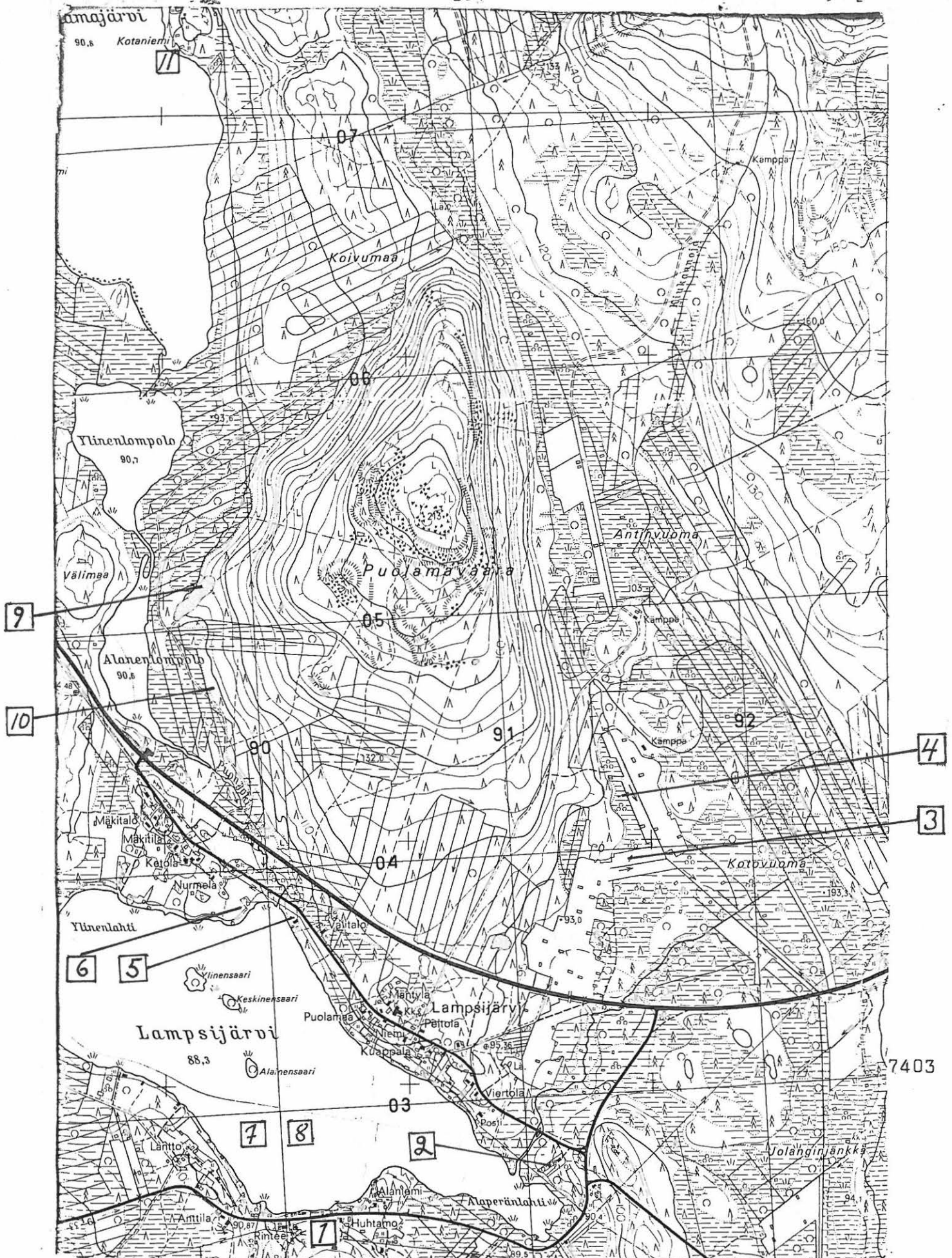
Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Pakopaikka ?

Kylä: Lampsijärvi

Navettamaa sijaitsee Puolamajärven itäpuolella. Lassi Tirroniemen (60, os. Puolamajärvi) mukaan Navettamaassa Ison Kiuasjärven länsipuolella on ollut ison vihan aikainen piilopirtti. Alue on hyvin korkeata kiveä.

13. AITTATIEVA 854010158 Peruskartta 2641 07
LAMPSIJÄRVI

Pyyntihautoja II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Niemelä, RN:o 173

Omistaja: Hannu Joona, Raanujärvi

Koordinaatit: X= 7410 34

Y= 394 34

Z= 110-160 m

Kartta: 43

Karttaluonnos: 14

Aittatieva sijaitsee n. 26,4 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Alue on Palovaaran Ylisenlaen ja Kömerinharjun Matalajokilaaksoon laskevassa itärinteessä. Maasto on mäntykangasta ja maaperä hiekkaa. Paikalle on matkaa Vuoskunlahdesta kääntyvää Viian tietä n. 5 km.

Polveilevasti laskeutuvassa vaaran harjannenokassa on n. 500 m:n matkalla (kork. eroa n. 50 m) 20 pyyntihaudan pohjaa, joista tien alapuolella rinteessä 6 ja yläpuolella 14. Paikalle opastanut raanujärveläinen poromies Onni Tirroniemi muisteli tiheimmin kuoppia olleen nykyisen tieleikkauksen kohdalla (sekä harjanteen suuntaisesti, että poikittain). Kuoppien koko, suunta, muoto ja maatumisaste hiukan vaihtelevat; pituus (halkaisija) 2-3,6 m (keskimäärin n. 2,6 m), leveys 1,2-2,6 m (keskimäärin n. 1,8 m), syvyys n. 40-70 cm (keskimäärin n. 60 cm). Muutamien ympärillä on matala, n. 5 cm:n korkuinen valli. Neljä kuopista on pyöreätä, loput soikeita. Edelleenkin kulkee pyyntihautajärjestelmän läpi porojen polut.

Matalajoki

Karttaluonnos 14

MATALAJOKI Aittatieva
Lampsijärvi

Mittakaava 1:2000

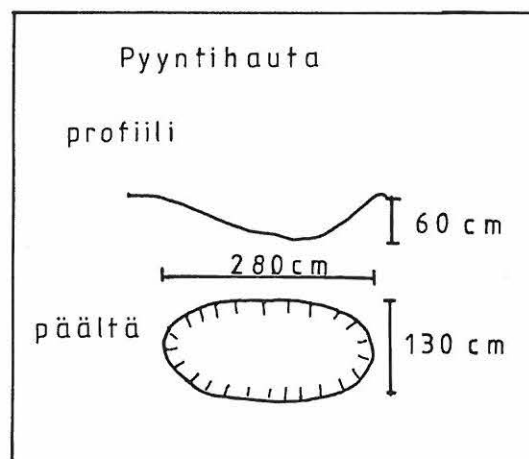
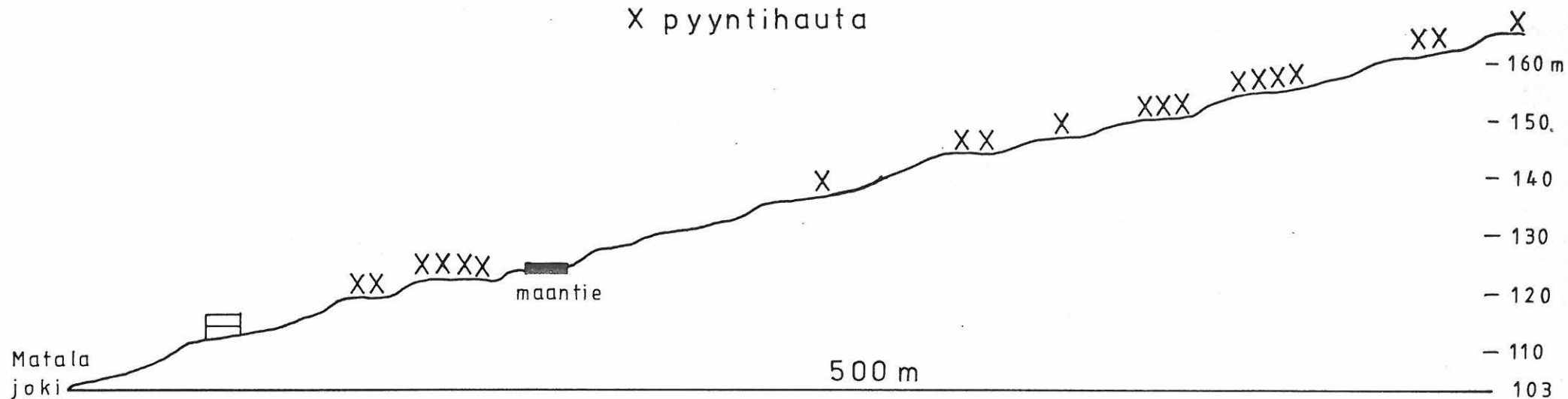
Metsästys
maja

--- poropolku
○ pyyntikuoppa
⊙ hiekkamonttu

maantie

Kömerin
harju

Profiili (itä-länsi)
X pyyntihauta

14. JOONA 1 1000011795

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Joona, RN:o 161

Omistaja: Joonan perikunta

(Väinö, Toivo, Verner, Veikko, Heino, Jorma ja Arvo
Joona) os. Raanujärvi

Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7408 16

Y= 394 63

Z= 125 m

Esinelöydöt: kvartsi-iskoksia (n:o 53)

Kartta: 43

Joonan löytöpaikka sijaitsee n. 27,2 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Palovaaran (länteen) Matalajokilaaksoon terassimaisesti polveillen laskeutuvassa harjannenokassa. Maasto on mäntykangasta ja maaperä hiekkaa. Paikalle on matkaa Viian tietä Vuoskulompolonsalmesta n. 2800 m.

Kangasharjanteeseen tehdyn tieleikkauksen itäpuolisessa profiilista löytyi kvartsi-iskoksia ja rikottua kvartsia. Noen tahrinan harmaan tai punaiseksi palaneen hiekan likamaa ulottui profiilissa n. 10-15 cm:n (paikoin n. 25 cm:n) syvyyteen. Paikka on n. 300 m Matalajoesta ja n. 25 m joen tasosta. Maastonsa puolesta paikalla olisi voinut sijaita esihistoriallista asutustakin. (Ks. Joona 2)

15. JOONA 2

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Pyyntihautoja II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Joona, RN:o 161

Omistaja: Joonan perikunta os. Raanujärvi

Valtionmaata

Koordinaatit: X= 7408 18

Y= 394 40

Z= 100-115 m

Kartta: 43

Karttaluonnos:

Maasto ja sijainti ks. Joona 1.

Kivikauteen viittaavan löytöpaikan ja tien alapuolella harjanteen nokassa on n. 200 m:n matkalla näkyvissä vielä kymmenkunta pyyntihautaa. Kuopat ovat soikeita, allasmaisia reunoilla matalat vallit, tai pyöreitä; pituus (halk.) 2,10-4 m, leveys 1,40-2,70 m, syvyys 40-80 cm. Kuopat ovat varsin harvassa n. 60 m leveässä kankaassa, lähinnä poikittain harjanteeseen nähden. Tihentymä on aivan kankaanokassa, jossa maasto laskee jyrkästi Matalajokeen. Paikalla on edelleen porojen tai hirvien polkuja. Aittatievan pyyntihaudat sijaitsevat paikasta n. 2200 m pohjoiseen.

16. JOKELA

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka ? II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Jokela, RN:o 15²

Omistaja: Timo Romakkaniemi

Raanujärvi, Ylipää

95780 Lapsijärvi

Koordinaatit: -

Esinelöydöt: "kiviesineen katkelma"

Kartta: 44

Jokelan tila sijaitsee matalalla mäntykankaalla Vuoskulompolon pohjoisrannalla. Timo Romakkaniemi kertoi pelloja raivattaessa nousseen n. 20 cm:n syvyydeltä esiin hiiltä savihiesumaasta. Lisäksi oli löytynyt n. 30 cm:n pituinen kiviesineen katkelma. Hukkaan joutunut mahdollinen esine oli ollut vihreän harmaata kiveä.

17. KENTTÄMAA

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Kenttämaa, RN:o 15¹¹, 15¹⁰

Omistaja: Taisto Romakkaniemi

Sahaherrantie, Aittarova, 95600 Ylitornio

Salmela, RN:o 15⁹

Leena Nissinen, Liperi

Koordinaatit: X= 7405 54

Y= 394 74

Z= 105-110 m

Esinelöydöt: tuuran teelmä ? (n:o 52)

Kartta: 44

Kenttämään löytöpaikka sijaitsee n. 27,8km itäkaakkoon Pellon kirkosta.

Lahjoittamansa suuren karkeasti muotoillun sädekiviliuskekappaleen (450 mm x 64 mm x 38 mm, tuuran teelmä ?) on Tauno Romakkaniemi löytänyt Kenttämään tilalta Vuoskulompolonsalmen itärannalta. Löytöpaikka on kesämökistä n. 100 m koilliseen peltosaralla Viiaan johtavan tien länsipuolella. Alueella lienee ollut kalakenttä, salmen rannasta nimittäin kerrottiin joskus löytyneen nuotiosijoja.

Paikasta n. 300 m kaakkoon Kenttäniemen tilan Vuoskunlahteen viettävisissä pelloissa oli myöskin hiilialueita. Päärakennuksesta n. 80 m kaakkoon kertoi Tauno Romakkaniemi tulleen esiin vanha rakennuksen sija.

18. UULAHTI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Uulahti, RN:o 10⁷

Omistaja: Antti Liinanki

Raanujärvi, Ylipää

95780 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7404 84

Y= 395 36

Z= 100 m

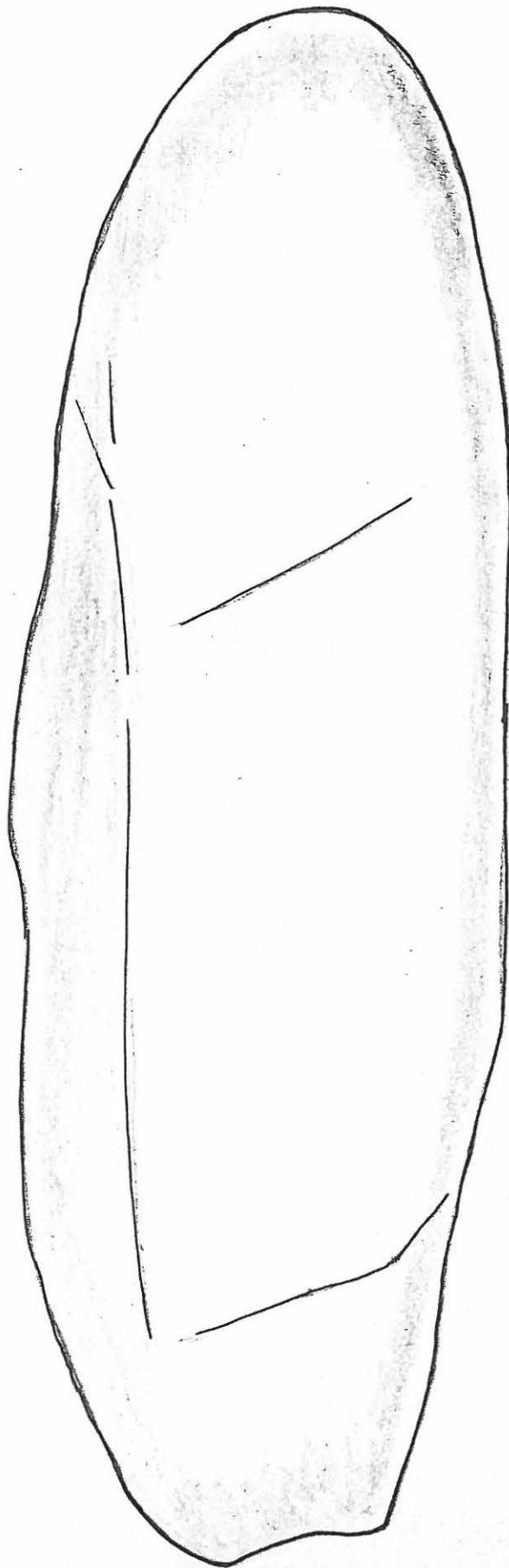
Esinelöydöt: poikkikirves (n:o 51, esineestä kuva 190 ja piirros)

Kartta: 44

Kuvat: 191

Uulahden löytöpaikka sijaitsee n. 28,9 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Raanujärven Vuoskunlahden pohjoisrannalla.

Antti Liinangin hallussa on tilaltansa löytynyt vihreästä sädekiviliuskeesta valmistettu poikkikirves. Esine on kooltaan n. 234 mm x 73 mm x 20 mm ja teräpuoleltaan hyvin hiottu. Esine löytyi peltoa raivattaessa loivasti etelälounaaseen viettävältä rantapellolta läheltä törmän reunaa. Löytöpaikka on n. 90 m Liinangin asuinrakennuksesta eteläkaakkoon. Antti Liinanki kertoi paikalta löytyneen myös n. 30 cm:n syvyydestä tulisija ja "hioinlaakoja" (?) jotka olivat olleet n. 2-3 cm:n vahvuista vaaleata kiveä. Peltokerroksen alla on 5-10 cm vahva noen likaaman hiekan kerros. Sijaintinsakin suhteen paikalla on voinut sijaita kivikautinen asuinpaikka.

Poikkikirves Uulahdesta (Raanujärvi, Ylipää). Antti-Liinangin hallussa.

1:1

19. PALOVAARA

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen löytöpaikka II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: Palovaara, RN:o 14⁴

Omistaja: Arvo Torvi, Raanujärvi, Ylipää, 95780 Lampsijärvi

Koordinaatit: X= 7404 67

Y= 396 10

Z= 105 m

Esinelöydöt: Rovaniemen tuura (n:o 50)

Kartta: 44

Palovaaran löytöpaikka sijaitsee n. 29,6 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Paikka on Raanujärven Vuoskunlahden pohjoisrannalla.

Lahjoittamansa tuuran Pertti Torvi löysi kotitilaltaan perunamaata aurattaessa n. 30 cm:n syvyydestä. Löytöpaikka on n. 30 m kaakkoon asuinrakennuksesta. Alue on Palovaaran varsin jyrkästi järveen (etelään) laskevaa alarinnettä. Löytöpaikka on n. 20 m järven rannasta ja n. 5 m pinnan tasosta. Hiekansekaisessa peltomaassa näkyvä hiili lienee peräisin rannassa poltetuista sysi- tai tervahaudoista. Rinne vaikuttaa kivikautiseksi asuinpaikaksi epämukavan jyrkältä ja kiviseltä.

20. ROMAkkANIEMI

Peruskartta 2641 07

LAMPSIJÄRVI

Kivikautinen asuinpaikka II

Kylä: Raanujärvi

Tila: Vierelä, RN:o 1222

Omistaja: Heikki Tirroniemi, 97250 Raanujärvi

Koordinaatit: X= 7407 20

Y= 395 40

Z= 97,5-102,5 m

Kartta: 44

Tarkastukset: Antti Piipari 1979.

Ks. Antti Piipari, Ylitornion inventointi 1979-1980 n:o 88. Alue (Raanujärven Ylipää) on nyttemmin liitetty Pellon kuntaan. Piiparin tarkastuskäynnin jälkeen kerrottiin niemen kärjestä perunamaasta löytyneen vielä kaksi kiviesinettä, jotka olivat kuitenkin joutuneet jo hukkaan.

(1.) YLIPÄÄ

Peruskartta 2641 10

KAVANTOJÄRVI

Peltotarha II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: - RN:o 74³⁷

Omistaja: Taito Löf, Jyrki Löf

Evakkotie 8 B 1, 96100 Rovaniemi 10

Koordinaatit: X= 7405 05

Y= 397 78

Z= 107,5 m

Kartta: 45

Ylipää sijaitsee n. 31 km itäkaakkoon Pellon kirkosta.

Mäen ja Ylirovan talojen välisessä harvassa männikössä on vanhan peltotarhan jäännöksiä; jykeviä kiviaitoja (pituus jopa 40 m, leveys n. 1,5 m, korkeus n. 70 cm) ja kiviröykkiöitä. Raivioalueen koko on n. 20 m x 40 m, mutta aitojen ja raunioiden kerrottiin alunperin ulottuneen nykyisten talojen ohi 200-400 m:n matkan rantaan asti.

2. RAANUSAARI 1 MÄKI

Peruskartta 2641 10

KAVANTOJÄRVI

Pyyntihautoja ? II

Kylä: Raanujärvi

Tila: Mäki, RN:o 7436

Omistaja: Onni, Veikko ja Eero Tirroniemi

95790 Lampsijärvi

Koordinaatit: -

Kartta: 45

Raanusaari sijaitsee n. 32 km itäkaakkoon Pellon kirkosta. Saari on Raanujärven pohjoisosassa Pellon puolella kunnanrajaa.

Raanujärven Ylipäässä asuvan poromies Onni Tirroniemen mukaan saaren männikköharjanteella on painanteita, jotka kuvauksesta päätellen lienevät pyyntihautoja (?) Paikalla en ehtinyt käymään. (Pehmeän lumen aikana peurat pakenivat avoimille järven selille turvaan ja ruokailupaikkoina oli tällöin saaret.)

Pyyntikuoppia ja kodanpohjia (?) kerrottiin olevan myös Raanujärven eteläpäässä Kylänniemellä (Säikkäränniemi, Konttaniemi) Onni Granrothin tilalla samoin kuin järven eteläpuolella Palovaarassa.

3. RAANUSAARI 2 KIRKONNIEMI

Peruskartta 2641 10

KAVANTOJÄRVI

Kesähautoja ? II

Kylä: Raanujärvi, Ylipää

Tila: - RN:o 74³⁴

Omistaja: Maila Vuollo, 95675 Ylitornio

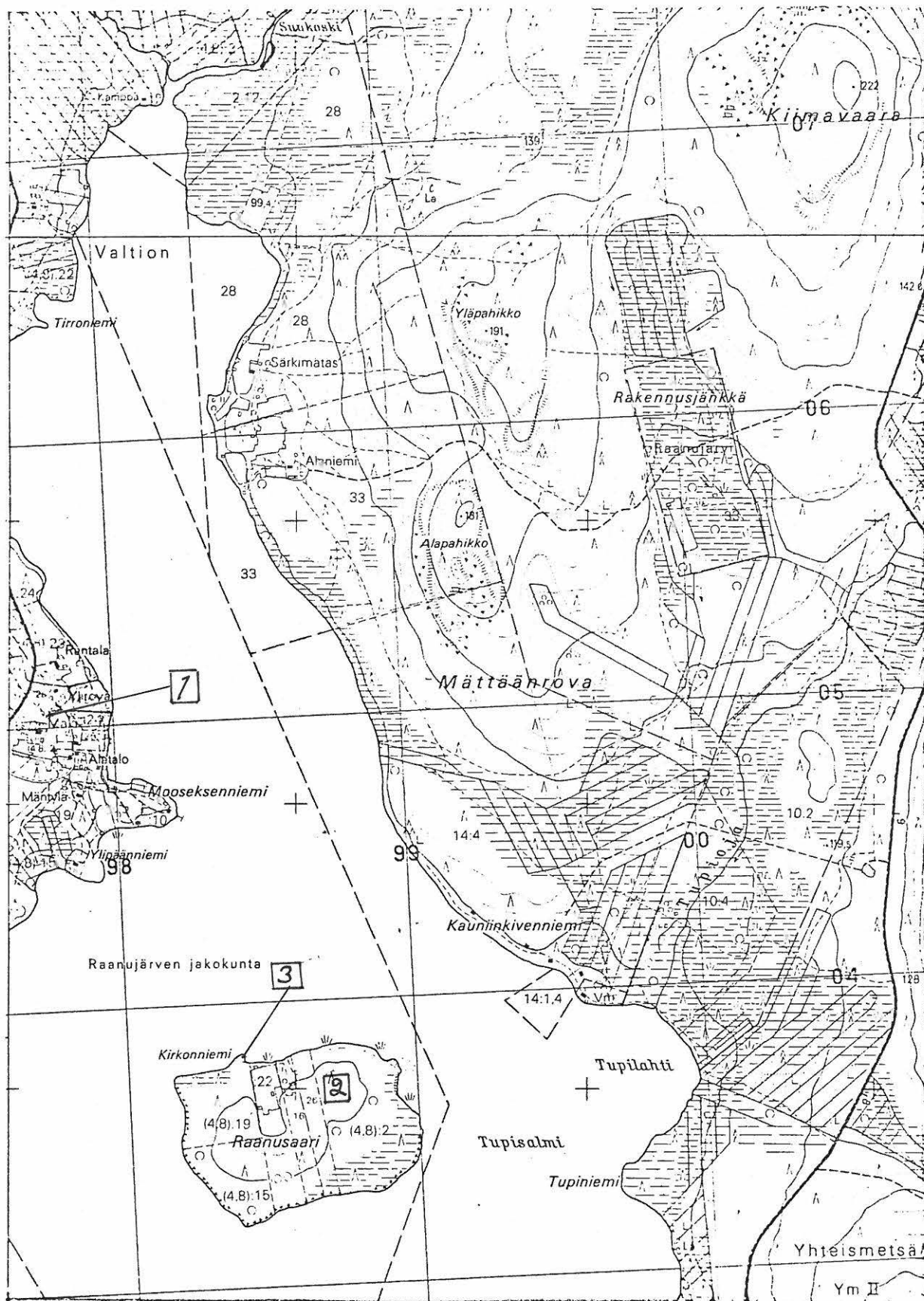
Koordinaatit: -

Kartta: 45

Onni Tirroniemi (61) mainitsi äitinsä Olga Tirroniemen (86) kertoneen Raanujärven Kirkkoniemeen kaivetun muinoin kesähautoja, joissa väliaikaisesti säilytettiin ruumiita. (Ruumiit ilmeisesti vietiin Ylitorniolle talvikelillä tai kesäisinkin useampia kerrallaan.) Ruumiita on tuotu Ylitornion kirkolle vesireittiä: Rattosjärvi - Kavantojärvi - Raanujärvi - Vietonen - Miekojärvi - Tengeliö (Vrt. Leinonen 1958, s. 132) Kaarannesta muisteltiin ruumissaaton levähdyspaikaksi. Miekojärvestä on Vaarasaaren ja Palkimensaaren välissä "Kirkonveräjänreikä". Raanusaassa en käynyt. Kirkkonniemen hiekkamaastossa kerrottiin kuitenkin edelleen näkyvän hautapainanteita. Saari voisi olla myös ns. karsikkosaari ja saaren käyttö hautauspaikkana voisi pohjautua esikristillisellekin ajalle.

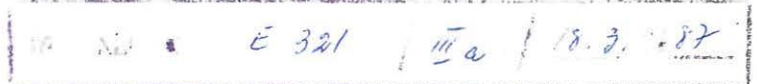
398

399

OTE PERUSKARTTALEHDESTÄ 2641 10
1:20 000

Tutkija Markku Torvinen / Esihistorian toimisto.

Hei

Lähetän tässä laatikon, joka sisältää Pellon inventointimateriaalista lähinnä isommat kivilajiesineet (pääasiassa lahjoituksia) + näytteet ja valokuvat.

Teen näistä Pellon peuranpyyntikentistä(?) pro-gradua. Palaneen luun sirpaleet ovat täällä eläintieteen laitoksella analyysissa. Lähetän ne + pienemmän kvartsi- ja kivilajimateriaalin toisena eränä vielä hiukan myöhemmin. Pahoittelen kovasti näitä viivytyksiäni.

Materiaalia koskevia huomautuksia:

Valokuvista jätän kuten keuhkallä -86 sovittiin negatiivit historian laitokselle. Luettelossa kuvia on 225 kpl, kansiossa puolestaan 176 kpl; jätin nimittäin pois enemmän tai vähemmän epäonnistuneita tai muuten mielestäni turhia otoksia.

Pellolaiset tietenkin odottavat kärsimättöminä lunastusrahojaan tai lahjoituskirjojaan. Länsiraja-lehdessä on inventointini tuloksista artikkelisarja lähiaikoina, jossa mainitsen kyllä viivytyksen jöh-tuneen allekirjoittaneesta (ei siis museovirastosta). Lahjoittajien ja luovuttajien nimet löytyvät esineluetteloista ja erillisistä lapuistakin.

Nyt tulevat esineet olen merkinnyt esineluetteloon punakynällä. Hiilinäytteet n:ot 7, 8 ja 9 on lähetetty radiohiiliajoitukseen helmikuussa -87. Pulkanperästä (suolöytö) poistin toisen puunaulan mahdollista radiohiiliajoitusta varten.

Myös vielä kentällä olevista esineistä on löytöluettelossa tiedot. Mahdollisia lisätietoja varten minut tavoittaa kotiosoitteestani Oulunsuuntie 134, B 41 Oulu 90220.

(Tai hist. laitoksen kautta)

Kevätterveisin

Markku K.

Markku Korteniemi

V A L O K U V A L U E T T E L O

Mustavalkoiset

(Kodak plus-x p an 135-20 5062
CAT 174 9829)

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
1 A-B	28.08.1984 klo. 16.40	Metelivaara, Nivanniska	Pohjois- koillisesta	Kuvat 1 ja 2 panoraama
2A-B	28.8.1984 klo 16.45	Metelivaara, itäpää	Itä-luotees- ta	
3A-B	28.8.1984 klo 17.05	Metelivaaran itäpää. Hannun- tarhan alue (3).	Luoteesta	
4A-B	28.8.1984 klo 9.15	Metelivaaran Nivanniska (2) pyyntikuoppa n:o 7.	Kaakosta	
5A-B	28.8.1984 klo 9.20	Metelivaaran Nivanniska (2) pyyntikuoppa n:o 8.	Kaakosta	
6A-B	28.8.1984 klo 9.45	Metelivaaran Nivanniska (1). Kivikautinen as. paikka kum- pareessa.	Luoteesta	
7A-B	28.8.1984 klo 12.55	Tervajänkän kivi (4).	Kaakosta	
8A-B	28.8.1984 klo 13.00	Tervajänkän kivi.	Itä-kaakos- ta	Kivet loh- kareen al- la.
9A-B	28.8.1984 klo. 13.05	Tervajänkän kivi.	Lännestä	
10A-B	28.8.1984 klo 13.10	Tervajänkän kivi.	Pohjoisesta	
<u>Kodak Px 5062</u>				
11A-B	28.8. klo 16.30	Tervajänkän kivi.	Itä-kaakos- ta	
12A-B	28.8. klo 16.35	Tervajänkän kivi.	Itä-kaakos- ta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
13A-B	28.8. klo 16.40	Tervajänkän kiven sijainti.	Pohjois-koillisesta.	
14A-B	28.8. klo 16.40	Tervajänkän kiven sijainti.	Koillisesta	
15A-B	28.8. klo 18.40	Sivakkajärvi, Tervamella (5). Häiriö hiekkamontun rannanpuoleisessa profiilissa: no-keutunutta maata n. 20cm:n syvyyteen, rapautunutta ki-veä.	Länsi-lou-naasta.	
16A-B	28.8. klo 18.45	Sivakkajärven Tervamella (5). Kuvan 15 häiriö edessä ran-nanpuoleisessa laidassa.	Länsi-lou-naasta.	
17A-B	28.8 klo 18.45	Sivakkajärven Tervamellaa(5).	Etelä-lou-naasta	Kuvat 15 ja 16 pa-noraama.
18A-B	28.8 klo 19.15	Konttavaara (1). Häiriö tie-leikkauksen profiilissa n. 50m Arvo Saukkoriivin talosta lounaaseen: n. 40cm:n syvyy-teen ulottuva nokimaahäiriö.	Koillisesta	
19A-B	29.8 klo 11.10	Konttaköngäs (6). "Hautakuop-pa".	Idästä	
20A-B	29.8 klo 11.20	Konttaköngäs(6). Hautakuopat edessä tien laidassa mänty-jen kohdalla.	Pohjois-koillisesta	Kuvat 20 ja 21 pa-noraama.
21A-B	29.8 klo 11.25	Konttaköngäs(6). Hautakuopat edessä tien laidassa mänty-jen kohdalla.	Luoteesta	
22A-B	29.8 klo 12.15	Konttaköngäs(6). Kivikautisen asuinpaikan jälkiä murtunees-ta rantapenkasta.	Lounaasta	
23A-B	29.8 klo 17.00	Rattosjärven pohjoispuoli.	Kaakosta	Sillankor-va(10) ja Kentännie-mi(11) nä-kyvissä.
24A-B	29.8 klo 18.10	Miiluhauta-kumpare Vinsat-vaaran rinteessä (Ratasjärvi).	Pohjoisesta	
25A-B	29.8 klo 18.30	Pyyntihauta Vinsatvaaran rin-teessä (Ratasjärvi).	Koillisesta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
26A-B	29.8 klo 19.15	Rattosjärvi, Pitkäniemi Hautakuopat törmän reunassa.	Idästä	
27A-B	29.8 klo 19.15	Rattosjärven Pitkäniemi Hautakuopat edessä törmän pöällä.	Kaakosta	Kuvat 26 ja 27 pa- noraama.
28A-B	31.8 klo 11.40	Nuasjärvi, Pukinniemi. Vie- relän löytöpaikka. (Ks. myös kuvat 55,56).	Idästä	
5063 793 (400 ASA) CAI 175 0157				
29A-B	20.6 klo 16.00	Rattosjärvi, (Sillankorva)(10) Alapeuran löytöpaikka ran- nassa männyn luona.	Luoteesta	
30A-B	21.6 klo 17.30	Nuasjärvi, Teeriniemi(15). Kiviesineiden löytöpaikka oikealla metsänaukossa ai- tan takana.	Länsi-lou- naasta	
31A-B	21.6 klo 20.00	Nuasjärvi, pukinniemi(16). Kivikautinen asuinpaikka.	Lounaasta	
Kodak Px 135-20 5062 (125 ASA)				
32A-B	27.6 klo 12.30	Valkeajärvi, Rita-Valkea(8). Pyyntihauta.	Koillises- ta	
33A-B	27.6 klo 12.35	Valkeajärvi, Ritavalkea(8). Pyyntihauta. Kuopan syvyys n. 50cm.	Koillises- ta	Kuoppia kaivettu myöhemmin pohjasta.
34A-B	27.6 klo 12.45	Valkeajärvi, Rita-Valkea (8). Pyyntihaudat sijaitsevat e- dessä olevassa metsikössä, kankaassa, Makkaravaaran al- la.	Lännestä	
35A-B	27.6 klo 13.00	Valkeajärvi, Rita-Valkea (7). Kivikautinen asuinpaikka kumpareessa (Valkeajärven itärannalla).	Kaakosta	
36A-B	27.6 klo 13.10	Valkeajärvi, Rita-Valkea(7). Em. kivikautisen asuinpaikan sijainti, henkilön kohdalla reunassa.	Luoteesta	Oikealla näkyvissä Rita-Valke- an leiri- keskus.

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
37A-B	27.6 klo 14.05	Orajärvi, Pohjola(19). Edestä Pöykiön perunapellosta kvartsi- löydöksiä. Takana Vanhan talo.	Lounaasta	
38A-B	27.6 klo 14.15	Orajärvi, Pohjola(19). Oikealla Vanhan (tl. Kotkanpesä) perunamaa josta kivikautisia esinelöytöjä.		
39A-B	27.6 klo 14.50	Orajärvi, Pohjola(19). Kourutaltan löytöpaikka aidan edessä Aaton tilan kantasaralla.	Länneestä	Vanhan kieverin paikka kauempana edessä.
40A-B	27.6 klo 15.20	Orajärvi, Pohjola(19). Orajärven länsirantaa: Vanhan kieverin pellot edessä haavikon vasemmalta puolen. Rannassa Vanhan ja Pöykiön talot.	Lounaasta.	
41A-B	27.6 klo 16.20	Teikovuoma(18). VAPON turvetyömaa. Vasemmalla kuivatun Alisen Teikojärven pohjaa, jonka oikealla puolen todennäköinen kourutalttojen löytöpaikka.	Luoteesta	Kuvat 41 ja 42 panorama.
42A	27.6 klo 16.25	Teikovuoma(18). Kourutalttojen löytöpaikka VAPON turvetyömaalla, kuivatun Alisen Teikojärven rannalla.	Luoteesta	
Kodak Px	135-20 (125)	ASA).		
42B	27.6 klo 16.25	Teikovuoma(18). Kourutalttojen löytöpaikka VAPON turvetyömaalla, kuvatus Alisen Teikojärven rannalla.	Luoteesta	
43A-B	27.6 klo 17.35	Jaivaara (). Kiviraunioita.	Luoteesta	
44A-B	27.6 klo 17.40	Jaivaara (). Kiviaitaa.	Lounaasta	
45A-B	27.6 klo 18.55	Ylinen Teikojärvi (kuivattu). Teikovuoma(17). Kiviesineen löytöpaikka ladon takana. Vasemmalla kohoaa Teikovaaran rinteet.	Kaakosta	
46A-B	28.6 klo 13.30	Orajärvi, Reinola(21). Löytöpaikka Mukan kellarin tienoilta rinteessä.	Luoteesta	
47A-B	28.6 klo 14.40	Orajärvi, Saukonmäki(22). Reikäkiven löytöpaikka törmän alla jänkän reunassa. Hiekkamontun profiilissa nokimaahäiriötä.	Etelä-lounaasta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
48A-B	28.6 klo 14.50	Orajärvi, Saukonmäki(22). Epämääräinen muinaisjäännös rinteessä lähellä reikäkiven löytöpaikkaa.	Lounaasta	
49A-B	28.6 klo 16.05	Orajärvi, Orankikoski(25). Orankiharjun pyyntihauta B.	Lounaasta	
50A-B	28.6 klo 16.20	Orajärvi, Orankikoski(25). Orankiharjun pyyntihautojen sijainti. Edessä oikealla itäisin hauta.	Koillisesta	
51A-B	28.6 klo 17.30	Orajärvi, Orankikoski(24). Esinelöydöt Ojansuun vanhan asuinrakennuksen ja kosken välistä. Talon takana Orankiharju.	Länsi-lounaasta	
52	28.6 klo 17.30	Orajärvi, Orankikoski(24). Ojansuun vanha ja uusi asuinrakennus. Takana Orankiharju.	Lännestä	
Kodak Px 5062				
53A-B	31.8 klp 11.55	Nuasjärvi. Edessä Teeriniemen(15) löytöpaikka Säikkäränniemen länsirannalla.	Idästä	Kuvat 15 ja 16 panorama.
54A-B	31.8 klo 11.55	Nuasjärvi. Edessä Teeriniemen(15) löytöpaikka Säikkäränniemen länsirannalla.	Itä-koillisesta	
55A-B	31.8 klo 12.15	Nuasjärvi, Pukinniemi(16). Viereisen löytöpaikka saunarakennuksen kohdalla.	Idästä	
56A-B	31.8 klo 12.40	Nuasjärvi, Pukinniemi(16). Viereisen rakennusten yläpuolella Sitomaniemeen johtavan tien leikkauksessa n. 20cm:n syvyyteen ulottuva nokihäiriö. Muualla n. 5-10cm likaantunut kerros.	Etelästä	
57A-B	1.9 klo 13.30	Rattosjärvi, Kentänniemi(11). Kvartsi-iskokset ladon seutuvilta.	Kaakosta	Kuvat 57 ja 58 panorama.
58A-B	1.9 klo 13.55	Rattosjärvi, Kentänniemi(11). Kirveen teelmä niemekkeen toiselta puolen rannasta.	Etelä-kaakosta.	
59A-B	3.9 klo 18.45	Valkeajärvi, Rita-Valkea(2). Peurahautoja.	Itä-kaakosta.	
60A-B	4.9 klo 10.00	Jaivaara(). Kiviaitaa ja röykkiöitä.	Etelästä	
61A-B	4.9 klo 16.05	Kieksiäisniemi(29). Pyyntikuoopat edessä kankaassa.	Lännestä	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
62A-B	4.9 klo 16.25	Kieksiäisniemi (29). Läntisin pyyntikuoppa.	Itä-kaakosta	
63A-B	4.9 klo 19.15	Teikosuvanto, Joensuu löytöpaikka(33).	Idästä	
64A-B	5.9 klo 11.40	Teikosuvanto. Oikeassa laidassa koivikon takana Vanharannan löytöpaikka.	Itä-kaakosta.	
65A-B	5.9 klo 12.10	Kieksiäisniemi(29). Hautakuoppa tien itäpuolella.	Idästä	
66A-B	5.9 klo 12.40	Pellon Kyläsaari. Edessä Castromin löytöpaikka.	Kaakosta	
67A-B	5.9 klo 14.45	Pello, Hannunranta(50). Pelloilta kvartsi-iskoksia.	Lounaasta	Kuvat 67,68 ja 69 panorama.
68A-B	5.9 klo 14.50	Pello, Hannunranta(50). Pelloilta kvartsi-iskoksia.	Etelä-kaakosta.	
69A-B	5.9 klo 14.50	Pello, Hannunranta(50). Kiviteelmien löytöpaikka Lahden talosta vasemmalle metsänreunassa.	Kaakosta	
70A-B	5.9 klo 17.25	Kielisenvaara(26). Kivikautinen asuinpaikka Kielisenjärven takana Kielisenvaaran rinteessä.	Idästä	
71A-B	5.9 klo 18.28	Kielisenvaara(26). Kivikautinen asuinpaikka. Noin 10-20cm:n syvyydeltä aukaistessa tieurassa noki- ja punamultaläiskiiä.	Etelä-kaakosta.	
Kodak Px (135-20) 5062 CAT 174 9829		-----		
72A-B	9.7 klo 12.45	Lehmävaara, Juusola(51). Tuuranterän katkelman löytöpaikka perunapellon päässä postilaatikon tienoilla.	Lounaasta	
73A-B	9.7 klo 13.30	Lehmävaara, Tuomas(52). Kiviesine löydöt navetan takaa rinteestä.	Koillises-ta	
74A-B	9.7 klo 15.20	Pello, Jolmanpää(44). Edessä oikealla Pentti Jolman talo, jonka päästä n. 30m rantaan, heinäsaurojen luota kiviesinelöydöt. Takana Kylävaara.	Itä-koillises-ta	Kuvattu koi-vuniemeltä.
75A-B	9.7 klo 21.00	Pello, Pellojärvi	Lounaasta	Kuvat 75,76 ja 77 panorama.

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
76A-B	9.7 klo 21.00	Pello, Pellojärvi.	Lounaasta	
77A-B	9.7 klo 21.10	Pello, Pellojärvi (Jolmanpudas).	Etelästä	
78A-B	10.7 klo 21.10	Pello, KOP. Vastakkaisella rannalla tuurankatkelman löytöpaikka välillä KOP - silta.	Itä-koillisesta.	
Kodak Px (135-36) 5062 CAT 174 9985				
79A-B	12.7 klo 17.30	Turtola, Korpivuoma. Taltan (KM 12812) löytöpaikka pellolla koivusta n. 25 m. Kranaatin asuinrakennusta kohti.	Kaakosta	
80A-B	12.7 klo 17.30	Turtola, Korpivuoma. Kranaatin tilaa. Takana Alinen Korpivaara.	Etelästä	Kuvat 79 ja 80 panorama.
81A-B	12.7 klo 16.10	Turtola, Korpikoski (54). Tuuran löytöpaikka Hastin mökin tienoilta Alisen Korpikosken rannalla. Takana Ylisen Korpivaaran Viuhkurainen.	Luoteesta	
82A-B	16.7 klo 16.15	Turtola, Korpikoski. Tuuran löytöpaikka pellossa Hastin mökin edessä Alisen Korpikosken rannalla.	Koillisesta	
83A-B	16.7 klo 17.20	Turtola, Korpikoski (55). Esineiskoksia ja nokisen maan häiriöitä vasemmalta törmän reunasta. Paikka on Alisen Korpikosken kohdalla, Ylisen Korpivaaran Viuhkuraisen rinteessä (pysäköintipaikan yläpuolella).	Koillisesta	
84A-B	16.7 klo 17.25	Turtola, Korpikoski. Esineiskoksia ja nokisen maan häiriöitä oikealla törmän reunasta. Paikka on Alisen Korpikosken kohdalla Ylisen Korpivaaran Viuhkuraisen rinteessä (pysäköintipaikan yläpuolella).	Etelä-kaakosta	
85A-B	17.7 klo 13.05	Turtola, Mäki. Mäen navetasta n. 80 m kuvaajaan päin Viljam Eeron löytämän kirveen (KM 11032) löytöpaikka.	Pohjois-luoteesta	
86A-B	17.7 klo 13.15	Turtola, Mäki (57). Kirveen (KM 16409) löytöpaikka Mäen talon pihalla.	Kaakosta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
87A-B	17.7 klo 14.30	Turtola, Mäki-Eero(57). Oikealla Kalervo Eeron talo. Edestä Kaarlo Eeron perunapellon rannanpuoleisesta päästä löytynyt kourutaltta, hiiltä ja nokista kiveä.	Kaakosta	Kuvat 87 ja 88 panorama
88A-B	17.7 klo 14.50	Turtola, Mäki-Eero(57). Kalervo Eeron talon (tiilitalo) yläpuolelta Kari Eero löytänyt hioinkiven ja "kivikärkiä".	Kaaksota	
89A-B	17.7 klo 15.15	Turtola, Mäki-Eero(57). Mika Knuutin löytämän kiviesineen löytöpaikka rannassa Knuutin talon päädyn kohdalla.	Itä-kaakosta.	
90A-B	17.7 klo 15.35	Turtola, Mäki-Eero(57). Hiekka-kentän ja marjapensaiden välissä kiviröykkiö josta Kari Eeron löytämät kiviesineet.	Kaakosta	
91A-B	17.7 klo 16.45	Turtola, Mäki-Eero(57). Rantatörmän alta Mika Knuutin, ja Kalervo Eeron löytämät esineet. (Turtolan museo 224).	Pohjoisesta	
92A-B	17.7 klo 20.30	Turtola, Mäki-Eero(57). Knuutin perunapellon rannanpuoleisesta päästä tullut runsaasti nokista kiveä.	Idästä	
93A-B	18.7 klo 16.00	Teikosuvanto, Virtala(32). Sunnarin kesämökin tienoilla tuuran löytöpaikka. Heinäpellolta n.60m mökistä tullut esine, ilmeinen liesikiveys ja toinenkin kiviesine.	Pohjois-luoteesta.	
94A-B	18.7 klo 16.20	Laitamaan talon rantatörmää.	Luoteesta	
95A-B	18.7 klo 17.05	Jarhoinen, Kieksiäisniemi(28). Nils Nivan löytämän kiviesineen löytöpaikka loivassa rinteessä ladosta vasemmalle n. 40m, henkilön kohdalla.	Kaakosta	
96A-B	18.7 klo 17.20	Jarhoinen, Kieksiäisniemi(28). Rannassa ison kuusen kohdalta kivikautisen asuinpaikan jälkiä, pikkutaltan löytöpaikka.	Koillisesta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
Kodak Px (135-36) 5062 CAT 174 9985				
97A-B	18.7 klo 17.35	Jarhoinen, Kieksiäisniemi. Rannassa ison kuusen kohdalta kivikautisen asuinpaikan jälkiä; pikutaltan löytöpaikka.	Pohjois-koillisesta	
98A-B	19.7 klo 13.05	Ratasjärvi, Rantala. Keihäänkärjen löytöpaikka perunapellossa, navettarakennuksen päästä vasemmalle.	Kaakosta	
99A-B	19.7 klo 19.45	Juoksenki, Kulluvaaransaari 2. Kiviesineen löytöpaikka saaren länsirannalla Niskan maalla.	Koillisesta	
100A-B	25.7 klo 12.30	Juoksenki, Kulluvaaransaari, Pohjukka. Löytöpaikka edessä törmälä.	Lännestä	
101A-B	25.7 klo 14.05	Juoksenki, Ratasvaara, Haapaperin "haudat", potaskauuniröykkiö.	Länsi-lounaasta	
102A-B	25.7 klo 14.55	Ratasjärvi, Maansaari, vastakkaisella rannalla. Kuvattu Hietaniemestä.	Lounaasta	
103A-B	26.7 klo 11.15	Ratasjärvi, Törmä. Henkilön kohdalla Essan ladon paikka, josta keihäänkärki. Taemmalta kummulta lieden jäännökset. Vasemmalta perunapellosta kivikirves.	Koillisesta	
104A-B	26.7 klo 14.20	Ratasjärvi, (Törmä). Edessä perunapello josta asutuksen jälkiä, mm. kivikirves.	Lounaasta	
105A-B	26.7 klo 14.25	Ratasjärvi, (Törmä).	Lännestä	
106A-B	26.7 klo 15.30	Ratasjärvi, Lehtilaki. Kvartsi-iskoksia törmän päällä muuntajan läheltä. Esineen löytöpaikka alemmalla terassilla pensoittuneella peltosaralla sähkölinjan oikealla puolen.	Länsi-lounaasta	
107A-B	26.7 klo 16.55	Juoksenki, Mellanen. Kivikautisen asuinpaikan jälkiä vastakkaisella puolen hiekkamonttua kankaassa.	Länsi-lounaasta	
108A-B	26.7 klo 18.15	Ratasjärvi, Maansaari. Loivassa rinteessä aitan oikealla puolen (pihan ja rannan välissä) kirveen ja reikäkiven löytöpaikka. Edessä järven takana Mellanen, mistä oikealla Kalle Maansaaren niityt Ratasjoen rannalla.		

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
109A-B	26.7 klo 18.45	Ratasjärvi, Jyppyrä(76). Kiviluo- la.		
110A-B	26.7 klo 20.30	Juoksenki, Ratasjoki(62). Löytö- paikka edessä niityllä Ratasjoen pohjoisrannalla. Takana Ratas- vaara.	Luoteesta	
111A-B	26.7 klo 20.45	Juoksenki, Ratasjoki(62). Löytö- paikka edessä niityllä. Takana Koivuvaara.	Etelä-lou- naasta.	Kuvat 111 ja 112 pa- norama.
112A-B	26.7 klo 20.50	Juoksenki, Ratasjoki(62). Löytö- paikka edessä niityllä. Takana Koivuvaara.	Länsi-lou- naasta.	
<u>Kodak Px (135-20) 5062</u>				
113A-B	31.7 klo 11.00	Jaivaara(). Hautakuoppa. Pohjal- la kiviä ja sammalta. Oikeallapuo- len kuopasta luotu maakasa.	Lounaasta	
114A-B	31.7 klo 11.25	Jaivaara(). Talonpohja.	Lännestä	
115A-B	1.8 klo 12.15	Juoksenki, Väinölä(60). Kirveen löytöpaikka perunamaassa vasem- malle navetan päästä(Torniojoen rantaa).	Kaakosta	
116A-B	1.8 klo 13.00	Juoksenki, Rovavaara(). Maan- saaren vaarainta kasvava vaara- tarha Rovavaaran länsirinteessä.	Lännestä	
117A-B	1.8 klo 16.35	Ratasjärvi, Vanhapiha(). Van- hanpihan vaaratarhan kiviaitaa.	Etelästä	
118A-B	1.8 klo 16.40	Ratasjärvi, Vanhapiha(). Vanha- pihan vielä viljelty vaaratarha.	Etelästä	
119A-B	1.8 klo 18.30	Ratasjärvi, Iso-Huuhkajavaara(72). Hiekkakuopan profiilissa jälkiä kivikautisesta asuinpaikasta: Kvartsi-iskoksia ja nokimaanhai- riöitä.	Kaakosta	
120A-B	1.8 klo 18.35	Ratasjärvi, Iso-Huuhkajavaara(72). Hiekkakuopan reunassa jälkiä ki- vikautisesta asuinpaikasta.	Itä-kaakos- ta.	
121A-B	2.8 klo 13.15	Turtola, Haukkavaara(). Iso- Tervahauta.	Kaakosta	Kuvat 121 ja 122 pa- norama.
122A-B	2.8 klo 17.30	Ajankijärvi, Niemivaara().	Kaakosta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
Kodak Px (135-36) 5062 CAT 174 9985				
123A-B	2.8 klo 19.00	Ajankijärvi, Ajanki(). Vanhaa kiviäitaa pellon laidassa Ajangin talon yläpuolella Niemivaaran lou- naisrinteessä.	Idästä	
124A-B	3.8 klo 18.40	Lankojärvi, Salmenniemi(80). Kvart- si- ja kivilaji-iskoksia pellosta Kivilompolon talon alapuolelta ai- tan korkeudelta.	Idästä	
125A-B	7.8 klo 13.10	Lankojärvi, Siltajänkkä(78). Tal- tan löytöpaikka jänkässä tiestä oikealla näkyvällä viemärlinjalla.	Koillisesta	
126A-B	7.8 klo 14.35	Miekojärvi, Ihannehiekka(85). Löy- töaluetta (mm. KM 16399, 16407) oikealla kauempana Vuopion huvilan "Ihannehiekka".	Kaakosta	
127A-B	8.8 klo 8.50	Jaivaara(). Puurakennelman jä- tettä Jaivaaran laidassa.	Idästä	
128A-B	8.8 klo 12.30	Turtola, Kivivaara(58). Kodanpoh- jan liesikiveys.	Idästä	
129A-B	8.8 klo 12.40	Turtola, Kivivaara(58). Kodanpoh- jan sijainti kalliokumpareen pääl- lä.	Itä-kaakos- ta.	
130A-B	8.8 klo 13.30	Turtola, Kivivaara(). Kiviladol- ma Kivivaaran pohjoislaidalla. (Ta- kana Paamajärvi).	Etelästä	
131A-B	8.8 klo 13.35	Turtola, Kivivaara(). Viisari- puu? linjalla rajamerkin kanssa.	Etelästä	
132A-B	8.8 klo 15.20	Kuusijärvi, Kuusiniemi(). Puo- tirakennus. (Vanha kalapirtti?).	Länsi-lou- naasta.	Tuohella vuorattu malkakat- to.
133A-B	8.8 klo 15.25	Kuusijärvi, Kuusiniemi(). Riihen kiuas. Savella tiivistetty/muurat- tu.	Idästä	
134A-B	8.8 klo 11.50	Lankojärvi, Kolhonniemi(81). Nie- men yläpuolella (maantien itäpuo- lella) harjanteen päällä kodan- pohjan muotoinen painauma.	Etelä-lou- naasta.	
135A-B	9.8 klo 15.10	Lampsijärvi, Kenttäniemi(94). Van- ha kalakenttä rannassa. (Lampsi- järven pohjoisrantaa).	Luoteesta	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
136A-B	9.8 klo 19.30	Lampsijärvi, Kotovuoma(95). Airon (Pellon museo) löytöpaikka pelloksi raivatulla jänkällä. Takana Kotasaajo.	Itä-koillista.	
137A-B	10.8 klo 14.00	Juoksenki, Jänkkämaa(). Raja- merkki Jänkkämaan pohjoisreunalla.	Lounaasta	
138A-B	10.8 klo 14.10	Juoksenki, Jänkkämaa(). Raja- merkin sijainti kellarin päällä.	Pohjois-koillista.	
139A-B	10.8 klo 14.20	Juoksenki, Jänkkämaa(). Rajamerkki.	Itä-kaakosta.	
Kodak Px (135-36) 5062 CAT 174 9985				
140A-B	11.8 klo 9.30	Ratasjärvi, Ahkiovaaran kaula (). Liesikiveys. Potaskan keittopaikka?	Lounaasta	
141A-B	11.8 klo 9.35	Ratasjärvi, Ahkiovaaran kaula (). Liesikiveyksen sijainti kankaan laidassa, edessä lähde.	Lännestä	
142A-B	11.8 klo 10.35	Ratasjärvi, Jyppyrä(). "Pul- kanjäljet" kalliossa.		
143A-B	11.8 klo 11.15	Ratasjärvi, Jyppyrä(77). Pyyn- tikuoppia länsirinteessä.	Koillisesta	
144A-B	11.8 klo 11.15	Ratasjärvi, Jyppyrä(77). Pyyn- tikuoppia länsirinteessä.	Koillisesta	
145A-B	11.8 klo 15.30	Turtola, Pahtasenvaara(). Ki- viliesirakennelma.	Idästä	
146A-B	14.8 klo 13.40	Lankojärvi, Penkonniemi(77). Taltan löytöpaikka Vaaran pe- runapellossa.	Pohjoisesta	
147A-B	14.8 klo 13.40	Lankojärvi, Penkonniemi(77).	Pohjois-luoteesta.	
148A-B	15.8 klo 13.15	Lankojärvi, Korkeaniemi(). Venerannasta vasemmalle törmäs- sä lukuisten kiviesineiden löy- töpaikka.	Länsi-lounaasta.	
149A-B	15.8 klo 13.20	Lankojärvi, Korkeaniemi(). Na- vetasta oikealla pelto, josta löytynyt rautainen keihäänkärki. (karhukeihäs nro 4613)	Lännestä	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
150A-B	15.8 klo 15.15	Miekojärvi, Tieva(86). Lapinhauta.	Kaakosta	
151A-B	15.8 klo 15.20	Miekojärvi, Tieva(86). Lapinhauta.	Länsi-luoteesta.	
152A-B	15.8 klo 15.25	Miekojärvi, Tieva(86). Lapinhauta.	Idästä	
153A-B	15.8 klo 16.05	Miekojärvi, Tieva(86). Löytöpaikka niityllä navetan päästä n. 40m etelään (oikealle).	Etelästä	Vajarakennusta siirretty.
154A-B	15.8 klo 17.30	Miekojärvi, Revonniemi(87). Olavi Koskelan löytämien kiviesineiden löytöpaikka niityn reunassa, vajarakennuksen vasemmalla puolen.	Itä-kaakosta.	
Kodak (135-36) 5062 CAT 174 9985				
155A-B	16.8 klo 14.15	Miekojärvi, Revonniemi(). Miiluhaudan(?) maasto.	Luoteesta	
156A-B	17.8 klo 11.30	Lankojärvi, Siltajänkkä(78). Suojänkstä viemäritöiden yhteydessä noin 2m:n syvyydestä noussut puu.		
157A-B	17.8 klo 16.30	Lampsijärvi, Puolamavaara(96). Puolamavaaran hiekkamontun eteläpäästä kivikautisen asuinpaikan jälkiä.	Kaakosta	
158A-B	17.8 klo 18.15	Lampsijärvi, Puolamavaara(). Epämääräinen maavalli, Puolamavaaran rinteessä.	Kaakosta	
159A-B	17.8 klo 18.30	Lampsijärvi, Puolamavaara(). Epämääräinen maavalli, Puolamavaaran rinteessä.	Kaakosta	
160A-B	18.8 klo 10.30	Miekojärvi, Kaarannes(). Masuunin kattila.		
161A-B	18.8 klo 10.45	Miekojärvi, Kaarannes(). Masuunin jäännökset.	Pohjoiskoillisesta.	
162A-B	18.8 klo 10.50	Miekojärvi, Kaarannes(). Masuunin jäännökset.	Lounaasta	
163A-B	18.8 klo 13.30	Miekojärvi, Kaarannes(87). Pyyntikuoppa n:o 8.	Länsi-lounaasta.	
164A-B	20.8 klo 14.20	Miekojärvi, Kaarannes(88). Nokihäiriö ylemmän hiekkamontun profiilissa. Paikalta myös kiviesineen katkelma.	Länneestä	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
165A-B	20.8 klo 14.35	Miekojärvi, Kaarannes(88). Ylemmän hiekkamontun eteläpäässä profiilissa n. 60 cm:n syvyyteen ulottuva nokisen hiekan häiriö, jossa myös punaiseksi palanutta hiekkaa.	Lännestä	Mökki takana.
166A-B	20.8 klo 15.10	Miekojärvi, Kaarannes(88). Ylempi hiekkamonttu. Vasemmalla hiekkamontun itälaidasta kiviesineen katkelma, kvartsi-iskoksia ja nokimaahäiriöitä. Takana näkyvän mökin ja montun reunan välissä "pyyntikuoppa".	Länsi-luoteesta	
167A-B	20.8 klo 15.30	Miekojärvi, Kaarannes(89). Ryyn-tikuoppa n:o 2.	Kaakosta	
168A-B	20.8 klo 16.45	Miekojärvi, Kaarannes(88). Kivetty liesi Kaarannekselle johtavassa tiehaarassa.	Itä-kaakosta	
Kodak Px (135-36) 5062 CAT 174 9985				
169A-B	20.8 klo 16.50	Miekojärvi, Kaarannes(88). Kivetty liesi Kaaranneskosken tiehaarassa.	Etelä-kaakosta	
170A-B	20.8 klo 17.10	Miekojärvi, Kaarannes(88). Kivetty liesi Kaaranneskosken tiehaarassa.	Pohjoisesta	
171A-B	20.8 klo 17.15	Miekojärvi, Kaarannes(88). Kivettyn lieden sijainti Kaaranneksen tiehaarassa.	Kaakosta	Kalliojärven talo n. 100 m:n päässä.
172A-B	21.8 klo 12.30	Lankojärvi, Kolhonniemi(84). Eero Mäntyrannan löytämien kiviesineiden löytöpaikka edessä ladon päädyssä.	Luoteesta	
173A-B	21.8 klo 15.00	Miekojärvi, Kaarannes(90). Alempi hiekkamonttu.	Etelä-lounaasta	
174A-B	21.8 klo 15.05	Miekojärvi, Kaarannes(90). Alempi hiekkamonttu.	Lounaasta	
175A-B	21.8 klo 16.20	Miekojärvi, Kaarannes(90). Alempi hiekkamonttu. Häiriö montun länsireunan profiilissa.	Idästä	Kuvat 175 ja 176 panssari.
176A-B	21.8 klo 17.10	Miekojärvi, Kaarannes(90). Alempi hiekkamonttu. Hiekassa nokimaan, harmaan ja punertuvan hiekan läiskiä.	Idästä	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
177A-B	21.8 klo 18.20	Miekojärvi, Kaarannes(90). Alempi heikkamonttu. "Tolpanreikä".		
178A-B	21.8 klo 19.30	Meikojärvi, Kaarannes(90). Kivi-esineiden löytöalue voimalaitoksen alakanavan vasemmalla rannalla.	Koillisesta	
179A-B	24.8	Turtolan museo n:o 159/tuura.		
180A-B	24.8	Turtolan museo n:o 224/kirves.		
181A-B	24.8	Turtolan museo n:o 161/kirves.		
182A-B	24.8	Turtolan museo n:o 160.		
183A-B	24.8	Turtolan museo hioinkivi.		
184A-B	24.8 klo 14.10	Lankojärvi, Kolhonniemi(84).	Lounaasta	
185A-B	24.8 klo 15.25	Sivakkajärvi, Tervamella(54).	Luoteesta	
186A-B	25.8	Kolari, Pakasaivo. Kirkkopahta.		
<u>Kodak Pk (135-20) 5062</u>				
187A-B	5.9 klo 12.40	Ratasvaara, Haapaperi(66). Sammalen peittämä maan ja kiven sekainen "silmähauta".	Etelästä	
188A-B	5.9 klo 14.10	Kattilakoski, Niska(67). Ruotsin puolta Kattilakosken kohdalla.	Itä-kaakosta	
189A-B	5.9 klo 14.30	Raanujärven Ylipää, Palovaara(402). Tuuran (n:o 50) löytöpaikka törmässä talon alapuolella.	Luoteesta	
190A-B	5.9 klo 17.30	Raanujärven Ylipää, Uulahti(404). Liinangin kivikirves.		
191A-B	5.9 klo 17.45	Raanujärven Ylipää, Uulahti(404). Kirveen löytöpaikka pellon rannanpuoleisessa päässä. (Rakennuksesta oikealle).		
192A-B	11.9	Turtolan museo. Lapionterä(A), Lampsijärven Kotovuomalta.		
193A-B	11.9	Turtolan museo. Lapionterä(A), Lampsijärven Kotovuomalta.		
194A-B	11.9	Turtolan museo. Lapionterä(B), Lampsijärven Kotovuomalta.		
195A-B	11.9	Turtolan museo. Lapionterä(B), Lampsijärven Kotovuomalta.		
196A-B	11.9	Turtolan museo n:o 160.		
197A-B	12.9	Lankojärvi, Salmenniemi (Salmi)(88). Kvartsi-iskoksia rannasta Vuonkanniemestä.	Idästä	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
<u>Kodak Px (135-20) 5062</u>				
198A-B	11.9	Pellon museo n:o 345/taltta.		
199A-B	11.9	Pellon museo n:o 66/hioinkivi.		
200A-B	11.9	Pellon museo n:o 509/kirves.		
201A-B	11.9	Pellon museo n:o 275/poikkikirves.		
202A-B	" "	" " " 323/levykirves.		
203A-B	" "	" " " 331/kirves.		
204A-B	" "	" " " 6/kirves(?).		
205A-B	" "	" " " 54/pohjalainen kirves.		
206A	" "	Pellon museo n:o 312/tuura.		
206B	" "	" " " 504/kirves.		
207A-B	" "	" " " 318/kirvesteräinen tuura.		
208A-B	" "	Pellon museo n:o 332/tuura.		
209A-B	" "	" " " 321/pikkutaltta.		
211A,B,C	" "	Pellon museo airo/mela Kotovuomalta.		
212	" "	" " " "		
213A-B	" "	Turtolan museo n:o 159/tuura.		
214A-B	" "	" " " 224/oikokirves.		
215A-B	" "	" " " 161/kirves.		
216	" "	" " " 160 (Ks. kuva n:o 196 kopio).		
<u>Kodak Px (135-36) 5062</u>				
217A-B	12.9 klo 14.30	Lankojärvi, Salmenniemi (Salmi) (88).	Koillisesta	
218A-B	12.9 klo 15.20	Eero Mäntyrannan Metelivaaran Ni-vanniskasta löytämä "seitakivi".		
219A-B	" "	" " " "		
220A-B	12.9 klo 16.30	Lankojärvi, Korkeaniemi (83). Useimmat kiviesineet asuinrakennuksen vasemmalta puolelta kellarin tienoilta törmästä.	Kaakosta.	

N:o	Aika	Kuvauskohde	Suunta	Huom.
221A-B	12.9 klo 16.30	Ratasjärvi, Maansaari(75). Rei- käkivi.		
222A-B	"."	" " "		
223A-B	"."	Ratasjärvi, Maansaari(75). Kirves.		
224A-B	"."	" " "		
225A-B	"."	Ratasjärvi, Maansaari(75). Rei- käkivi.		

NUASJÄRVI

RATTOSJÄRVI

uvat 53 ja 54. Nuasjärvi, Teeriniemen löytöpaikka Säikkäränniemen länsirannalla.

Kuva 30. Nuasjärvi, Teeriniemi (45). Kiviesineiden löytöpaikka oikealla metsänaukossa aitan takana.

Kuva 31. Nuasjärvi, Pukinniemi (~~46~~). Kivikautinen asuinpaikka niemekkeessä.

Kuva 55. Nuasjärvi, Pukinniemi (~~46~~). Vierelän löytöpaikka edessä saunarakennuksen tienoilla.

Kuvat 26 ja 27. Rattosjärven Pitkäniemi. Hautakuopat sijaitsevat edessä törmän reunassa.

Kuvat 57 ja 58. Rattosjärvi, Kentänniemi (44). Kvartsi-iskokset ladon vierestä, kirveen teelmä niemekkeen toiselta puolen rannasta.
Kuvat kaakosta.

Kuva 29. Rattosjärvi, Sillankorva (40). Alapeuran löytöpaikka rannassa männyn luona.
Kuva luoteesta.

KONTTAJÄRVI

Kuva n:o 1. Meteli-
vaaran Nivanniska
. Oikealla Kontta-
vaara. Kuva pohjois-
koillisesta.

Kuva n:o 6. Meteli-
vaaran Nivanniskan
kivikautinen asuin-
paikka kumpareessa.
Kuva luoteesta.

Kuva 185. Sivakka-
järven Tervamella,
Rannassa Tarrimaan
talo. Kuva luoteesta.

Kuva n:o 5. Metelivaaran Nivanniska (2). Pyyntikuoppa n:o 8 kaakosta.

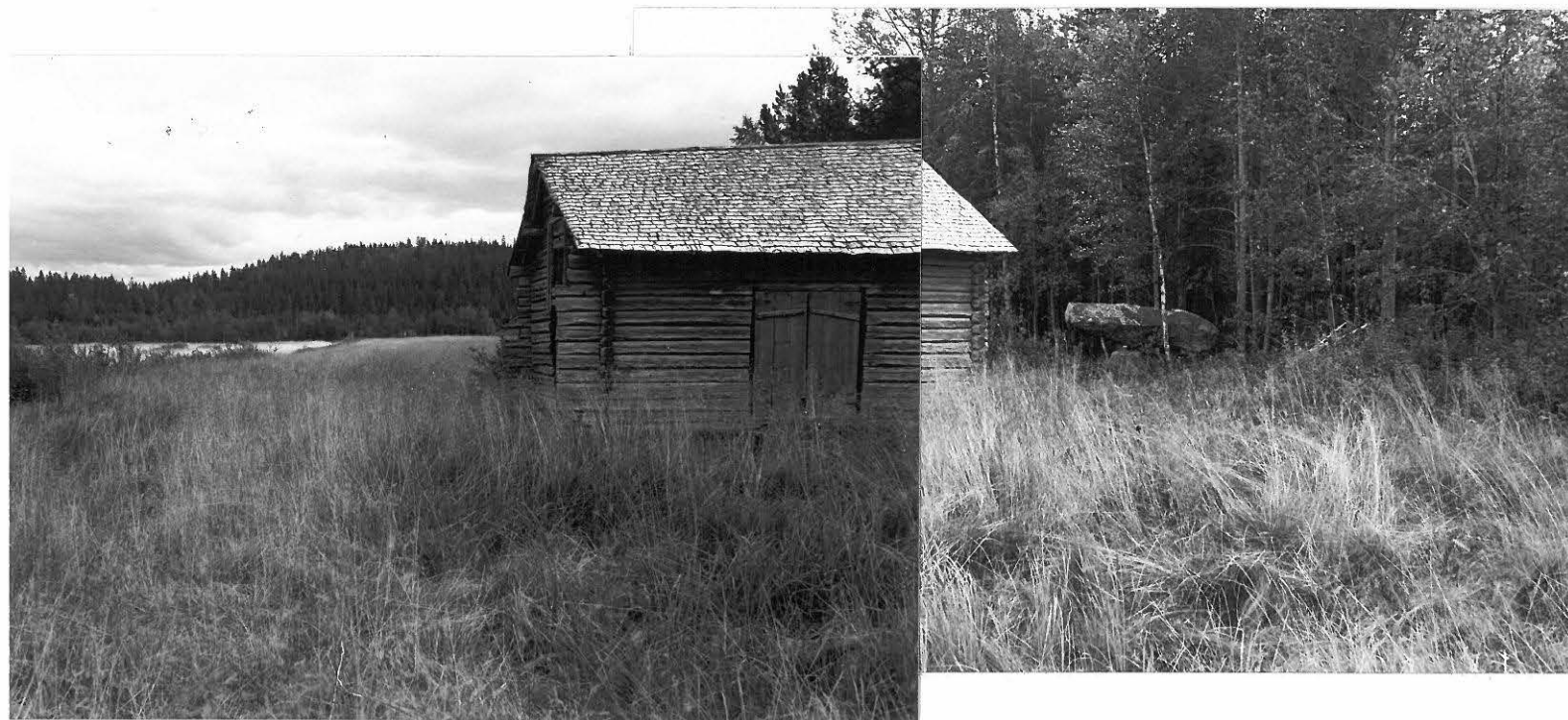
Kuva n:o 3. Metelivaaran itäpää. Hannuntarhan alue (3).

Kuva 218. Konttajärvi, Metelivaaran Nivanniska (1).
Eero Mäntyrannan löytämä "kivipää" edestä.

Kuva 219. Konttajärvi, Metelivaaran Nivanniska (1).
Kivipää sivulta.

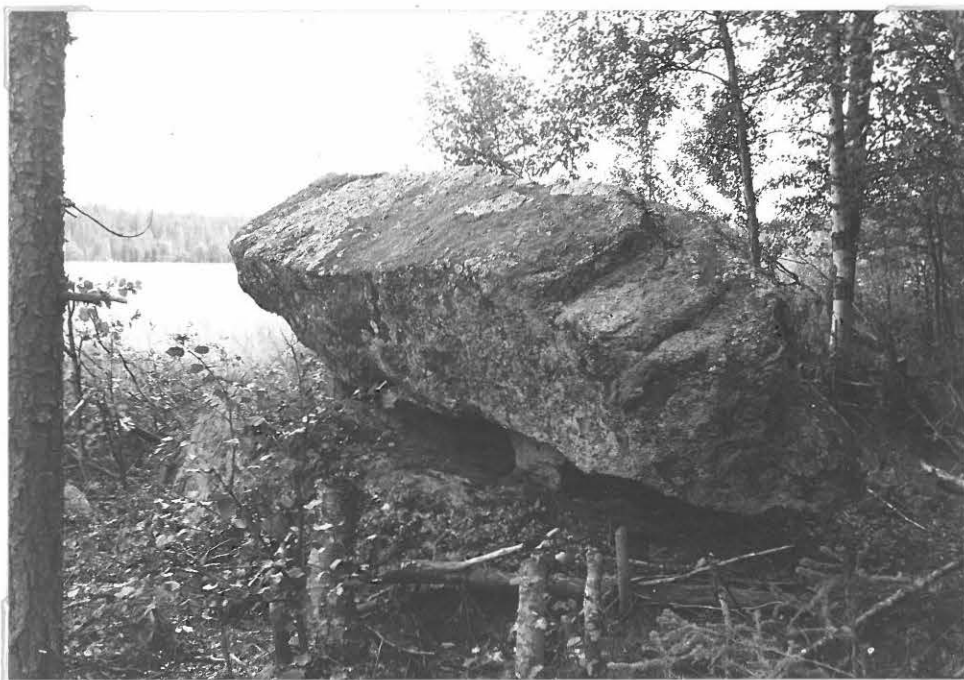
Kuvat 13 ja 14. Tervajänkän kiven sijainti, pohjois-koillisesta.

Kuva 12. Tervajänkän
kivi itä-koillisesta.

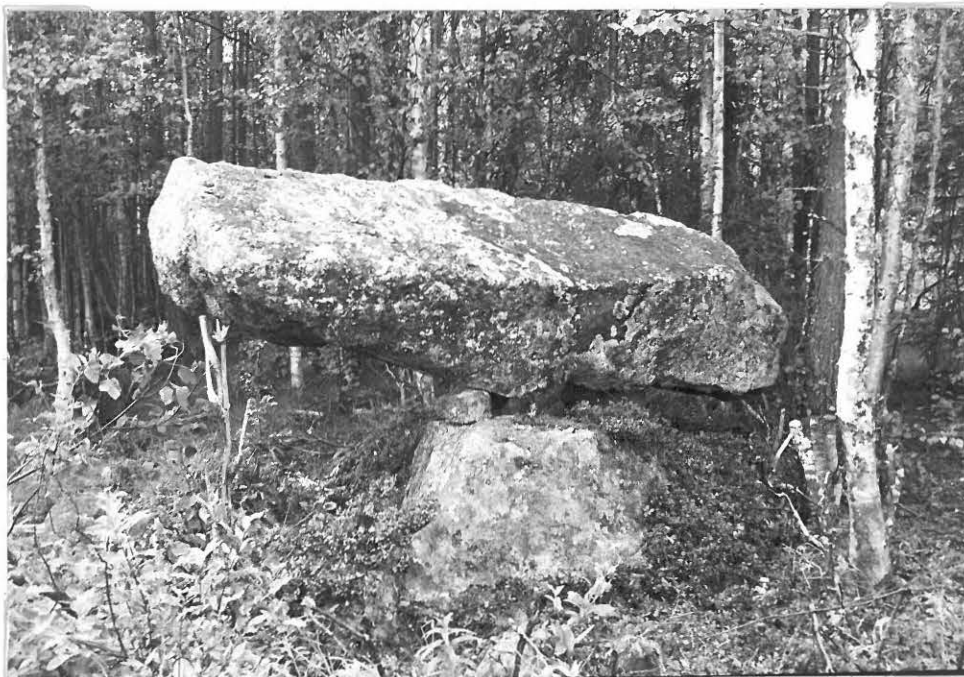

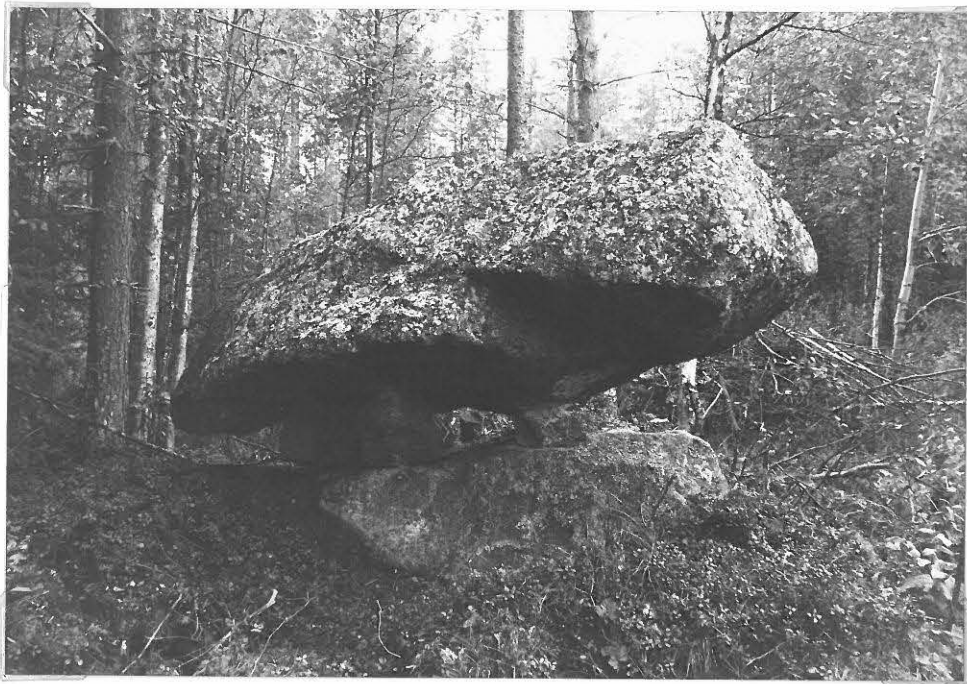
Kuva n:o 7. Tervajänkän kivi (4) kaakosta.

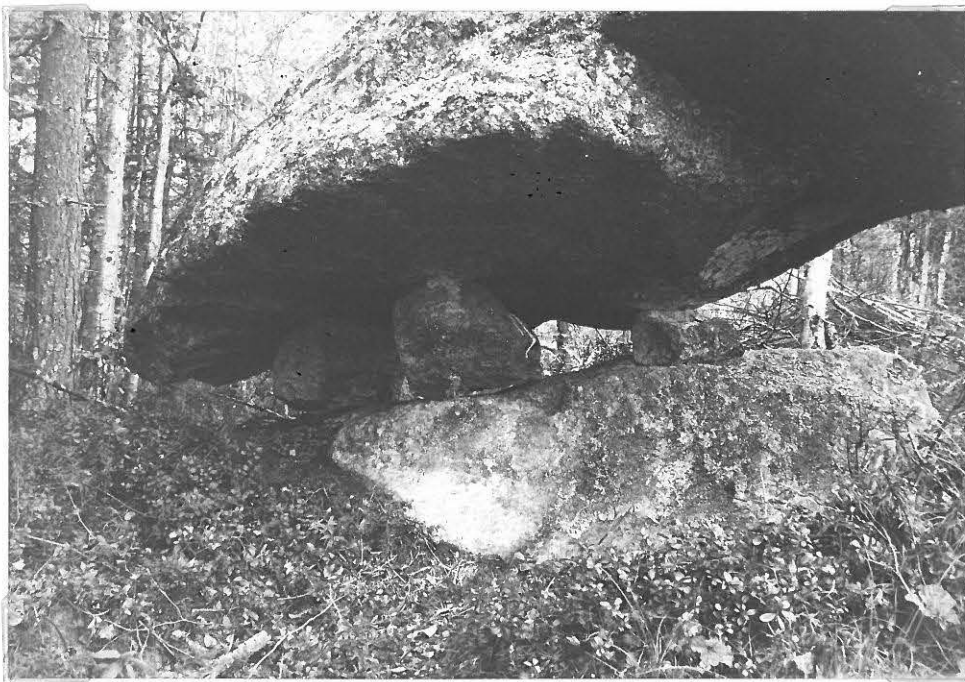
Kuva n:o 9. Tervajänkän kivi lännestä.

Kuva n:o 10.
Tervajänkän
kivi pohjoises-
tä.

Kuva 11. Tervajänkän kivi itäkaakosta.

Kuva 8. Tervajänkän kivi. Kannatinkivet itäkaakosta.

Kuva 16 ja 17.
Sivakkajärven
Tervamella.

Kuva 15. Häiriö hiekkamontun joen puo-
leisessa profiilissa.

Kuva 22. Konttaköngäs (6). Kivikautisen asuinpaikan jälkiä murtuneesta rantapenkasta.

Kuva 33. Valkeajärvi, Rita-Valkea (2). Pyyntihauta.

ORAJÄRVI

Kuvat 41 ja 42. Teikovuoma (2). Vasemmalla kuivatun Alisen Teikojärven pohja, jonka oikealla puolen talttojen löytöpaikka.

Kuva 45. Teikovuoma (1). Kuivatun Ylisen Teikojärven rantaa. Teelmän löytöpaikka ladon takana.

Kuva 40. Orajärvi, Kotkanpesä. Orajärven länsirannan löytöaluetta. Edessä haavikon vasemmalla puolen kievearin pellot. Rannassa Vanhan ja Pöykiön talot. Kuva lounaasta.

Kuva 39. Orajärvi, Mäkelä (Aatto): Kourutaltan löytöpaikka aidan edessä Aaton tilan kantasaralla. Kuva lounaasta. Kauempana edessä vanhan kievearin paikka.

Kuva 37. Orajärvi, Kotkanpesä. Edessä Pöykiön perunapello, josta kvartsilöydöksiä. Pöykiön takana Vanhan talo. Kuva lounaasta.

Kuva 38. Orajärvi, Kotkanpesä. Oikealla Vanhan perunamaa, josta kivistä esinelöytöjä. Kuva lännestä.

Kuva 46. Orajärvi, Reimola (~~2~~). Löytöpaikka Mukan kellarin tienoilla rinteessä.

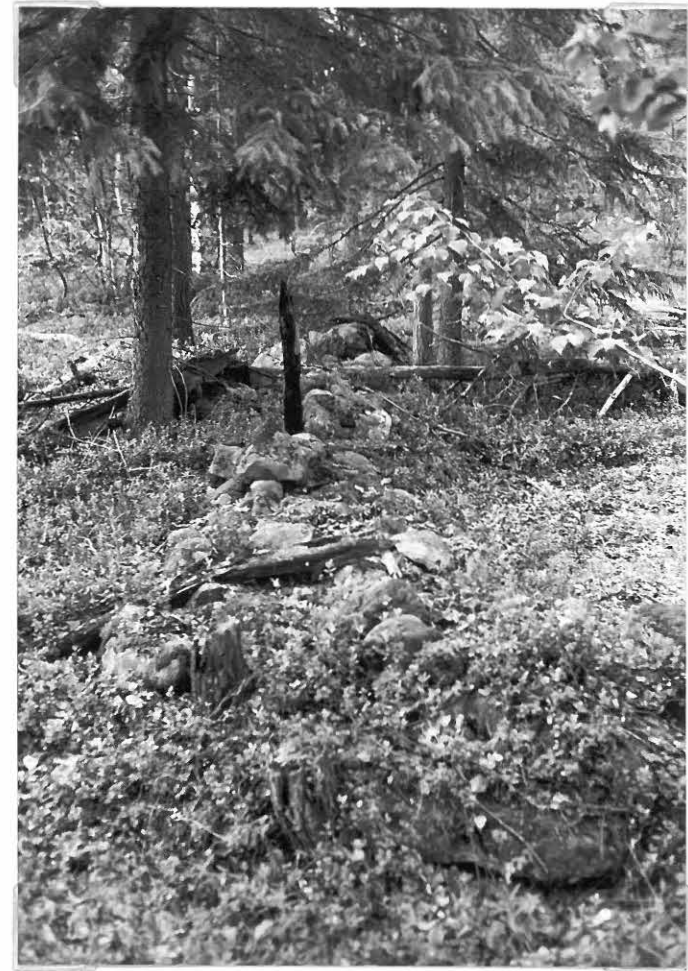

Kuva 47. Orajärvi, Saukonmäki (~~22~~). Reikäkiven löytöpaikka törmän alla jänkän reunassa. Hiek-
kakuopan profiilissa nokimaahäiriöitä.

Kuva 43. Jaivaara.
Kiviraunioita.

Kuva 127. Jaivaara.
Puurakennelman jään-
nöksiä.

Kuva 44. Jaivaara. Kiviaitaa.

Kuva 60. Jaivaara. Röykkiötä. Kuva 60

Kuva 113. Jaivaara. Haudanmuotoinen kuoppa.

JARHOINEN

NAAMIJOKI

TEIKOSUVANTO

Kuvat 98 ja 99. Jarhoinen, Kieksiäisniemi 1. Rannasta ison kuusen kohdalta pikkutaltoa, tuuran katkelma, iskoksia ja ilmeisen pajan jäännöksiä.

Kuva 95. Kiviäesineen KM 16398 löytöpaikka henkilön kohdalla rinteessä (Kieksiäisniemi).

Kuva 62. Kieksiäisniemi 2. Allasmainen hautakuoppa.

Kuva 65. Kieksiäisniemi 2. Venemäinen hautakuoppa.

Kuva 70. Kielisenvaara (26). Kivikautinen asuinpaikka vastakkaisella puolen Kielisenjärveä Kielisenvaaran rinteessä.

Kuva 71. Kielisenvaara (26).

Kuva 50. Orankikoski (~~25~~). Orankiharjun pyyntihautoja sijanti. Edessä oikealla itäisin hauta.

Kuva 51. Orankikoski (~~24~~). Esinelöydöt Ojansuun vanhan asuin rakennuksen ja kosken välistä. Talon takana Orankiharju.

Kuvat 63 ja 64. Teikosuvanto. Vasemmassa laidassa Joensuun löytöpaikka (~~33~~), oikeassa laidassa koivikon takana Vanharannan löytöpaikka (~~34~~).

Kuva 93. Teikosuvanto, Virtala (~~32~~). Löytöpaikka Sunnarin kesämökin tienoilla.

VALKEAJÄRVI

Kuva 36. Valkeajärvi, Rita-Valkea 1. Kivikautinen asuinpaikka edessä rannassa.

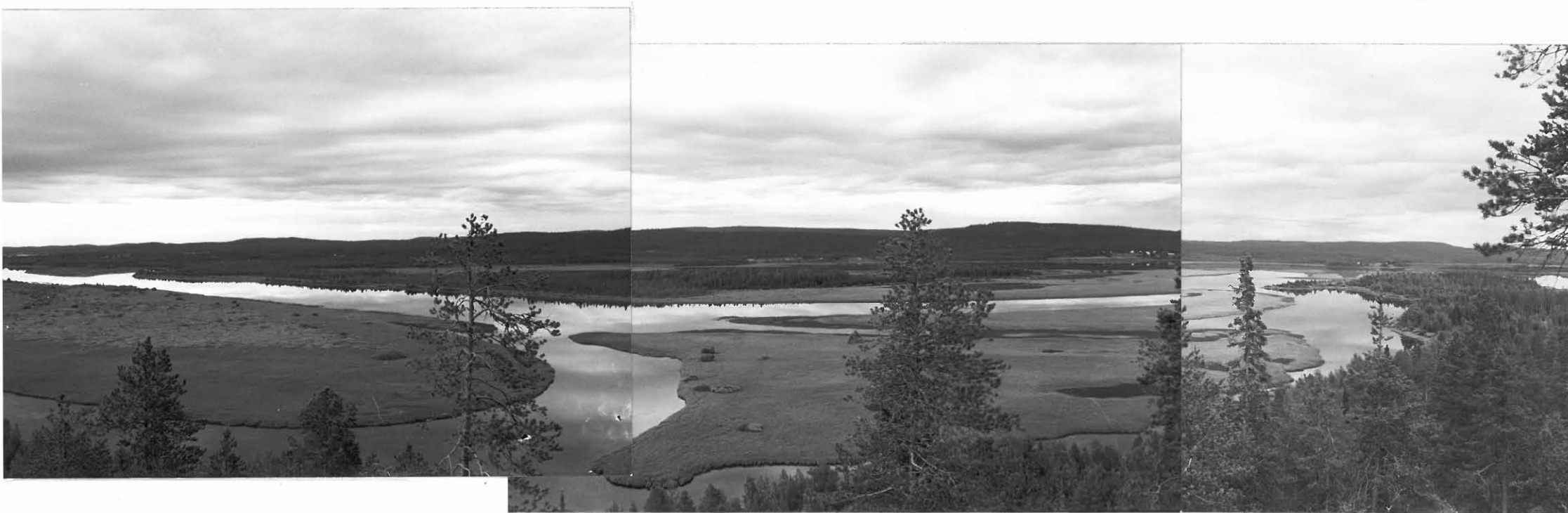

Kuva 35. Valkeajärvi, Rita-Valkea 1. Kivikautinen asuinpaikka kumpareessa.

PELLO

PELLOJÄRVI

MÄMMILÄ

Kuva 75, 76 ja 77. Pellojärvi, Vastakkaisella puolen itärannan löytöalueet (Hannunranta). Vasemmassa laidassa näkyvissä Jolmanpudas ja Pellon kirkonkylä.

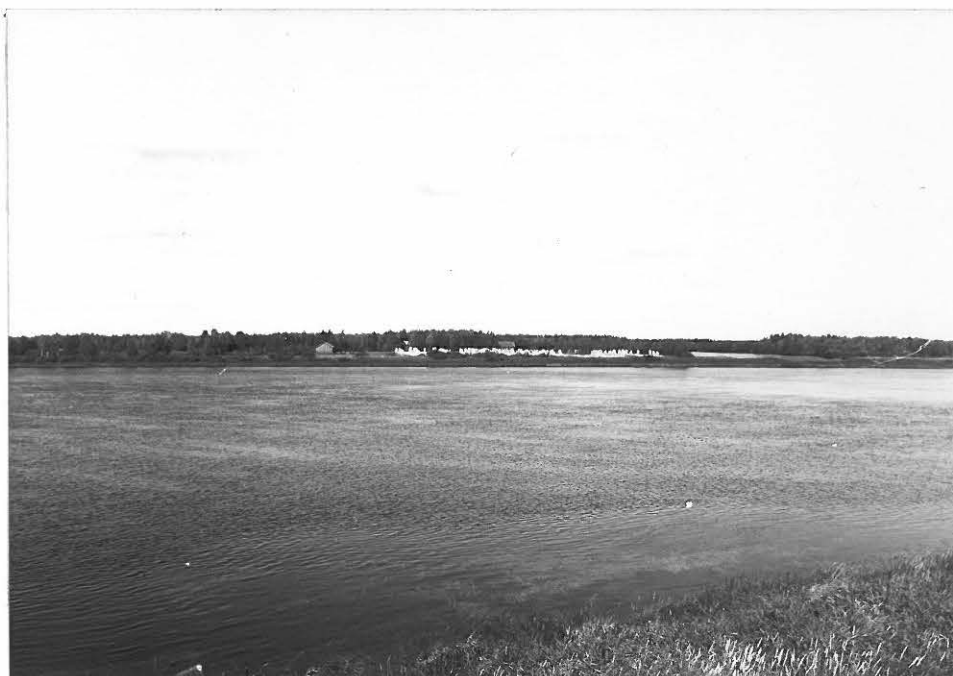

Kuva 74. Pello, Jolmanpää (~~41~~). Edessä oikealla Pentti Jolman talo, jonka päässä heinäsaurojen luona kiviesineiden löytöpaikka. Takana Kylävaara. Kuvattu Koivuniemestä.

Kuvat 67, 68 ja 69. Pello, Hannunranta (50). Kvartsi-iskoksien ja oikokirveen löytöpaikka edessä alemmilla peltosa-roilla. Kiviteelmien löytöpaikka metsänrajassa Lahden talon alapuolella.

Kuva 66. Pello, Kylänsaari (46). Edessä Castrenin niityn löytöpaikka. Kuvattu Shell-huoltamon pihasta.

Kuva 73. Lehmävaara, Tuomas (52). Kiviesinelöydöt navetan takaa rinteestä.

Kuva 72. Lehmävaara, Juusola (51). Tuuran katkelman löytöpaikka Juusolan perunapellon päässä näkyvän postilaatikon tienoilla.

Kuva 81. Turtola, Korpikoski (54). Tuuran löytöpaikka Hastin mökin tienoilla Alisen Korpikosken rannalla. Takana Alisen Korpivaaran Viuhkurainen. Kuva luoteesta.

Kuva 82. Turtola, Korpikoski (54). Tuuran löytöpaikka Hastin mökin edessä pellolla Alisen Korpikosken rannalla. Kuva koillisesta.

Kuva 84. Turtola, Korpikoski (55). Esineiskoksia ja noisen maan häiriöitä oikealta törmän reunasta. Kuva telä-kaakosta.

TURTOLA

Kuvat 79 ja 80. Turtola, Korpivuoma (~~55~~). Taltan (KM 12817) löytöpaikka Kranaatin pellolla, koivusta n. 25m asuinrakennusta kohti. Kuvat etelä-
kaakosta ja etelästä.

Kuva 85. Turtola, Mäki-Eero (57). Mäen navetasta n.50m kuvaajaan päin pellolla Viljam Eeron löytämän kirveen (KM 11032) löytöpaikka. Kuva pohjois-luoteesta.

Kuva 86. Turtola, Mäki-Eero (57). Kirveen (16409) löytöpaikka Mäen talon pihalla. Kuva kaakosta.

Kuvat 87 ja 88. Turtola, Mäki-Eero (-57). Vasemmalta Kaarlo Eeron perunapellon rannan puoleisesta päästä kourutaltilta. Kalervo Eeron talon (tiilitalo) yläpuolelta Kari Eero löytänyt hioinkiven ja "kivikärkiä". Rannanpuolelta Kalervo Eeron taloa pellolta kirves (KM 16408) ja Kari Eeron lahjoittamat 2 kirvestä.

Kuva 89. Mika Knuutin ja Kalervo Eeron (Turtolan museo 224) löytämät kiviesineet rantatörmän alta. Kuva itä-kaakosta.

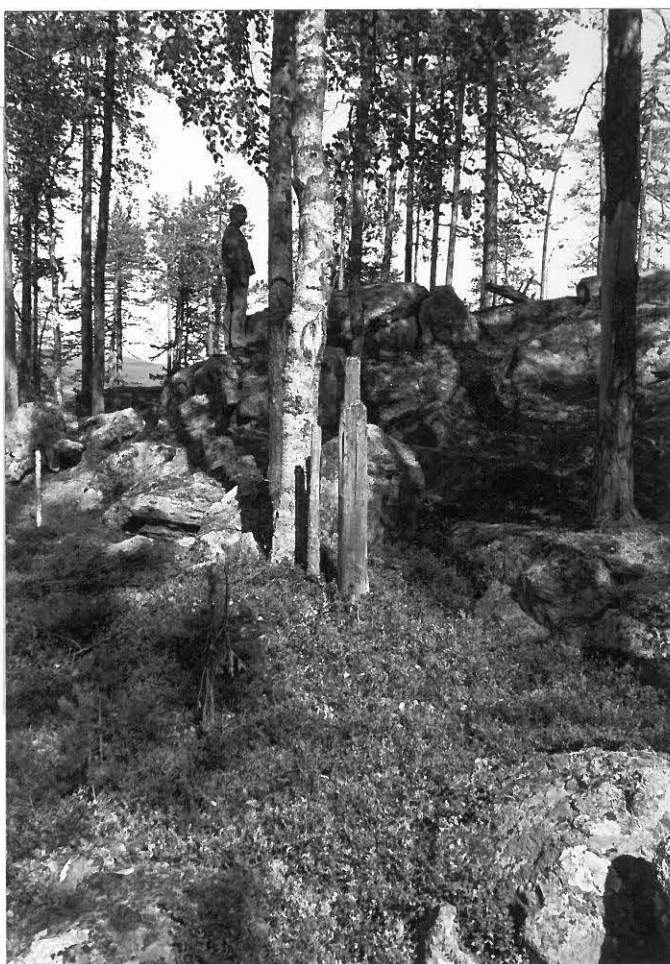
Kuva 128. Turtola, Kivivaara (). Kodanpohjan liesikiveys. Kuva idästä.

Kuva 129. Turtola, Kivivaara (). Kodanpohjan sijainti kalliokumpareen päällä.

Kuva 130. Turtola, Kivivaara (). Kiviladelma (rajamerkki) Kivivaaran pohjoislaidalla. Takana Paamajärvi. Kuva etelästä.

Kuva 131. Turtola, Kivivaara (). Iisaripuu (?) linjalla rajamerkin kanssa.

JUOKSENKI
RATASJÄRVI
AJANKIJÄRVI

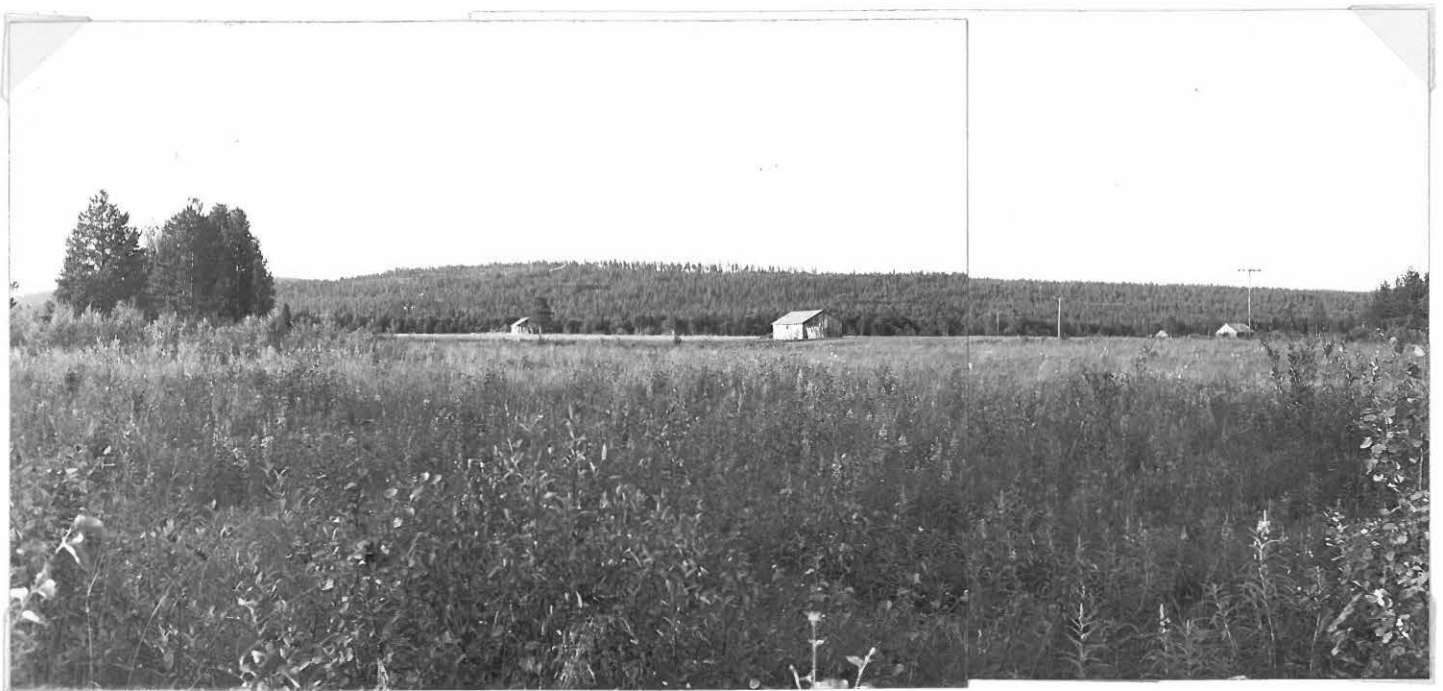
Kuva 115. Juoksenki, Väinölä (). Kirveen (n:o 28) Löytöpaikka perunamaassa navetan päästä vasemmalla. Kuva kaakosta.

Kuva 107. Juoksenki, Mollanen (). Kivikautisen asuinpaikan jälkiä vastakkaiselta puolen hiekkamonttua kankaassa. Kuva länsi-lounaasta.

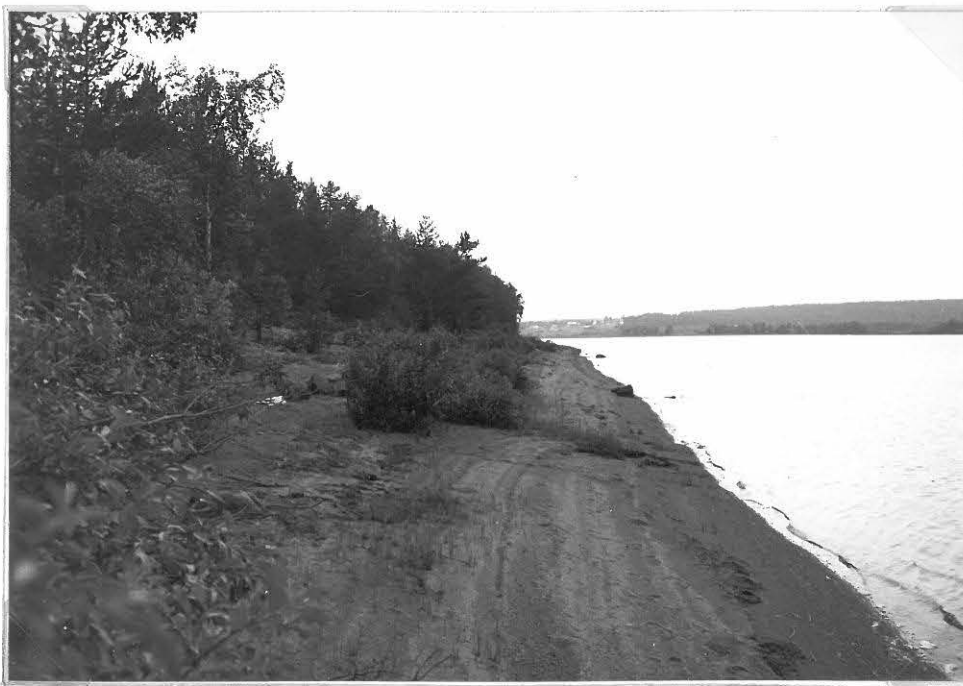
Kuva 110. Juoksenki, Ratasjoki. Kiviesineiden löytö-
paikka edessä niityllä. Takana Ratasvaara. Kuva luoteesta.

Kuvat 111 ja 112. Juoksenki, Ratasjoki. Kiviesineiden
löytöpaikka lounaasta, takana Koivuvaara.

Kuva 100. Kulluvaaransaari, Pohjukka. Kiviesineiden löytöpaikka edessä törmällä Alaisen Ratasjoen rannalla. Kuva lännestä.

Kuva 99. Juoksenki, Kulluvaaransaari 2,3. Kiviesineen n:o 30:1 ja rautakuonan löytöpaikka edessä rantahietikolla saaren länsirannalla. Kuva itäkoillisesta.

Kuva 116. Juoksenki, Maansaaren vaarainta kasvava
vaaratarha Rovavaaran länsirinteessä.

Kuva 187. Ratasvaara, Haapaperi. Sammalen peittämä
pieni maan ja kiven sekainen "silmäkivihauta".

Kuvat 104 ja 105. Ratasjärvi, Törmä. Edestä pellosta kivistä kivikautisen ja myöhemmän asutuksen jälkeä. Kuvat lounaasta ja lännestä.
(Vastakkaisella puolella järveä Huuhkajavaara ja Korven talo)

Kuva 103. Ratasjärvi, Törmä. Henkilö keihäänkärjen löytöpaikalla. Taemmalta kummulta lieden jäännökset. Kuva koillisesta.

Kuvat 119 ja 120. ^{Hakala} Ratasjärvi, Iso-Huuhkajavaara (). Hiekkamontun pohjois- ja koillislaidan profiilista kvartsi-iskoksia ja nokimaahäiriöitä. Kuvat kaakosta ja itä-kaakosta.

Kuva 98. Ratasjärvi, Rantala(). Keihäänkärjen löytöpaikka perunapellossa navettarakennuksen päästä vasemmalle.

kuva 223. Ratasjärvi, Maan-
aari (). Kirves (n:o32:1)

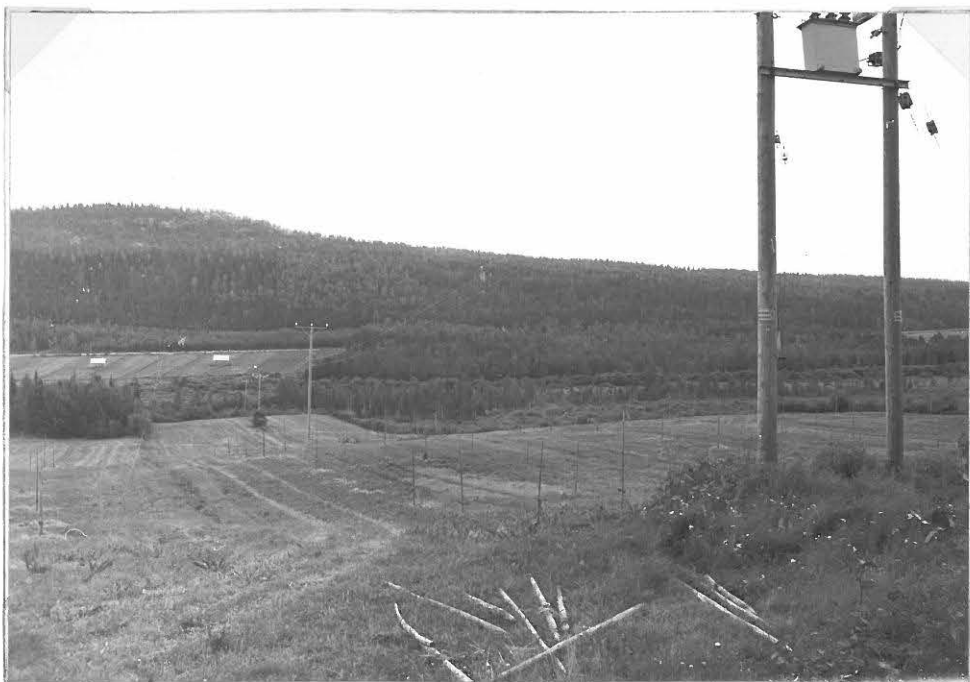

kuva 221. Ratasjärvi, Maan-
aari (). Reikäkivi (n:o
2:2).

kuva 108. Ratasjärvi, Maan-
aari (). Rinteessä aitan
ikealla puolen kiviesimeiden
öytöpaikka. Kuva itä-kaakos-
a.

Kuva 106. Ratassjärvi, Lehtilaki. Kvartsi-iskoksia törmän päältä muuntajan tienoilta. Kiviesineen löytöpaikka alemmalla terassilla pensoittuneella peltosaralla sähkölinjan oikealla puolen. Kuva länsilounaasta.

Kuva 109. Ratassjärvi, Jyppyrä. Kiviluolan suu. Kuva etelästä.

Kuva 140. Ratasjärvi, Ah-
tiovaaran kaula (). Lie-
sikiveys. Potaskan keitto-
paikka? Kuva lounaasta.

Kuva 141. Ratasjärvi, Ah-
tiovaaran kaula (). Lie-
sikiveyksen sijainti kan-
taan laidassa, edessä läh-
le. Kuva lännestä.

Kuva 145. Turtola, Pahta-
senvaara (). Kiviliesi-
rakennelma, potaskankeitto-
paikka?

Kuva 137. Juoksenki, Jänk-
ämaa (). Rajamerkki Jänk-
ämaan pohjoisreunalla. Ku-
va lounaasta.

Kuva 139. Juoksenki, Jänk-
ämaa (). Rajamerkki. Ku-
va itä-kaakosta.

Kuva 138. Juoksenki, Jänk-
ämaa (). Rajamerkin si-
ainti kallion päällä. Ku-
va pohjois-koillisesta.

Kuva 122. Ajankijärvi, Niemivaaraa.

Kuva 123. Ajankijärvi, Ajanki (). Vanhaa kiviaitaa pellon laidassa Ajangin talon yläpuolella Niemivaaran lounaisrinteessä.

Kuva 117. Ratasjärvi, Vanhapiha (). Vanhanpihan vaaratarhan kiviaitaa. Kuva etelästä.

KUUSIJÄRVI

LANKOJÄRVI

Kuva 132. Kuusijärvi, Kuusiniemi (). Puotirakennus (vanha kalapirtti?) Huom. tuohella vuorattu malkakatto. Kuva länsi-lounaasta.

Kuva 133. Kuusijärvi, Kuusiniemi (). Riihen kiuas, savella tiivistetty / muurattu. Kuva idästä.

Kuva 125. Lankojärvi, Siltajänkkä (). Taltan löytöpaikka jänkässä tiestä oikealla näkyvällä viemäri-
linjalla. Kuva koillisesta.

Kuva 156. Lankojärvi, Siltajänkkä (). Suojänkästä viemäritöiden yhteydessä n. 2m:n syvyydestä noussut puu.

Kuvat 146 ja 147. Lankojärvi, Penkonniemi (). Kiviesineen (n:o 38:1) löytö-
paikka edessä perunapellossa. Kuvat pohjoisesta.

Kuva 124. Lankojärvi, Salmenniemi (). Kvartsi- ja kivilaji-iskoksia pellosta aitan korkeudelta. Esineen löytöpaikka metsikön takana oikealla. Kuva idästä.

Kuva 197 ja 217. Lankojärvi, Salmenniemi (). Kvartsi- ja kivilaji-iskoksia rannasta Vuoninkanniemestä.

Kuva 184. Lankojärven Kolhonniemi vastakkaisella puolen. Kuva lounaasta.

Kuva 134. Lankojärvi, Kolhonniemi. Niemen yläpuolella harjanteen päällä kodanpohjan muotoinen painauma. Huom. kasvillisuusero. Kuva lounaasta.

Kuva 172. Lankojärvi, Kolhonniemi. Edessä kiviesineiden löytöpaikka ladon päädyssä maaleikkauksessa. Kuva idästä.

Kuva 148, 149. Lankojärvi, Korkeaniemi. Kuva lännestä.

Kuva 220. Lankojärvi, Korkeaniemi. Useita kivi-
esineitä asuinrakennuksen vasemmalta puolen kel-
larin tienoilta törmästä. Kuva koillisesta.

MIEKOJÄRVI

KAARANES

Kuva 126. Miekojärvi, Kiviniemi. Kivikautista löytö-
aluetta (mm. KM 16399, 16407). Oikealla Kumpulan hu-
vila, edessä kauempana Vuopion rannan "Ihannehiekka".
Kuva kaakosta.

Kuva 154. Miekojärvi, Revonniemi. Olavi Koskelan löy-
tämät kiviesineet (KM 13 216: 1,2) niityn reunasta
vajarakennuksen vasemmalta puolen.

Kuva 151. Miekojärvi, Tieva (). Lappinhauta. Kuva länsiluoteesta.

Kuva 150. Miekojärvi, Tieva (). Lappinhauta. Kuva kaakosta.

Kuva 153. Miekojärvi, Tieva (). Löytöpaikka niityllä navetan päästä n.40m etelään (oikealle). Kuva etelästä.

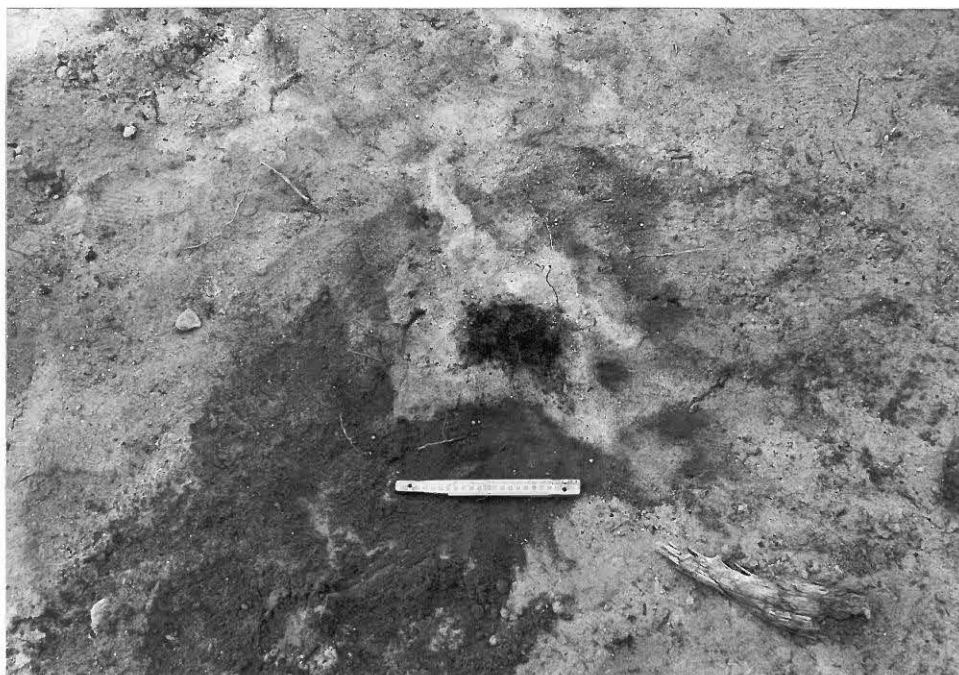

Kuvat 173,174. Miekojärvi, Kaaranes. Alempi hiekkamonttu, josta kivistä asutuksen jälkeä. Kuvat kaakosta ja lounaasta.

Kuva 178. Miekojärvi, Kaaranes. Alakanava. Kuva koillisesta.

Kuva 175. Miekojärvi,
Kaarannes (). Alempi
hiekkamonttu. Nokimaa-
häitiö länsireunan pro-
fiilissa. Kuva idästä.

Kuva 177. Miekojärvi, Kaarannes (). Alempi
hiekkamonttu, "Tolpanreikä" ja palanutta maata.

Kuva 168. Miekojärvi,
Kaaranes. Liesikiveys
(laidasta paljastettuna)
Kaaraneksen tiehaarassa.
Kuva itäkaakosta.

Kuva 169. Miekojärvi,
Kaaranes. Liesikiveystä
eteläkaakosta.

Kuva 171. Lieden jään-
nösten sijainti Kaarane-
ksen tiehaarassa. Kalli-
järven talo n. 100m:n
päässä. Kuva kaakosta.

Kuva 170. Miekojärvi, Kaaranes 4. Liesikiveystä pojoisesta.

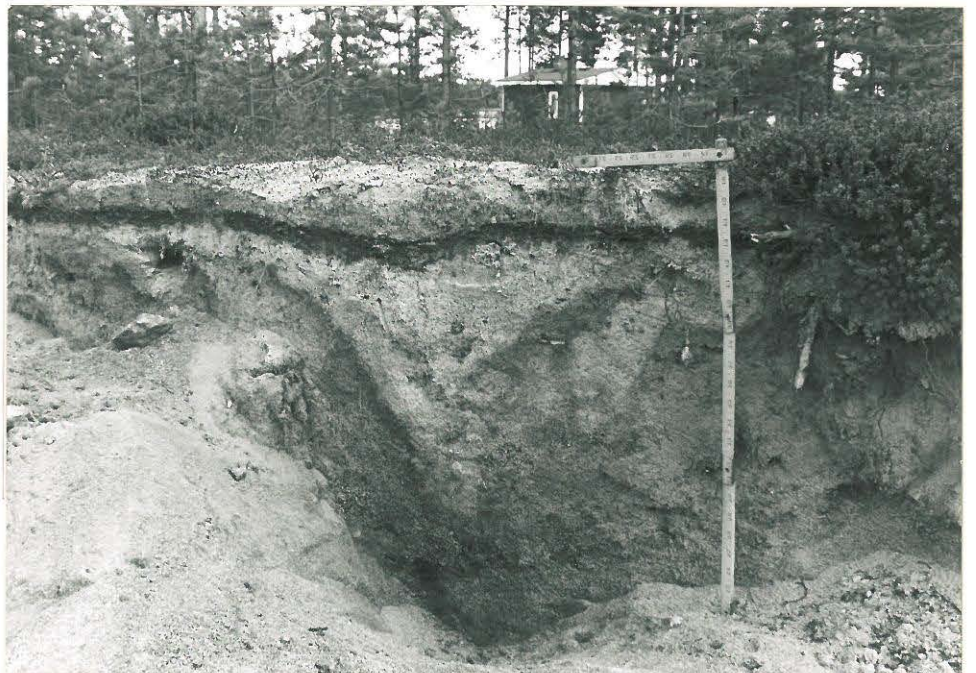

Kuva 169. Miekojärvi, Kaaranes 4. Liesikiveystä eteläkaakosta.

Kuva 163. Miekojärvi, Kaarannes (4). Pyyntikuoppa n:o 8. Kuva länsiluoteesta.

Kuva 165. Miekojärvi, Kaarannes (4). Ylemmän hiekkamontun eteläpäässä n. 60cm:n syvyyteen ulottuva häiriö; nokista ja punaiseksi palanutta hiekkaa. Kuva lännestä.

Kuva 166. Miekojärvi, Kaarannes (4). Ylempi hiekkamonttu. Itälaidalta (edestä vasemmalta) kiviesineen katkelma, kvartsi-iskoksia ja nokimaa häiriöitä. Jäljellä olevat pyyntikuopat mökin ja montun välissä. Kuva länsiluoteesta.

Kuva 160. Miekojärvi,
Kaarannes (). Masuunin
kattila.

Kuva 161. Miekojärvi,
Kaarannes. Masuunin
jäännökset. Huom. uunit
osaksi näkyvissä. Kuva
pohjois-koillisesta.

Kuva 162. Miekojärvi,
Kaarannes. Masuunin
jäännökset lounaasta.

LAMPSIJÄRVI

RAANUJÄRVI

Kuva 135. Lampsijärvi,
Kenttäniemi. Vanhasta
kalakentästä kiviesine-
löytöjä ja aitan sijoja.

Kuva 136. Lampsijärvi,
Kotovuoma 1 Almangi.
Melan (Pellon museo)
löytöpaikka edessä pel-
loksi raivatulla suo-
jänkällä. Kuva itäkoil-
lisesta.

Kuva 157. Lampsijärvi,
Puolamavaara 1. Aihkinenä.
Puolamavaaran hiekkamon-
tun eteläpäässä kivi-
kautisen asuinpaikan jälkiä.
Kuva kaakosta.

Kuva 192. Lampsijärvi, Ko-
avuoma (). Lapionterä(?)
Turtolan museo.

Kuva 195. Lampsijärvi, Ko-
avuoma (). Lapionterä
(?)B. Turtolan museo.

Kuva 211. Lampsijärvi, Ko-
avuoma (). Airo (?). Pel-
on museo.

Kuva 158. Lampsijärvi, Puolamavaara (). Epämääräinen muinaisjäännös; maan- ja kivensekainen valli Puolamavaaran rinteessä. Kuva kaakosta.

Kuva 159. Lampsijärvi, Puolamavaara (). Maavalli lännestä.

Kuva 191. Raanujärven Yli-
ää, Uulahti (). Kirveen
löytöpaikka pellon päässä
annassa (rakennuksesta oi-
ealle).

Kuva 190. Raanujärven Yli-
ää, Uulahti (), Kivikir-
jes (n:o 51).

Kuva 189. Raanujärven Yli-
ää, Palovaara (). Tuuran
n:o 50) löytöpaikka tör-
ässä talon alapuolella.
Kuva luoteesta.

PELLON KOTISEUTUMUSEON KIVIESINEET

TURTOLAN KOTISEUTUMUSEON KIVIESINEET

Kuva 198. Pellon museo n:o 345/ tasataltta.

Kuva 201. Pellon museo n:o 275/ poikkikirves.

Kuva 200. Pellon museo
n:o 509/ oikokirves.

Kuva 202. Pellon museo
n:o 323/ levykirves.

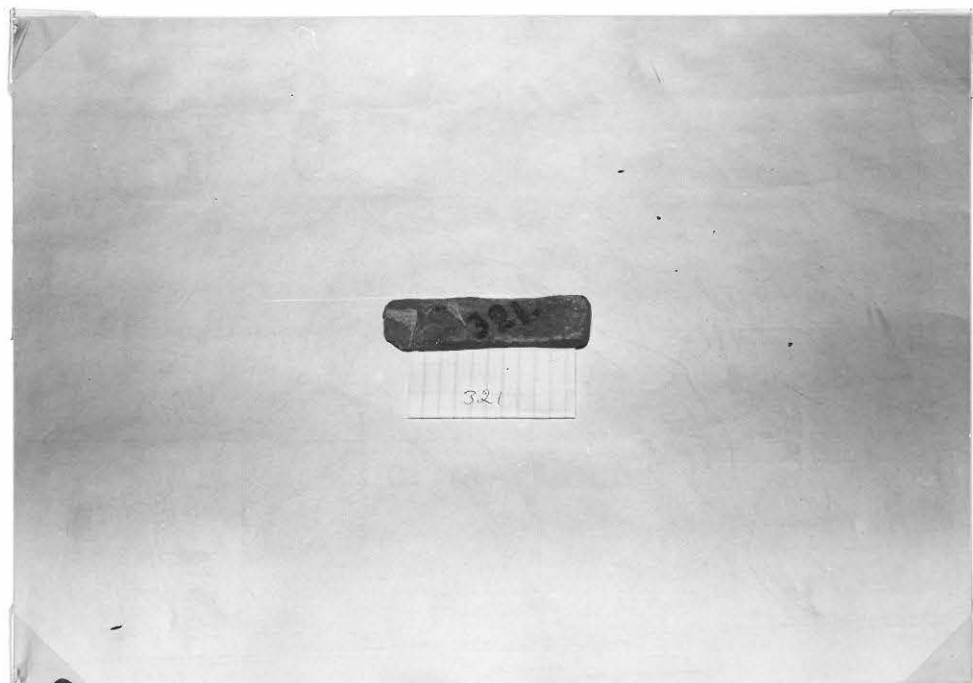
Kuva 199. Pellon museo
n:o 6/ hioinkivi.

Kuva 204. Pellon museo
n:o 66/ oikokirves.

Kuva 209. Pellon museo
n:o 321/ pikkutaltta.

Kuva 203. Pellon museo,
n:o 331/ kirves.

Kuva 205. Pellon museo
n:o 54/ pohjalainen kir-
ves.

Kuva 208. Pellon museo
n:o 332/ tuura.

Kuva 206. Pellon museo
n:o 312/ tuuran teelmä,
hioinkivi(?)

Kuva 206 B. Pellon museo
n:o 504/ oikokirves.

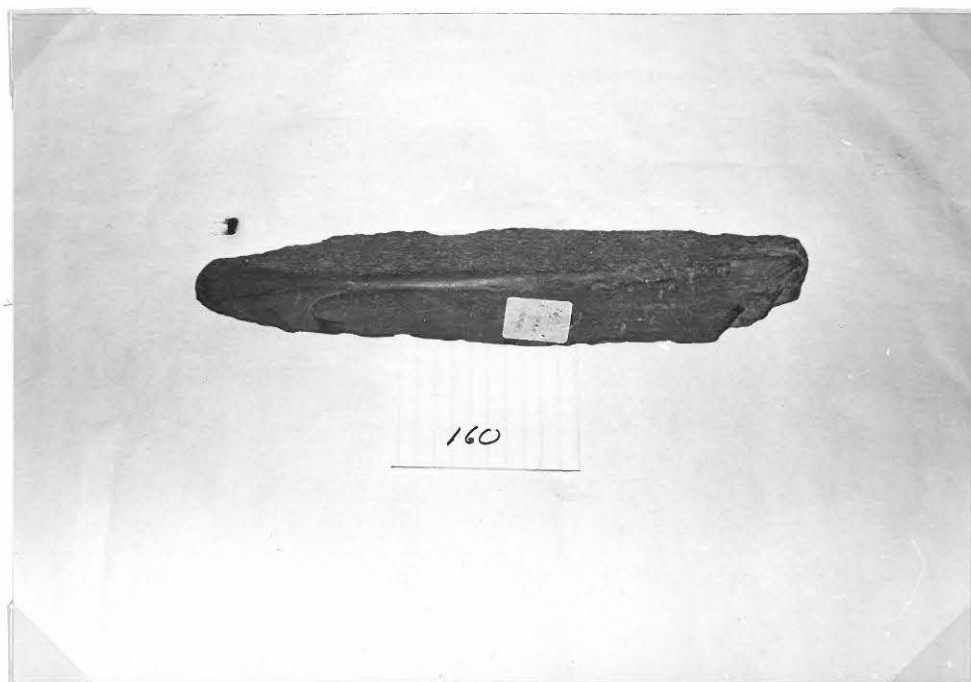
Kuva 207. Pellon museo
n:o 318/ tuura.

Kuva 213. Turtolan museo
n:o 159/ tuura.

Kuva 182. Turtolan museo
n:o 160/ teräesine.

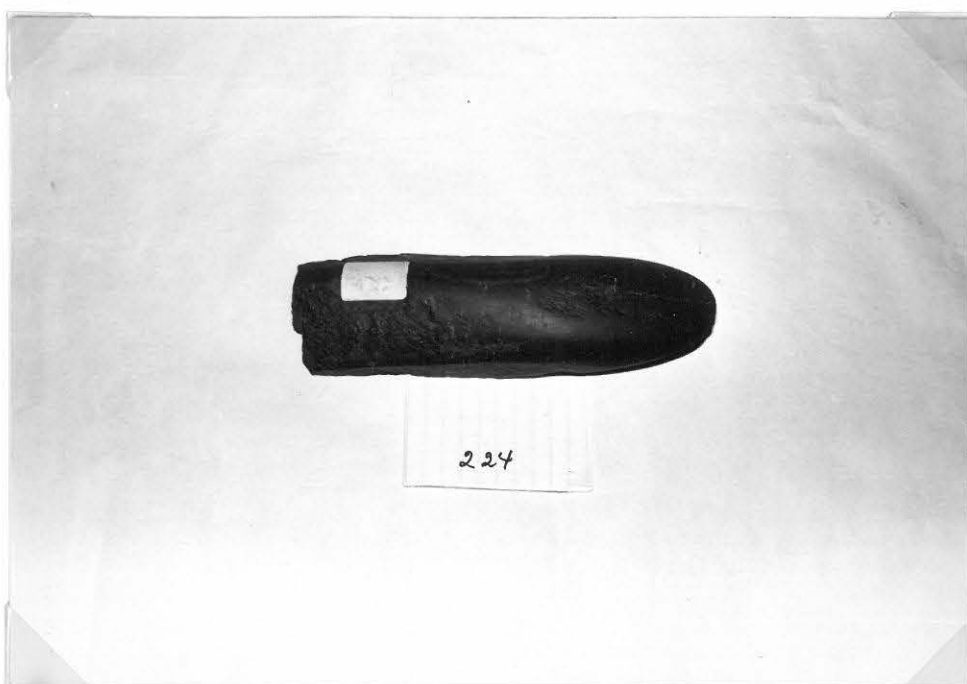

Kuva 183. Turtolan museo
n:o 160/ raaka-ainekappale,
hioin.

Kuva 181. Turtolan museo n:o 161/kirves.

Kuva 214. Turtolan museo n:o 224/ oikokirves.